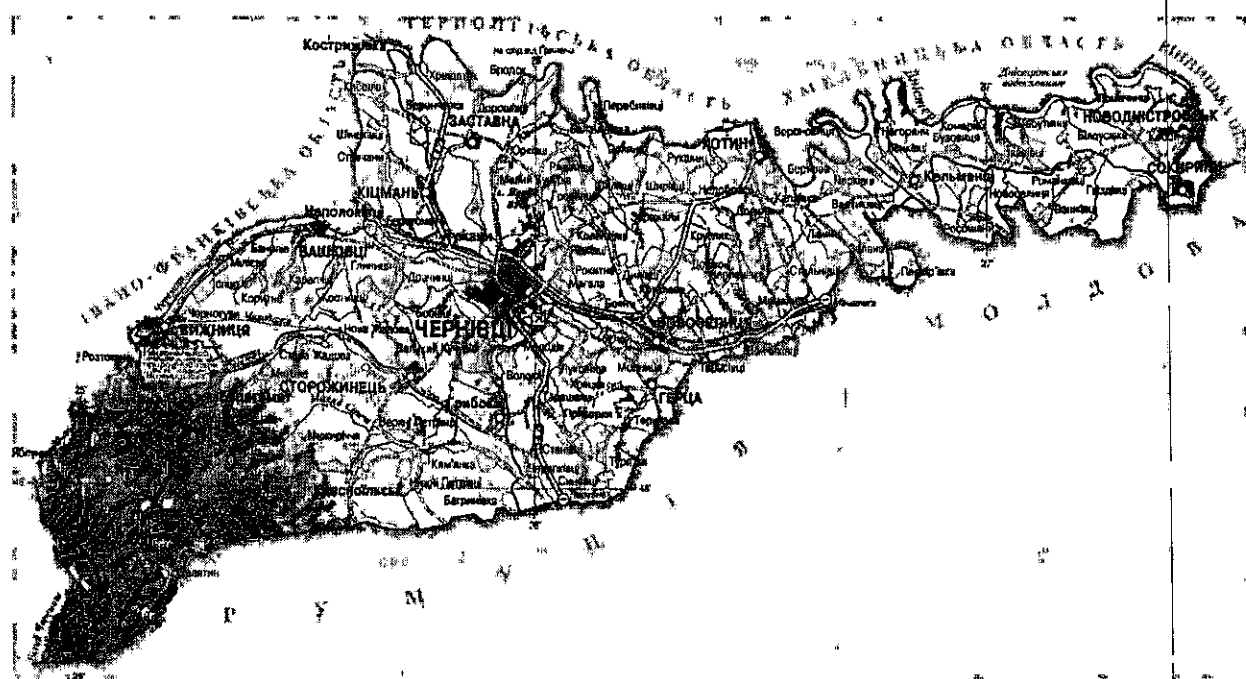

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Регіональна доповідь
про стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області
у 2019 році

2020 рік

ЗМІСТ

	Стор.
Вступне слово	7
1 Загальні відомості	8
1.1 Географічне розташування та кліматичні особливості території	8
1.2 Соціальний та економічний розвиток	11
2 Атмосферне повітря	13
2.1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	13
2.1.1 Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	14
2.1.2 Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах	15
2.1.3 Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	17
2.2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря	21
2.3 Якість атмосферного повітря в населених пунктах	22
2.4 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	22
2.5 Використання озоноруйнівних речовин	23
2.6 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	23
2.7 Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	24
3 Зміна клімату	25
3.1 Тенденції зміни клімату	26
3.2 Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	27
3.3 Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	27
4 Водні ресурси	28
4.1 Водні ресурси та їх використання	28
4.1.1 Загальна характеристика	28
4.1.2 Водозабезпеченість Чернівецької області	31
4.1.3 Водокористування та водовідведення	34
4.2 Забруднення поверхневих вод	35
4.2.1 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	35
4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	38
4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод	38
4.3 Якість поверхневих вод	42
4.3.1 Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	42
4.3.2 Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідро	44

біоценозів		
4.3.3 Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	43	
4.3.4 Радіаційний стан поверхневих вод	44	
4.4 Якість питної води та її вплив на здоров'я населення	45	
4.5 Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	48	
5 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	51	
5.1 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	51	
5.1.1 Загальна характеристика	51	
5.1.2 Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	53	
5.1.3 Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	54	
5.1.4 Формування національної екомережі	55	
5.1.5 Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	58	
5.2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу	58	
5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу	58	
5.2.2 Охорона, використання та відтворення лісів	59	
5.2.3 Стан використання природних недревних рослинних ресурсів	62	
5.2.4 Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	67	
5.2.5 Чужорідні види рослин	75	
5.2.6 Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	76	
5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду	76	
5.3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу	77	
5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу	77	
5.3.2 Стан і ведення мисливського та рибного господарств	77	
5.3.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	80	
5.3.4 Чужорідні види тварин	89	
5.3.5 Заходи щодо збереження тваринного світу	90	
5.4 Природоохоронні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	91	
5.4.1 Стан і перспективи розвитку природно-заповідного	91	

фонду	
5.4.2 Водно-болотні угіддя міжнародного значення	94
5.4.3 Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина	94
5.4.4 Формування української частини Смарагдової мережі Європи	94
5.5 Рекреаційна діяльність на територіях і об'єктах ПЗФ	95
5.6 Туризм	97
6 Земельні ресурси та ґрунти	100
6.1 Структура та стан земель	100
6.1.1 Структура та динаміка основних видів земельних угідь	100
6.1.2 Стан ґрунтів	102
6.1.3 Деградація земель	103
6.2 Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	104
6.3 Охорона земель	105
7 Надра	107
7.1 Мінерально-сировинна база	107
7.1.1 Стан та використання мінерально-сировинної бази	107
7.2 Система моніторингу геологічного середовища	117
7.2.1 Підземні води: ресурси, використання, якість	117
7.2.2 Екзогенні геологічні процеси	117
7.3 Дозвільна діяльність у сфері використання надр	120
7.4 Геологічний контроль за ввченням та використанням надр	120
8 Відходи	120
8.1 Структура утворення та накопичення відходів	120
8.2 Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	126
8.3 Транскордонне перевезення небезпечних відходів	134
9 Екологічна безпека	137
9.1 Екологічна безпека як складова національної безпеки	137
9.2 Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	138
9.3 Радіаційна безпека	138
9.3.1 Стан радіаційного забруднення території	138
9.3.2 Поводження з радіоактивними відходами	140
10 Промисловість та її вплив на довкілля	140
10.1 Структура та обсяги промислового виробництва	140
10.2 Вплив на довкілля	141
10.3 Заходи з екологізації промислового виробництва	142
11 Сільське господарство та його вплив на довкілля	143
11.1 Тенденції розвитку сільського господарства	143
11.2 Вплив на довкілля	144
11.2.1 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	144

11.2.2 Використання пестицидів	146
11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	147
11.2.4 Тенденції в тваринництві	148
11.3 Органічне сільське господарство	150
12 Енергетика та її вплив на довкілля	152
12.1 Структура виробництва та використання енергії	152
12.2 Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	155
12.3 Вплив енергетичної галузі на довкілля	157
12.4 Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	158
13 Транспорт та його вплив на довкілля	158
13.1 Транспортна мережа	158
13.1.1 Структура та обсяги транспортних перевезень	158
13.1.2 Склад парку та середній вік транспортних засобів	161
13.2 Вплив транспорту на довкілля	162
13.3 Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	163
14 Стале споживання та виробництво	163
14.1 Тенденції та характеристика споживання	163
14.2 Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	164
15 Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	167
15.1 Національна та регіональна екологічна політика	167
15.2 Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки	169
15.3 Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	170
15.4 Виконання державних цільових екологічних програм	172
15.5 Моніторинг навколишнього природного середовища	174
15.6 Державна екологічна експертиза	179
15.7 Економічні засади природокористування	180
15.7.1 Економічні механізми природоохоронної діяльності	180
15.7.2 Стан фінансування природоохоронної галузі	180
15.8 Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	184
15.9 Державне регулювання у сфері природокористування	185
15.10 Екологічний аудит	186
15.11 Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	186
15.12 Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	193
15.12.1 Діяльність громадських екологічних організацій	193
15.12.2 Діяльність громадських рад	194

15.13 Екологічна освіта та інформування	195
15.14 Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	198
15.14.1 Європейська та євроатлантична інтеграція	205
15.14.2 Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм /проектів зовнішньої допомоги	207
15.14.3 Двостороннє та багатостороннє співробітництво	208
Висновки	210

Вступне слово

За останні роки в нашій державі набули широкого впровадження функціональний підхід до використання природних ресурсів, принципи сталого розвитку діяльності природокористувачів, що передбачають у кінцевому підсумку формування цілісної системи державного управління у галузі використання, збереження та відтворення природних ресурсів. Визначені основні пріоритетні напрями екологічної політики держави, серед яких - розвиток екологічного законодавства, вдосконалення державного управління довкіллям та економічного механізму природокористування, створення ефективної системи контролю та моніторингу довкілля, формування нової екологічної свідомості тощо.

Національна система екологічної безпеки, запобігання і реагування на аварії, катастрофи інші надзвичайні ситуації природного і техногенного походження дає можливість конструктивно вирішувати питання екологічної безпеки.

Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави - проголошує ст. 16 Конституції України.

З кожним роком все більшого значення набуває охорона рослинного, тваринного світу, водних та земельних ресурсів, ландшафтів, особливо цінних природних територій та об'єктів, зростає їх роль в житті біосфери та суспільства. Насамперед, цінні природні території та об'єкти є основою екологічної мережі, формування якої спрямоване на забезпечення екологічної рівноваги регіонів та України в цілому. До екологічної мережі входять природно-заповідні території, які є її ядром, території, що охороняються — ліси I групи, зелені зони міст, а також природна рослинність, яку людина використовує регламентовано - експлуатаційні ліси, луки, пасовища тощо.

Розвиток рекреаційної діяльності, створення сприятливих екологічних умов для здоров'я людини також нерозривно пов'язані з розвитком екологічної діяльності. Доведено, що, наприклад, вартість екологічних і рекреаційних функцій природних ресурсів, а також темпи росту значимості цих функцій є значно вищими за сировинні ресурси.

Узгодження взаємодії суспільства з природою потребує спеціальних знань в тому числі і з контролю за станом довкілля. Державний екологічний контроль, насамперед, встановлює закономірності у взаємовідносинах між людиною, об'єктами господарювання, живими організмами і довкіллям, а також визначає порядок застосування законодавчих і нормативних документів у природоохоронному контролі, оцінці екологічного стану об'єкту, ступеню і характеру його впливу на довкілля, дотримання цим об'єктом вимог законодавства, норм і правил у галузі охорони природи для своєчасного вживання заходів з усунення виявлених порушень та попередження негативного впливу на довкілля.

Охорона навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів залишилися пріоритетними напрямками природоохоронної діяльності у 2019 році. Цим питанням значну увагу приділено у

програмі економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2019 рік, основними завданнями якої є:

- залучення коштів з бюджетів усіх рівнів на будівництво та ремонт каналізаційних очисних споруд у населених пунктах Чернівецької області;
- облаштування територій сміттєзвалищ у населених пунктах області та забезпечення контейнерами й урнами для збирання ТПВ;
- завершення паспортизації сміттєзвалищ і полігонів та винесення меж їх в натуру;
- вироблення системи збирання і поетапного транспортування відходів від моменту утворення до кінцевого результату переробки та утилізації;
- підвищення рівня екологічної освіти підрастаючого покоління шляхом розширення факультативних занять у навчальних закладах області;

1. Загальні відомості

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості

Чернівецька область – унікальний край, в якому поєднані історично долі Північної Буковини та частини Бессарабії. Розташована на перехресті магістральних шляхів Центральної, Південної та Східної Європи, на південному заході України у передгір'ї Карпат за течією рік Дністер і Прут. Вперше назва краю зустрічається в 1392 році. Почергово Північна Буковина перебувала в складі Київської Русі, Галицько-Волинського князівства.

Після розпаду Галицької держави землі сучасної Чернівецької області потрапили під владу Угорської корони. Згодом, в середині XIV століття тут виникло Молдавське князівство, яке невдовзі потрапило у васальну залежність від Туреччини. У кінці XVIII – початку XIX століття вони зазнали панування

найбільших, наймогутніших імперій свого часу – Російської (Бесарабія) та Австро-Угорської (Буковина).

Область одна з наймолодших в Україні, утворена 7 серпня 1940 року в результаті возз'єднання північної частини Буковини та Хотинського повіту Бесарабії.

На півдні та сході проходить державний кордон протяжністю 404,7 км, в тому числі з Румунією – 234,7 км, з Республікою Молдова – 170 км. Область межує з Івано-Франківською, Тернопільською, Хмельницькою та Вінницькою областями України, займає вигідне транспортно-географічне положення, має досить щільну мережу залізниць, автомобільних шляхів, трубопроводів та ліній електропередач. Відстань від Чернівців до Києва: залізницею - 624 км, шосейними дорогами - 538 км.

Площа - 8,1 тис. кв. км, що становить 1,3% загальної території країни.

Згідно фізико-географічного зонування території рельєф області достатньо складний. В Чернівецькій області знаходиться три зони: гірська, передгірна, лісостепова.

Гірська частина - Буковинські Карпати розташована на крайньому південному заході області і займає приблизно 1/4 території. Гори тут середньої висоти, від 500 м до 1600 м, з характерними мікрокліматичними умовами. Їх розсікають вузькі долини Сирету і Черемошу. Притоки цих річок протікають переважно паралельно хребтам у повздовжніх долинах. Гори вкриті листяними і хвойними лісами.

Клімат гірської та високогірної частини характерний тривалою зимою зі стійким сніговим покривом та прохолодним дощовим літом.

В карпатському регіоні в структурі сільськогосподарських угідь рілля і багаторічні насадження займають менше одного відсотка.

Між Карпатами і річкою Прут розташована похила передгірна рівнина з розчленованим горбистим рельєфом. На загальному більш-менш рівнинному фоні виділяється Хотинська гряда висотою 400-500 м над рівнем моря, яка тягнеться широкою дугою від Чернівців до Хотина.

Західна частина передгір'я за кліматичними особливостями відноситься до зони "оптимального комфорту" – клімат м'який без сильних вітрів з достатньою кількістю сонячних днів ранньої весни і пізньої осені.

В цій зоні розташовані цілющі мінеральні джерела і грязі.

В передгір'ї переважають сільськогосподарські угіддя, а в складі сільськогосподарських угідь - кормові угіддя і рілля.

Гірський Карпатський район і частина передгір'я по природному ландшафту є надзвичайно цінною зоною для всієї України.

На північному-сході області, вздовж річки Дністер, розташована рівнинна частина. Це хвиляста рівнина з долинно-балковим рельєфом ерозійного типу. Існує кілька підвищень в Кельменецькому районі, що створилися внаслідок виходу на поверхню давніх третинних вапняків.

Долина Дністра має ширину від 0,5 км до 2,0 км, а місцями до 6,0 км.

Дністровсько-долинні ландшафти за своєю красою, рекреаційною та науково-пізнавальною цінністю являють надзвичайно багатий музей природи.

Тут зосереджено неповторні геологічні пам'ятки: єдиний в Україні та в Європі безперервний стратегічний розріз у вигляді суцільного оголення від докембрійських порід до середнього палеозою, прийнятий міжнародним симпозіумом 1968 року як еталон геологічного розрізу Європи і світу; стратиграфічні розрізи та оголення порід з численними палеонтологічними ділянками; збережені древні ландшафти у вигляді викопних решток пустелі і древніх рифів, скелі, стовпи вивітрювання; в оголеннях порід кембрію, сілуру, девону і антропогену є викопні рештки тварин і рослин (морські мідії, раки, скорпіони, панцирні риби, медузи).

В лісостеповій зоні переважають сільськогосподарські угіддя, а в їх складі - рілля. В області сільськогосподарські угіддя представлені в основному, ріллею (40,1%), меншою мірою – сіножаті і пасовищами (13,5%), багаторічні насадження (3,8%). Загальна площа сільськогосподарських угідь - 469,7 тис. га, що становить 58,0% до загальної площі території. Інтенсивний розвиток сільського господарства, хвилястий рельєф території призвів до значної ерозії ґрунтів: з 92,3 тис. га в 1959 році до понад 250 тис. га за останні роки. Це більше половини всіх сільськогосподарських угідь області. Піддані водній ерозії 142,42 тис. га. Це 17,6 % від загальної площі регіону.

Територія Карпатського регіону більше як на 50% вкрита лісами: Путильського району – 68, Вижницького – 58 та Сторожинецького – 47 відсотків, тоді як лісистість Кельменецького становить 9, а Новоселицького – тільки близько 5 відсотків. Загалом лісистість області становить 29,2 відсотка.

Чернівецька область вирізняється помірним кліматом, перехідним до помірно-континентального.

Середньорічна температура повітря коливається від +8,9 °C на північному сході до +4,8 °C у гірській частині.

За даними Чернівецького обласного центру з гідрометеології, річна кількість опадів у Чернівцях у 2018 році становила 695,4 мм. За багаторічними спостереженнями в середньому у рівнинній частині кількість опадів становить 489 мм, у гірській – 788,3 мм.

1.2. Соціальний та економічний розвиток

Населення

Чисельність наявного населення у Чернівецькій області, за оцінкою, на 1 січня 2020р. становила 901632 особи.

Упродовж 2019р. чисельність населення зменшилася на 2742 особи. Зменшення чисельності населення області відбулося за рахунок природного скорочення – 2789 осіб, водночас зафіксовано міграційний приріст населення – 47 осіб.

Кількість живонароджених у 2019 р. зменшилась порівняно з 2018 р. на 415 особи і становила 8295 особи.

Ринок праці

(за даними державної служби зайнятості)

Кількість зареєстрованих безробітних на кінець грудня 2019р. становила 5,9 тис. осіб і порівняно з груднем 2018р. зменшилася на 0,7%.

Доходи населення

Середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій у грудні 2019р. становила 9608 грн, що у 2,3 раза вище рівня мінімальної заробітної плати (4173 грн).

Порівняно з листопадом 2019р. розмір середньої номінальної заробітної плати збільшився на 15,2%, а за останні 12 місяців (відносно грудня 2018р.) – на 6,5%.

Індекс реальної заробітної плати у грудні 2019р. порівняно з листопадом 2019р. становив 115,2%, а відносно грудня 2018р. – 102,4%.

Соціальний захист

У грудні 2019р. субсидії на оплату житлово-комунальних послуг отримували 57950 домогосподарств.

У січні–грудні 2019р. за субсидіями на оплату житлово-комунальних послуг звернулось 90809 домогосподарств, що в 1,7 раза менше, ніж у січні–грудні 2018р. При цьому на домогосподарства в міській місцевості припадало 52,0% таких звернень, у сільській місцевості – 48,0%.

Середній розмір призначеної субсидії на одне домогосподарство в грудні 2019р. становив 484,2 грн проти 687,8 грн у грудні 2018р.

Ціни

Індекс споживчих цін (ICL) по області за 2019р. становив 103,8% (за 2018р. – 108,7%).

З початку року ціни на продукти харчування зросли на 5,8%. Найбільш суттєво подорожчали фрукти (на 16,0%), хліб (на 14,0%), молоко (на 6,9%), макаронні вироби (на 2,5%). Крім цього зросли ціни на м'ясо та м'ясопродукти (на 3,5%), масло (на 8,5%), рибу та продукти з риби (на 6,2%), сир і м'який сир (творог) (на 7,6%). У той же час знизились ціни на яйця – на 16,9%, олію соняшникову (на 6,1%).

Відповідно до галузевої структури виробництва область належить до категорії індустріально-аграрної. Провідне місце в економіці області займають промисловість і сільське господарство.

Відбувається активна підтримка традиційних видів діяльності. За даними головного управління статистики у Чернівецькій області кількість великих, середніх та малих підприємств в області у 2019 році – 4234 од., (без урахування діяльності банків, бюджетних установ). Найбільша кількість підприємств припадає на оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 922 од.; сільське господарство, лісове та рибне господарство – 768 од. На промисловість припадає всього 635 підприємств.

Промисловість

У грудні 2019р. проти грудня 2018р. індекс промислової продукції склав 95,2%.

У 2019р. порівняно із 2018р. індекс промислової продукції склав 99,6%, у т.ч. у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – 97,7%, переробній – 103,0%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 93,2%.

Сільське господарство

У 2019р. індекс сільськогосподарської продукції становив порівняно з 2018р. 98,1% у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 90,8%, у господарствах населення – 100,4%.

Будівництво

Обсяг виробленої будівельної продукції (виконаних будівельних робіт) підприємствами області у 2019р. становив 1995,6 млн.грн. Індекс будівельної продукції порівняно з 2018р. становив 130,9%.

Нове будівництво, реконструкція та технічне переоснащення становили 85,0%, від загального обсягу виробленої будівельної продукції, капітальний та поточний ремонт – 11,8% та 3,2% відповідно.

Зовнішня торгівля товарами

Обсяг експорту товарів у 2019р. становив 213,8 млн.дол. США, імпорту – 208,6 млн.дол. Порівняно з 2018р. обсяг експорту збільшився на 6,9% (на 13,7 млн.дол.), імпорту – в 1,5 раза (на 69,0 млн.дол.). Позитивне сальдо становило 5,2 млн.дол. (у 2018р. також позитивне – 60,5 млн.дол.).

Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,03 (у 2018р. – 1,43).

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами зі 101 країни світу.

Внутрішня торгівля

Обсяг роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі у 2019р. становив 8129,1 млн.грн, що в порівнянних цінах на 4,4% менше, ніж у 2018р. У структурі роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі переважала частка продажу непродовольчих товарів. Їх питома вага становила 73,6% або 5982,6 млн.грн, що в порівнянних цінах на 1,1% менше, ніж у 2018р. Обсяг продажу продовольчих товарів у порівнянних цінах зменшився на 13,0% і становив 2146,5 млн.грн.

Транспорт

У 2019р. автомобільним транспортом (з урахуванням перевезень фізичними особами-підприємцями) виконано вантажообіг у обсязі 1456,5 млн.ткм. У порівнянні з 2018р. вантажообіг збільшився на 15,4%.

Обсяг перевезених вантажів автомобільним транспортом у 2019р. становив 2990,4 тис.т, що на 21,9% більше від обсягу 2018р.

У загальному обсязі вантажних перевезень частка обсягів фізичних осіб-підприємців становила 47,5%. Цією категорією перевізників було перевезено 1419,1 тис.т вантажів, що на 1,4% більше у порівнянні з 2018р.

Пасажи́рським транспортом у 2019р. виконано пасажирообіг у обсязі 930,5 млн.пас.км, що на 7,4% менше від обсягу 2018р.

У 2019р. пасажирським транспортом скористалось 59,5 млн пасажирів, що порівняно з 2018р. менше на 4,9%.

Пасажиरोобіг, виконаний автомобільним транспортом (з урахуванням перевезень фізичними особами-підприємцями), у 2019р. становив 766,6 млн.пас.км або 82,4% від загального обсягу пасажирообігу, обсяг пасажирських перевезень – 30,2 млн пасажирів або 50,8%. Порівняно з 2018р. пасажирообіг автомобільного транспорту зменшився на 8,5%, обсяги пасажирських перевезень – на 7,9%.

В обсязі пасажирських автоперевезень частка фізичних осіб-підприємців становила 53,4%. У 2019р. ними було перевезено 16,1 млн пасажирів, що на 10,1% більше від обсягу 2018р.

Тролейбусним транспортом у 2019р. виконано пасажирообіг у обсязі 163,9 млн.пас.км. Електротранспортом перевезено 29,3 млн пасажирів, що на 1,6% менше, ніж у 2018р.

2. Атмосферне повітря

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Регіональна екологічна політика у сфері охорони атмосферного повітря виконується відповідно до Програми соціально-економічного розвитку Чернівецької області та Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2020 року. Управлінням та галузевим відділом забезпечувались заходи з покращення відповідних показників та їх стабілізації.

Основними завданнями управління екології та природних ресурсів у сфері охорони атмосферного повітря є видача дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для об'єктів, які належать до другої або третьої групи; реєстр звітів про інвентаризацію викидів забруднюючих речовин підприємств; визначення величин фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

Чернівці із показником 4,8 (індекс забруднення атмосфери) потрапили до списку територій із низьким рівнем забруднення атмосфери.

Останніми роками за рахунок спаду виробничої діяльності та переходу з твердих видів палива на газоподібні спостерігалось зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. У 2019 році викинуто 2,4 тис. тонн шкідливих речовин від стаціонарних джерел (у 2018 році – 2,7 тис.т).

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами

Основним джерелом забруднення атмосферного повітря в Чернівецькій області є викиди від пересувних джерел (відпрацьовані гази автотранспорту). Введення в експлуатацію об'їзної дороги для обласного центру дозволило покращити стан атмосферного повітря в м. Чернівці.

Динаміка викидів в атмосферне повітря

Таблиця.1

Показники	2017рік	2018 рік	2019 рік
1	2	3	4
Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, од.	181	167	166
Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, поставлених на державний облік, од.			

Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що мають дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, од.	211	412	184
Потенційний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел за суб'єктами підприємницької діяльності, поставленими на облік, тис. т			
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел, тис. т			
у тому числі:			
від стаціонарних джерел, тис. т	3,3	2,7	2,4
від пересувних джерел, тис. т			
у тому числі від автомобільного транспорту, тис. т			
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел у розрахунку на км ² , т			
Викиди забруднюючих речовин в розрахунку на одиницю валового регіонального продукту, т/млн. грн.			
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	0,4	0,3	0,3
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	3,6	3,0	2,6
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел у розрахунку на км ² , т			

В середньому по області одним підприємством було викинуто по 14,5 т шкідливих речовин.

Графік 1

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря (тон)

Таблиця 2

Назва забруднюючої речовини	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами	стаціонарними джерелами	пересувними джерелами

Викиди забруднюючих речовин, усього, тонн	3288,9	—	2748,7	—	2359,4	—
у тому числі: метали та їх сполуки	0,8	—	0,6	—	0,5	—
стійкі органічні забруднювачі	—	—	—	—	—	—
окис вуглецю	853,1	—	560,0	—	481,7	—
двоокис та інші сполуки сірки	430,5	—	372,2	—	270,9	—
сполуки азоту	314,7	—	317,8	—	295,5	—
з них оксиди азоту	263,3	—	278,4	—	255,0	—
речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	937,6	—	772,8	—	579	—
неметанові леткі органічні сполуки	425,9	—	420,3	—	460,3	—
метан	311,0	—	292,0	—	257,8	—
інші	15,3	—	13,0	—	13,7	—
Крім того, діоксид вуглецю (млн т)	1,5	—	1,6	—	0,1	—

Як видно з таблиці 2 у 2019 році порівно з попереднім роком дещо зменшились викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел. Це зменшення відбулось за рахунок зменшення обсягів виробництва. У 2019р. порівняно із 2018р. індекс промислової продукції склав 99,6%,

За інформацією ГУ статистики у Чернівецькій області розрахунок викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел у 2017, 2018 та 2019 роках не проводився. Тому порівняння цього показника з попередніми роками не робилось.

Вміст основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі

Таблиця.3

Речовина	Клас небезпеки	Кількість міст, охоплених спостереженнями	Середньорічна концентрація, відносно середньодобової ГДК	Середньодобові ГДК, мг/м ³	Максимально разова концентрація, відносно максимально разової ГДК	Максимально разові ГДК мг/м ³	Кількість спостережень	Відношення випадків перевищення максимально разової ГДК до загальної кількості спостережень	Відношення випадків перевищення 5 ГДК до загальної кількості спостережень
Пил	3	1	0,5	0,150	0,8	0,5	1610	0	0
Двоокис сірки	3	1	0,07	0,05	0,12	0,500	3178	0	0
Окис вуглецю	4	1	0,1	3,000	0,6	5,0	1613	0	0
Двоокис азоту	2	1	1,0	0,040	1,6	0,2	3204	1,4	0

Окис азоту	3	1	0,1	0,060	0,3	0,4	1069	0	0
Фенол	2	1	0,6	0,003	2,6	0,010	1038	1,7	0
Фтористий водень	2	1	0,7	0,005	2,1	0,020	2109	1,6	0
Хлористий водень	2	1	0,6	0,200	3,0	0,2	1018	25,0	0
Формальдегід	2	1	1,2	0,003	1,3	0,035	2095	0,1	0
Бенз(а)пірен	1	1	*	0,0000 01	*	0,0000 01	*	*	*

* За відсутністю даних за 2019 рік розрахунки на вміст бенз(а)пірену в атмосферному повітрі м. Чернівці не проводились.

Перевищення максимально разовою концентрацією максимально разової ГДК визначено по “фенолу” (2,6 ГДК), “фтористому водню” (2,1 ГДК), “хлористому водню” (3,0 ГДК), “формальдегіду” (1,3 ГДК), “двоокису азоту” (1,6 ГДК).

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення за видами економічної діяльності у 2019 році (тис.тон)

Табл иця 4	Види економічної діяльності	Обсяги викидів по регіону	
		тис.т	Відсотків до заг. підсумку
1	2	3	4
1	Усі види економічної діяльності	2,359	100,0
	У тому числі:		
1.1	Сільське, лісове та рибне господарство	0,5251	22,2
1.2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,040	1,7
1.3	Переробна промисловість	1,1223	47,6
	у тому числі		
	металургійне виробництво	-	-
14	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,1327	5,6
1.5	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	0,0039	0,2
1.6	Будівництво	0,007	0,3
1.7	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,0305	1,3
1.8	Транспорт, складське господарство, поштова та куа'ерська діяльність	0,0525	2,2
1.9	Фінансова та страхова діяльність	0,00001	0,0
1.10	Операції з нерухомим майном	0,00004	0,0
1.11	Тимчасове розміщування й організація харчування, інформація та телекомунікації; фінансова та страхова діяльність; операції з нерухомим майном; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,0033	0,1
1.12	Професійна, наукова та технічна діяльність; освіта	0,0463	2,0
1.13	Державне управління і оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,337	14,3
1.14	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; мистецтво, спорт, розваги та відпочинок; надання інших видів послуг	0,0583	2,5

За видами економічної діяльності найбільші обсяги викидів припадають на переробну промисловість (47,6% до загальної кількості викидів), у тому числі на державне управління, оборону та обов'язкове соціальне страхування – 14,3%. На сільське, лісове та рибне господарство – 22,2% до загальної кількості викидів.

Основні забруднювачі атмосферного повітря за 2019 рік

Таблиця 5

№ з/п	Назва об'єкту	Назва забруднюючої речовини	Частка викидів забруднюючої речовини			Частка оснащення джерел викидів газоочисними установками (ГОУ), %	Ефективність роботи ГОУ, %	Заходи, спрямовані на зменшення викидів			
			усього викидів, т/р	до загального обсягу викидів об'єкту, %	до загального обсягу викидів (населеного пункту), %			загальний обсяг витрат за кошторисною вартістю, тис. грн.	фактично витрачено з початку виконання заходу, тис. грн.	Зменшення викидів після впровадження заходу, т/рік	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	ПАТ "Чернівецький олійно-жировий комбінат" (ІК 373959), м. Чернівці	речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	51,8	16,2	0,06						
		сполуки азоту	23,9	7,4	0,028						
		двоокис та інші сполуки сірки	0,38	0,001	0						
		окис вуглецю	1,7	0,005	0,002						
		неметанові леткі органічні сполуки	239,4	74,9	28,6						
		метан	1,8	0,005	0,002						
2.	СТЗОВ "Котелеве" (ІК 32895240), Новоселицький район	речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	47,5	18,5	10,5						
		сполуки азоту	12,1	4,7	2,7						
		двоокис та інші сполуки сірки	35	13,6	7,7						
		окис вуглецю	28,2	11	6,2						
		органічні аміни	3,0	1,2	0,6						
		неметанові леткі органічні сполуки	2,5	1	0,5						
		метан	128,8	50,1	28,5						

3.	ПАТ "Чернівецький цегельний завод №3" (ІК 5508177), м. Чернівці	речовини у вигляді суспен- дованих твердих частинок	10,7	7,2	1,2						
		сполуки азоту	36,3	24,6	4,3						
		двоокис та інші сполуки сірки	17,5	11,9	2,1						
		окис вуглецю	83,1	56,3	9,9						
		неметанові леткі органічні сполуки	—	—	—						
		метан	—	—	—						
4.	МКП "Чернівцітеплоком уненерго" (ІК 34519280), м. Чернівці	речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	-	-	-						
		сполуки азоту	82,6	79,5	9,9						
		двоокис та інші сполуки сірки	—	-	-						
		окис вуглецю	20	19,3	2,4						
		неметанові леткі органічні сполуки	—								
		метан	1,2	1,2	0,1						
5.	ТОВ "Круп'янський цегельний завод" (ІК 31898936)	речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	33,1	52	21,5						
		сполуки азоту	0,5	0,8	3,2						
		двоокис та інші сполуки сірки	11,3	17,7	7,3						
		окис углецю	8,5	13,3	5,5						
		неметанові леткі органічні сполуки	10,4	16,3	6,7						
		метан	0,009	0	0						

6.	ТзОВ "Буковинська Цегла" (ІК 30911290), Кіцманський район	речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	80,1	58,7	31						
		сполуки азоту	8,3	6,1	3,2						
		двоокис та інші сполуки сірки	32,7	24	12,7						
		окис вуглецю	15,0	11	5,8						
		неметанові леткі органічні сполуки	0,3	0,2	0						
		метан	–	–	–						
7.	Сторожинецька міська рада (ІК 04062179)	речовини у вигляді суспен- дованих твердих частинок	15,4	29,5	9,2						
		сполуки азоту	0,8	1,5	0,4						
		двоокис та інші сполуки сірки	1,2	2,3	0,7						
		окис вуглецю	34,3	65,8	20,5						
		неметанові леткі органічні сполуки	0,3	0,6	0						
		метан	-	-	-						
8.	Відділ освіти, молоді та спорту Герцаївського РДА (ІК 21423791)	речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	21,9	34	14,2						
		сполуки азоту	1,0	1,6	0,6						
		двоокис та інші сполуки сірки	23,8	36,9	15,5						
		окис вуглецю	17,8	27,6	11,6						
		неметанові леткі органічні сполуки	-	-	-						
		метан	0,00	0,0	0,0						

9.	ПАТ "Чернівецький хлібокомбінат" (ІК 03293304) м.Чернівці	речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	0,11	0,2	0						
		сполуки азоту	2,8	5,3	0,3						
		двоокис та інші сполуки сірки	-								
		окис вуглецю	1,6	3	0,2						
		органічні аміни	0,6	1	0						
		неметанові леткі органічні сполуки	32,1	61,6	3,8						
		метан	15,5	29,7	1,8						
10	Новоселицька міська рада (ІК 04062050) Новоселицький район	речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	14,9	30	3,3						
		сполуки азоту	1,1	2,2	0,2						
		двоокис та інші сполуки сірки	16,2	32,6	3,6						
		окис вуглецю	13,6	27,4	3						
		неметанові леткі органічні сполуки	3,9	7,8	0,8						
		метан	0,01	0	0						

*Графи 11,12 заповнюються тільки щодо виконаних заходів.

Упродовж 2019 року викиди забруднюючих речовин в атмосферу здійснювало 166 підприємств Чернівецької області (у 2018 р. – 167). За цей період у повітря викинуто 2,4 тис.т забруднюючих речовин, що на 11,2% менше, ніж у 2018 р. Одним підприємством у середньому викинуто 14,5 т шкідливих речовин (у 2018р. – 16,2 т).

Третина загальнообласних обсягів викидів (34%) припадала на підприємства м. Чернівці.

Щільність викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел забруднення в розрахунку на 1 км² території області у 2019 році становила 0,3 т (у 2018 р. 0,3 т).

У розрахунку на одну особу населення області в середньому припадало 2,6 кг забруднюючих речовин (у 2018 р. – 3,0 кг).

Крім того, в атмосферне повітря було викинуто 0,1 млн.т діоксиду вуглецю (в 16 разів менше ніж у 2018 р. – 1,6 млн.т) – основного парникового газу, який впливає на зміну клімату.

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Вплив викидів в атмосферне повітря Чернівецької області підприємствами сусідніх держав Румунії та Молдови мінімальний у зв'язку з відсутністю підприємств у прикордонній зоні зазначених країн, які могли б здійснювати

значний вплив на стан атмосферного повітря області. Цьому також сприяє переважання на території області рози північно-західних вітрів.

Вплив транскордонного перенесення шкідливих речовин із країн центральної Європи на стан атмосферного повітря регіону на даний час реально оцінити неможливо через відсутність мережі постів контролю на території області.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по містах обласного значення та районах у 2019 році (т)*

Таблиця 6

	Обсяги викидів, т	У % до 2018р.	У тому числі			
			діоксиду сірки		діоксиду азоту	
			т	у % до 2018р.	т	у % до 2018р.
Чернівецька область	2359,4	85,8	257,6	71,5	255,0	91,6
м.Чернівці	836,1	87,7	36,1	64,0	170,9	91,3
м.Новодністровськ	3,2	2,1	–	–	2,5	147,0
райони						
Вижницький	73,3	74,1	1,1	137,7	9,8	114,2
Герцаївський	153,7	103,4	45,4	86,0	4,2	60,2
Глибоцький	147,0	118,3	4,3	98,1	8,2	80,0
Заставнівський	108,2	76,6	19,1	45,7	8,1	143,8
Кельменецький	19,4	93,2	–	–	1,6	74,1
Кіцманський	257,7	90,7	39,0	66,5	15,5	92,8
Новоселицький	452,6	85,9	72,1	71,4	11,9	79,2
Путильський	7,8	82,6	0,2	34,0	0,3	55,1
Сокирянський	68,0	67,8	33,2	99,8	4,5	57,9
Сторожинецький	167,1	153,3	3,5	56,5	14,4	118,4
Хотинський	65,3	82,7	3,6	83,7	3,1	81,7

В цілому по області стаціонарними джерелами було викинуто меншу кількість шкідливих речовин від стаціонарних джерел у порівнянні з попереднім роком (відповідно 2359,4 т. та 2748,7 т.).

В середньому по області викинуто одним підприємством 14,5 т забруднюючих речовин.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Спостереження за радіоактивним забрудненням атмосферного повітря в Чернівецькій області проводиться на трьох метеорологічних станціях Чернівецького обласного центру з гідрометеорології:

- “АМСЦ Чернівці”, розташована на території Чернівецького міжнародного аеропорту по вул. Чкалова, 30;

- “Озерна Новодністровськ”, розташована в м. Новодністровськ, Сокирянського району;

- “М Селятин”, розташована в с. Селятин, Путильський район.

Визначаються наступні показники: максимально разовий рівень, (мкР/год), кількість перевищень максимально разового рівня (дні), середньомісячне значення радіоактивного забруднення, (мкР/год).

Максимально разові значення гамма-фону впродовж року були в межах 12-16 мкР/год. Середньомісячні значення гамма-фону впродовж року були в межах 10-13 мкР/год, що значно нижче рівня природного фону.

2.5. Використання озоноруйнівних речовин

На виконання положень Віденської Конвенції про охорону озонowego шару (Відень, вересень, 1985 р.) в області проводились заходи по регулюванню використання речовин, що руйнують озонівий шар. На кордоні з Румунією митне оформлення вантажів здійснювалось на підставі листів-роз’яснень про те, що дана продукція (обладнання) не містить озоноруйнуючих речовини.

Озоноруйнуючі речовини, які регулюються Монреальським протоколом, в Україні не виробляються, а повністю завозяться ззовні. Управлінням екології та природних ресурсів ведеться постійна робота з підприємствами щодо виконання вимог цього протоколу по речовинам, що руйнують озонівий шар.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров’я людини та біорізноманіття

За інформацією Чернівецького обласного центру з гідрометеорології про стан атмосферного повітря міста Чернівці в 2019 році було проведено 17073 спостережень за станом атмосферного повітря обласного центру, які проводились на трьох стаціонарних постах: ПСЗ №1, вул. Заводська, 34; ПСЗ №3, вул. Головна, 265А та ПСЗ №4, вул. О. Гузар. Із них 16908 проб проаналізовано в ЛСЗА і 165 проби (на важкі метали) відіслані на аналіз до ЦГО.

За відсутністю даних за 2019 рік розрахунки на вміст бенз(а)пірену в атмосферному повітрі м. Чернівці не проводились.

Аналіз проводився по наступним домішкам: пил, двоокис сірки, окис вуглецю, двоокис азоту, окис азоту, фенол, фтористий водень, хлористий водень, формальдегід, по групі металів (кадмій, залізо, марганець, мідь, нікель, свинець, хром, цинк) і бенз(а)пірен. Визначались: середньорічна концентрація домішки (відносно середньодобової ГДК, Q_{CP}), максимально разова концентрація домішки (відносно максимально разової ГДК, Q_{max}), кількість спостережень (n), відношення випадків перевищення максимально разової ГДК до загальної кількості спостережень, відношення випадків перевищень 5 ГДК до загальної кількості спостережень.

Q_{CP} по місту по вказаних домішкам була нижче нормативу. Q_{max} по місту перевищувала норматив по “фенолу” (2,6 ГДК), “фтористому водню” (2,1 ГДК), “хлористому водню” (3,0 ГДК), “формальдегіду” (1,3 ГДК), “двоокису азоту” (1,6 ГДК). По важких металах Q_{CP} та Q_{max} були значно нижче ГДК.

З метою оцінки безпечності впливу на людину хімічних та біологічних факторів навколишнього середовища Центром у 2019 році досліджено за санітарно-хімічними показниками 595 проб води з відкритих водойм, у тому числі 95 проб на вміст пестицидів, 94 проби на вміст важких металів, 76 проб на вміст СПАР, 425 проб за мікробіологічними показниками, 389 проб за паразитологічними та 54 проби за радіаційними показниками. Із досліджених проб не відповідали вимогам санітарних норм 20 (3,4%) проб за санітарно-хімічними показниками, 45 (10,6%) проб за мікробіологічними показниками та 1 проба (0,3%) за паразитологічними показниками.

Досліджено 20 проб харчових продуктів та продовольчої сировини на вміст цезію-137+134 та на вміст стронцію-90. Вміст радіонуклідів не перевищує «Допустимі рівні вмісту радіонуклідів цезію-137 та стронцію-90 в продуктах харчування та питній воді» (ДГН-06). Досліджено 54 проби річкової води, перевищень не виявлено (результати досліджень додаються).

Центром впродовж 2019 року, відповідно до заяв суб'єктів господарювання, проведено дослідження 49 проб харчових продуктів на вміст генетично-модифікованих організмів, з них 2 (4,1%) не відповідали нормативам.

Центром дослідження ґрунтів на вміст радіонуклідів цезію – 137 та стронцію – 90 не проводяться.

Впродовж 2019 року з 9 контрольних точок м.Чернівці досліджено 19 проб ґрунту за санітарно-хімічними показниками, в т.ч. 1 проба на вміст пестицидів, 8 проб на вміст важких металів, 19 проб за мікробіологічними показниками та 19 проб на гельмінти. Не відповідали нормативам 7 проб (36,8%) за мікробіологічними показниками.

Центром досліджено 120 проб атмосферного повітря в м.Чернівці, а саме: по 24 проби на пил, азоту діоксиди, ангідрид сірчистий, вуглецю оксид, формальдегід. Перевищень гранично допустимих концентрацій не встановлено.

Зниження якості атмосферного повітря небезпечне для здоров'я міських мешканців. Найбільш поширеною шкідливою домішкою повітряного середовища є чадний газ. Надмірна кількість цього газу в повітрі призводить до швидкої стомлюваності людини, головного болю, запаморочення, ослаблення пам'яті, порушення діяльності серцево-судинної та інших систем.

Темпи росту загальної захворюваності за останнє десятиріччя зросли на 35-40% переважно за рахунок злоякісних пухлин, серцево-судинних хвороб, бронхіальної астми, цукрового діабету, алергій. Це результат антропогенного забруднення природного середовища. Цьому могли б певною мірою зарадити зелені насадження, раціональне проектування та забудова міста.

У 2019 р. померло 2789 осіб (на 462 особи більше, ніж у 2018 р.).

2.7. Заходи, спрямовані на поліпшення якості атмосферного повітря

Станом на 01.01.2019 р. загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 166 од. (у 2018 р. - 1167 од.).

Основними забруднювачами повітря в області у 2019 р. були такі підприємства: ПАТ "Чернівецький олійно-жировий комбінат" – 318,91 т, СТЗОВ "Котелеве" Новоселицький р-н – 257,1 т, ПАТ «Чернівецький цегельний завод №

3» м. Чернівці – 147,6. Дані по викидах наведені для основної групи забруднюючих речовин (речовини у вигляді суспендованих твердих частинок, сполуки азоту, двоокис та інші сполуки сірки, окис вуглецю, неметанові леткі органічні сполуки, метан).

Впродовж 2019 року у сфері охорони атмосферного повітря державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 278 перевірок (в т.ч. перевірено 153 пересувних транспортних засобів). За виявлені порушення до адмінвідповідальності притягнуто 76 осіб на загальну суму 19,839тис.грн., які сплачено.

По матеріалам 2018 року за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря виставлено та стягнуто претензії:

- ПП «Дерево в Інтер'єрі» на - 1,573тис.грн.;
- ПрАТ «Чернівецький цегельний завод №3» - 0,998тис.грн.

Забруднення атмосфери викидами автотранспорту залежить від технічного стану автомобілів, якості паливно-мастильних матеріалів, технічного стану шляхів, від режимів швидкості дорожнього руху. Для зниження інтенсивності забруднення атмосферного повітря викидами автомобільного транспорту необхідно вирішити наступні питання: зменшити інтенсивність руху автомобільного транспорту на центральних вулицях населених пунктів, впровадити систему «зелена хвиля», забезпечити якісний ремонт асфальтового покриття вулиць та проведення регулярного вологого прибирання вулиць в теплий період року.

Для покращення екологічного стану атмосферного повітря в області у 2019 р. проводились заходи з охорони повітря.

На проведення заходу з переоснащення лабораторії спостереження за забрудненням атмосферного повітря Чернівецькому обласному центру з гідрометеорології з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища виділено 88.0 тис. грн.

3. Зміна клімату

Зміна клімату є, можливо, найбільш важливою та складною проблемою в сфері охорони навколишнього середовища, яка спіткала людство за останнє століття. Підписання Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату представниками 150 країн свідчить про те, що зміна клімату є нагальною загрозою екології Землі та економічному розвитку людства. Головна мета Конвенції полягає в “стабілізації концентрацій парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему”. Україна підписала Конвенцію в червні 1992 року, ратифікувала її в жовтні 1996 року, а в серпні 1997 року стала Стороною Конвенції. Відповідно до статті 4.2b цього документу Україна прийняла 1990 рік як базовий для оцінки антропогенних емісій вуглекислого газу та інших парникових газів, які не контролюються Монреальським протоколом.

Всього у 2019 році поточні витрати на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату становили 209,5 тис. грн. (0,17%) від загальної суми поточних витрат на охорону та раціональне використання природних ресурсів. (у 2018 році поточні витрати – 246,3 тис. грн., у 2017 році – 262,5 тис. грн.).

На сьогоднішній день на території області підприємств, які б здійснювали значний вплив на зміну клімату (викидали – CO_2 , CH_4 , N_2O) немає.

3.1 Тенденції зміни клімату

За даними ННГФ обсерваторії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича найчастіше аномально високі середньорічні температури повітря спостерігались протягом 1990-2019 років. Чітка тенденція до підвищення середніх річних температур повітря почала з'являтися після 1989 року і простежується наразі по 2018 рік включно. Період потепління, що триває вже 25 років, не є монотонним. Його можна поділити на два відрізки меншої тривалості: 1989-1994 та 1998-2017 рр., межею яких є 4-річний (1995-1998 рр.) період похолодання.

Підвищення середніх річних температур в Чернівцях було наслідком підвищення значень середніх місячних і, відповідно, середніх сезонних температур повітря. Протягом останніх 25 років спостерігалось підвищення середніх значень температур усіх місяців року. Найбільш помітним було зростання температур зимових і весняних місяців, яке складало $+1,5-2,5^\circ\text{C}$. Теплішими стали і літні місяці, для яких підвищення температур становило $+1,5-1,6^\circ\text{C}$. Значно теплішими стали зими і весни, помірно потеплішали літньо-осінні сезони.

Аналіз даних всіх метеостанцій української частини басейну річки Прут за 1990–2017 роки показує, що порівняно з нормою середня річна температура повітря у басейні річки Прут за цей період підвищилася на $0,5-1,1^\circ\text{C}$.

Внаслідок потепління у Чернівцях почали зміщуватись часові границі кліматичних сезонів. Дати початку періоду стійкого переходу середніх добових температур повітря через 0°C у бік підвищення (початок весняного кліматичного сезону) змістилися на більш ранні терміни, тобто спостерігалось зменшення тривалості зимового сезону.

Але змін зазнала не лише середня температура, а й кількість опадів, напрямки вітру, терміни формування снігового покриву тощо.

Останній 10-річний період, протягом якого клімат Чернівців зазнавав впливу глобального потепління, характеризувався річними сумами опадів, що на 12% перевищували багаторічну норму.

Аналіз характеру змін вітрового режиму в Чернівцях показав, що протягом останнього 12-річного періоду на 5-7% зменшилась кількість випадків вітрів північно-західного напрямку, проте суттєво – на 10-12% – збільшилась кількість вітрів північного і південного напрямків.

Основними проявами та наслідками глобальної зміни клімату, які вже спостерігаються, є:

- посухи;
- висихання дерев (дуб, ялина, берест, смерека);
- поширення видів - вселенців;
- збільшення інтенсивності явищ підтоплення та затоплення;
- деградація ґрунтів;
- зменшення виробництва електроенергії малими ГЕС (внаслідок пониження рівня у водосховищах) ;
- зменшення водності малих рік;

- зменшення сніжності (гірський регіон) ;
- паводки;
- зменшення рівня ґрунтових вод;
- зміна біорізноманіття;
- зміна екосистем;
- посилення екстремальних явищ;
- збільшення кількості критичних паводків.

За даними показників метеостанцій можна зробити висновок, що в найближчі роки (2019–2021 рр.) буде спостерігатися переважаюча тенденція збільшення кількості опадів та температури в українській частині басейну річки Прут.

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Парникові гази утворюються в процесі використання (головним чином, спалювання) викопних видів палива. Саме парникові гази, потрапляючи в атмосферу, створюють тепличний ефект, внаслідок чого відбувається підвищення середньорічної температури.

Упродовж 2019 року викиди в атмосферу здійснювали 166 підприємств області (у 2018 році - 167), з яких більше третини розташована в м.Чернівці. В 2018 р. стаціонарними джерелами цих підприємств викинуто в повітря 2,359 тис. т. забруднюючих речовин, що складає 85,8% до попереднього року.

В середньому по області одним підприємством було викинуто 14,5 т шкідливих речовин (у 2018 році – 16,2 т).

Основними забруднювачами атмосферного повітря області як і у попередні роки були підприємства переробної промисловості, від яких в повітря надійшло 1223 тис. т або 47,6% від загального обсягу всіх викидів.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення в розрахунку на 1 км² території області склала 0,3 т шкідливих речовин. У розрахунку на одну особу населення області в середньому припадало 3,0 кг шкідливих викидів.

Парникових газів (вуглецю) було викинуто 0,1 млн. т (у попередньому році 1,6 млн. т).

3.3 Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

Найбільш ефективними є заходи, пов'язані зі зниженням втрат природного газу, з впровадженням засобів контролю та автоматизованого управління енергопостачанням, реалізацією міжгалузевих програм енергозбереження. Найменш ефективними заходами щодо зниження викидів ПГ є: впровадження нетрадиційних джерел енергії, оптимізація структури генеруючих потужностей, впровадження устаткування для спалювання низькосортного вугілля, встановлення на очисних станціях споруд для обробки осадів стічних вод.

У 2019 році обсяг викидів діоксиду вуглецю становив 0,1 млн. т.

Основними заходами із скорочення зазначених викидів є реконструкція котелень МКП “Чернівцітеплокомуненерго”, із заміною котлів з ККД – 75% на котли з ККД до 92%, які працюють на газі. Адсорбція парникових газів передбачається, насамперед за рахунок збільшення площі зелених насаджень у

населених пунктах, а також збільшенням площі лісів та природно-заповідного фонду області.

Для запобігання шкідливих наслідків зміни клімату в області вживаються наступні заходи:

- виконуються заходи з пом'якшення антропогенного впливу на довкілля у рамках Комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2019-2021 роки;
- здійснюються спостереження за станом довкілля у рамках регіональної системи моніторингу довкілля Чернівецької області;
- впроваджуються заходи з комплексної програми протипаводкових заходів.

4. Водні ресурси

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Річкова мережа області належить до басейнів трьох річок Прута, Сірету і Дністра, які займають, відповідно, 49,2%, 25,5% і 25,3% її території. Річки басейну Дністра представлені невеликими водотоками, кількість і довжина яких становлять, відповідно, 4,5% та 10% від сумарних щодо області показників.

Густота річкової мережі області становить 1,11 км/км², у тому числі у басейнах Прута – 1,32 км/км², Сірету – 1,34 км/км², Дністра – 0,46 км/км², Сучави – 1,66 км/км².

В залежності від площі басейну річки поділяються на великі, середні і малі. До великих належать водотоки, які мають водозбірну площу понад 50 тис.км², середніх – більше 2 і до 50 тис.км² і малих – до 2 тис.км².

Відповідно до цієї класифікації на території області виділяються:

- 1) одна велика річка:
 - р. Дністер загальною площею басейну 72100 км² (в межах області – 2046 км²) і довжиною 1352 км (в межах області – 290 км);
- 2) чотири середні річки:

-р. Сірет загальною площею басейну 47600 км² (в межах області – 2070 км²) і довжиною 513 км (в межах області – 100 км);

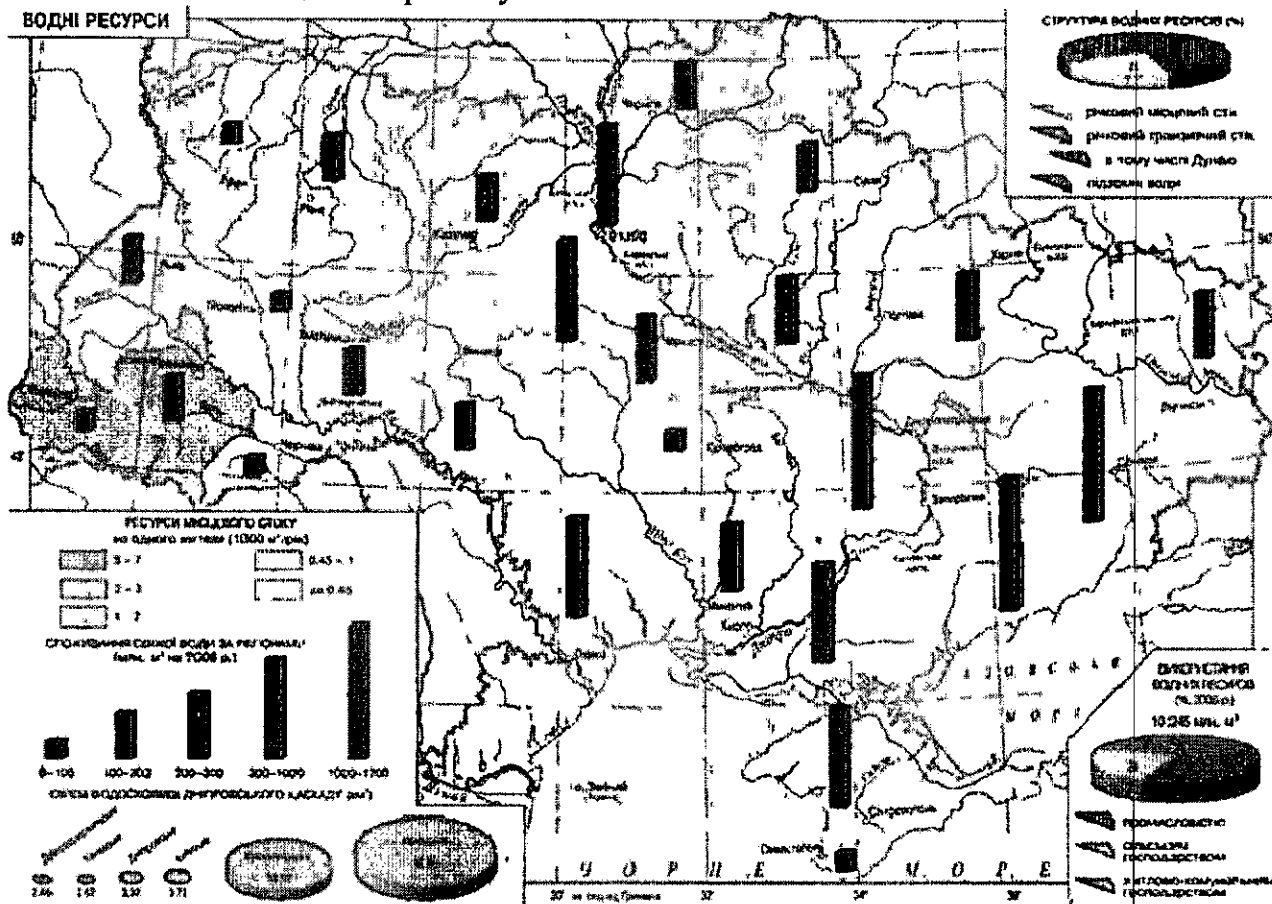
- р. Прут загальною площею басейну – 27500 км ² (в межах області – км ²) і довжиною 989 км (в межах області – 108 км);	3980
---	------

-р. Черемош загальною площею басейну 2560 км² (в межах області – 1036 км²) і довжиною 80 км. Річка повністю протікає на межі з Івано-Франківською областю;

- р. Сучава загальною площею басейну 2400 км ² (в межах області – км ²) і довжиною 140 км (в межах області – 28 км);	351
---	-----

3) 4235 малих річок загальною довжиною 8360 км. До них належать 104 водотоки довжиною 10 і більше кілометрів кожний загальною протяжністю 1762,5 км та 4131 - довжиною менше 10 км кожний загальною протяжністю 6597,5 км.

Також на території області розташовані 5 водосховищ сумарною площею 6136 га і орієнтовним об'ємом 1200,92 млн. м³. До них належать Дністровське, Буферне та Верхнє у басейні р.Дністер, водосховище на р.Черлена і водосховище у с. Костичани Новоселицького району.

В області за даними інвентаризації нараховується 1074 ставки загальною площею 4523,51 га та орієнтовним об'ємом 45,235 млн.м³.

Крім того, на території області нараховується 17 озер загальною площею 57,53 га і орієнтовним об'ємом 0,575 млн.м³. Ці водні об'єкти поширені у заплавах річок та карстових пониженнях Прут-Дністровського межиріччя. Більше половини їх

загальної площі знаходиться у Хотинському районі, де розташовано 8 водойм сумарною площею 38,8 га.

Загальні відомості про водні об'єкти та водні ресурси Чернівецької області

Таблиця 7

№ п/п	Показники	Од. вим.	К-сть
1	2	3	4
1.	Кількість річок	шт	4240
2.	Їх загальна довжина	км	8966
	в тому числі:		
3.	Кількість річок. Включаючи струмки, водостоки довжиною менше 10 км	шт	4131
4.	Їх загальна довжина	км	6597,5
5.	Кількість річок довжиною 10 і більше км	шт	104
6.	Їх загальна довжина	км	1762,5
7.	Кількість малих річок (S басейну до 2 тис. км ²)	шт	4235
8.	Їх загальна довжина	км	8360
9.	Кількість середніх річок (Прут, Черемош, Сірет, Сучава) (S басейну 2000,1 50000 км ²)	шт.	4
10.	Їх довжина в межах області	км	316
11.	Кількість великих річок – Дністер (S басейну більше 50 тис.км ²)	шт.	1
12.	Довжина в межах області	км	290
13.	Поверхневий стік, що формується в межах області:		
	<i>В середній щодо водності рік</i>	млн. м ³	1296,3
	Маловодний рік 75% забезпеченості	млн. м ³	979,6
	Маловодний рік 95% забезпеченості	млн. м ³	669,6
14.	Кількість водосховищ	шт	5
15.	Їх загальна площа водного дзеркала	тис.га	6,136
16.	Їх загальний об'єм – повний	млн.м ³	1200,92
17.	Їх загальний об'єм – корисний	млн.м ³	803,26
	в тому числі:		
18.	Кількість водосховищ, об'ємом до 10 млн. м ³	шт.	3
19.	Їх загальна площа водного дзеркала	га	168
20.	Їх загальний об'єм – повний	млн.м ³	7,83
21.	Їх загальний об'єм – корисний	млн.м ³	4,90
22.	Кількість водосховищ об'ємом від >10 до 100 млн. м ³	шт	1
23.	Загальна площа водного дзеркала	га	458,0
24.	Їх загальний об'єм - повний	млн.м ³	29,0
25.	Їх загальний об'єм – корисний	млн.м ³	22,55

26.	Кількість водосховищ об'ємом більше 100 млн. м ³ - Дністровське	шт.	1
27.	Загальна площа водного дзеркала	тис.га	5,51
28.	Загальний об'єм – повний	млн.м ³	1164,09
29.	Загальний об'єм - корисний	млн.м ³	775,81
30.	Кількість ставків	шт.	1088
31.	Їх загальна площа водного дзеркала	га	3970,6
32.	Їх загальний об'єм	млн.м ³	39,706
	в тому числі:		
33.	Кількість ставків в оренді	шт	792
34.	Їх загальна площа водного дзеркала	га	32922,089
35.	Їх загальний об'єм	млн.м ³	33,07
36.	Кількість озер	шт.	17
37.	Їх загальна площа водного дзеркала	га	57,53
38.	Їх загальний об'єм	млн.м ³	0,058
39.	Кількість паспортизованих річок	шт.	70
	їх загальна довжина	км	1373,0
	їх загальна площа водозборів	км ²	4597,0
	кількість водогосподарських паспортів	шт	32

Річкова мережа

Таблиця 8

Головна річка (велика, середня)	Площа басейну, км ² *	Довжина річки, км *	Кількість малих річок, шт.		Сумарна довжина малих річок, км		Густота річкової мережі, км/км ²
			Всього	В т. ч. L < 10 км	Всього	В т. ч. L < 10 км	
Дністер	<u>72100</u> 2046	<u>1352</u> 290	191	176	643	432	0,46
Прут	<u>27500</u> 3980	<u>989</u> 108	2584	2523	5078	3947	1,32
в т. ч. Черемош	<u>2560</u> 1036	<u>80</u> 80	1601	1582	2398	1940	2,40
Сірет	<u>47600</u> 2070	<u>513</u> 100	1460	1432	2639	2218,5	1,34
в т. ч. Сучава	<u>2400</u> 351	<u>140</u> 28	350	343	371,5	307	1,66
Разом по області:	8096	606	4235	4131	8360	6597,5	1,11

* - в чисельнику – вся площа і довжина, в знаменнику – в межах області.

4.1.2. Водозабезпеченість Чернівецької області

В межах області знаходяться 5 водосховищ, їх загальна площа водного дзеркала 6136,0 тис. га, а загальний повний об'єм – 1200,92 млн. м³ (корисний – 803,26 млн. м³), Два із них, що належать до Дністровського каскаду, розташовані

на кордоні з Хмельницькою та Вінницькою областями і їх греблі віднесені до її території. Вони займають близько 70% території, що знаходиться під водою.

Найбільшим із них, яке відноситься до категорії великих місткістю більше 100 млн. м³ є Дністровське. Загальна площа водного дзеркала 14200 тис. га, в межах області - 55,10 тис. га, загальний об'єм повний 3000 млн. м³, в межах області - 1164,09 млн. м³, корисний загальний об'єм - 2000 млн. м³, в межах області - 775,81 млн. м³. Буферне водосховище відноситься до категорії середніх (об'єм від 10 до 100 млн. м³). Його площа водного дзеркала 458 га, загальний об'єм повний 29,0 млн. м³, корисний - 22,55 млн. м³. В області є також три малих водосховища (об'ємом до 10 млн. м³). Їх загальна площа водного дзеркала 168 га, загальний об'єм повний - 7,83 млн. м³, корисний - 4,90 млн. м³. За період експлуатації вони частково замулились і їх теперішні основні параметри не відповідають проектним. Відомості про водосховища наведені в таблиці 4.3, а також в їх переліку (таблиця 4.4).

До ставків віднесені штучні водойми місткістю до 1 млн. м³. Практично всі вони побудовані на малих річках та їх притоках, в результаті чого стік цих водотоків в певній мірі зарегульований. Їх загальна кількість 1088.

Ставки використовуються в основному для риборозведення і кілька з них для технічного водопостачання.

Загальна площа водного дзеркала ставкового господарства становить 3970,6 га, об'єм 39,706 млн. м³.

Згідно показників державного обліку використання вод за формою 2-ТП (водгосп) у 2019 році на потреби населення і економіки було забрано 63,95 млн.м³ водних ресурсів. Із них 43,18 млн.м³ - поверхневі і 20,76 млн.м³ - підземні води.

Об'єм річкового стоку 1107 млн.м³/рік.

Враховуючи запаси і об'єми забраних у 2019 році поверхневих та підземних вод область характеризується достатньою водозабезпеченістю.

У сільській місцевості використовуються для водопостачання підземні води криниць і свердловин.

Населення та економіка області не відчували дефіциту водних ресурсів. На підставі даних державної статистичної звітності за формою 2-ТП (водгосп) у 2019 році використано свіжої води усього 48,62 млн.м³, (2018 рік - 50,84 млн.м³).

Наявність ставків і водосховищ в адміністративних районах

Таблиця 9

№ п/п	Райони, обласний центр	Ставки			Водосховища			
		К - сть, шт.	Площа водної поверхні, га	Об'єм, млн. м ³	К - сть, шт.	Площа водної поверхні, га	Об'єм, млн. м ³	
							Повний	Корисний
1	Сокирянський	143	438,7	4,387	3*	2734	509,77	342,57
2	Кельменецький	152	505,7	5,057	1*	2280,0	481,69	312,12
3	Хотинський	61	382,9	3,829	1*	970,0	204,93	136,62
4	Новоселицький	70	599,3	5,993	2	138,0	4,53	2,95

5	Заставнівський	218	507,3	5,073	-	-	-	-
6	Кіцманський	207	960,9	9,609	-	-	-	-
7	Глибоцький	66	210,2	2,102	-	-	-	-
8	Герцаївський	30	72,5	0,725	-	-	-	-
9	Сторожинецький	94	234,4	2,344	-	-	-	-
10	Вижницький	33	41,8	0,418	-	-	-	-
11	м. Чернівці	14	16,9	0,169				
	Разом:	1088	3970,6	39,706	5	6136,0	1200,92	803,26

* - у кількість, площу і об'єм водосховищ увійшло Дністровське, що розташоване в межах 3-х районів

Перелік водосховищ Чернівецької області

Таблиця 10

Територія розташування (адміністративний район)	Назва водосховища, басейн річки	Водостік на якому створено водосховище	Площа водного дзеркала при НІР, га	Об'єм водосховища млн. м ³		Відомча приналежність	Призначення водосховища
				Повна	Корисна		
Новоселицький р-н	Водосховище на р.Черлена	р.Черлена	98,0	3,16	2,01	Новоселицька РДА	Протирозійне, акумулююче
Новоселицький р-н	Водосховище в с.Костичани, б-н р.Прут	р.Щербинці	40,0	1,37	0,94	Новоселицька РДА	Протирозійне, Акумулюючі
Хотинський, Кельменецький, Сокирянський р-ни	Дністровське водосховище, б-н р.Дністер	р.Дністер	5510,0	1164,09	775,81	Дністровсько-Прутське	Енергетичне
Сокирянський р-н	Буферне, б-н р.Дністер	р.Дністер	458,0	29,0	22,55	Дністровсько-Прутське	Енергетичне
Сокирянський р-н	Верхнє, б-н р.Дністер	наливне	30,0	3,30	1,95	Дністровсько-Прутське	Енергетичне
Разом:			6136,0	1200,92	803,26		

Згідно державного земельного кадастру Чернівецької області площа земель під водою 18,8 тис. га, що становить 2,3% загальної площі території.

4.1.3. Водокористування та водовідведення

Найбільші обсяги водозабору з поверхневих водних об'єктів здійснюють 5 наступних підприємств: ДКП "Чернівціводоканал" – 26,566 млн. м³, ВАТ "Дністровська ГАЕС" – 1337 млн. м³, ВАТ "Чернівецький рибкомбінат" – 4,164 млн. м³, Мамалигівський гіпсовий завод – 0,774 м³, Хотинське ВУЖКГ – 0,336 м³.

5 підприємств з найбільшими втратами, млн.м³/% – ДКП "Чернівціводоканал" 13,687/54,5; Заставнівське ВУЖКГ – 0,150/53,1; Кіцманське ВУЖКГ – 0,122/52,4; Сокирянське ВУЖКГ - 0,051 /33,3; Хотинське ВУЖКГ – 0,096 /28,6.

Враховуючи потенційні запаси поверхневих та підземних вод у межах області водозабезпеченість на одного мешканця становить 0,75 тис. м³/рік.

Забір та використання води

Таблиця 11

Показники	Одиниця виміру	2017 рік	2018 рік	2019 рік
1	2	3	4	5
Забрано води з природних джерел, усього	млн м ³	66,01	66,75	63,95
у тому числі:				
поверхневої	млн м ³	44,13	46,05	43,18
Підземної	млн м ³	21,88	20,71	20,76
Морської	млн м ³	-	-	-
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	73,35	74,17	70,28
Використано свіжої води, усього	млн м ³	50,13	50,84	48,62
у тому числі на потреби:				
господарсько-питні	млн м ³	23,92	24,52	23,23
виробничі	млн м ³	25,70	25,74	24,95
сільськогосподарські	млн м ³	0,387	0,381	0,258
Зрошення	млн м ³	0,120	0,192	0,184
Рибогосподарські	млн м ³	19,88	7,703	9,76
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	м ³	55,70	56,49	53,43
Втрачено води при транспортуванні	млн м ³	14,30	14,22	14,09
	% до забраної води	21,66	21,30	22
Скинуто зворотних вод, усього	млн м ³	41,11	43,42	41,76
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн м ³	-	-	-
у накопичувачі	млн м ³	3,151	3,184	3,065
на поля фільтрації	млн м ³	-	-	-
у поверхневі водні об'єкти	млн м ³	37,96	40,23	35,54
не віднесених до водних об'єктів	млн м ³	3,151	3,184	3,065
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, Усього	млн м ³	37,96	40,23	38,70
з них:				
нормативно очищених, усього	млн м ³	16,14	16,89	17,44
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн м ³	13,30	14,90	15,49
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн м ³	-	-	-
на спорудах механічного очищення	млн м ³	2,845	1,987	1,949
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн м ³	19,21	20,70	19,61

забруднених, усього	млн м³	1,872	1,890	1,366
у тому числі: недостатньо очищених	млн м³	1,280	0,982	0,613
без очищення	млн м³	0,592	0,908	0,753
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у розрахунку на одну особу	млн м³	42,17	44,69	42,53

Використання води за видами економічної діяльності у 2019 році та двох попередніх

Таблиця 12

Види Економічної Діяльності	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	усього, млн. м³	% економічної свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. м³	% економічної свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. м³	% економічної свіжої води за рахунок оборотної
1	2	3	4	5	6	7
Усього за регіоном	50,13	99,3	50,84	46,36	48,62	49,42
За видами економічної діяльності						
У тому числі: промисловість	14,16	99,3	13,97	60,97	11,09	68,35
Сільське господарство	21,52	-	22,70	-	24,42	-
Житлова та побутова	13,77	-	13,28	-	27,96	-

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання ЗР у водні об'єкти та очистка стічних вод

Таблиця 13

Показники	Одиниця виміру	2017 рік	2018 рік	2019 рік
1	2	3	4	5
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м³	41,11	43,42	41,76
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. м³	-		
у накопичувачі	млн. м³	3,151	3,184	3,065
на поля фільтрації	млн. м³	-		
у поверхневі водні об'єкти	млн. м³	37,96	40,23	35,54
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти,				
усього	млн. м³	37,96	40,23	38,70
з них:				
нормативно очищених, усього	млн. м³	16,14	16,89	17,44
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн. м³	13,30	14,90	15,49
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м³	-		

на спорудах механічного очищення	млн. м ³	2,845	1,987	1,949
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн. м ³	19,21	20,70	19,61
забруднених, усього	млн. м ³	1,872	1,890	1,366
у тому числі:				
недостатньо очищених	млн. м ³	1,280	0,982	0,613
без очищення	млн. м ³	0,592	0,908	0,753
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у розрахунку на одну особу	м ³	42,17	44,69	42,53

Скинуто зворотних вод всього – 41,76 млн. м³. Фактичний скид стічних вод у поверхневі водні об'єкти склав 38,7 млн. м³, з них 1,366 млн. м³ забруднених, 19,61 млн. м³ нормативно (умовно) чистих без очищення.

На балансі житлово-комунальних підприємств області знаходиться 27 каналізаційних очисних споруд, 31 каналізаційна насосна станція (більше 45% насосно-силового обладнання працює з амортизаційним зносом). Каналізаційні мережі і запірні арматури фізично застарілі та потребують заміни.

У 2019 році у поверхневі водні об'єкти області скинуто всього 0,613 млн. м³ недостатньо очищених зворотних вод, а також – 0,753 млн. м³ без очищення, що негативно впливає на екологічний стан навколишнього природного середовища. Для капітального ремонту і реконструкції існуючих очисних каналізаційних споруд у м.Чернівці та районах області необхідні значні кошти. Проводяться роботи щодо реконструкції очисних споруд у містах Вижниця, Новоселиця, Сокиряни та будівництва – у м. Сторожинці. Внаслідок незадовільного технічного стану мереж і насосного обладнання, роботи насосних станцій в неоптимальному технологічному режимі втрачається значна кількість електроенергії, що споживається ними.

Скидання забруднюючих речовин із зворотними водами у поверхневі водні об'єкти

Таблиця 14

Скидання забруднюючих речовин за регіоном	2017 рік	2018 рік	2019 рік
	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	обсяг забруднюючих речовин, тис. т
1	2	3	4
Перелік скинутих забруднюючих речовин			
Азот амонійний	0,032	0,034	0,034
БСК ₅	0,246	1,159	0,254
Завислі речовини	0,262	0,285	0,285
Нітрати	0,506	0,505	0,610
Нітрити	0,014	0,006	0,005
Сульфати	1,396	1,527	1,553

Сухий залишок	8,855	12,23	10,26
Хлориди	1,455	1,602	1,769
ХСК	0,435	0,384	0,503
Залізо	0,001	0,002	1,083
Нафтопродукти	0,0007	0,0008	0,658
СПАР	0,003	0,004	0,004
Фосфати	0,020	0,021	0,004
Усього	13,2257	17,7598	17,022

Протягом звітної періоду в сфері охорони та використання водних ресурсів державною екологічною інспекцією Карпатського округу здійснено 180 ресурсних перевірок. За виявлені порушення до адмінвідповідальності притягнуто 103 особи на суму 12,920тис.грн. За порушення вимог природоохоронного законодавства нараховано збитків на суму 207,719тис.грн. та пред'явлено 24 претензії, а саме:

За самовільне водокористування нараховано та виставлено претензію:

ФОП Ісопенко В.М. - на суму 0,416тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ФОП Трач В.Ф. - на суму 0,415тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ФОП Бабій М. І. - на суму 0,653тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ФОП Ковалик С. М. - на суму 0,232тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ТзОВ «Роднічок Буд» - на суму 1,021тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ФОП Ватаманюк К.Д. - на суму 0,920тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ДКПУ «Тепловодоканал» - на суму 21,746тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ТзОВ «Агро-Подвірне» — на суму 7,078тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

КП «Хотинтепломережа Хотинської міської ради» - на суму 20,736тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

СВК «Киселівський» - на суму 1,781тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ФОП Гунчак Д.І. - 0,392тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ФОП Орлецький В.Г. - 0,329тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ТзОВ «Соковий завод Сокирянський» - 10,633тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

Гр.Корпан Ю.Ю. - 0,988тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ПАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» - 9,479тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ГП «Колос» - на суму 1,985тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

КНП «Новоселицька районна лікарня» - на 65,621тис.грн. яку сплачено в повному обсязі;

ТОВ «Бук-Нім-Агро» - на 1,202тис.грн., яку сплачено в повному обсязі;

ТзОВ «Буковина агро трейд» - 2,387тис.грн., яку сплачено в повному обсязі.

За забруднення струмка безіменного (р.Дністер) недостатньо очищеними зворотними водами ТзОВ «СО'ОК» нараховано збитки та виставлено претензії на загальну суму 5,634тис.грн., з яких сплачено 1 на - 4,303тис.грн.

Крім цього, за результатами проведення позапланової перевірки Заставнівському ЖЕУТВЗ підраховано збитки, завдані державі внаслідок забруднення р.Совиця (басейн р.Прут) недостатньо очищеними зворотними водами на суму 12,957тис.грн, які сплачено в добровільному порядку.

За результатами проведення позапланової перевірки Глибоцькому ВУЖКГ нараховано збитки, завдані державі внаслідок забруднення р.Дерелуй (басейн р.Прут) недостатньо очищеними зворотними водами на суму 4,628тис.грн.

По матеріалам перевірок 2018-2019 років за забруднення поверхневої води р.Дністер нараховано збитки та виставлено претензію ДКПУ «Тепловодоканал» на суму 36,427тис.грн., яку повністю сплачено.

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Скидання зворотних вод та забруднюючих речовин водокористувачами - забруднювачами поверхневих водних об'єктів

Таблиця 15

Назва водокористувача-забруднювача	2017 рік		3018 рік		2019 рік	
	об'єм скидан-ня зворотних вод, млн. м³	обсяг забруднюючих речовин, т	об'єм скидан-ня зворотних вод, млн. м³	обсяг забруднюючих речовин, т	об'єм скидан-ня зворотних вод, млн. м³	обсяг забруднюючих речовин, т
1	2	3	4	5	6	7
р. Прут						
ДКП Чернівціводоканал	0,01389	11453,802	0,015480	15412,02	0,015630	13636,13
Дністер						
Управління Тепловодоканал м. Новодністровськ	0,000257	16,294	0,000255	14,324	0,000255	16,269
р. Сірет, струмок безіменний						
КП Сторожинецьке ВУЖКГ	0,000174	154,15	0,000171	168,174	0,000167	141,261
Р. Дерелуй						
Глибоцьке ВУЖКГ	0,000105	120,109	0,000096	119,084	0,000092	107,248

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

Річка Дністер. В середній частині ділянка довжиною 225 км є суміжною з Республікою Молдова. Якість вод на даній транскордонній ділянці досліджувалась у наступних створах (Чернівецька та Вінницька області):

1. 658 км, с. Наславча.
2. 631 км, м. Могилів-Подільський.
3. 550 км, с. Цикинівка.

3.4	Черевний тиф				
	Всього	0	0		0
	постраждало, чол.	0	0		0
3.6	Ієрсиніоз				
	Всього	0	0		0
	постраждало, чол.	0	0		0
3.7	Рота віруси				
	Всього	0	0		0
	постраждало, чол.	0	0		0
4	Населені пункти, в яких питна вода не відповідала санітарно-гігієнічним вимогам	10	-		+ 4
5	Наявність акредитованих лабораторій на підприємствах - виробниках питної води				

Населенні пункти, у яких питна вода у 2019 році не відповідала нормативам

Таблиця 23

№	Назва населених пунктів, в яких питна вода не відповідала нормативам	За якими показниками	
1	м.Вижниця	бактеріологічними	
2	м.Сокиряни	бактеріологічними	
3	м.Чернівці	санітарно-хімічними, бактеріологічними	
4	смт Кельменці	санітарно-хімічними, бактеріологічними	
5	смт Путила	бактеріологічними	
6	смт Берегомет Вижницького району	бактеріологічними	
7	смт Кострижівка Заставнівського району	бактеріологічними	
8	с. Хрещатик Заставнівського району	бактеріологічними	
9	с.Берново Кельменецького району	санітарно-хімічними	
10	с.Мошанець Кельменецького району	бактеріологічними	

Державною установою “Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров’я України” складено угоди з всіма відомствами, установами і організаціями, які мають у своєму підпорядкуванні водопроводи, де відсутні відомчі лабораторії, на проведення лабораторних досліджень відповідно до вимог ДсанПіНу 2.2.4.-171-10 “Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною”.

Динаміка зміни якості води джерел питного водопостачання за роками

Таблиця 24

№	Найменування показника	% до загальної кількості за роками			
		2017	2018	2019	
1	Проби води з джерел централізованого водопостачання, що не відповідали санітарно-гігієнічним нормативам за показниками:				
	Санітарно-хімічними	4,1	1,1	3,9	
	Бактеріологічними	6,0	2,2	6,5	
	Радіологічними	0	0	0	
2	Проби води з джерел децентралізованого водопостачання, що не відповідали санітарно-гігієнічним нормативам за показниками:				

	Санітарно-хімічними	3,8	6,8	8,1
	Бактеріологічним	9,4	10,9	12,0
	Радіологічними	0	0	0
3	Водозабори підземних вод, де вода не відповідає санітарно-гігієнічним нормативам	м.Вижниця, м.Новоселиця, м.Сокирянни смт.Кострижівка Заставнівського району, смт Кельменці	м.Сокиряни смт Кельменці, смт Путила	м.Сокиряни, м. Новоселиця, смт.Кострижів ка смт Кельменці, сс.Вороновиця, Мошанець,

Лабораторний контроль за якістю питної води здійснювався міжрайонними відділами лабораторних досліджень державної установи "Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України" згідно затверджених директором державної установи та погоджених з головними державними санітарними лікарями районів та м. Чернівці графіків.

4.5 Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Аналіз антропогенного навантаження та екологічного стану річок Дністер, Прут та Сірет на основі проведених вимірів згідно з Державною програмою моніторингу вод, здійснення моніторингу транскордонних вод, експедицій, а також інспекторських перевірок з дотримання вимог Водного законодавства України, дав можливість виявити актуальні проблеми, які потребують вирішення. Серед цих проблем основними є такі:

1) береги річок (в тому числі берегова лінія Дністровського водосховища) забруднені сміттям (пластик);

2) існує стала тенденція щодо більшого забруднення водних об'єктів внаслідок неупорядкованого водовідведення стічних вод населених пунктів та господарських об'єктів (є велика кількість застарілих очисних споруд і технологічних схем очистки з амортизованих каналізаційних мереж, які знаходяться в аварійному стані; колектори та очисні споруди водопровідно-каналізаційного господарства потребують капітального ремонту та реконструкцій). Це призводить до погіршення якості води, навіть в умовах значного спаду виробництва;

3) заростання прибережної акваторії Дністровського водосховища синьо-зеленими водоростями та відсутність захисних лісонасаджень, закріплення меж прибережно-захисних смуг;

4) недостатнє фінансування для проведення ефективного контролю за здійсненням моніторингу вод, а також технічно-застарілі засоби вимірювальної техніки і їхня недостатність в лабораторіях моніторингу вод.

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно провести ряд заходів для поліпшення стану якості води і використання водних ресурсів:

1) розробити технологічні норми споживання і використання водних ресурсів на водогосподарських об'єктах;

2) скоротити обсяги споживання і скидання забруднених стічних вод за рахунок удосконалення технологічних процесів у різних галузях промисловості;

3) удосконалити систему моніторингу та контролю за станом водних об'єктів;

4) придбати необхідні технічні засоби для очистки берегів та заток від сміття (пластикові пакети, пляшки);

5) провести необхідні водоохоронні заходи в прибережних смугах та природоохоронних зонах, а саме: закріплення їх меж, створення захисних лісонасаджень та травостою, здійснення постійного контролю за дотримання режиму їх використання, регламентованого законодавством;

6) виділити кошти на придбання сучасних засобів вимірювальної техніки, у тому числі мобільної для проведення експрес-аналізів.

На проведення 3 природоохоронних заходів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища спрямовано кошти у сумі 372,974 тис. грн. Зокрема, було виділено субвенцію державному бюджету (для Басейнового управління водними ресурсами річок Прут та Сірет) на реконструкцію русла річки Сірет після проходження паводку 28-30.06.2018р. з улаштуванням прокопу в селі Долішній Шепіт (садиба Попович) Вижницького району Чернівецької області у розмірі 73,070 тис. грн. та на капітальний ремонт кріплення лівого берега річки Виженка в селі Виженка (біля садиби Г. Телесницького) Вижницького району Чернівецької області у розмірі 257,642 тис.грн. Також було виділено субвенцію у розмірі 42,262 тис.грн. Путильському районному бюджету (для Розтоківської сільської ради) на капітальний ремонт каналізаційних мереж Розтоківського закладу дошкільної освіти (ЗДО) Путильського району.

З державного бюджету профінансовано 1 захід: Будівництво каналізаційного колектору у м.Вижниця Чернівецької області на суму 9000.0 тис. грн.

Під час проведення державного нагляду (контролю) відділом інструментально-лабораторного контролю державною екологічною інспекцією карпатського регіону відібрано 123 проби та проведено 1711 визначень забруднюючих речовин в них. Проконтрольовано 20 випусків зворотних вод та виявлено перевищення нормативів ГДС на КП «Чернівціводоканал», Кельменецькому ВУЖКГ, КП Заставнівське ЖЕУТВЗ, ТЗОВ «СО'ОК», Глибоцькому ВУЖКГ, КП «Хотинтепломережа Хотинської міської ради», ДКПУ «Тепловодоканал», КП «Сокиряни – благоустрій» та ДУ «Рибоводний форелевий завод «Лопушно».

Для забезпечення раціонального і екологічно безпечного використання водних ресурсів велике значення має впровадження на підприємствах маловідходних технологій. Ведеться контроль стану водоспоживання та водовідведення на підприємствах, установах та організаціях області. Здійснюються планові та позапланові перевірки суб'єктів господарювання, які проводять скиди зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, з метою контролю за дотриманням ними встановлених нормативів гранично допустимих скидів і вивченню впливу даних об'єктів на екологічний стан водойм.

Результати державного екологічного контролю свідчать, що на очисних спорудах каналізації більшості райцентрів області очистка зворотних вод проводиться недостатньо, більшість із них працюють не ефективно, біологічна очистка виведена з ладу, а розпочате будівництво нових очисних споруд за

відсутністю коштів не завершено. Основними джерелами забруднення поверхневих вод є підприємства житлово-комунального господарства.

На вході в область якості води річки Прут, яка протікає через обласний центр, відповідає нормативам гранично допустимих концентрацій. Однак нижче міста якості води погіршується. КП "Чернівціводоканал" який є основним забруднювачем річки Прут, здійснює постійні водовипуски каналізаційних вод, які скидаються без очистки в річки Молниця та Клокучки в межах міста Чернівці. Це значно погіршує санітарний стан як і названих малих річок, так і в цілому по місту. Скид зворотних вод з міських очисних споруд у більшості випадків не відповідає нормативам дозволеного гранично допустимого скиду, що також погіршує якість води річки Прут.

Нижче за течією у м. Новоселиця очисні споруди працюють вкрай неефективно та знаходяться в аварійному стані. Зворотні води без належної очистки також потрапляють річку Прут.

Вкрай терміново потребують капітального ремонту очисні споруди міст Чернівці, Хотин, Заставна, Новоселиця, Сторожинець, смт Глибока.

Впроваджується встановлення систем автоматизованого регулятора тиску води в водопровідних мережах, що значно впливає на економне використання водних ресурсів. Розроблені схеми оптимізації роботи систем централізованого водопостачання в м. Чернівці, м. Вижниця, м. Хотин, смт Кельменці, с. Мошанець Кельменецького району, в стадії розробки в містах Сторожинець, Кіцмань та смт Берегомет Вижницького району.

Для забезпечення технологічного обліку води активізовано процес оснащення комунальних підприємств водопровідно-каналізаційного господарства відповідними засобами обліку фактичного відпуску води в мережу. З необхідних 36 засобів обліку води в місцях її відпуску в мережу на комунальних підприємствах централізованого водопостачання встановлено 36 од. Кількість наявних приладів технологічного обліку стічних вод складає 6 од. (66,7%), при потребі 9 од.

Фізичне зношення та енергоємність каналізаційного господарства є значною проблемою для області, зокрема: 37,5% очисних споруд каналізації області працюють у режимі механічної очистки стічних вод. Кожна п'ята каналізаційна насосна станція та третина насосних агрегатів відпрацювали нормативний строк експлуатації, 38% каналізаційних колекторів та каналізаційних мереж експлуатуються понад 40 років.

Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет, Новодністровське регіональне управління водних ресурсів експлуатації Дністровських водосховищ забезпечують контроль якості поверхневих вод у басейнах річок Дністер, Прут, Сірет та на Новодністровському водосховищі у місцях їх інтенсивного використання, скидів стічних вод та прикордонних ділянках за загально-санітарними, специфічними та радіологічними показниками.

Державною установою «Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України», його районними структурними підрозділами та лабораторіями підприємств водопровідно-каналізаційного господарства здійснюється постійний контроль за якістю питної води відповідно до

Державних санітарних норм та правил 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною».

В області створені нормативні запаси знезаражуючих засобів і реагентів для очищення та знезараження питної води, підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства для коагуляції води використовується сульфат алюмінія та інші флокулянти (магнафлок тощо).

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

В області проводиться планова діяльність з питань розвитку природно-заповідної мережі за участі адміністрацій природно-заповідних установ області. На цей час погоджено матеріали щодо зміни меж та розширення:

- НПП «Вижницький» - кв. 42 Іспаського л-ва ДП «Вижницький» держспецлісгосп АПК (пл.107 га) та кв.9 Славецького л-ва ДП «Берегометське ЛМГ» (пл. 24 га);
- НПП «Хотинський» - узгоджено з ЧОУЛМГ перелік ділянок загальною площею 2030,0 га, узгоджено переведення в категорію «з вилученням» 664,0 га;
- ДП «СЛАП Карпатський держспецлісгосп» - 106,4 га – «Смугарівські водоспади» (розширення).

Підготовлено відповідне розпорядження облдержадміністрації стосовно погодження клопотання національного природного парку «Вижницький» від 14.04.2020 № 198 щодо затвердження зміни меж (розширення) НПП «Вижницький» за рахунок земельних ділянок кварталу 42 Іспаського лісництва ДП «Вижницький держспецлісгосп АПК» площею 107,0 га та кварталу 9 Славецького лісництва ДП «Берегометське лісомисливське господарство» площею 24,0га.

У рамках інвестиційної роботи підготовлено пропозиції до Переліку пріоритетних для України спільних з країнами-членами ЄС транскордонних проєктів, спрямованих на розвиток Карпатського макрорегіону:

-*Проект:* Організація моніторингу раритетного біорізноманіття Карпатського регіону на основі сіткового картування з бюджетом 120.0 тис. євро. *Партнери проєкту-* Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича; НПП «Вижницький»; НПП «Хотинський»; НПП «Черемоський»; Управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА.

5.1.1. Загальна характеристика

Розвиток екомережі є одним з важливих пріоритетів в діяльності управління екології та природних ресурсів. В даний час площа природно-заповідного фонду області становить 12,8% її території (загальнодержавний показник 6,7%). Потрібно зазначити, що цей показник досягнутий в значній мірі завдяки спільній і цілеспрямованій діяльності управління екології та природних ресурсів, в першу чергу з Путильською, Сторожинецькою та Вижницькою районними державними адміністраціями. Відсоток заповідності території цих районів в 1,5-2,5 рази перевищує загальнообласний показник. Понад 80% заповідних територій та об'єктів знаходиться на території державного лісового фонду. Розподіл територій

та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) за їх значенням, категоріями та типами (станом на 01.01.2020року)

Таблиця 25

Таблиця 25

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00
Біосферні заповідники	0	0		0	0	0	0	0	0	0,00
Національні природні парки	3	27801,6	11356,1	0	0		3	27801,6	11356,1	25,13
Регіональні ландшафтні парки	0	0		2	36473,3		2	36473,3	0	36,06
Заказники, усього	10	1261,8	X	47	42875,1	X	57	44136,9	X	43,64
у тому числі:										
ландшафтні	5	836,5	X	15	5746,8	X	20	6583,3	X	6,51
Лісові	2	276	X	6	860,6	X	8	1136,6	X	1,12
Ботанічні	0	0	X	5	82,9	X	5	82,9	X	0,08
Загальнозоологічні	0	0	X	1	27055,4	X	1	27055,4	X	26,75
орнітологічні	1	80	X	6	119,9	X	7	199,9	X	0,20
ентомологічні	0	0	X	1	20	X	1	20	X	0,02
іхтіологічні	0	0	X	12	8977,4	X	12	8977,4	X	8,88
гідрологічні	0	0	X	0	0	X	0	0	X	0,00
Загальногеологічні	0	0	X	0	0	X	0	0	X	0,00
палеонтологічні	0	0	X	0	0	X	0	0	X	0,00
карстово-спелеологічні	2	69,3	X	1	12,1	X	3	81,4	X	0,08
Пам'ятки природи, усього	9	192,1	X	175	606,76	X	184	798,86	X	0,79
у тому числі:										
комплексні	1	20,4	X	6	26,6	X	7	47	X	0,05
Ботанічні	4	125	X	67	125,7	X	71	250,7	X	0,25
Зоологічні	0	0	X	0	0	X	0	0	X	0,00
гідрологічні	0	0	X	52	54,25	X	52	54,25	X	0,05
Геологічні	4	46,7	X	50	400,21	X	54	446,91	X	0,44
Заповідні урочища	0	0	X	38	1072,5	X	38	1072,5	X	1,06
Ботанічні сади	1	3,5	0	0	0	0	1	3,5	0	0,00

Дендрологічні парки	2	22,3	0	4	41,2	0	6	63,5	0	0,06
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	0	0	0	40	243,9	0	40	243,9	0	0,24
Зоологічні парки	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00
РАЗОМ	25	29281,3	11356,1	306	81312,76	0	331	103598,3	11356,1	100,00

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

1. Основною проблемою при створенні нових об'єктів ПЗФ – відмова землекористувачів надавати погодження на створення нових заповідних об'єктів, навіть якщо при цьому не передбачається викупу земельної ділянки та зміни її цільового призначення. Пояснюється це, насамперед, небажанням отримати нові проблеми у вигляді посилених вимог природоохоронного законодавства щодо утримання заповідної території.

2. Вплив процесу приватизації земель на розширення природно-заповідного фонду:

- приватизація негативно впливає на процес розширення ПЗФ. Як правило, для заповідання вибираються найкращі ділянки ландшафтів (саме для їх збереження і створений природно-заповідний фонд), але внаслідок їхньої естетичної цінності, саме вони і є найбільш привабливими для інвесторів в плані розвитку туристично-розважальної галузі.

3. Визначення в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Відсутність державних актів іноді провокує територіальні претензії суміжних землекористувачів в процесі приватизації.

4. Недостатність фінансування на утримання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також на виготовлення державних актів та винесення меж на місцевості.

5. Складне економічне становище більшості землекористувачів, у віданні яких знаходяться об'єкти ПЗФ, не сприяє утриманню територій та об'єктів у належному стані. Методи адміністративного впливу на землекористувачів, як правило, позитивних результатів не дають. Це стосується підприємств, установ і організацій всіх форм власності, а також органів місцевого самоврядування (міських, сільських і селищних рад), в кошторисах (бюджетах) яких фінансування природоохоронних заходів (в т.ч. утримання об'єктів ПЗФ) не закладено. В результаті спостерігається погіршення стану територій та об'єктів, збіднення видового складу фауни та флори.

6. Недостатність фінансування наукових досліджень та пошукових робіт. Фактичне припинення (на даний час) науково-пошукових робіт є потенційною загрозою для повноцінного моніторингу загального стану природно-заповідного фонду (та його складових), а також створення екомережі.

Для зменшення техногенного і антропогенного впливу на ліси Чернівецьким обласним управлінням лісового та мисливського господарства проводиться відповідна робота. За даними Чернівецького обласного управління ЛМГ упродовж

2019 року державними лісогосподарськими підприємствами області забезпечено відтворення лісів на площі 1604,5 га. На ділянках лісовідновлення природним шляхом, вжито заходи зі сприяння природному поновленню лісу на площі 1194,1 га.

Зважаючи, що головною загрозою для збереження біорізноманіття є антропогенний вплив на лісові екосистеми і зниження їх біологічної стійкості, визнано, що для вдосконалення системи ведення лісового господарства необхідно провести експериментальну перевірку технологій організації рубок головного і проміжного користування, способів відтворення лісів, реалізацію принципів цілісного лісокористування, розвивати систему малих охоронних територій. Найпильнішої уваги потребують гірські ліси, які є найбільшими осередками збереження біорізноманіття і, одночасно, найуразливішими лісовими екосистемами щодо екстремальних проявів клімату (селі, вітровали тощо) та головними чинниками зміцнення гірських схилів та регуляції вологообігу. Єдиним напрямком оптимізації системи ведення лісового господарства у горах є перехід на принципи оптимізації водозборів.

На території лісового фонду області застосування хімічних препаратів для захисту рослин від шкідників та хвороб лісу не здійснювалося, масового ураження лісових масивів не виявлено.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Проблемні питання формування екомережі на Буковині постійно розглядаються на семінарах, що проходять на базі еколого-просвітницького центру НПП "Вишнівецький" та міжнародних науково-практичних конференціях на базі ЧНУ ім. Ю. Федьковича, регулярно висвітлюються в теле- радіопередачах під рубриками "Природа і ми", "Відповідаємо на Ваші запитання", "З цілющих джерел" тощо.

З врахуванням прикордонного розташування Буковини вивчається можливість організації транскордонних заповідних об'єктів — білатерального міждержавного природного українсько-румунського резервату на базі НПП "Черемоський" (Чернівецька обл.), прилеглого ландшафтного заказника "Чивчино-Гринявський" (Івано-Франківська область) та окремих територій національного парку "Родна" (Румунія).

Розвиток природно-заповідного фонду, формування екомережі області є пріоритетними напрямками управління екології та природних ресурсів.

В сфері охорони, використання та відтворення природно – заповідного фонду протягом звітного періоду державною екологічною інспекцією Карпатського регіону здійснено 11 перевірок, складено 33 протоколи (в т.ч. *1 протокол передано для розгляду у судові органи*), 32 особи притягнуто до адмінвідповідальності на суму 7,327тис.грн. Загальна сума розрахованих збитків становить – 2793,183тис.грн. За нанесені екологічні збитки виставлено 4 претензії на суму 2773,257тис.грн.

5.1.4. Формування національної екомережі

Формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду регіону шляхом віднесення (на підставі обґрунтування

екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів. Розвиток екомережі є одним з важливих пріоритетів в діяльності управління екології та природних ресурсів. На цей час площа природно-заповідного фонду області становить 12,8% її території (загальнодержавний показник 6,7%).

Складові структурних елементів екологічної мережі
в розрізі одиниць адміністративно-територіального устрою регіону

Таблиця 26

№ п/п	Одиниці адміністра- тивно- територіа- льного устрою регіону	Загальна площа, тис. га	Загаль- на площа екомер- ежі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				об'єкти ПЗФ	водно-болотні угіддя	відкриті заболочені землі	водоохоронні зони	прибережні захисні смуги	ліси та інші лісовкриті площі	курортні та лікувально-оздоровчі території	рекреаційні території	землі під консервацією	відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	пасовища, сіножаті	радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	м. Чернівці	15,2	0,6	0,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Вижницький	90,3	13,2	13,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Глибоцький	67,4	2,9	2,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Герцаївський	30,9	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Заставнівський	61,9	9,0	9,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Кіцманський	60,9	4,3	4,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Кельменецький	67,0	5,2	5,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Новоселицький	73,8	1,0	1,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	Хотинський	71,6	2,6	2,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	Сокирянський	66,1	4,0	4,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Сторожинецький	116,0	23,7	23,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12	Путильський	87,8	26,0	26,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	РАЗОМ	809,6	103,6	103,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Надмірна розораність земель, лісорозробки ускладнюють забезпечення територіальної єдності ділянок з природними ландшафтами, а інтенсивна господарська діяльність призводить до великого навантаження на природне

середовище і, відповідно, до зміни ландшафтів, збіднення рослинного і тваринного світу. Запобігти цьому можна в значній мірі шляхом заповідання, взяття цих об'єктів під спеціальну охорону держави. Проте, не скрізь цьому надають практичного значення.

Розподіл земель об'єктів ПЗФ за угіддями

Таблиця 27

№ графи за фор- мою б-зем	Угіддя	Площі угідь у межах земель, наданих установам ПЗФ у постійне користування		Площі угідь у межах земель, що знаходяться у користуванні інших землекористувачів та земель запасу		Разом	
		га	%	га	%	га	%
1	2	3	4	5	6	7	8
3	Сільськогосподарські землі, усього	112	1,36	167,7	0,19	279,7	0,29
4	з них: сільгоспугіддя	112	1,36	125,9	0,14	237,9	0,25
14-17 + 20	Інші	0	0,00	41,8	0,05	41,8	0,04
18	забруднені сільськогосподарські угіддя, які не використовуються в сільськогосподарському виробництві	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5	із сільгоспугідь: рілля	3	0,04	0	0,00	3	0,00
6	перелogi	0	0,00	0	0,00	0	0,00
7	багаторічні насадження	0	0,00	25	0,03	25	0,03
11	сіножаті	96	1,16	100,9	0,11	196,9	0,20
12	пасовища	13	0,16	0	0,00	13	0,01
21	Ліси та інші лісовкриті площі, усього	11204,1	98,16	78658,4	88,33	89862,5	89,17
22	з них: лісові землі, усього	11204,1	98,16	78658,4	88,33	89862,5	89,17
28	чагарники	0	0,00	0	0,00	0	0,00
34	Забудовані землі, усього	4	0,05	525,4	0,60	529,4	0,55
63	Відкриті заболочені землі, усього	0	0,00	234,1	0,27	234,1	0,24
66	Сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом	0	0,00	108,8	0,12	108,8	0,11
67	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	15	0,18	116	0,13	131	0,14
68	з них: кам'яністі місця	0	0,00	35,7	0,04	35,7	0,04
69	піски (включаючи пляжі)	0	0,00	0	0,00	0	0,00
70	яри	0	0,00	0	0,00	0	0,00
71	інші	15	0,18	80,3	0,09	95,3	0,10
72	Води, усього	21	0,25	14810,3	10,36	14679,3	9,50
73	з них: природні водотоки	21	0,25	9177,2	10,22	9198,2	9,37
74	штучні водотоки	0	0,00	10,2	0,01	10,2	0,01
75	озера, лимани	0	0,00	55	0,06	55	0,06

10	р. Черемош м. Вижиця	-	0,3	0,5	-	-	0,2	0,2	-
11	р. Виженка Вижицький р-н., с. Виженка	0,3	0,4	0,3	-	0,2	0,4	0,3	-

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

Басейн р. Дністер

Питні водозабори

Таблиця 20

№ п/п	Назва пункту спостереження	Кількість відборів у 2019 році	Одиничні перевищення ГДК на протязі року	Порівняння з 2018 роком	Клас якості (за усередненими показниками)
1	с. Митків, 900 км	12 проб з р. Дністер	Не було	12/0	II клас
2	с. Кормань, 708 км	12 проб води з р. Дністер	Не було	12/0	II клас
3	с. Пригородок, 828 км	4 проби з р. Дністер	Не було	20/0	II клас

Водозабір "Митків". Дослідження якісного складу поверхневих вод здійснювалися 1 раз на місяць. Перевищень ГДК у пробах не визначено.

Водозабір "Кормань". Дослідження проводилися 1 раз на місяць. Перевищень ГДК у пробах не визначено.

Водозабір "Пригородок". Дослідження проводилися 4 рази на рік. Перевищень ГДК у пробах не визначено.

Басейн р. Дунай.

Питні водозабори

Таблиця 21

№ п/п	Назва пункту спостереження	Кількість відборів у 2018 році	Одиничні перевищення ГДК на протязі року	Порівняння з 2018 роком	Клас якості (за усередненими показниками)
1	с. Неполоківці, 790 км	8 проб (свердловини)	Не було	8/0	I клас
2	м. Сторожинець, 448 км	7 проб (свердловини)	Не було	9/0	I клас
3	смт Глибока	12 проб води з р. Сірет	Не було	12/0	I клас

Водозабір "Неполоківці". Якісний стан добрий. Віднесений до I класу якості.

Водозабір "Сторожинець". Якісний стан добрий. Віднесений до I класу якості.

Водозабір «смт. Глибока». Якісний стан добрий. Віднесений до I класу якості.

Як видно з аналізу перевищень нормативів ГДК не визначено. В порівнянні з аналогічним періодом минулого року якісний стан в місцях питних водозаборів на річках Дністер, Прут та Сірет не погіршився.

За результатами лабораторних досліджень, відповідно до “Методики екологічної оцінки стану поверхневих вод” за найгіршими значеннями показників поверхневі води Дністра, Прута та Сірету, в цілому відносяться до прісних, погалинних вод з категорією якості води за ступенем чистоти як “слабко забруднені”.

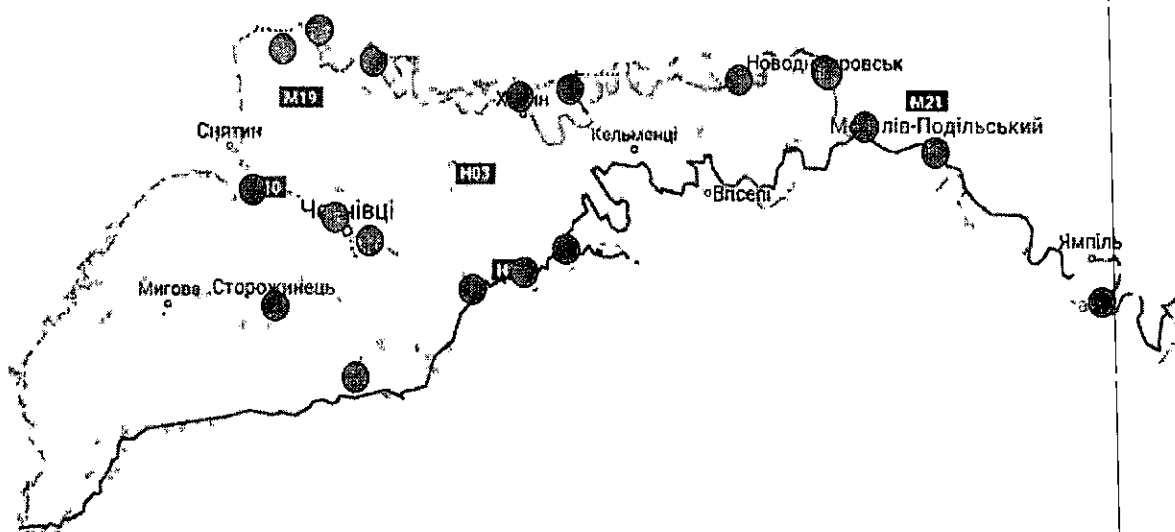
Якість питної води та вплив на здоров'я людини у 2019 році

Таблиця 22

№	Найменування показника	Кількість	% до загальної	+/- до 2018
1	Проби води з систем централізованого водопостачання, що не відповідали санітарно-гігієнічним нормативам за показниками:			
1.1	Комунальні			
	санітарно-хімічними	1	0,1	- 0,3%
	бактеріологічним	24	3,6	+ 2,0%
	радіологічними	0	0	0
1.2	Відомчі			
	санітарно-хімічними	2	4,9	+4,9%
	бактеріологічним	3	6,5	+6,5%
	радіологічними	-	-	-
1.3	Сільські			
	санітарно-хімічними	0	0	0
	бактеріологічним	6	9,2	+ 2,8
	радіологічними	-	-	-
1.4	Міжрайонні			
	санітарно-хімічними	-	-	-
	бактеріологічним	-	-	-
	радіологічними	-	-	-
2	Проби води з водопровідних мереж, що не відповідали санітарно-гігієнічним нормативам за			
2.1	Санітарно-хімічними			
	Всього	2	0,3	- 0,1
	органолептичними	0	0	0
	загальною мінералізацією	0	0	- 0,1
	санітарно-токсичними	2	0,3	0
2.2	Мікробіологічними			
	Всього	28	4,7	+ 3,9
	колі-індексом (загальні колі форми)	28	4,7	+ 3,9
	колі-індексом 20 і більше	0	0	0
2.3	Радіологічними			
	-	-	-	-
3	Спалахи гострих кишкових інфекцій з водним шляхом			
	Всього	0	0	0
	постраждало, чол.	0	0	0
3.1	Вірусний гепатит А			
	Всього	0	0	0
	постраждало, чол.	0	0	0
3.2	Ентеровіруси			
	Всього	0	0	0
	постраждало, чол.	0	0	0
3.3	Дизентерія			
	Всього	0	0	0
	постраждало, чол.	0	0	0

Відсутність значних антропогенних джерел забруднення сприяє тому, що води даних річок, згідно інтегральної оцінки якості, відповідають “доброму” класу за станом, та характеризуються як “чисті” за ступенем чистоти, як за найгіршими, так і за середніми значеннями досліджуваних показників.

4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

В цілому у 2019 році якість вод Дністра суттєво не змінилась у порівнянні із попереднім роком. Враховуючи те, що основне русло річки приймає забруднення з приток та водозбірної площі, можна стверджувати, що якість поверхневих вод в цілому відображає загальну екологічну картину басейну.

Характерною тенденцією 2019 року слід назвати певне зменшення забруднення, що потрапляє із стоками житлово-комунальних підприємств та зростання ролі біогенного забруднення.

У 2019 році інструментально-лабораторний контроль якості поверхневих вод здійснювався лабораторією БУВР в 14 постійних створах за 28 показниками.

В порівнянні з аналогічним періодом минулого року якість поверхневих вод річок Прут, Сірет, Черемош не погіршилась, спостерігається тенденція до покращення якісного стану в місцях питних водозаборів на річках Прут та Сірет. Вода в місцях питних водозаборів є придатною для використання в господарсько-побутових цілях.

В області влітку 2019 року працювало 12 пляжів та зон рекреації.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідеміологічну ситуацію

Впродовж 2019 року ДУ “Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров’я України” проводився постійний лабораторний контроль за якістю поверхневих вод водних об’єктів області, у тому числі проводилась мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідеміологічну ситуацію.

З метою оцінки безпечності впливу на людину хімічних та біологічних факторів навколишнього середовища Центром у 2019 році досліджено за

санітарно-хімічними показниками 595 проб води з відкритих водойм, у тому числі 95 проб на вміст пестицидів, 94 проби на вміст важких металів, 76 проб на вміст СПАР, 425 проб за мікробіологічними показниками, 389 проб за паразитологічними та 54 проби за радіаційними показниками. Із досліджених проб не відповідали вимогам санітарних норм 20 (3,4%) проб за санітарно-хімічними показниками, 45 (10,6%) проб за мікробіологічними показниками та 1 проба (0,3%) за паразитологічними показниками.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

Радіаційний стан поверхневих вод у 2019 році

Таблиця 19

№ п/п	Пункти спостереження	Цезій-137, Бк/кг				Стронцій-90, Бк/кг			
		I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
1	р. Дністер, Заставнівський р-н., смт. Кострижівка, створ № 21	0,5	0,5	0,4	-	0,2	0,2	0,2	-
2	р. Дністер, Заставнівський р-н., с.Митків, створ № 22	0,3	0,3	0,5	-	0,3	0,4	0,3	-
3	р. Дністер, Хотинський р-н., с.Пригородок, створ № 23	0,3-0,5	0,4	0,4	-	0,2-0,5	0,4	0,4	-
4	р. Дністер, Сокирянський р-н., с.Кормань	0,3	0,3	0,3-0,4	0,3	0,2-0,4	0,2	0,4-0,5	0,3
5	р. Дністер, Сокирянський р-н., м.Новодністровськ, верхній б'єф	0,3-0,5	0,3	0,5	0,3	0,3-0,4	0,5	0,3-0,4	0,5
6	р. Дністер, Сокирянський р-н., м.Новодністровськ, нижній б'єф	0,3-0,5	0,4	0,4-0,5	0,4	0,2-0,5	0,3	0,4	0,2
7	р. Прут м. Чернівці, ВНС «Біла»	0,3	0,3	0,5	0,4	0,2	0,4	0,4	0,2
8	р. Прут м. Чернівці, ВНС «Магала»	0,3	0,4	0,3-0,4	0,3-0,4	0,4	0,5	0,2-0,5	0,3-0,4
9	р. Сірет Глибоцький р-н., с. Петричанка	0,5	0,3-0,4	0,3	0,3	0,2	0,3-0,4	0,3	0,4

Прикордонний пункт спостереження “Ліпкани” (653 км, р. Прут, м. Ліпкани, (Республіка Молдова), міст. У таблиці нижче надані значення показників, які визначались в пробах поверхневої води цього пункту впродовж звітнього року.

м. Ліпкани

Дата	Завислі реч.	Розчин кисень	Азот нітрат.	Азот амон.	БСК ₅	Хло-риди	ХСК	Сух. залишок	Сульфати	pH
	мг/дм ³	мг-О ₂ /дм ³	мг/дм ³							од.
06.02.2019	86	12,6	1,75	0,056	1,94	40,8	10	314	81,2	8,0
08.08.2019	9	8,96	0,76	0,044	1,36	27,7	10	352	58,8	8,30
06.11.2019	5	9,20	1,08	0,028	1,64	49,6	10	518	97,6	8,27

Перевищень ГДК-с/п не зафіксовано.

Порівнюючи якість поверхневої води у пункті спостереження на виході з області у 2019 році з аналогічним періодом минулого року, можна стверджувати, що якісний стан на транскордонній ділянці, що передує виходу з території України не змінився.

Річка Сірет. Якість вод на даній транскордонній ділянці досліджувалась у наступному створі:

1. 418 км. с. Черепківці.

Прикордонний пункт спостереження “Тереблече-КПП “Порубне” (точка спостереження “Черепківці”, 418 км, кордон з Румунією, лівий берег, 50 м. нижче мосту по дорозі Сторожинець – Чернівці. У таблиці нижче надані значення показників, які визначались в пробах поверхневої води цього пункту впродовж звітнього року.

с. Черепківці

Таблиця 18

Дата	Лужність	Жорсткість	Азот нітрат.	Азот амон.	БСК ₅	Хло-риди	ХСК	Сух. залишок	Сульфати	pH
	мг-екв/дм ³	мг-екв/дм ³	мг/дм ³							од.
09.01.2019	4,0	4,8	1,92	0,041	1,04	17,7	10	342	46,8	8,08
06.02.2019	3,0	3,5	1,17	0,054	1,84	10,6	10	232	36,4	8,06
06.03.2019	3,5	4,0	1,72	0,033	1,8	10,6	10	282	41,2	8,04
03.04.2019	3,8	4,2	0,88	0,053	1,22	10,6	10	314	39,6	8,10
08.05.2019	1,9	5,0	1,89	0,11	16,2	5,3	48,6	160	44,8	8,06
05.06.2019	2,7	3,0	1,09	0,086	3,42	10,6	15,9	254	26	8,12
03.07.2019	3,6	4,0	0,91	0,078	1,60	13,1	10	348	40	8,01
08.08.2019	3,6	4,0	0,60	0,067	1,24	14,9	10	287	44,4	8,14
04.09.2019	3,5	4,2	0,52	0,022	1,36	14,9	10	312	38	8,0
02.10.2019	3,6	4,5	0,62	0,029	1,44	13,5	10	331	48	8,22
06.11.2019	3,8	4,4	0,81	0,023	1,04	17,7	10	377	36,8	8,31
04.12.2019	3,9	4,8	1,15	0,035	1,10	17,7	10	358	39,2	8,10

Перевищень ГДК-с/п не зафіксовано.

Порівнюючи якість поверхневої води у пункті спостереження на виході з області у 2019 році з аналогічним періодом минулого року, можна стверджувати, що якісний стан на транскордонній ділянці, що передує виходу з території України не змінився.

Перевищень на транскордонних ділянках зафіксовано не було. Концентрації речовин залишаються стабільні та в межах гранично-допустимих нормативів.

4.3. Якість поверхневих вод

4.3.1. Оцінка якості вод за гіdroхімічними показниками

Рівень забрудненості поверхневих вод визначався за даними спостережень, які надійшли у 2019 році від організацій – суб'єктів РСМД і за “Методикою розрахунку коефіцієнта забрудненості природних вод” (в системі Мінприроди, КНД 211.1.1.106-2003) для основних водних об'єктів області – річок Дністер, Прут, Сірет, Черемош.

Річка Дністер та Дністровське водосховище.

За проведеними розрахунками води р. Дністер віднесені до категорії “слабко забруднені” з коефіцієнтами $K_{\text{Дністр}}=1,05$.

Одиничні перевищення санітарних норм у пробах припадають на теплу пору року. Усереднені дані на протязі року – в межах норми. Суттєвих перевищень санітарних норм не спостерігалось. Метеоумови (помірне підвищення температур та часті опади) сприяли відносно задовільному стану вод в усьому басейні.

Порівнюючи якість вод Дністра у 2019 році з аналогічним періодом минулого року, можна стверджувати, що якісний стан річки не змінився.

У порівнянні з минулим роком гіdroхімічний та радіологічний стан практично не змінився. В басейні Дністра концентрація вмісту цезію-137 знаходилась в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,3 – 0,5 Бк/л, стронцію-90 - в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,4 Бк/л. В басейні Дунаю концентрація вмісту цезію-137 знаходилась в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,5 Бк/л, стронцію-90 - в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,4 Бк/л.

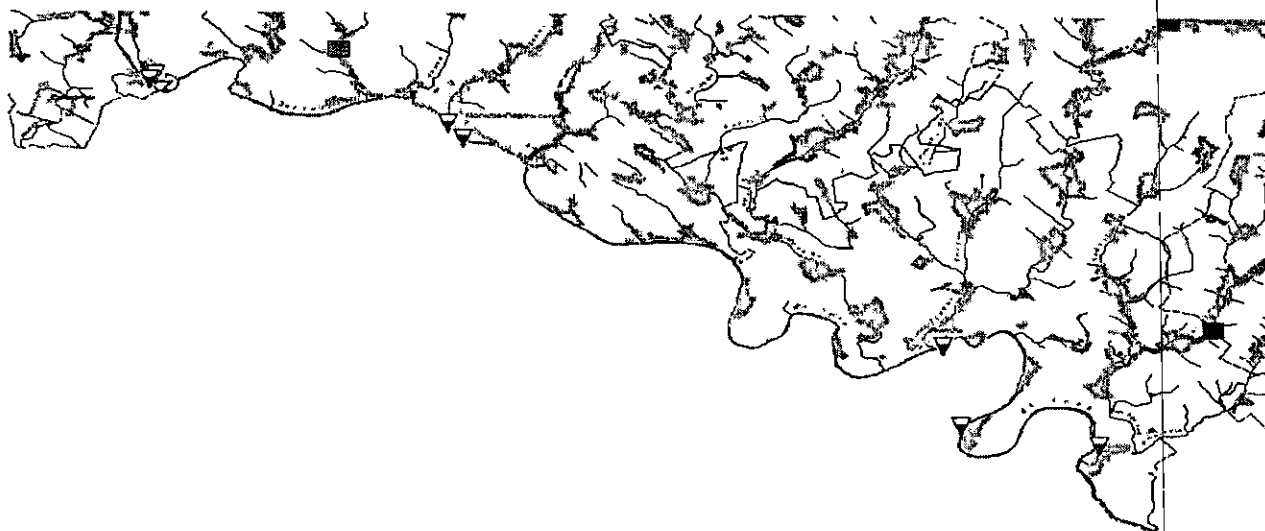
Якість води Дністровського водосховища по деяким показникам відповідає першому класу, це відноситься до таких показників як кислотна реакція середовища (рН), вміст солей. По групі біогенних сполук якість води переважно відповідає третьому класу, але на окремих створах і в окремі місяці якість води погіршувалась до четвертого класу.

Річка Дністер на території Чернівецької області належить до Середньо-Подільської частини басейну. Враховуючи те, що основне русло річки приймає забруднення з приток та водозбірної площі, можна стверджувати, що якість поверхневих вод в цілому відображає загальну екологічну картину басейну.

Басейн р. Дунай.

За проведеними розрахунками води р. Прут віднесені до категорії “слабко забруднені” з коефіцієнтом $K_{\text{Прут}}=1,23$, поверхневі води р. Сірет і р. Черемош також віднесені до категорії “слабко забруднені” з коефіцієнтами відповідно $K_{\text{Сірет}}=1,01$ та $K_{\text{Черемош}}=1,00$.

На території Чернівецької області у минулому році в басейні всі показники відповідали нормам, на транскордонних річках Прут та Сірет екологічна ситуація в порівнянні з аналогічним періодом минулого року залишається стабільно доброю.

Мал. 4.1. Прикордонна ділянка р. Дністер.

Прикордонний пункт спостереження “Волошкове-Козлов-Наславча” (с. Наславча, 658 км, нижній б’єф, 800 м. нижче греблі ГАЕС). У таблиці нижче надані значення показників, які визначались в пробах поверхневої води цього пункту впродовж звітного року.

Прикордонні пункти спостереження
с. Наславча

Таблиця 16

Дата	Луж- ність	Жорст- кість	Азот нітрат.	Азот амон.	БСК ₅	Хло- риди	ХСК	Сух. зали- шок	Суль- фати	pH	
	мг- екв/дм ³	мг- екв/дм ³	мг/дм ³							од.	
05.02.2019	3,4	3,7	0,40	0,055	2,43	21,7	13,8	235	24,7	7,99	
07.05.2019	3,2	4,5	1,14	0,080	2,34	25,3	14,5	285	61,4	8,20	
07.08.2019	2,6	3,3	0,42	0,062	2,30	22,5	14,5	231	61,4	7,44	
05.11.2019	2,6	3,7	1,22	0,047	2,29	21,9	14,1	260	59,7	7,84	

Перевищень ГДК-с/п не зафіксовано.

Прикордонний пункт спостереження “м. Могилів-Подільський” (631 км.- м. Могилів-Подільський, міст, Вінницька область, митний перехід з Республікою Молдова. У таблиці нижче надані значення показників, які визначались в пробах поверхневої води цього пункту впродовж звітного року.

м. Могилів-Подільський

Дата	Завислі реч.	Розчин кисень	Азот нітрат.	Азот амон.	БСК ₅	Хло- риди	ХСК	Сух. зали- шок	Суль- фати	pH	
	мг/дм ³	мг- О ₂ /дм ³	мг/дм ³							од.	
05.02.2019	8	11,9	0,83	0,070	2,48	25,3	14,2	238	42,6	8,05	
07.05.2019	10	10,6	1,16	0,030	2,35	25,3	15,8	300	62,7	8,10	
07.08.2019	11	6,40	0,40	0,050	2,32	24,7	15,8	227	62,7	7,85	
05.11.2019	12	8,23	1,22	0,062	2,30	22,1	14,4	264	55,8	7,82	

Перевищень ГДК-с/п не зафіксовано.

Прикордонний пункт спостереження "с. Цикінівка" (550 км.- с. Цикінівка, Ямпільський район, Вінницької області, кордон з Республікою Молдова, лівий берег, після скиду з очисних споруд м. Сороки (Республіка Молдова). У таблиці нижче надані значення показників, які визначались в пробах поверхневої води цього пункту впродовж звітного року.

с. Цикінівка

Дата	Луж- ність	Жорст- кість	Азот нітрат.	Азот амон.	БСК ₅	Хло- риди	ХСК	Сух. зали- шок	Суль- фати	pH
	мг- екв/дм ³	мг- екв/дм ³	мг/дм ³							од.
05.02.2019	3,5	3,8	0,83	0,078	2,52	26,5	14,9	244	46,2	7,91
07.05.2019	3,5	4,4	1,83	0,11	2,40	26,1	17,1	310	64,9	8,10
07.08.2019	2,8	3,3	0,34	0,070	2,47	26,2	17,1	264	64,9	8,42
05.11.2019	2,8	3,8	1,10	0,094	2,32	24,2	14,9	267	58,4	7,43

Перевищень ГДК-с/п не зафіксовано.

Порівнюючи якість поверхневої води у пункті спостереження на виході з області у 2019 році з аналогічним періодом минулого року, можна стверджувати, що якісний стан на транскордонній ділянці, що передуює виходу з території України не змінився.

Річка Прут.

Якість вод на даній транскордонній ділянці досліджувалась у наступних створах:

1. 697 км, с. Костичани,
2. 653 км, м. Ліпкани.

Прикордонний пункт спостереження "Костичани" (697 км, р. Прут, с. Костичани, кордон з Румунією та Республікою Молдова, 200 м нижче впадання в р. Прут р. Черлена). У таблиці нижче надані значення показників, які визначались в пробах поверхневої води цього пункту впродовж звітного року.

с. Костичани

Таблиця 17

Дата	Луж- ність	Жорст- кість	Азот нітрат.	Азот амон.	БСК ₅	Хло- риди	ХСК	Сух. зали- шок	Суль- фати	pH
	мг- екв/дм ³	мг- екв/дм ³	мг/дм ³							од.
06.02.2019	3,4	4,3	1,59	0,078	2,20	39,0	10	375	63,2	8,01
08.05.2019	2,2	3,5	1,18	0,13	19,2	12,4	64,0	241	40,0	8,0
03.07.2019	3,2	4,2	1,04	0,069	1,68	30,1	10	336	48	8,11
08.08.2019	3,2	3,9	0,74	0,045	1,12	27,7	10	332	55,2	8,12
04.09.2019	3,3	4,4	0,81	0,015	1,12	31,9	10	356	73,2	8,19
06.11.2019	4,0	6,4	1,41	0,034	1,92	53,2	10	528	97,2	8,21

Перевищень ГДК-с/п не зафіксовано.

76	ставки	0	0,00	57,9	0,07	57,9	0,06
77	водосховища	0	0,00	5510,0	0,00	5510,0	0,00
	Усього земель	8246,2	100,00	88284,5	100,00	96530,7	100,00
	Крім того, моря	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	РАЗОМ	8246,2	100,00	88284,5	100,00	96530,7	100,00

Розподіл земель об'єктів ПЗФ за землекористувачами, власниками землі

Таблиця 28

№ рядка за формою 6-зем	Власники землі, землекористувачі та землі державної власності, не надані у власність або користування	Площа	
		га	%
1	2	3	4
1.	Сільськогосподарські підприємства (усього земель у власності та користуванні)	41,8	0,04
2.	Громадяни, яким надані землі у власність і користування	0,1	0,00
3+4+5+6	Заклади, установи, організації; промислові та інші підприємства; підприємства та організації транспорту, зв'язку; частини, підприємства, організації, установи, навчальні заклади оборони	179,2	0,19
7.1	Природоохоронні установи (об'єкти ПЗФ), землі надані в постійне користування	8246,2	8,55
7.2+7.3	Підприємства, установи, організації оздоровчого, рекреаційного призначення	58,5	0,06
7.4	Підприємства, установи, організації історико-культурного призначення	22	0,02
8	Лісогосподарські підприємства	81768,3	77,2
9	Водогосподарські підприємства	5900	5,5
10+11	Підприємства іноземних інвесторів та спільних підприємств		
12	Землі запасу та землі, що не надані у власність та постійне користування в межах населеного пункту	9725	10,08
	РАЗОМ	105941,1	100,00

Розподіл лісових земель об'єктів ПЗФ за їх категоріями

Таблиця 29

№ графи за формою №1 Державного лісового кадастру	Категорії лісових земель	Площа в межах земель, наданих установам ПЗФ у постійне користування		Площа в межах земель, що знаходяться у користуванні інших землекористувачів та земель запасу		Разом	
		га	%	га	%	га	%
1	2	3	4	5	6	7	8
2	Вкриті лісовою рослинністю, усього	11060,1	98,22	75538,2	96,00	86598,3	96,21
3	у тому числі лісові культури	1172	14,48	6316,7	8,10	7488,7	8,70
4	Незамкнуті лісові культури	9	0,11	467,9	0,60	476,9	0,55
5	Лісові розсадники, плантації	16	0,20	156	0,20	172	0,20
10	Не вкриті лісовою рослинністю, усього	50	0,62	1091,7	1,40	1141,7	1,33
6	у тому числі: рідколісся	2	0,02	155,9	0,20	157,9	0,18
7	згарища	0	0,00	0	0,00	0	0,00
8	зруби	0	0,00	545,9	0,70	545,9	0,63
9	галявини	48	0,59	389,9	0,50	437,9	0,51
11	Лісові шляхи, просіки тощо	69	0,85	1403,7	1,80	1472,7	1,71
12	Усього лісових земель	8094,2	100,00	77984,1	100,00	86078,3	100,00

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Інформація про інвазійні (чужорідні) види рослин

Таблиця 30

Назва виду (українська, латинська)	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдженню виду
1	2	3
Американський білий метелик <i>Hyphantria cunea</i>	“Перелік регульованих шкідливих організмів”, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України 29.11.2006р. № 716 (у редакції наказу Міністерства аграрної політики України від 04.08.2010р. №467	Фітосанітарні заходи
Західний кукурудзяний жук <i>Diabrotica virgifera virgifera</i> Le Conte		
Рак картоплі <i>Synchytrium endobioticum</i> (Schilbersky) Percival		
Золота картопляна нематода <i>Globodera rostochiensis</i>		
Амброзія полинолиста <i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.		
Повитиця польова <i>Cuscuta campestris</i> Junk.		

На виконання Закону України “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні генетично модифікованих організмів” в 2019 році ДУ “Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров’я України” досліджено 49 проб харчових продуктів на вміст генетично-модифікованих організмів, з них 2 (4,1%).

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Природа Чернівецької області відрізняється від сусідньої Івано-Франківщини та Закарпаття, що накладає певну специфіку і на систему природоохоронних заходів. Це пояснюється різними кліматичними й геоморфологічними умовами та дещо іншими шляхами розвитку рослинності у льодовиковий період. Давній інтенсивний вплив виробничої діяльності людини значною мірою позначився на природному стані ландшафтів.

На підвищених ділянках Прут-Дністровського межиріччя - масиви букових та буково-дубових лісів, у сх. частині - дубово-грабові. На товтрових пасмах, дністровських схилах, у карстових западинах - остепнені луки/чагарники. У річкових долинах - заплавні та болотні луки, на схилах - суходільні луки. На межиріччях передгірної частини (26 % площі області) збереглися масиви букових та буково-ялицевих лісів. У горах простежуються висотні пояси: де 800-950 м -

букові, буково-ялицеві, 950 - 1100 м - ялицево-ялинові, 1100 -1400 - ялинові ліси, вище - високогірні субальпійські луки (полонини) та чагарники.

Між Прутом і Дністром, куди надходять теплі повітряні течії з південного сходу, сформувалась остепнена лучна рослинність. У Прут-Сіретському межиріччі дуб скельний має зональне поширення і утворює мішані з буком та зрідка чисті фітоценози. Його супроводять такі теплолюбні види, як граб, клен польовий, дикі плодови - черешня, яблуня, груша, а іноді й берека. Темно-хвойні деревні породи - смерека, ялиця, тис - зростають у північній Буковині набагато нижче, ніж, наприклад, у Закарпатті. Смерека в басейні Черемошу межує навіть з дубом скельним, а ялиця біла утворює, подібно як і на Івано-Франківщині, мішані ялицево-дубові й дубово-ялицеві лісостани в рослинній смузі дуба звичайного.

В минулому ліси тут інтенсивно експлуатувалися, що вплинуло навіть на сучасний характер їх висотної поясності. Охорона лісових фітоценозів природного складу як еталонів первинних лісів вкрай необхідна. Це стосується і охорони рештків степової і лісостепової рослинності.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації першочергову увагу приділяє стабілізації стану лісів внаслідок техногенного і антропогенного впливу на їх екосистеми. В області продовжується впровадження нових природозберігаючих технологій лісозаготівель, перехід до водозбірно-ландшафтних принципів господарювання, систем ведення лісового господарства на зонально-типологічній основі.

У 2019 р. підприємствами-лісокористувачами (за даними Головного управління статистики у Чернівецькій області) проведені різні види рубок лісу на площі 11,214 тис. га.(що складає 89,4% до 2018 року). Усього було заготовлено 635,874 тис. м³, (що складає 92% до 2018 року), у тому числі від рубок головного користування (за даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства) - 387,2 тис. м³.

Впродовж 2019 р. підприємствами-лісокористувачами були проведені роботи з лісорозведення, у тому числі посадка лісу на площі 377,9 га, природне поновлення лісу – на 1194,1 га. Основними виробниками лісопродукції були підприємства Сторожинецького, Вижицького та Путильського районів.

За 2019 рік – близько 70% рубок головного користування в лісогосподарських підприємствах області – рівномірно-поступові рубки. Це має позитивний ефект, оскільки на площах кінцевих прийомів рівномірно-поступових рубок забезпечується природне лісовідновлення, що дає можливість значно знизити вплив суцільних рубок на навколишнє природне середовище, зменшити витрати на створення нових насаджень, скоротити терміни вирощування деревостанів тощо.

За даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства рубки догляду за лісом у 2019 році здійснювались на площі 5697 га (65710 м³), лісовідновні рубки – на площі 191 га (36260 м³), санітарні рубки – на площі 2999 га (72990 м³).

В Путильському держлісгоспі впроваджуються канатно-підвісні установки для спуску деревини з гір, а в Берегометському лісомисливському господарстві – колісні трактори, що дає значний не тільки екологічний, але і економічний ефект.

Землі лісогосподарського призначення регіону
(станом на 01.01.2020 року)*

Таблиця 31

№ п/п	Землі лісогосподарського призначення регіону	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Загальна площа земель лісового фонду	тис. га	242,9	
	у тому числі:			
1.1	лісогосподарські підприємства Державного агентства лісових ресурсів	тис. га	242,9	
1.2	державні спеціалізовані лісогосподарські підприємства агропромислового комплексу	тис. га	242,9	
1.3	площа земель лісогосподарського призначення власників лісів	тис. га	-	
1.4	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	тис. га	-	
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	218,9	
3.	Загальний запас деревини за звітний період	млн. м ³	62,9	
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар земель лісогосподарського призначення	м ³ /га	241	
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу (с/г угідь)	га	0,26	
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	м ³	63	
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	29,2	

* за даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства.

Запас деревини в лісах області становить 62,9 млн. м³. Запас деревини на 1 га земель лісогосподарського призначення становить 241 м³/га.

Лісокористування в області та ведення лісового господарства лісокористувачами здійснюється згідно рекомендацій лісовпорядкування та відповідних нормативних документів. Рубки головного користування проводяться в межах затверджених розрахункових лісосік та встановлених лімітів лісосічного фонду. Аналіз цих даних свідчить, що розрахункова лісосіка по головному користуванню щорічно недоосвоюється.

Динаміка проведення лісогосподарських заходів, пов'язаних із вирубуванням деревини

Таблиця 32

Таблиця 3

Рік	Загальна площа, тис, га	Фактично зрубано, тис, м ³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			розрахункова лісосіка, тис, м ³	фактично зрубано, га/тис, м ³	розрахункова лісосіка, тис, м ³	фактично зрубано, га/тис, м ³	розрахункова лісосіка, тис, м ³	фактично зрубано, га/тис, м ³
Усього рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства								
2017	9,596	267,88	-	-	-	-	-	-

2018	10,394	231,97	-	-	-	-	-	-
2019	9,079	181,1	-	-	-	-	-	-
у тому числі: 1. Рубки догляду								
2017	5,599	112,76	-	-	-	-	-	-
2018	5,824	71,29	-	-	-	-	-	-
2019	5,697	65,71	-	-	-	-	-	-
2. Лісовідновні рубки								
2017	0,261	50,07	-	-	-	-	-	-
2018	0,146	29,13	-	-	-	-	-	-
2019	0,191	36,26	-	-	-	-	-	-
3. Суцільні санітарні рубки								
2018	4,209	120,19	-	-	-	-	-	-
2019	2,999	72,99	-	-	-	-	-	-
4. Інші рубки								
2018	0,215	11,36	-	-	-	-	-	-
2019	0,192	6,1	-	-	-	-	-	-

У 2019 р. підприємствами-лісокористувачами проведені різні види рубок лісу на площі близько 9,079 тис. га, з них рубок догляду на площі 5,697 тис. га, лісо відновлювані рубки на площі 0,191 тис. га, суцільно-санітарні рубки – на площі 2,999 тис. га.

Впродовж 2019 р. підприємствами-лісокористувачами були проведені роботи з відновлення лісів на площі 1604,5 га, з них: посадка і посів лісу на площі 377,9 га, природне поновлення лісу – на 1194,1 га.

Землі лісогосподарського призначення регіону в розрізі категорій земель по Чернівецькому ОУ ЛМГ (станом на 01.01.2020 року)

Таблиця 33

№ п/п	Міністерства, відомства (постійні лісокористувачі, власники лісів), інші	Землі лісогосподарського призначення (усього), тис. га	Лісові землі, тис. га						Нелісові землі, тис. га					
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю			усього лісових земель	у тому числі сільськогосподарські угіддя				інші нелісові землі	усього нелісових земель
			усього	у тому числі лісові культури	не зімкнуті лісові культури	інші не вкриті лісовою рослинністю	усього не вкритих лісовою рослинністю		сіножаті	рілля	пасовища	разом с/г угідь		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
I. Землі лісогосподарського призначення														
1	Державні лісогосподарські підприємства													
1.1	У т.ч. Чернівецьке ОУЛМГ	242,9	218,9	79,9	7,1	11,7	18,8	238,2						5,2
II. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення														

I.	-	103,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
III. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики оборони та іншого призначення														
I.	-	8,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IV. Землі історико-культурного природно-заповідного призначення														
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V. Інше														
	Землі запасу	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Станом на 01.01.2020 р. загальна площа земель лісового фонду за даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства складає 242,9 тис га.

На території 11 районів області та м.Чернівці знаходиться 6 державних лісогосподарських підприємств: ДП "Берегометське ЛМГ", ДП "Путильське ЛГ", ДП "Сокирянське ЛГ", ДП "Сторожинецьке ЛГ", ДП "Хотинське ЛГ", ДП "Чернівецьке ЛГ".

Лісосічний фонд в окремих районах використовується не повністю і не рівномірно внаслідок недостатньо розвинутої матеріально-технічної бази. В гірській та передгірській частині не впроваджуються заходи з боку тимчасових та постійних лісокористувачів при розробці лісосік по запобіганню розмиву волоків (установлення фашин, загорож, обладнання водовідводу), по очищенню водотоків та лісосік від порубкових залишків, а також під'їзних шляхів та лісогосподарських доріг.

5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів

Заготівля недеревних рослинних ресурсів здійснюється в межах доведених лімітів, затверджених рішенням Чернівецької обласної ради.

Промисловою заготівлею лікарської сировини дикорослих видів рослин на території Чернівецької області займаються 6 юридичних осіб. Два постійні користувачі – це ДП "Чернівецький лісгосп" та Чернівецька обласна спілка споживчих товариств "Облспоживспілка", і кілька підприємств, які недавно почали займатися заготівлею: ТзОВ "Італобоніфіка" (м. Вижниця), ТзОВ "Фіто-Фабрика" (сmt Путила) а також приватні підприємці І.Сеньківський (с. Іспас, Вижницького району) і М.Томашевський (с. Селятин, Путильського району).

Перевищень доведеного ліміту по заготівлі окремих лікарських рослин не встановлено. Слід відмітити, що в області внаслідок належного екологічного контролю, спостерігається тенденція до зменшення обсягів заготівлі недеревних рослинних ресурсів, що забезпечує стабілізацію та збагачення трав'яних екосистем.

Заготівля лісових ресурсів побічного користування та другорядних лісових матеріалів
за лісокористувачами в розрізі постійних лісокористувачів

Таблиця 34

№ з/п	Постійні лісокористувачі, власники лісів, органи місцевого самоврядування	Лісові ресурси побічного користування, встановлений ліміт/фактично заготовлено, цнт										Другорядні лісові матеріали, встановлений ліміт/фактично заготовлено						
		гриби	ягоди	лікарські рослини	плоди горіхи	випас худоби	сіно- косін- ня	під- стилка	очерет тощо	живи- пні	луб	деревні соки, цнт	деревна зелень, ялинки, тощо тис.шт					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1	ДП "Берегометське ЛМГ"	310/-	53/-	278/-												500/-	10/0,5	
2	ДП "Путильський лісгосп"	90/-	294/-	34/-				455								10/-	1/1,3	
3	ДП "Сокирянський лісгосп"			80/-	20/-			120									0,5/0,4	
	ДП "Сторожинський лісгосп"	100/-	30/-	64/-	10/-			771							100/42,5		1/0,5	
	ДП "Хотинський лісгосп"							20							200/4,8		0,2/0,1	
	ДП "Чернівецький лісгосп"	2/-		9,7/-	2/-			50							20/-			
	ДП "Вижницький ДСЛГ АПК"																	
	ДП "Герцаївське ДСЛ АПК"																	
	ДП "Глибоцький ДСЛГ АПК"																	
	ДП "Заставнівське ДСЛ АПК"																	
	ДП СЛАП "Карпатський ДСЛГ"	15/-	6/-	3/-				44								5/-	5/5	
	ДП "Кіцманський ліс АПК"																	
	ДП "Новоселицьке ДСЛ АПК"																	
	ДП СЛАП "Сторожинський лісгосп"																7/0,2	
	ДП "Хотинське ДСЛ АПК"														3500/967			
		517/-	383/-	468,7/-	32/-			-1416							3820/1014,3	515/-	24,7/8,0	

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Види рослин та грибів, що охороняються у Чернівецькій області

Таблиця 35

	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Види рослин та грибів на території області, од.	≈2000 (судинні рослини)	≈2000 (судинні рослини)	≈2000 (судинні рослини)
% від загальної чисельності видів України, од.	39,2	39,2	39,2
Види рослин та грибів, занесені до Червоної книги України, од.	156	156	156
Види рослин та грибів, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі, од.	14	14	14
Види рослин та грибів, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	40	40	40

Динаміка охорони, невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин та грибів

Таблиця 36

Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
156	25	1. Тис ягідний (<i>Taxus baccata</i> L.), 50/га	1. Плаунець заплавний (<i>Lycopodiella inundata</i> (L.) Holub)
			2. Осока пажитницеподібна (<i>Carex loliacea</i> L.)
			3. Меч-трава болотна (<i>Cladium mariscus</i> (L.) Pohl s.l.)
			4. Жировик Льозеля (<i>Liparis loeselii</i> (L.) Rich.)
			5. Офрис комахоносна (<i>Ophrys insectifera</i> L.)
			6. Гвоздика гренобльська (<i>Dianthus gratianopolitanus</i> Vill.)

Перелік видів рослин та грибів, що підлягають особливій охороні на території області (станом на 01.01.2020 року)

Таблиця 37

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
1	2	3	4	5	6
1. Зелениця сплюснута (<i>Diphasiastrum complanatum</i> (L.) Holub)	+				
2. Плаунець заплавний (<i>Lycopodiella inundata</i> (L.) Holub)	+				
3. Плаун річний (<i>Lycopodium annotinum</i> L.)	+				
4. Міхурниця альпійська (<i>Cystopteris alpina</i> (Lam.) Desv.)	+				
5. Міхурниця гірська (<i>Cystopteris montana</i> (Lam.) Bernh. ex Desv.)	+				
6. Міхурниця судейська (<i>Cystopteris sudetica</i> A.Braun et Milde)	+				
7. Гронянка півмісяцева (<i>Botrychium lunaria</i> (L.) Sw.)	+				
8. Гронянка ромашко листа (<i>Botrychium matricariifolium</i> A. Br. ex Koch)	+				
9. Гронянка багатороздільна (<i>Botrychium multifidum</i> (S.G. Gmel.) Rupr.)	+				
10. Гронянка віргінська (<i>Botrychium virginianum</i> (L.) Sw)	+				
11. Сосна кедрова (<i>Pinus cembra</i> L.)	+				
12. Тис ягідний (<i>Taxus baccata</i> L.)	+				
13. Цибуля коса (<i>Allium obliquum</i> L.)	+				
14. Цибуля ведмежа (<i>Allium ursinum</i> L.)	+				
15. Підсніжник білосніжний (<i>Galanthus nivalis</i> L.)	+		+		
16. Білоцвіт весняний (<i>Leucojum vernum</i> L.)	+				
17. Брандушка різнобарвна (<i>Bulbocodium versicolor</i> (Ker Gawl.) Spreng.)	+				
18. Осока пажитнице подібна (<i>Carex loliacea</i> L.)	+				
19. Осока затінкова (<i>Carex umbrosa</i> Host)	+				
20. Меч-трава болотна (<i>Cladium mariscus</i> (L.) Pohl s.l.)	+				

21. Шафран Гейфелів (<i>Crocus heuffelianus</i> Herb.)	+				
22. Косарик черепитчасті (<i>Gladiolus imbricatus</i> L.)	+				
23. Півники угорські (<i>Iris aphylla</i> L. subsp. <i>hungarica</i> Hegi)		+			
24. Півники сибірські (<i>Iris sibirica</i> L.)	+				
25. Рябчик шаховий (<i>Fritillaria meleagris</i> L.)	+				
26. Рябчик гірський (<i>Fritillaria montana</i> Hoppe)	+	+			
27. Лілія лісова (<i>Lilium martagon</i> L.)	+				
28. Тюльпан дібровний (<i>Tulipa quercetorum</i> Klokov et Zoz)	+				
29. Плодоріжка блощична (<i>Anacamptis coriophora</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase s.l.)	+		+		
30. Плодоріжка салепова (<i>Anacamptis morio</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase)	+		+		
31. Плодоріжка болотна (<i>Anacamptis palustris</i> (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase)	+		+		
32. Плодоріжка пірамідальна (<i>Anacamptis pyramidalis</i> (L.) Rich)	+		+		
33. Булатка великоквіткова (<i>Cephalanthera damasonium</i> (Mill.) Druce)	+		+		
34. Булатка довголиста (<i>Cephalanthera longifolia</i> (L.) Fritsch)	+		+		
35. Булатка червона (<i>Cephalanthera rubra</i> (L.) Rich.)	+		+		
36. Язичок зелений (<i>Coeloglossum viride</i> (L.) C.Hartm.)	+		+		
37. Коральковець тричі надрізаний (<i>Corallorhiza trifida</i> Châtel.)	+		+		
38. Зозулині черевички справжні (<i>Cypripedium calceolus</i> L.)	+	+	+		
39. Зозульки серценосні (<i>Dactylorhiza cordigera</i> (Fries) Soó)	+		+		
40. Зозульки Фукса (<i>Dactylorhiza fuchsii</i> (Druce) Soó)	+		+		
41. Зозульки м'ясочервоні	+		+		

(<i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soó)						
42. Зозульки плямисті (<i>Dactylorhiza maculata</i> (L.) Soó)	+		+			
43. Зозульки травневі (<i>Dactylorhiza majalis</i> (Rchb.) P.F.Hunt et Summerhayes)	+		+			
44. Зозульки бузинові (<i>Dactylorhiza sambucina</i> (L.) Soó)	+		+			
45. Коручка темно-червона (<i>Epipactis atrorubens</i> (Hoffm. ex Bernh.) Besser)	+		+			
46. Коручка чемерникоподібна (<i>Epipactis helleborine</i> (L.) Crantz)	+		+			
47. Коручка болотна (<i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz)	+		+			
48. Коручка пурпурова (<i>Epipactis purpurata</i> Smith)	+		+			
49. Надбородник безлистий (<i>Epipogium aphyllum</i> Sw.)	+		+			
50. Гудієра повзуча (<i>Goodyera repens</i> (L.) R.Br.)	+		+			
51. Билинець довгоногий (<i>Gymnadenia conopsea</i> (L.) R.Br.)	+		+			
52. Билинець щільноквітковий (<i>Gymnadenia densiflora</i> (Wahlenb.) A.Dietr.)	+		+			
53. Бровник однобульбовий (<i>Herminium monorchis</i> (L.) R.Br.)	+		+			
54. Жировик Льюзеля (<i>Liparis loeselii</i> (L.) Rich.)	+	+	+			
55. Зозулині сльози серцелисті (<i>Listera cordata</i> (L.) R.Br.)	+		+			
56. Зозулині сльози яйцеподібні (<i>Listera ovata</i> (L.) R.Br.)	+		+			
57. Глевчак однолистий (<i>Malaxis monophyllos</i> (L.) Sw.)	+		+			
58. Неотієня обпалена (<i>Neotinea ustulata</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase)	+		+			
59. Гніздівка звичайна (<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.)	+		+			
60. Чорнянка карпатська (<i>Nigritella carpatica</i> (Zapał.) Terpner, Klein et Zagulski)	+		+			
61. Офрис комахоносна (<i>Ophrys insectifera</i> L.)	+		+			
62. Зозулинець шоломоносний (<i>Orchis militaris</i> L.)	+		+			
63. Зозулинець пурпуровий (<i>Orchis purpurea</i> Huds.)	+		+			
64. Зозулинець прикрашений (<i>Orchis signifera</i> Vest)	+		+			
65. Любка дволиста (<i>Platanthera</i>	+		+			

<i>bifolia</i> (L.) Rich.)					
66. Любка зеленоквіткова (<i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Rchb.)	+		+		
67. Псевдорхіс білуватий (<i>Pseudorchis albida</i> (L.) A.Löve et D.Löve)	+		+		
68. Траунштейнера куляста (<i>Traunsteinera globosa</i> (L.) Rcnb.)	+		+		
69. Костиця Порціуса (<i>Festuca porcii</i> Hack.)	+				
70. Костиця скельна (<i>Festuca saxatilis</i> Schur)	+				
71. Тонконіг Ремана (<i>Poa rehmannii</i> (Asch. et Graebn.) Wot.)	+				
72. Ковила дніпровська (<i>Stipa borysthena</i> Klovov ex Prokudin)	+				
73. Ковила волосиста (<i>Stipa capillata</i> L.)	+				
74. Ковила пірчаста (<i>Stipa pennata</i> L.)	+				
75. Ковила найкрасивіша (<i>Stipa pulcherrima</i> K.Koch)	+				
76. Ковила вузьколиста (<i>Stipa tirsia</i> Steven)	+				
77. Ласкавець тонкий (<i>Bupleurum tenuissimum</i> L.)	+				
78. Скерета Жакена (<i>Crepis jacquinii</i> Tausch)	+				
79. Головатень високий (<i>Echinops exaltatus</i> Schrad.)	+				
80. Білотка альпійська (<i>Leontopodium alpinum</i> Cass.)	+				
81. Язичник сибірський (<i>Ligularia sibirica</i> Cass.)	+	+			
82. Соссюрея різноколірна (<i>Saussurea discolor</i> (Willd.) DC.)	+				
83. Серпій вовконоголистий (<i>Serratula lycopifolia</i> (Vill.) A/ Kern.)		+			
84. Синяк руський (<i>Echium russicum</i> I.F. Gmelin)		+			
85. Катран татарський (<i>Crambe tatarica</i> Sebeok)	+	+			
86. Місячниця оживаюча (<i>Lunaria rediviva</i> L.)	+				
87. Шиверекія подільська (<i>Schivereckia podolica</i> (Besser) Andrz. ex DC.)	+	+			
89. Аденофора лілієлиста (<i>Adenophora lilifolia</i> (L.) A. DC.)		+			
90. Дзвоники Кладни	+				

(<i>Campanula kladniana</i> (Schur) Vitasek)						
91. Дзвоники пилчасті (<i>Campanula serrata</i> (Kit.) Hend)		+				
92. Гвоздика гренобльська (<i>Dianthus gratianopolitanus</i> Vill.)	+					
93. Лещиця дністровська (<i>Gypsophila thyratica</i> Krasnova)	+					
94. Смілкоквітка Завадського (<i>Silenanthe zawadskii</i> (Herbich) Griseb. et Schenk)	+					
95. Бруслина карликова (<i>Euonymus nana</i> M. Bieb.)	+					
96. Борідник шерстистоволосистий (<i>Jovibarba hirta</i> (L.) Opiz.)	+					
97. Очиток застарілий (<i>Sedum antiquum</i> Omelcz. et Zaverucha)	+					
98. Молочай густоволохатоплодий (<i>Euphorbia valdevillosocarpa</i> Arvat et Nyár.)	+					
99. Молочай волинський (<i>Euphorbia volhynica</i> Besser ex Racib.)	+					
100. Астрагал монпельйський (<i>Astragalus monspessulanus</i> L.)	+					
101. Зіновать біла (<i>Chamaecytisus albus</i> (Hacq.) Rothm.)	+					
102. Зіновать Блоцького (<i>Chamaecytisus blockianus</i> (Pawł.) Klásk.)	+					
103. Зіновать Пачоського (<i>Chamaecytisus paczoskii</i> (V.Krecz.) Klásk.)	+					
104. Зіновать подільська (<i>Chamaecytisus podolicus</i> (Błocki) Klásk.)	+					
105. Зіновать Рошеля (<i>Chamaecytisus rochelii</i> (Wierzb.) Rothm.)	+					
106. Дрочок крилатий (<i>Genistella sagittalis</i> (L.) Gams)	+					
107. Чина гладенька (<i>Lathyrus laevigatus</i> (Waldst. et Kit.) Fritsch)	+					
108. Чина ряба (<i>Lathyrus venetus</i> (Mill.) Wohlf.)	+					
109. Тирлич безстебловий (<i>Gentiana acaulis</i> L.)	+					
110. Тирлич мішкоподібний (<i>Gentiana utriculosa</i> L.)	+					

111. Сверція багаторічна (<i>Swertia perennis</i> L.)	+				
112. Шоломниця весняна (<i>Scutellaria verna</i> Besser)	+				
113. Товстянка альпійська (<i>Pinguicula alpina</i> L.)	+				
114. Пухирник середній (<i>Utricularia intermedia</i> Hayne)	+				
115. Пухирник малий (<i>Utricularia minor</i> L.)	+				
116. Льон бессарабський (<i>Linum basarabicum</i> (Săvul. et Rayss) Klokov ex Juz.)	+				
117. Шолудивник високий (<i>Pedicularis exaltata</i> Besser)	+				
118. Шолудивник королівський (<i>Pedicularis sceptrum-carolinum</i> L.)	+				
119. Горицвіт весняний (<i>Adonis vernalis</i> L.)	+				
120. Аконіт Бессера (<i>Aconitum besserianum</i> Andr. ex Trautv.)	+				
121. Аконіт Жакена (<i>Aconitum jacquinii</i> Rchb.)	+				
122. Аконіт несправжньопротитруйний (<i>Aconitum pseudanthora</i> Błocki ex Pacz.)	+				
123. Орлики чорніючі (<i>Aquilegia nigricans</i> Baumg.)	+				
124. Сон великий (<i>Pulsatilla grandis</i> Wender.)	+	+			
125. Сон розкритий (<i>Pulsatilla patens</i> (L.) Mill. s.l.)	+	+			
126. Сон лучний (<i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill. s.l.)	+				
127. Рутвиця смердюча (<i>Thalictrum foetidum</i> L.)	+				
128. Жостір фарбувальний (<i>Rhamnus tinctoria</i> Waldst. et Kit.)	+				
129. Берека (<i>Sorbus torminalis</i> (L.) Crantz)	+				
130. Таволга польська (<i>Spiraea polonica</i> Błocki)	+				
131. Ясенець білий (<i>Dictamnus albus</i> L.)	+				
132. Тоція карпатська (<i>Tozzia carpatica</i> Wollosz.)		+			
133. Беладонна звичайна (<i>Atropa belladonna</i> L.)	+				
Скополія карніолійська (<i>Scopolia carniolica</i> Jacq.)	+				

134. <i>Scopolia carniolica</i> Jacq. (<i>Staphylea pinnata</i> L.)	+					
135. Водяний горіх плаваючий (<i>Trapa natans</i> L. s.l.)	+					
136. Фіалка біла (<i>Viola alba</i> Besser)	+					
Водорості						
137. Нітелла найтонша (<i>Nitella</i> <i>tenuissima</i> (Desv.) Kütz.)	+					
Мохи						
138. Сфагн блискучий (<i>Sphagnum subnitens</i> Russow et Warnst.)	+					
139. Кампілостелій скельний (<i>Campylostelium saxicola</i> (F. Weber et D. Mohr.) Bruch et Schimp.)	+					
140. Фісиденс рудуватий (<i>Fissidens rufulus</i> Bruch. ex Schimp.)	+					
141. Анакамптодон сплахоподібний (<i>Anacamptodon splachnoides</i> (Froel. ex Brid.) Brid.)	+					
142. Конардія компактна (<i>Conardia compacta</i> (Drumm. ex Müll. Hal.) H. Rob.)	+					
Гриби						
143. Лептогіум насічений (<i>Leptogium saturninum</i> (Dicks.) Nil.)	+					
144. Лобарія легеневоподібна (<i>Lobaria pulmonaria</i> (L.) Hoffm.)	+					
145. Пармотрема перлинова (<i>Parmotrema perlata</i> (Huds.) Hale et Ahti)	+					
146. Доліхоуснея найдовша (<i>Dolichousnea longissima</i> (Ach.) Articus)	+					
147. Трюфель літній, Т. їстівний (<i>Tuber aestivum</i> Vitt)	+					
148. Боровик королівський (<i>Boletus regius</i> Krombh)	+					
149. Шишкогриб лускатий (<i>Strobilomyces strobilaceus</i> (Scop.) Berk.)	+					
150. Катателазма царська (<i>Catathelasma imperiale</i> (Fr.) Sing.)	+					
151. Квітохвісник Арчера (<i>Anthurus archeri</i> (Berk.) Fischer)	+					
152. Клаваріадельф товкачиковий (<i>Clavariadelphus</i>	+					

<i>pistillaris</i> (L.) Donk)					
153. Герицій коралоподібний (<i>Hericium coralloides</i> (Fr.) Gray)	+				
154. Грифола листувата (<i>Grifola frondosa</i> (Dicks.: Fr.) Gray)	+				
155. Мутин собачий (<i>Mutinus caninus</i> (Huds.) Fr.)	+				
156. Веселка подвоєна (<i>Phallus duplicatus</i> Bosc)	+				
157. Трутовик зонтичний (<i>Polyporus umbellatus</i> (Pers.) Fr.)	+				
158. Хрящ-молочник чорний (<i>Lactarius lignyotus</i> Fr.)	+				
159. Листочня кучерява (<i>Sparassis crispa</i> (Wulfen) Fr.)	+				
160. Феолепіота золотиста (<i>Phaeolepiota aurea</i> (Matt.) Maire)	+				
РАЗОМ	156	14	40	—	—

5.2.5. Чужорідні види рослин

Інформація про інвазійні (чужорідні) види рослин

Таблиця 38

Назва виду (українська, латинська)	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдженню виду
1	2	3
Американський білий метелик <i>Hyphantria cunea</i>	“Перелік регульованих шкідливих організмів”, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України 29.11.2006р. № 716 (у редакції наказу Міністерства аграрної політики України від 04.08.2010р. №467	Фітосанітарні заходи
Західний кукурудзяний жук <i>Diabrotica virgifera virgifera</i> Le Conte		
Рак картоплі <i>Synchytrium endobioticum</i> (Schilbersky) Percival		
Золота картопляна нематода <i>Globodera rostochiensis</i>		
Амброзія полинолиста <i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.		
Повитиця польова <i>Cuscuta campestris</i> Junk.		

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

У населених пунктах області нараховується 357,9 га зелених насаджень, в т.ч. загального користування (парки, сквери, бульвари та ін.) – 267 га.

Озеленення населених пунктів, га*

Таблиця 39

Заходи	Рік		
	2017р.	2018р.	2019р.
Створено нових зелених насаджень, га	-	-	-
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	-	-	-
Проведено догляд за насадженнями, га	152,0	152,0	152,0

* За даними Треста зеленого господарства та протизсувних робіт по м. Чернівці.

У 2019 році як і у минулому році нові зелені насадження не створювались, площа території догляду за насадженнями в м. Чернівці не змінилась і дорівнює 152,0 га.

5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду

Важливим завданням для лісогосподарського комплексу є лісовідновлення. Основні показники по лісорозведенню в області виконані.

Лісовідновлення за 2019 рік

(у розрізі державних органів влади)

Таблиця 40

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів	лісовідновлення, га			
		у тому числі:			усього
		посадка лісу, га	посів лісу, га	природне поновлення лісу, га	
1	2	3	4	5	6
1	ДП "Берегометське ЛІМГ"	20,4		224,9	245,3
2	ДП "Пугильський лісгосп"	127,3		72,1	199,4
3	ДП "Сокирянський лісгосп"	46,4	9,4	21,3	77,1
4	ДП "Сторожинецький лісгосп"	17,8		331	348,8
5	ДП "Хотинський лісгосп"	24,1	18,6	38,3	81
6	ДП "Чернівецький лісгосп"	11,9		106,1	118
7	ДП "Вижницький ДСЛГ АПК"	36,5		120,5	157
8	ДП "Герцаївське ДСЛ АПК"	8,6		9,4	18
9	ДП "Глибоцький ДСЛГ АПК"	6,5		30,4	36,9
10	ДП "Заставнівське ДСЛ АПК"			13,4	13,4
11	ДП СЛАП "Карпатський ДСЛГ"	58		63,9	121,9
12	ДП "Кіцманський ліс АПК"	5,9		35	40,9
13	ДП "Новоселицьке ДСЛ АПК"	1,2	3,3	16,7	21,2
14	ДП СЛАП "Сторожинецький ДСЛГ"	11,2		94,5	105,7
15	ДП "Хотинське ДСЛ АПК"	2,1	1,2	16,6	19,9
	Усього	377,9	32,5	1194,1	1604,5

З метою посилення контролю за виконанням Закону України "Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-

букових лісах Карпатського регіону” та забезпечення сталого розвитку лісового господарства, вдосконалення державного управління у сфері охорони, захисту та відтворення лісів, збереження цінних природних ландшафтів, умов відтворення високопродуктивних стійких насаджень, екологічних і рекреаційних властивостей Буковинських Карпат, посилення екологічного контролю за заготівлею деревини лісокористувачами області за поданням управління екології та природних ресурсів було прийнято відповідне розпорядження облдержадміністрації.

В сфері охорони, використання та відтворення природно – заповідного фонду протягом звітного періоду здійснено 11 перевірок, складено 33 протоколи (*в т.ч. 1 протокол передано для розгляду у судові органи*), 32 особи притягнуто до адмінвідповідальності на суму 7,327тис.грн. Загальна сума розрахованих збитків становить – 2793,183тис.грн. За нанесені екологічні збитки виставлено 4 претензії на суму 2773,257тис.грн.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ області різноманітний. Всього налічується 359 видів, у т. ч. ссавців - 70, птахів - 205, плазунів - 12, земноводних - 16, риб - 56.

У горах поширені благородний олень, козуля, свиня дика, ведмідь, рись, куниця лісова, горностай, білка карпатська, з птахів - глухар, тетерев, рябчик, дятли, сови та ін., з плазунів - плямиста саламандра, карпатський і альпійський тритони, гадюка, в річках - форель, харіус, лосось дунайський. Для передгір'я характерні лісовий кіт, лисиця, заєць-русак, вовк, тхір, сліпак буковинський, білий лелека, європейській клінтух та іволга. На рівнині - ховрах, сліпак, хом'як, тхір та ін., з птахів - сиворакша, з земноводних - черепаха, з риб - сом, щука, окунь, лящ та ін. Акліматизовані ондатра, нутрія, фазан. Інтродуковані товстолобик, білий амур; реакліматизовані зубр, сіра куріпка.

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарства

Ведення мисливського господарства здійснюється у відповідності до Законів України “Про тваринний світ”, “Про мисливське господарство та полювання”. Площа мисливських угідь на кінець 2019 року становила 462 тис. га на яких здійснювали свою діяльність 22 господарства. Користувачів мисливських угідь зобов'язано привести організацію території угідь у відповідність до внесених змін в матеріали упорядкування, створити спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського господарства та укласти з обласним управлінням лісового та мисливського господарства договори про умови ведення мисливського господарства. Для поліпшення ведення мисливського господарства користувачів мисливських угідь зобов'язано створити сприятливі умови для збереження, відтворення та раціонального використання мисливської фауни, забезпечити належну охорону мисливських угідь. З цією метою в області здійснюється ряд заходів по оптимізації ведення мисливського господарства.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (особин)

Таблиця 41

Види мисливських тварин	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	2	3	4
Олень європейський	585	607	618
Козуля	5021	5527	5460
Кабан	1275	1366	1011
Заєць-русак	13955	12475	12204
Лисиця	506	544	534
Вовк	25	29	39
Куниця лісова	1240	1257	1190

Зокрема, впорядкування мисливських угідь області здійснено Київською лісовпорядкувальною експедицією одночасно з лісовпорядкуванням.

З метою підвищення оптимальної чисельності мисливських тварин в області здійснено комплекс біотехнічних заходів по двох напрямках: забезпечення якісного поліпшення мисливських угідь і росту поголів'я диких тварин та підвищення кормових та захисних властивостей угідь. Було задіяне близько 100 га кормових біополів (з конюшини, вівса, кукурудзи, топінамбура).

Добування основних видів мисливських тварин (особин)

Таблиця 42

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2017	Олень	12	13	7	-	-
	Козуля	377	428	310	1	не реалізовано
	Кабан	264	362	140	3	не реалізовано
	Куниця лісова	56	26	9	4	не реалізовано
2018	Олень	23	18	8	1	не реалізовано
	Козуля	479	520	359	3	не реалізовано
	Кабан	498	479	230	4	не реалізовано
	Куниця лісова	42	21	16	-	-
2019	Олень	23	31	9	-	-
	Козуля	492	623	381	4	не реалізовано
	Кабан	552	381	128	6	не реалізовано
	Куниця лісова	41	20	19	5	не реалізовано

*Основні показники ведення мисливського господарства
у Чернівецькій області за 2019 рік*

Таблиця 43

	2019	
Кількість господарств	22	
Площа мисливських угідь на кінець року, тис.га	462,0	
у тому числі охоплених мисливським упорядкуванням	462,0	
з них лісові	241,3	
польові	210,6	
водно-болотні	10,1	
Кількість працівників, осіб	147	
Кількість мисливських тварин, тис. голів (штук)		
копитні тварини		7,1

хутрові звірі	21,8
перната дичина	133,5
Кількість добутих (відстріляних) мисливських тварин, тис. голів (штук)	
копитні тварини	06
хутрові звірі	3,5
перната дичина	21,3

Основними факторами, що негативно впливають на стан відтворення та перебування диких тварин, є:

- погіршення умов перебування мисливських тварин у зв'язку зі значним посиленням антропогенного фактору, паювання сільськогосподарських угідь, знищення місць відтворення диких птахів та звірів (повсюдне випалювання очерету, торішніх трав у весняний період, випас худоби в сезон тиші), недостатня площа захисних реміз тощо;

- погіршення фінансово-економічного стану населення, економічна нестабільність в суспільстві, які різко вплинули на охорону мисливських угідь та значне поширення такого явища, як браконьєрство, особливо в нічний час.

Протягом 2019 року на території Чернівецької області селекційного та діагностично-вибіркового відстрілу не проводилось, немає також перевищення лімітів добування диких тварин.

В області планується робота по розповсюдженню неаборигенних видів тварин та створення відповідних умов для мешкання рідкісних, зникаючих видів тварин.

Органами рибоохорони неодноразово порушувалось питання про складні умови для відтворення водних живих ресурсів, які склались на Дністровському водосховищі. Погані умови для відтворення фітофілів, а саме: відсутність нерестових площ та коливання рівня води в нерестовий період призводять до зменшення чисельності ляща, коропа. Щодо відтворення білизни, клепця, риба, то нерестилища цих видів знаходяться за межами водосховища, де коливання рівня води не є відчутними.

*Динаміка вилову риби**

Таблиця 44

Рік	Назва водного об'єкта	Затверджений ліміт вилов, т/рік (вирощено)**	Фактичний вилов, т/рік **
1	2	3	4
2017	В межах області	830,7	772,3
2018	В межах області	845,8	751,8
2019	В межах області	980,4	860,5

* - з 2015 року на території Чернівецької області спеціальне використання водних біоресурсів не проводиться.

** - за даними Управління державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області щодо виробництва продукції аквакультури за формою №1 А

*Кількість виявлених фактів правопорушень**

Таблиця 45

	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Виявлено фактів браконьєрства, од.	312	837	913

* - за даними управління державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області.

Відтворенню водних живих ресурсів в області приділяється велика увага. Наказом Міністерства аграрної політики України № 291 від 29.06.2005 р. створено Державну установу “Рибоводний форелевий завод “Лопушно”, що заснована на державній власності, входить до сфери управління Державного агентства рибного господарства України. У своїй діяльності рибзавод керується чинним законодавством України та положенням про Державну установу РФЗ “Лопушно”. Державна установа “Рибоводний форелевий завод “Лопушно” працює по відтворенню водних живих ресурсів, вирощує лососеві види риб для подальшого зариблення їх у рибогосподарські водні об’єкти загальнодержавного значення західного регіону України. На сьогодні рибзавод займається штучним відтворенням струмкової форелі та різновидом райдужної форелі, які були вселені в гірську річку Сірет.

На перспективу розвитку господарської діяльності форелевий завод планує збільшити кількість штучного відтворення аборигенних видів лососевих та зариблення їх у гірські річки Карпат.

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Перелік видів тварин, що охороняються, в регіоні (станом на 01.01.2020 року)

Таблиця 46

Назва виду		Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
українська	латинська								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Аноплій самарський	<i>Anoplius samariensis</i>	+							
Аполлон	<i>Parnassius apollo</i>	+							
Бабка перев'язана	<i>Sympetrum</i>	+							

	<i>pedemontanum</i>								
Беркут	<i>Aquila chrysaetos</i>	+							
Бистрянка російська	<i>Alburnoides rossicus</i>	+							
Білозубка велика	<i>Crocidura leucodon</i>	+							
Білоперий пічкур дністровський	<i>Romanogobio kesslerii</i>	+							
Больбелязм однорогий	<i>Bolbelasmus unicornis</i>	+							
Бражник дубовий	<i>Marumba quercus</i>	+							
Бражник мертва голова	<i>Acherontia atropos</i>	+							
Бражник прозерпіна	<i>Proserpinus proserpina</i>	+							
Бражник скабіозовий	<i>Hemaris tityus</i>	+							
Ведмедиця велика	<i>Pericallia matronula</i>	19							
Ведмедиця-господиня	<i>Callimorpha dominula</i>	+							
Вечірниця мала	<i>Nyctalus leisleri</i>	+							
Вечірниця руда	<i>Nyctalus noctula</i>	+							
Видра річкова	<i>Lutra lutra</i>	625							
Вирезуб причорноморський	<i>Rutilus frisii</i>	+							

Вусач великий дубовий	<i>Cerambyx cerdo</i>	+							
Вусач земляний хрестоносець (коренеїд хрестоносець)	<i>Dorcadion equestre</i>	+							
Вусач мускусний	<i>Aromia moschata</i>	+							
Вусач-червонокрил Келлера	<i>Purpuricenus kaehleri</i>	+							
Вухань звичайний	<i>Plecotus auritus</i>	+							
Гадюка степова	<i>Vipera renardi</i>	+							
Глушець (глухар)	<i>Tetrao urogallus</i>	176							
Гоголь	<i>Bucephala clangula</i>	+							
Голуб-синяк	<i>Columba oenas</i>	+							
Горностай	<i>Mustela erminea</i>	372							
Джміль глинистий	<i>Bombus argillaceus</i>	+							
Джміль лезус	<i>Bombus laesus</i>	+							
Джміль моховий	<i>Bombus muscorum</i>	+							
Джміль пахучий	<i>Bombus fragrans</i>	+							
Дибка степова	<i>Saga pedo</i>	+							
Дисцелія зональна	<i>Discoelius zonalis</i>	+							

Дозорець-імператор	<i>Anax imperator</i>	+							
Доліхомітус головастий	<i>Dolichomitus cephalotes</i>	+							
Дятел трипалий	<i>Picoides tridactylus</i>	+							
Ендроміс березовий	<i>Endromis versicolora</i>	+							
Жаба прудка	<i>Rana dalmatina</i>	+							
Жовтюх торфовищний	<i>Colias palaeno</i>	+							
Жук-олень, рогач звичайний	<i>Lucanus cervus</i>	+							
Жук-самітник	<i>Osmoderma barnabita</i>	+							
Золотомушка червоначуба	<i>Regulus ignicapillus</i>	+							
Зубр	<i>Bison bonasus</i>	38							
Йорж носар	<i>Gymnocephalus acerinus</i>	+							
Йорж смугастий	<i>Gymnocephalus schraetser</i>	+							
Кажан пізній	<i>Eptesicus serotinus</i>	+							
Карась звичайний, карась золотий	<i>Carassius carassius</i>	+							
Кіт лісовий	<i>Felis sylvestris</i>	202							

Ковалик сплющений	<i>Neopristilophus depressus</i>	+							
Кордулегастер двозубчастий	<i>Cordulegaster bidentata</i>	+							
Кордулегастер кільчастий	<i>Cordulegaster boltoni</i>	+							
Кошеніль польська	<i>Porphyropha polonica</i>	+							
Красик веселий (Пістрянка весела)	<i>Zygaena laeta</i>	+							
Красотіл пахучий	<i>Calosoma sycophanta</i>	+							
Красуня діва	<i>Calopteryx virgo</i>	+							
Ксилокопа звичайна (бджола-тесляр звичайна)	<i>Xylocopa valga</i>	+							
Ксилокопа фіолетова (бджола-тесляр фіолетова)	<i>Xylocopa violacea</i>	+							
Кумка жовточерева	<i>Bombina variegata</i>	+							
Кутора мала	<i>Neomys anomalus</i>	+							
Лелека чорний	<i>Ciconia nigra</i>	+	+	+		+		+	
Лирик двоколірний	<i>Vespertilio murinus</i>	+							
Лосось дунайський, головатиця	<i>Hucho hucho</i>	+							

Люцина	<i>Hamearis lucina</i>	+							
Льодовичник Вествуда	<i>Boreus westwoodi</i>	+							
Марена дунайсько-дністровська	<i>Barbus petenyi</i>	+							
Марена звичайна	<i>Barbus barbus</i>	+							
Махаон	<i>Papilio machaon</i>	+							
Мелітурга булавовуса	<i>Melitturga clavicornis</i>	+							
Минь річковий	<i>Lota lota</i>	+							
Мишівка лісова	<i>Sicista betulina</i>	+							
Мідянка звичайна	<i>Coronella austriaca</i>	+							
Мінога українська	<i>Eudontomyzon mariae</i>	+							
Мнемозина	<i>Parnassius mnemosyne</i>	+							
Морімус темний	<i>Morimus funereus</i>	+							
Нетопир звичайний	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	+							
Нетопир Натусіуса	<i>Pipistrellus nathusii</i>	+							
Нетопир середземноморський	<i>Pipistrellus kuhlii</i>	+							
Нічниця велика	<i>Myotis myotis</i>	+							

Нічниця водяна	<i>Myotis daubentonii</i>	+							
Нічниця вусата	<i>Myotis mystacinus</i>	+							
Нічниця ставкова	<i>Myotis dasycneme</i>	+							
Норка європейська	<i>Mustela lutreola</i>	+							
Оксиетира жовтовуса	<i>Oxyethira flavicornis</i>	+							
Орусус паразитичний	<i>Orussus abietinus</i>	+							
Орябок	<i>Tetrastes bonasia</i>	+							
Осетер російський	<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>	+							
Офіогомфус Цецилія	<i>Ophiogomphus cecilia</i>	+							
Пилкохвіст український	<i>Poecilimon ukrainicus</i>	+							
Підковоніс малий	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	+							
Підорлик малий	<i>Aquila pomarina</i>	+							
Пічкур дунайський	<i>Gobio uranoscopus</i>	+							
Подалірій	<i>Ipheclides podalirius</i>	+							
Поліксена	<i>Zerynthia polyxena</i>	+							
Полоз лісовий, полоз	<i>Zamenis</i>	+							

ескулапів	<i>longissimus</i>								
Простеномфалія карпатська	<i>Prostenomphalia carpathica</i>	+							
П'явка медична	<i>Hirudo medicinalis</i>	+							
Райдужниця велика	<i>Apatura iris</i>	+							
Рак широкопалий	<i>Astacus astacus</i>	+							
Рись	<i>Lynx lynx</i>	35							
Саламандра плямиста	<i>Salamandra salamandra</i>	+							
Сатир залізний	<i>Hipparchia statilinus</i>	+							
Сатурнія мала	<i>Eudia pavonia</i>	+							
Сатурнія руда	<i>Aglaia tau</i>	+							
Сатурнія середня	<i>Eudia spini</i>	+							
Севрюга звичайна	<i>Acipenser stellatus</i>	+							
Сиворакша	<i>Coracias garrulus</i>	+							
Сінниця Геро	<i>Coenonympha hero</i>	+							
Скопа	<i>Pandion haliaetus</i>	+							
Сліпак білозубий	<i>Nannospalax leucodon</i>	+							
Сліпак буковинський	<i>Spalax graecus</i>	+							

Сова довгохвоста	<i>Strix uralensis</i>	+							
Сонцевик фау-біле	<i>Nymphalis vaualbum</i>	+							
Сорокопуд сірий	<i>Lanius excubitor</i>	+							
Стафілін волохатий	<i>Emus hirtus</i>	+							
Стерлядь прісноводна	<i>Acipenser ruthenus</i>	+							
Стрічкарка блакитна	<i>Catocala fraxini</i>	+							
Стрічкарка орденська малинова	<i>Catocala sponsa</i>	+							
Стрічкарка тополева	<i>Limenitis populi</i>	+							
Тетерук	<i>Lyrurus tetrix</i>	+							
Тритон альпійський	<i>Mesotriton alpestris</i>	+							
Тритон карпатський	<i>Lissotriton montandoni</i>	+							
Турун Ештрайхера	<i>Carabus estreicheri</i>	+							
Турун угорський	<i>Carabus hungaricus</i>	+							
Тхір лісовий	<i>Mustela putorius</i>	971							
Тхір степовий	<i>Mustela eversmanni</i>	+							
Ховрах європейський	<i>Spermophilus</i>	+							

	<i>citellus</i>								
Хом'як звичайний	<i>Cricetus cricetus</i>	+							
Хондруля Більца	<i>Chondrula bielzi</i>	+							
Чоп звичайний, чоп великий	<i>Zingel zingel</i>	+							
Чоп малий	<i>Zingel streber</i>	+							
Чорнушка Манто	<i>Erebia manto</i>	+							
Ялець звичайний	<i>Leuciscus leuciscus</i>	+							
Ящірка зелена	<i>Lacerta viridis</i>	+							
Усього		134							

5.3.4. Чужорідні види тварин

Інформація про чужорідні види тварин (види-вселенці)

Таблиця 47

Назва виду (українська і латинська (наукова))	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
1	2
Слимак іспанський <i>Arion lusitanicus</i> Mabille, 1868	У Чернівецькій області <i>A. lusitanicus</i> з'явився в 2011-12 роках. Слимака зареєстровано майже в усіх адміністративних районах області (Новоселицький, Вижницький, Путильський, Сторожинецький, Кіцманський, Хотинський, Заставнівський, Глибоцький). Наразі широко розповсюджений у приватних домогосподарствах та садово-городніх ділянках околиць міста Чернівці – Роші, Роші-Стинки, Цецено, звідки поступово поширюються в напрямку до центра міста. Поодинокі екземпляри зустрічалися на околиці міста – території масиву багатоповерхової забудови біля колишнього заводу «Гравітон», а також у напрямку аеропорту. Ще одне місцезнаходження слимаків – це рокарій у зеленій зоні готельного комплексу «Буковина». На території розміром 150 м ² (10×15 м) протягом двох днів зібрано 287 особин, щільність поселення <i>A. lusitanicus</i> склала 1,91 ос./м ² . Зустрічалися як адульти, так і

	ювенільні тварини, а також виявлено декілька кладок яєць. Цей факт свідчить про неповну відповідність умов середовища екологічним преферендам виду, проте висока плодючість, ймовірно, сприяє підтриманню достатньої для існування та поширення слимаків щільності популяції. Наявність слимака зареєстрована у парку «Жовтневому», на території ботанічного саду ЧНУ на зелених територіях Проспекту Незалежності, Достоевського тощо.
Самшитова вогнівка <i>Cydalis perspectalis</i> (Walker, 1859)	На території м. Чернівці кущі самшиту вічнозеленого (<i>Viburnum sempervirens</i> L.) використовують для озеленення вулиць у вигляді окремих посадок, живоплоту, бордюрних насаджень. Відмічено (2019), що майже 70 % кущів пошкоджені шкідником <i>C. perspectalis</i> , з них 40 % частково і 30 % – повністю об'їдені гусеницею. Щільність гусениць коливалася у межах 100 – 141 ос./м ² . Встановлено, що масовому розмноженню шкідника у м. Чернівці слугував сприятливий гідротермічний режим 2019 року.

5.3.5. Заходи, щодо збереження тваринного світу

Кількість виявлених фактів браконьєрства

Таблиця 48

Роки	Виявлено фактів браконьєрства, од.
1	2
2017 рік	48
2018 рік	45
2019 рік	44

З метою посилення заходів державного нагляду (контролю) за станом охорони, використання та відтворення тваринного світу державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 32 перевірки, складено 33 протоколи (1 протокол передано для розгляду у судові органи), 32 особи притягнуто до відповідальності на загальну суму 5,984тис.грн.

В сфері охорони водних живих ресурсів на території області проведено 51 перевірку щодо вжиття заходів по недопущенню браконьєрства. За порушення вимог природоохоронного законодавства складено 63 протоколи (в т.ч. 9 передано для розгляду у судові органи). До адмінвідповідальності притягнуто 60 осіб на загальну суму 6,069тис.грн. (в т.ч. 6 осіб притягнуто до відповідальності за протоколами, переданими до судових органів на суму 2,040тис.грн.). За порушення вимог природоохоронного законодавства нараховано збитки на суму 524,156тис.грн. Виставлено та сплачено 6 претензій на загальну суму 10,917тис.грн.

5.4. Природоохоронні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

Сьогодні до проблем розвитку природно-заповідної справи привернута серйозна увага на всіх рівнях законодавчої та виконавчої влади. Стратегічним завданням є підвищення ступеня заповідності до екологічно обґрунтованих показників. Особливої актуальності питання збільшення заповідності території Чернівецької області набувають у контексті “Конвенції про захист довкілля та сталий розвиток у Карпатському регіоні”, де основний наголос зроблено на скороченні обсягів втрат біотичного та ландшафтного різноманіття. Територія Буковини, як складова Карпатської системи, входить до ланки європейської екологічної мережі, а тому на неї поширюються всі міжнародні зобов'язання України з цього питання.

Впровадження положень Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат передбачає створення та підтримання Карпатської мережі природоохоронних територій у Буковинських Карпатах, що мають значний потенціал цінних та унікальних територій, тому питання особливо актуальне.

В межах області нараховується 331 заповідна територія та об'єкт, загальною площею понад 103 тис. га, що складає 12,8% території області (загальний показник по Україні – 6,7 % територій) із них - 25 об'єктів мають загальнодержавне значення, а саме: національні природні парки “Вижницький”, “Черемоський” та “Хотинський”, 10 заказників, 9 пам'яток природи, 2 дендропарки та Чернівецький ботанічний сад.

Управлінням екології та природних ресурсів у звітному році велась постійна робота з розширення площі природно-заповідного фонду та удосконалення роботи вже створених національних природних парків.

Зокрема, враховуючи прикордонне розміщення Чернівецької області, на сьогоднішній день вивчається можливість створення білатерального заповідника на базі національного природного парку “Черемоський”, прилеглого ландшафтного заказника “Чивчино-Гринявський” Івано-Франківської області й окремих територій національного парку “Родна Румунія”. Крім цього є перспектива розширення НПП “Хотинський” за рахунок акваторії Дністровського водосховища та р.Дністер в Заставнівському районі, а також низки об'єктів та територій місцевого значення. Розширення НПП “Черемоський” буде здійснюватись за рахунок РЛП “Черемошський” та лісів Карпатського ДСЛГ АПК Путильського району. Також вивчається можливість створення на базі зоологічного заказника місцевого значення “Зубровиця” національного природного парку або приєднання його до НПП “Вижницький”.

Досить актуальним є розвиток на території НПП центрів екологічної освіти та виховання. Для цього є вже певні напрацювання, зокрема створення еколого-просвітницького центру в НПП “Вижницький”. Перспективним є створення в НПП “Хотинський” експозиції іхтіофауни басейну річки Дністер та музею дикої природи під відкритим небом на Путильщині.

**Динаміка структури природно-заповідного фонду
(Чернівецька область)**

Таблиця 49

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2018 року		На 01.01.2019 року		На 01.01.2020 року	
	кількість, од,	площа, га	кількість, од,	площа, га	кількість, од,	площа, га
1	2	3	4	5	6	7
Природні заповідники	0	0	0	0	0	0
Біосферні заповідники	0	0	0	0	0	0
Національні природні парки	3	27801,6	3	27801,6	3	27801,6
Регіональні ландшафтні парки	2	36473,3	2	36473,3	2	36473,3
Заказники загальнодержавного значення	10	1261,8	10	1261,8	10	1261,8
Заказники місцевого значення	47	42875,1	47	42875,1	47	42875,1
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	9	192,1	9	192,1	9	192,1
Пам'ятки природи місцевого значення	175	606,76	175	606,76	175	606,76
Заповідні урочища	38	1072,5	38	1072,5	38	1072,5
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	3,5	1	3,5	1	3,5
Ботанічні сади місцевого значення	0	0	0	0	0	0
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	22,3	2	22,3	2	22,3
Дендрологічні парки місцевого значення	4	41,2	4	41,2	4	41,2
Зоологічні парки загальнодержавного значення	0	0	0	0	0	0
Зоологічні парки місцевого значення	0	0	0	0	0	0
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	0	0	0	0	0	0
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	40	243,9	40	243,9	40	243,9
РАЗОМ	331	110594,06	331	110594,06	331	110594,06
Фактична площа ПЗФ *	-	103598,3	-	103598,3	-	103598,3
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	-	12,8	-	12,8	-	12,8

Для забезпечення виконання Закону України “Про екологічну мережу України”, Указу Президента України від 23.05.2005 року № 838 “Про заходи щодо подальшого розвитку природно-заповідної справи в Україні” у 2008 році проведена інвентаризація об’єктів ПЗФ області і рішенням Чернівецької обласної ради від 24.09.2008 р. №230-22/08 затверджено реєстр територій та об’єктів природно-заповідного фонду Чернівецької області.

На сьогоднішній день, одним із проблемних питань при створенні об’єктів природно-заповідного фонду є отримання згоди у власників і користувачів земельних ділянок. При цьому Чернівецькою обласною державною адміністрацією надіслано листи від 12.07.2017 № 01.24/12-1291 до Державного агентства лісових ресурсів України і Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства із пропозиціями щодо можливості передачі національним паркам, в першу чергу, вже існуючих об’єктів природно-заповідного фонду області.

Згідно інформації, наданої Державним агентством лісових ресурсів України від 18.08.2017 № 02-27/6063-17, розширення території національних природних парків за рахунок земель держлісфонду землекористувачі вважають недоцільним або передчасним.

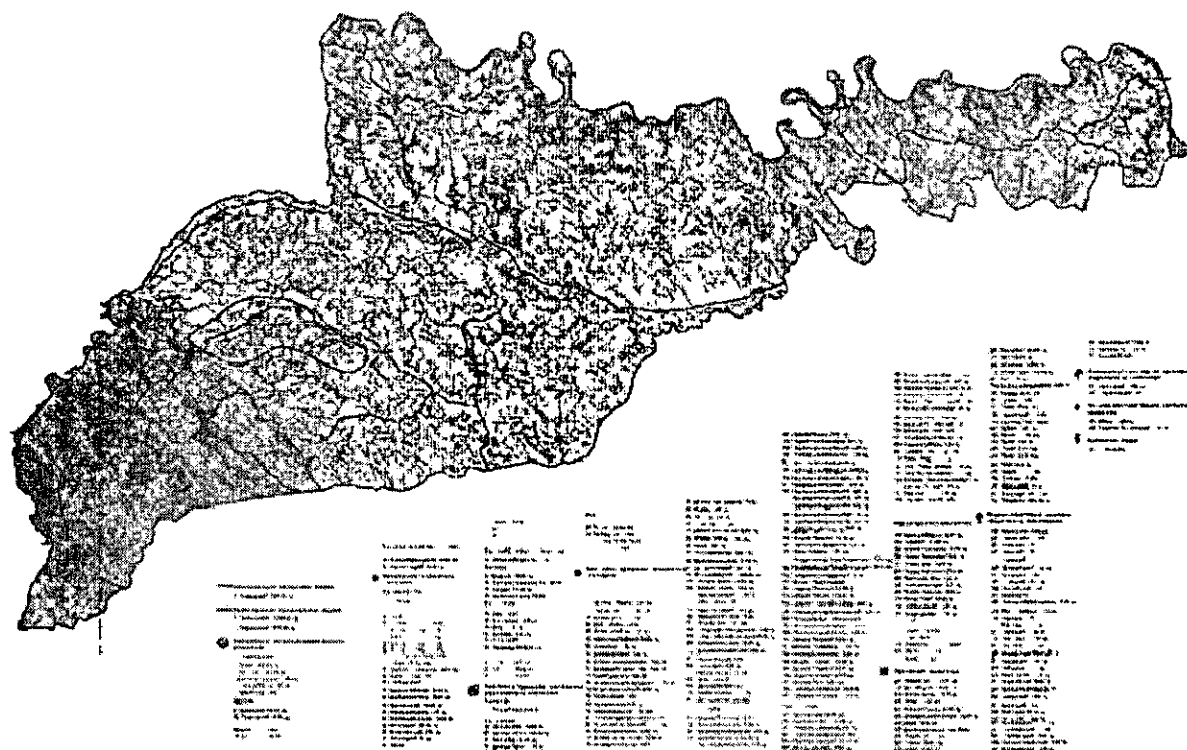
З метою збереження рідкісних видів рослинного світу, відповідно до вимог законів України “Про охорону навколишнього природного середовища”, “Про рослинний світ” та “Про червону книгу України” на території області організовано проведення операції “Первоцвіт-2019”. З цією метою розроблено план-графік проведення спільних рейдових перевірок в якому, в обов’язковому порядку залучені працівники УМВС в Чернівецькій області, лісової охорони, засобів масової інформації та громадськості.

Організовано рейдові бригади для перевірки місць зростання та ймовірної торгівлі ранньоквітучими рослинами згідно затвердженого графіку. Підготовлено та направлено до місцевих органів виконавчої влади відповідні листи щодо прийняття рішень по охороні дикоростучих, декоративних рослин, заборони торгівлі на ринках та поза їх межами. Оперативну роботу зосереджено в місцях збору, шляхах перевезення, місцях збуту та пунктах пропуску через державний кордон.

Матеріали про проведення операції “Первоцвіт-2019” висвітлювалися в засобах масової інформації для інформування населення і попередження випадків вилучення та реалізації первоцвітів. Проведені відповідні агітаційно-пропагандистські та просвітницькі заходи в початкових, середніх та вищих учбових закладах із залученням профільних фахівців-освітян

Відповідна оперативна робота здійснювалася в місцях збору, шляхах перевезення та ринках збуту, пунктах пропуску на державному кордоні.

ПРИРОДНО - ЗАПОВІДНІ ОБ'ЄКТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

В межах Чернівецької області відсутні водно-болотні угіддя міжнародного значення.

5.4.3. Біосферні резервати та об'єкт Всесвітньої природної спадщини

На даний час на території регіону відсутні біосферні резервати та об'єкти Всесвітньої спадщини.

5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи

Смарагдові об'єкти, це такі території, на яких мешкають види рослин, мешкають або перебувають тимчасово види тварин та знаходяться оселища (біотопи), що охороняються Бернською конвенцією, та відповідають іншим умовам, щоб територія могла отримати статус Смарагдового об'єкта. Тобто це ті види і оселища, які мають дуже високу міжнародну цінність, підтверджену урядами 49 країн та Європейським Союзом, які підписали конвенцію.

Екологічна мережа є комплексною, багатофункціональною природною системою, до основних функцій якої належить збереження біорізноманіття, стабілізація екологічної рівноваги, підвищення продуктивності ландшафтів, покращення стану довкілля, перехід до збалансованого сталого розвитку регіону.

Об'єктами екомережі є території, які багаті на природне, генетичне, популяційне, видове, ценотичне та екосистемне різноманіття, прилеглі до них території з рідкісними видами та угрупованнями, заповідні території різних рангів, потенціально до заповідання території, озера, річки, прибережні зони морів, самобутні культури землеробства і утворені ними ландшафти, історична і культурна спадщина, головні міграційні шляхи, місця масового розселення видів, території з різного ступеня зміненою рослинністю і навіть знищеною, що придатні для з'єднання центрів різноманіття.

Основними принципами дослідження біорізноманіття при формуванні екомереж є цілісність території, пріоритетність об'єктів дослідження, рівнева неперервність, єдність. Принцип цілісності території передбачає дослідження біорізноманіття всієї сукупності географічних комплексів різних рівнів, від ландшафтів до груп ландшафтів, які є складовими фізико-географічних областей. Принцип пріоритетності передбачає відбір об'єктів з позицій рідкісності, унікальності, типовості, потреб збереження і відновлення, запобіганню загрози зникнення. Принцип рівневої неперервності передбачає вивчення біорізноманіття на всіх рівнях її організації. Принцип єдності орієнтує на дослідження біорізноманітності за єдиними методами з урахуванням факторів ризику.

5.5. Рекреаційна діяльність на територіях і об'єктах ПЗФ

Одним із стратегічних напрямків розвитку регіону є пріоритетне освоєння його рекреаційного потенціалу. Для підтвердження обґрунтованості такого вибору можна навести наступні основні аргументи.

Карпати мають потужний потенціал для розвитку різних видів туризму. Мальовничі ландшафти, рельєф створюють сприятливі умови для короткотривалого відпочинку. Карпати не мають альтернативи на Україні щодо розвитку гірськолижного спорту на рівні світових стандартів.

Екологічний феномен території. З одного боку, природа Карпат у порівнянні з іншими регіонами зазнала менших втрат і в багатьох місцях зберегла свій первісний стан, однак враховуючи винятково важливе клімато- і водорегулююче значення Карпат як для України, так і для сусідніх європейських держав, гостро стоїть питання збереження унікальної природи цього краю. З іншого боку, звичайно, при забезпеченні екологічної безпеки Карпат, необхідно створювати туристичну інфраструктуру, будувати дороги, мости, гірськолижні підйомники та ін., що дозволить залучити велику кількість гостей в регіон для відпочинку та лікування.

Чернівецька область володіє багатьма структурними компонентами рекреаційних ресурсів, являючи собою рекреаційний регіон багатопрофільного літнього і зимового, гірсько-спортивного, масового пізнавально-оздоровчого відпочинку та бальнеологічного лікування. Область має сприятливі кліматичні умови, а також високий природно-рекреаційний і курортний потенціал, який багато в чому визначає соціально-економічний профіль краю та привабливість його як для українських туристів, так і для іноземців.

Кліматичні умови сприяють використанню рекреаційних можливостей краю протягом 9-10 місяців на рік. В цілому клімат помірно континентальний,

м'який, вологий. Середня кількість днів зі сніговим покривом від 80 (у рівнинній частині) до 120 (в горах), тому термін можливого користування лижними маршрутами досить тривалий. Аналіз температур свідчить, що з квітня по жовтень на території Буковини встановлюється так званий "період комфорту", найбільш сприятливий для відпочинку, протягом якого на курортах використовується кліматотерапія.

Ландшафтні ресурси Чернівецької області утворюються з особливостей гірського рельєфу і займають 600 тис. га. Площа, придатна для організації відпочинку і лікування, досягає 299 тис. га, проте на даний момент використовується менше ніж 1/5 її частина. За особливостями рельєфу область поділяється на три частини: рівнинну, передгірську та гірську. Північна рівнинна частина займає Прут-Дністровське межиріччя і лежить у межах Подільської та Хотинської височин. Поверхня прорізана мальовничими каньйоноподібними долинами річок, ярами та балками. В середній смузі, на півдні від Пруту, виділяється Чернівецька височина Цецино (537 м).

Гірська частина - Покутсько-Буковинські Карпати, які займають близько 25 % території.

Серед природних рекреаційних угідь нашого краю чільне місце посідають водні ресурси. Глибокі долини, звивистість русел, швидка течія, нестійкий водний режим, наявність бистрин і перекатів надають особливу своєрідність річкам Буковини, і хоча, в основному, вони малосприятливі для масового відпочинку, існують широкі невикористані можливості для організації індивідуальних туристичних маршрутів та нетрадиційного екстремального туризму.

Мінералогічні ресурси Чернівецької області включають родовища мінеральних вод та грязей. З геологічною будовою (особливо в Північній Буковині) пов'язані практично невичерпні запаси лікувальних мінеральних вод найрізноманітнішого хімічного складу, що використовуються для лікування багатьох захворювань.

На сьогодні відомо понад 60 родовищ мінеральних вод, але вони недостатньо досліджені і слабо використовуються.

Здійснюється промисловий розлив столових і лікувально-столових вод - "Буковинська", "Брусницька", "Кельменецька", "Валя-Кузьминська", "Новоселицька", "Зеленчанська" та ін. Особливо цінною вважається вода Брусницького родовища, яка містить сірчано-водневі та содові гідрокарбонатно-хлоридно-натрієві компоненти, які визначають її лікувальні властивості та профіль курорту.

Перспективними для рекреаційного використання є запаси лікувальних грязей, які характеризуються високими лікувальними властивостями.

Одним із найважливіших природних рекреаційних ресурсів Буковини є багата і різноманітна рослинність, яку представляють ліси, де переважають цінні деревостої з дуба, бука, липи. У передгір'ї розповсюджені широколистяні та змішані породи.

Таким чином, Чернівецька область має достатньо високий природно-рекреаційний потенціал, необхідний для створення високоефективних

рекреаційно-туристичних зон. У цілому забезпеченість природними рекреаційними ресурсами 1-го кв. км території та 1-го жителя відповідно в 1,4 та 1,8 рази вищі, ніж по Україні, що знову підтверджує можливості розвитку сфери лікування та відпочинку.

5.6. Туризм

В ході реалізації комплексної Програми розвитку туризму в Чернівецькій області на 2016-2020 роки впродовж 2019 року виконано заходи з формування конкурентоспроможних туристичних продуктів, популяризації туристичних можливостей області, впровадженнях нових комунікаційних зв'язків тощо.

*Станом на 01.12.2019 року туристичні послуги фактично надають 123 суб'єкти туристичної діяльності, з них 33 туроператори і 90 турагентів. Розроблено 70 туристичних маршрутів.

Основні історико-культурні, природні об'єкти та об'єкти культурної спадщини національного та місцевого значення міста Чернівці та Чернівецької області включені до туристичних маршрутів області: «Стежками Івана Миколайчука», «Монастирі Буковини», «Білокриницька казка», «Ще раз про феномен Чернівці» - старі маршрути, «Релігійні святині - свідки знакових подій на Буковині», «Буковинський колорит», «Від Білого Птаха до Гірського Орла».

Для популяризації туристично-рекреаційного потенціалу Буковини, збереження традицій, розвитку молодіжного спортивного туризму, забезпечення безпеки туристів та збільшення потоку туристів на території області відділом з питань туризму було проведено ряд заходів та прийнято участь:

21 лютого 2019 року в с. Бояни Новоселицького р-ну на території гірськолижного комплексу ГТРК «Сонячна Долина» проведено VI-ті відкриті аматорські змагання з гірських лиж для учнівської молоді;

22-24 лютого 2019 року в с. Мигово Вижницького р-ну відбулася відкрита першість Чернівецької області з гірських лиж та гірськолижних-рятувальних робіт;

6-8 березня 2019 року у місті Берлін (Федеративна Республіка Німеччина) Чернівецька делегація презентувала свій туристичний потенціал на Міжнародній туристичній виставці ITB Berlin;

22-24 березня 2019 року в місті Лодзь (Польща) Чернівецька делегація презентувала свій туристичний потенціал на XXV туристичній виставці «NA STYKU KULTUR»;

27 – 29 березня 2019 року у приміщенні виставкового центру «Експоцентр Україна» у м. Києві делегація Чернівецької області презентувала туристичний потенціал Буковини на 25-й ювілейній Міжнародній туристичній виставці «UITT 2019» Україна – подорожі і туризм»;

13 квітня 2019 року організовано та проведено XIV Буковинський туристичний ярмарок в рамках якого проведено для делегацій з Закарпатської, Тернопільської, Львівської областей та гостей з Латвійської Республіки промотур в с. Реваківці Кіцманського району (кінноспортивного клубу

«Буковинська Троя»), де запрошені мали змогу відвідати тюльпанове поле, висаджене у формі карти України;

19 - 20 квітня 2019 року в м. Кропивницький делегацією Чернівецької області презентовано туристичний потенціал Буковини на «VII Центрально-Українському музейно-туристичному фестивалі»;

15-16 травня 2019 року в м. Житомир представники Асоціації працівників туристичної сфери Чернівецької області «Туристична Буковина» взяли участь в туристичній виставці «ZT-EXPO» та презентували туристичні можливості регіону;

18-19 травня 2019 року працівники відділу з питань туризму облдержадміністрації взяли участь в XIII Міжрегіональній виставці-турсалону «Відпочивайте на Полтавщині» в м. Полтава та представили туристичну привабливість Чернівецької області;

24-26 травня 2019 року делегація Чернівецької області взяли участь в XI Міжнародному туристичному форумі «Харків: партнерство в туризмі» в м. Харків. В рамках заходу відбулась міжнародна конференція: «Подієвий туризм як частина креативної економіки і економіки вражень», а також було представлено інформаційно-презентаційну експозицію туристичного потенціалу міста та області;

7- 8 червня 2019 року спільно з Асоціацією працівників туристичної сфери Чернівецької області «Туристична Буковина» для представників туристичного бізнесу, що працюють над розвитком внутрішнього туризму та представників засобів масової інформації було здійснено апробацію нового туристичного маршруту «Дністер – ріка величної історії»;

10-11 серпня 2019 року відділом з питань туризму облдержадміністрації організовано та проведено культурно-туристичний захід «Памір – Fest» в рамках фестивалю «Любіть Буковину, бо вона того варта!» (гора Томнатик, с. Шепіт, Путильський район);

11 серпня 2019 року відділом з питань туризму облдержадміністрації проведено туристично-спортивний похід на гору Яровиця, приурочений Дню Незалежності України (гора Яровиця, Путильський район);

27-29 серпня 2019 року спільно з Асоціацією працівників туристичної сфери Чернівецької області «Туристична Буковина» для представників туристичного бізнесу, що працюють над розвитком внутрішнього туризму було проведено інформаційний тур, під час якого здійснено апробацію нового туристичного маршруту «Там де гори й полонини...» (територія Вижницького, Путильського та Кіцманського району);

6 вересня 2019 року начальником відділу з питань туризму обласної державної адміністрації взято участь у тематичній нараді Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства за пріоритетними напрямками Європейської Стратегії для Дунайського регіону (м. Київ);

26 вересня 2019 року організовано та проведено семінар з розвитку сільського зеленого туризму на тему: «Ефективний розвиток і функціонування сільського зеленого туризму на території Буковини» (с. Мигово Вижницький район);

27 вересня 2019 року взято участь в організації урочистостей з нагоди відзначення Всесвітнього дня туризму та дня туризму в Україні (Соборна площа, м. Чернівці);

30 жовтня – 1 листопада 2019 року делегація Чернівецької області презентувала туристичний потенціал Буковини в XX Міжнародній виставці «ТурЕКСПО-2019» (м. Львів);

14 – 17 листопада 2019 року представники відділу з питань туризму Чернівецької обласної державної адміністрації спільно з делегацією Чернівецької області презентували туристичний потенціал на міжнародній туристичній виставці «Romanian Tourism Fair 2019» в м. Бухарест (Румунія).

21 – 23 листопада 2019 року делегація Чернівецької області презентувала туристичні можливості Буковини на 27 Міжнародній туристичній виставці «TT Warsaw 2019» в м. Варшава (Польща).

26 листопада 2019 року начальник відділу з питань туризму обласної державної адміністрації прийняв участь в Стратегічному форумі «Конкурентоспроможний туристичний сектор України – шлях вперед» (м. Київ).

Головні проблеми:

Недостатніми темпами розвивається туристична галузь регіону. Відмічається:

недостатня розвиненість мережі та об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам, технологічна відсталість галузі;

недостатня доступність туристичних об'єктів для людей з обмеженими фізичними можливостями;

слабка поінформованість потенційних туристів з регіонів України та ближнього зарубіжжя щодо туристичного потенціалу Чернівецької області;

низька якість сервісу на туристичних об'єктах області;

недостатнє використання можливостей транскордонної співпраці в напрямку розвитку туристичної галузі;

незначна кількість облаштованих місць короточасного відпочинку туристів;

незадовільний стан транспортних шляхів в сільській місцевості;

неефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу в сільській місцевості як одного з чинників зменшення безробіття.

Основні завдання:

Реалізація завдань комплексної програми розвитку туризму в Чернівецькій області на 2016-2020 роки в 2020 році:

створення інформаційної бази даних інвестиційних пропозицій у туристично-рекреаційній сфері; промоція бренду «Буковина туристична»;

впорядкування територій рекреаційного призначення, облаштування місць відпочинку туристів, оглядових майданчиків, встановлення вказівників до туристичних об'єктів;

забезпечення доступності до туристичних об'єктів людей з обмеженими фізичними можливостями;

розвиток туристичної інфраструктури, в тому числі в межах Дністровського каньйону, шляхом реалізації проектів міжнародної технічної допомоги;

сприяння розвитку сільського зеленого туризму шляхом проведення навчальних семінарів для власників приватних садиб із основ організації обслуговування туристів, правових аспектів діяльності, рівня якості послуг, що надаються;

представлення області на національних і міжнародних туристичних виставках в Україні та за кордоном;

проведення спортивно-туристичних заходів для сприяння розвитку: спелеотуризму, велосипедного, гірського, кінного, водного туризму для збільшення чисельності внутрішніх туристів.

Виконання завдань Програми призведе до:

збільшення кількості обслуговуваних туристів на 1,5%;

збільшення чисельності іноземних туристів на 1,8%;

збільшення чисельності внутрішніх туристів на 1,8%;

збільшення чисельності сільських туристичних садиб на 6,9%.

6. Земельні ресурси та ґрунти

6.1. Структура та стан земель

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Ґрунт - основний компонент наземних екосистем, що утворився протягом геологічних епох в результаті постійної взаємодії біотичних і абіотичних факторів. Як складний біоорганомінеральний комплекс ґрунти є природною основою функціонування екологічних систем біосфери.

Важливою властивістю ґрунтів є їх родючість. Завдяки їй ґрунти є основним засобом виробництва в сільському та лісовому господарствах, головним джерелом сільськогосподарських продуктів та інших рослинних ресурсів, основою забезпечення добробуту населення. Тому охорона ґрунтів, раціональне використання, збереження та підвищення їх родючості - неодмінна умова подальшого економічного прогресу суспільства.

Земля є не тільки основним засобом виробництва у сільському господарстві, але й базисом розміщення та розвитку всіх галузей економіки. В сучасних умовах земельні ресурси зазнають все більшого техногенного впливу, посилюються ерозійні процеси та збільшується рівень їх забрудненості.

Ґрунти у Чернівецькій області можна об'єднати в такі основні типи та підтипи:

- 1) дерново-підзолисті поверхнево-оглеєні і сильноглеєві);
- 2) сірі опідзолені (ясно-сірі, сірі та темно-сірі);
- 3) чорноземи (опідзолені, глибокі та неглибокі малогумусні);
- 4) гідроморфні (лучні, лучно-болотні та болотні);
- 5) дернові;
- 6) гірські (буроземно-підзолисті, бурі та дерново-буроземні).

Географічне розміщення окремих ґрунтових типів і підтипів зумовлене природними ландшафтами, які на території Чернівецької області утворюють три добре виявлені зони: Карпатську гірсько-лісову, Передкарпатську височинну лісолучну і Прут-Дністровську височину лісостепову. Кожна зі згаданих зон відзначається своїм специфічним спектром ґрунтів. Наприклад, у Карпатах поширені ґрунти буроземного типу, Передкарпатті переважно ґрунти підзолистого типу, на Прут-Дністровській височині — здебільшого ґрунти чорноземного типу. У згаданій послідовності розглядаємо ґрунтовий покрив Чернівецької області.

На 1 січня 2020 р. земельний фонд області становив 809,6 тис. га, з них землі сільськогосподарського призначення – 469,9 тис, ліси та лісовкриті площі - 257,9 тис га, забудовані землі – 40,1 тис. га, відкриті заболочені землі 1,2 тис. га, вкрито поверхневими водами – 18,8 тис. га.

Структура земельного фонду регіону

Таблиця 50

Основні види земель та угідь	2017 рік усього, тис, га	2018 рік усього, тис, га	2019 рік усього, тис, га
Загальна територія	809,6	809,6	809,6
у тому числі:			
Сільськогосподарські угіддя	469,9	469,7	469,7
з них:			
Рілля	330,8	330,8	330,8
багаторічні насадження	-	-	
Перелоги	30,2	30,2	30,2
сіножаті і пасовища	108,7	108,7	108,7
Ліси і інші лісо-вкриті площі	258	258	258
з них: вкриті лісовою рослинністю	242,8	2442,8	242,8
Забудовані землі	40,1	40,1	40,1
Відкриті заболочені землі	1,2	1,2	1,2
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	9,8	9,8	9,8
Інші землі	11,9	11,9	11,9
Усього земель (суша)	790,8	790,8	790,8
Території, що покриті поверхневими водами	18,8	18,8	18,8

У ході здійснення земельної реформи в області сформовано 2 форми власності – державна і приватна. В державній власності перебувають 56% земель, в приватній власності – 44 % від загальної площі.

Виконуючи Указ Президента “Про суцільну агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення” центр Чернівецька філія ДУ “Держгрунтохорона” провів цю роботу в усіх районах області.

6.1.2. Стан ґрунтів

Структура земельного фонду Чернівецької області по основних видах угідь*

Таблиця 51

№ п/п	Райони	Площа земель в межах району, міста, тис. га	С/г угіддя тис. га		З них							
					рілля тис. га		багаторічні насадження тис. га		сіножаті тис. га		пасовища тис. га	
			тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%
1	Вижницький район	89,7	30,5	33,9	20,1	22,4	1,2	1,4	3,7	4,1	5,4	6,1
2	Герцаївський район	30,9	23,4	75,7	16,1	52,1	0,5	1,6	1,4	4,6	5,4	17,3
3	Глибоцький район	67,4	37,0	54,9	29,2	43,3	1,4	2,0	1,1	1,6	5,3	7,9
4	Заставнівський район	61,9	45,8	73,9	37,5	60,5	2,0	3,3	1,5	2,4	4,8	7,8
5	Кельменецький район	67,0	52,6	78,6	44,5	66,4	1,8	2,6	1,3	1,9	5,1	7,6
6	Кіцманський район	60,9	44,7	73,4	35,9	58,9	1,8	2,9	3,0	5,0	4,0	6,6
7	Новоселицький район	73,8	61,1	82,9	45,2	61,2	4,6	6,2	4,2	5,7	7,2	9,8
8	Путильський район	88,4	25,7	29,1	1,2	1,3	0,5	0,6	13,7	15,5	10,3	11,7
9	Сокирянський район	66,1	43,7	66,1	34,6	52,3	4,7	7,1	1,1	1,6	3,3	5,0
10	Сторожинецький район	116,0	53,1	45,7	32,2	27,8	1,5	1,3	8,2	7,1	11,1	9,6
11	Хотинський район	71,6	46,4	64,8	30,5	42,6	8,8	12,3	1,5	2,2	5,5	7,7
12	м. Чернівці	15,2	5,6	37,1	3,7	24,7	1,4	9,3	0,3	2,1	0,2	1,1
13	м. Новодністровськ	0,7	0,2	28,6	0,1	14,3	0,1	14,3	0,0	0,0	0,0	0,0
	Всього по області	809,6	469,7	58,0	330,8	40,9	30,2	3,7	41,0	5,1	67,7	8,4

продовження таблиці

№ п, п	Райони	Ліси та інші лісо вкриті площі		Забудовані землі		Під водою		Інші Землі		Припа- дає чолові- к на 1 км ²	Припадає на душу населення	
				тис.г а	%	тис. га	%	тис га	%		с/г угідь	ріллі
		тис.га	%									
1	Вижницький	52,2	58,2	3,3	3,7	1,3	1,5	2,4	2,7	62	0,55	0,36
2	Герцаївський	4,8	15,6	1,1	3,7	0,7	2,4	0,8	2,6	105	0,72	0,50
3	Глибоцький	23,4	34,8	3,4	5,1	0,9	1,3	2,6	3,8	109	0,51	0,40
4	Заставнівський	9,7	15,7	2,5	4,1	1,5	2,5	2,4	3,8	83	0,89	0,73
5	Кельменецький	5,9	8,9	3,1	4,7	3,1	4,7	2,2	3,3	64	1,23	1,04
6	Кіцманський	8,2	13,5	3,3	5,4	2,2	3,6	2,5	4,0	115	0,64	0,51

7	Новоселицький	3,8	5,2	4,4	5,9	1,8	2,5	2,7	3,6	109	0,76	0,56
8	Путильський	59,9	37,7	1,0	1,1	0,6	0,7	1,3	1,4	29	1,00	0,05
9	Сокирянський	13,9	20,0	2,8	4,2	3,2	4,8	2,6	3,9	67	0,98	0,78
10	Сторожинецький	55,3	47,7	4,6	3,9	1,0	0,9	2,1	1,8	84	0,54	0,33
11	Хотинський	18,1	25,3	3,9	5,4	1,8	2,5	1,4	2,0	90	0,72	0,47
12	м. Чернівці	2,5	16,4	6,4	42,4	0,5	3,5	0,1	0,7	1682	0,02	0,01
13	м. Новодністровськ	0,2	28,6	0,2	28,6	0,0	0,0	0,1	14,3	1517	0,02	0,01
	Всього по області	257,9	31,9	40,1	5,0	18,6	2,3	23,2	2,8	112	0,52	0,37

- -за даними Головного управління держгеокадастру у Чернівецькій області.

6.1.3. Деградація ґрунтів

Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивація

Таблиця 52

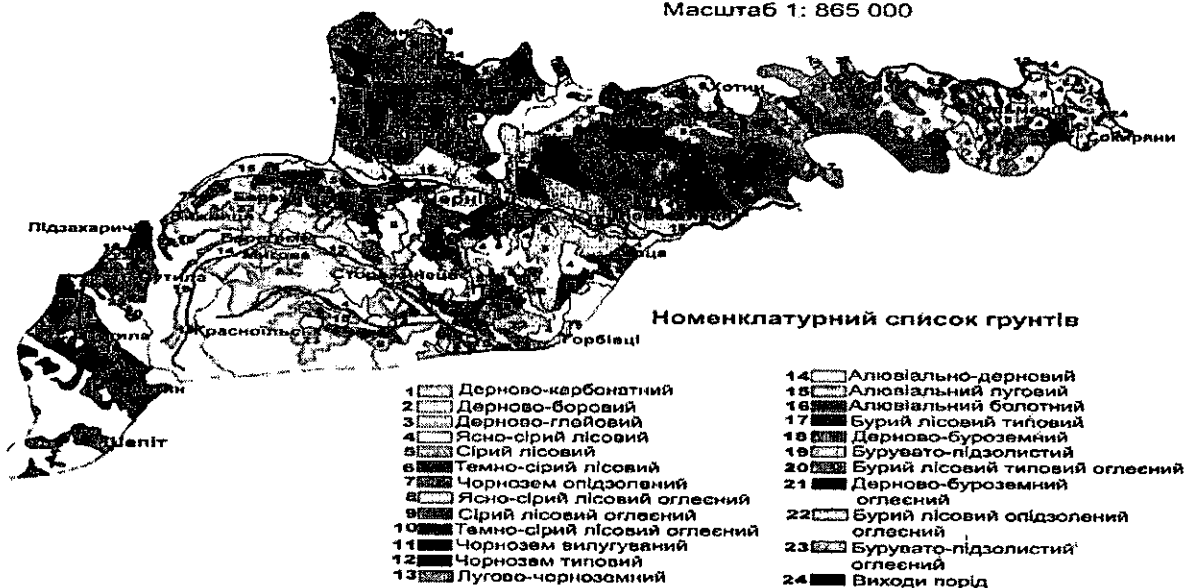
Землі	2017 рік	2018 рік	2019 рік
1	2	3	4
Порушені, тис, га	0,46	0,46	0,456
% до загальної площі території	0,05	0,05	0,05
Відпрацьовані, тис, га	0,021	0,021	0,021
% до загальної площі території	0,002	0,002	0,002
Рекультивовані, тис, га	-	0,0005	0,0005
% до загальної площі території	-	0,00006	0,00006

Переважає кількість ґрунтів передгірної та гірської зон мають кислу реакцію ґрунтового розчину. Еродованість орних земель сягає від 18,2 до 66%.

Якщо в 1990 році на гектар ріллі вносили по 12,7 т органічних добрив, то в останні роки в 3-3,5 разів менше, мінеральних добрив - у 8 -10 разів менше.

Картосхема ґрунтів Чернівецької області

Масштаб 1: 865 000

Через вказані причини в ґрунтах області має місце від'ємний баланс гумусу, розвиваються деградаційні процеси. Особливо це помітно на схилових землях, а їх в області налічується більше 70%.

Консервація деградованих і малопродуктивних земель у 2019 році

Таблиця 53

Види земель	Усього на початок року		Проведено консервацію		Потребують консервації	
	тис., га	% до загальної площі території	тис., га	% до загальної площі території	тис., га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Рілля малопродуктивна та деградована	30,055	3,71	1,9	0,23	1,9	0,23

При відсутності застосування ґрунтозахисних заходів ерозійні процеси прогресують. В середньому в області щорічно змивається майже 32 тонни ґрунтів з гектара, а під час злив високої інтенсивності (1,8-2,0 м/хв) на схилах 5°, зайнятих просапними культурами, змив ґрунту сягає 400-500 т/га.

На змитих ґрунтах порівняно з не змитими вміст гумусу зменшується на 20-40%, відповідно знижується врожайність сільськогосподарських культур на 20-60%.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Земельний фонд області складає – 809,6 тис. га, або 2 % території України. Освоєність території області досить висока. На рівнині переважають сірі лісові та темно-сірі опідзолені ґрунти (близько 55 % рівнинної частини області), чорноземи опідзолені (близько 25%), у долинах річок – дерново-лучні і черноземно-лучні ґрунти. У передгір'ї домінують дерново-підзолисті поверхнево оглеєні ґрунти, біля підніжжя гір – буроземнопідзолисті сильно оглеєні. В горах – бурі гірсько-лісові ґрунти (70 %), на низькогір'ї та улоговинах – дернові буроземні (23 %), в долинах – дернові та лучні ґрунти.

Землі низької якості четвертої групи 7-8 класів займають в області 52 % площі с/г угідь і без внесення добрив не здатні давати урожай зернових більше 12 ц/га.

Геолого-геоморфологічні і кліматичні умови області сприяють розвитку ерозійних процесів змиву та розмиву ґрунтів, особливо на орних землях. Еродованість орних земель сягає від 18,2 до 66 %. Всього такі землі займають 59,7 % від загальної площі с/г угідь області.

Інтенсивний розвиток сільського господарства у попередні роки, призвів до значної ерозії ґрунтів: з 92,3 тис. га в 1959 р. та понад 250 тис. га в останні роки. Це більше половини всіх сільськогосподарських угідь області. При відсутності застосування ґрунтозахисних заходів прогресують ерозійні процеси. В середньому в області щорічно змивається майже 32 тонни ґрунтів з гектара, а під час злив високої інтенсивності (1,8-2,0 м/хв) на схилах 5°, зайнятих просапними культурами, змив ґрунту сягає 400-500 т/га.

6.3. Охорона земель

Земельний фонд області становить низьку частку від території України. При цьому на загальноукраїнському фоні область вирізняє велика кількість сільськогосподарських угідь, особливо ріллі, що пов'язано з високою якістю земель, великою питомою вагою в їхньому складі чорноземів. Якщо брати по Україні в цілому, то розораність сільськогосподарських угідь є найвищою у світі. Вона досягла 78% в середньому по Україні, а в Чернівецькій області – близько 72%. До обробітку залучені малопродуктивні угіддя, включаючи водоохоронні зони і схиліві землі. Водночас слід зазначити, що ефективність використання земель в області є нижчою, ніж в середньому по Європі, але вищою ніж в середньому по Україні.

Від 809,6 тис. га адміністративної одиниці понад половину – 469,7 тис. га або 58,0%, за станом на 1.01.2020 року, займають землі сільськогосподарського призначення.

Лабораторно аналітичний аналіз ґрунтів сільськогосподарського призначення проводиться один раз на 5 років (2012-2016рр). Згідно з даними останнього дослідження виявлено, що 66,0% ґрунтів або 159585,6 га мають середній вміст гумусу, це 2,1-3,0 мг/кг ґрунту. 17,7% або 42122,2 га – низький, це 1,1-2,0 мг/кг. 13,0% або 7325,7 га – підвищений, високий це 4,1-5,0 мг/кг. Середньозважений показник – 2,6 мг/кг.

48,8% ґрунтів або 119279,6 га мають низький вміст азоту, що легко гідролізується, це 101-150 мг/кг. 46,2% або 107726,0 га – дуже низький, це <100 мг/кг. Середньозважений показник - 106 мг/кг.

28,2% ґрунтів або 83382,3 га мають середній вміст рухомих сполук фосфору, це 51-100 мг/кг. 24,9% або 68224,0 га – низький, це 21-50 мг/кг. Середньозважений показник - 79 мг/кг.

27,2% або 69052,2 га мають підвищений вміст рухомих сполук калію, це 81-120 мг/кг. 21,5% або 59527,3 га - середній, це 41-80 мг/кг. Середньозважений показник - 115 мг/кг.

За результатами проведеної Чернівецькою філією ДУ “Інститут охорони ґрунтів України” суцільної паспортизації земель виявлено, що землі області в розрізі районів по якості відносяться до 3-4 груп та від 5 до 8 класів з 47-29 балами по шкалі бонітету. Більш родючі середньоякісні землі третьої групи, 6 класу з потенційною ґрунтовою родючістю 18 ц/га зернових займають 133 тис. га орних земель, 48% площі. Найбільше таких земель у Кельменецькому -34,0 тис. га, бонітет 47 балів; Новоселицькому - 40,0 тис. га, 42 бали; Кіцманському - 29,0 тис. га, 44 бали; Заставнівському районах -30,0 тис. га, 40 балів. Землі низької якості четвертої групи 7-8 класів займають в області 52% площі с/г угідь і без внесення добрив не здатні давати урожай зернових більше 12 ц/га.

По області нараховується 1,2 тис. га або 0,2% до загальної площі відкритих заболочених земель. 9,8 тис. га або 1,2% до загальної площі відкритих незаболочених земель (піски, яри, землі під зсувами, щебенем, галькою, голими скелями). Поверхневі води суходолу складають 18,8 тис. га, або 2,3% до загальної площі. Інші – 11,9 тис. га або 1,5% до загальної площі. У зв'язку з негативними тенденціями в економіці, які відбуваються останнім

часом, припинено будівництво та реконструкцію осушувальних систем, не проводиться глибоке розпушування їх. Все це впливає негативно на продуктивність сільськогосподарських угідь. Особливо це помітно в передгірній та гірській зонах. За умовами рельєфу, ґрунтового покриття та клімату ці зони одні з найскладніших в області.

Площа осушених земель Чернівецької області по основних видах угідь

Таблиця 54

№ п/п	Адміністративні утворення (райони)	Загальна площа тис. га	С/г угіддя тис. га	з них:				Інші тис. га
				рілля тис. га	б. р. насадження тис. га	сіножаті тис. га	пасовища тис. га	
1	Вижницький	89,7190	30,8008	20,1298	1,2247	3,6631	5,4329	
2	Герцаївський	30,8740	23,9011	16,0965	0,5095	1,4306	5,3541	
3	Глибоцький	67,3252	37,8334	29,1929	1,3596	1,0813	5,3385	
4	Заставнівський	61,9230	47,1192	37,4601	2,0232	1,4700	4,8079	
5	Кельменецький	67,0170	53,6799	44,4685	1,7635	1,2946	5,1110	
6	Кіцманський	60,8465	46,3877	35,8607	1,7669	3,0482	4,0174	
7	Новоселицький	73,8160	63,0459	45,1560	4,5775	4,1768	7,2231	
8	Путильський	88,4260	26,4468	1,1858	0,4957	13,6579	10,3436	
9	Сокирянський	66,7970	45,3652	34,6966	4,8037	1,0703	3,3322	
10	Сторожинецький	116,0240	54,0421	32,2404	1,4740	8,2275	11,1251	
11	Хотинський	71,5920	47,3674	30,5234	8,8363	1,5498	5,4799	
12	м. Чернівці	15,2163	5,7316	3,7482	1,4074	0,3181	0,1628	
	Всього по області	809,5760	481,7211	330,7590	30,2420	40,9882	67,7286	

Порушення чинного законодавства допускаються органами місцевого самоврядування. Основними з них є надання земельних ділянок в оренду без виготовлення кадастрових планів та визначення грошової оцінки для встановлення розміру орендної плати; надання земельної ділянки в постійне користування землекористувачам, які відповідно до законодавства не мають на це права (релігійні громади); перевищення повноважень місцевими радами (надаються, вилучаються земельні ділянки за межами населених пунктів), надання земельних ділянок новим власникам будівель чи споруд без вилучення її у попереднього користувача.

Основу ґрунтового покриття Чернівецької області складають опідзолені, кислі, в тій чи іншій мірі оглеєні ґрунти. З цього випливає, що переважна більшість ґрунтів сільськогосподарських угідь потребує вапнування і внесення лужних форм мінеральних добрив, а оглеєні відміни ще й гідромеліоративного втручання - осушення гончарним дренажем.

Геолого-геоморфологічні і кліматичні умови області в більшій або меншій мірі сприяють розвитку ерозійних процесів змиву та розмиву ґрунтів, особливо на орних землях Передкарпаття, Наддністров'я та Хотинській височині. Тому заходам протиерозійного характеру треба приділяти особливу

увагу (протиерозійній агротехніці, фітомеліорації, гідротехнічним спорудам тощо).

З метою докорінного покращення земель в області проводиться робота щодо залучення проектів міжнародної технічної допомоги. Зокрема, в Кіцманському районі впроваджувався інвестиційний проект транскордонної співпраці “Румунія-Україна-Республіка Молдова” з “Використання європейського досвіду в боротьбі з ерозією ґрунтів” в басейні р.Прут. За кошти проекту проведено дослідження щодо ерозії ґрунтів в Кіцманському районі, придбано обладнання та закуплено с/г техніку (розпушувачі, екскаватори).

У звітному періоді 2019 року у сфері охорони земельних ресурсів державною екологічною інспекцією Карпатського округу здійснено 174 перевірки. За порушення вимог природоохоронного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 47 осіб на 8,653тис.грн. За порушення вимог природоохоронного законодавства нараховано збитки та пред’явлено 2 претензії на суму 3,042тис.грн., які сплачено.

Протягом 2019 року у сфері охорони та використання земель водного фонду державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 137 перевірок, 52 особи притягнуто до адмінвідповідальності на суму 13,872тис.грн. За порушення вимог природоохоронного законодавства нараховано збитків на загальну суму 21 152,819тис.грн. Виставлено та сплачено 25 претензій на суму 42,346тис.грн.

Витрати на захист і реабілітацію ґрунту (у т.ч. підземних і поверхневих вод) у 2019 році склали всього 2072,7 тис. грн. (у 2018 році – 1915,3 тис. грн. У той же час слід відмітити, що інженерно-геологічні та гідрогеологічні роботи, які виконують спеціалісти ДП НАК “Надра України” “Західукргеологія”, фінансуються за рахунок державного бюджету і у 2019 році на території області обстеження небезпечних ділянок проводилось в обмеженому обсязі.

Найбільш поширеними порушеннями у Чернівецькій області є забруднення та засмічення земельних ділянок промисловими та побутовими відходами, використання земель місцевими органами самоврядування без набуття на це спеціального права, вибірка гравійно-піщаної суміші із заплав та русел річок.

Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров’я України у звітному році проводився відбір проб та аналіз ґрунту у контрольних точках м. Чернівці. Перевищень ГДК в пробах не визначено. Центром дослідження ґрунтів на вміст радіонуклідів цезію – 137 та стронцію – 90 не проводяться.

7. Надра

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Територія Чернівецької області має досить складну і різноманітну геологічну будову. У структурно-тектонічному відношенні вона поділяється на три частини: північну рівнину – Прут-Дністровську, що є південно-західною окраїною Руської платформи (Волино-Подільська плита), центральну - Передгірську, розташовану між рікою Прут і зовнішнім краєм Буковинських

Карпат, що складає південно-східне закінчення Передкарпатського передового прогину, і, нарешті, південно-західну - Гірську, яка входить до складчастої області Карпат.

Рівнинна частина території в межах області представлена Прут-Дністровським межиріччям, що складене масивними товщами осадових порід - палеозою, мезозою і кайнозою, що лежать на глибоко зануреному кристалічному фундаменті.

Передкарпатський прогин, який розділяє складчасту будову Карпат і окраїну рівнинної платформи, за геологічною будовою і геоструктурними особливостями поділяється на дві зони: приплатформну і передгірну.

Приплатформна зона складається з відкладів неогену, предгірна - неогену, палеогену та відкладів верхньокрейдяного флішу. У фундаменті прогину залягають породи палеозою і мезозою.

Гірська складчаста область Карпат складається з кристалічних палеозойських порід та флішових відкладів крейдяного та палеогенового віків.

Найбільш давніми породами в області є палеозойські. У Карпатах вони представлені слюдистими сланцями, вапняками і кварцитами, а на рівнинній платформі - аркозовими пісковиками, глинистими сланцями, вапняками, мергелями, доломітами, глинами, алевролітами.

Мезозойська група - це тріасові, юрські та крейдяні породи. Породи тріасового віку поширені на незначній площі в Чивчинських горах і залягають безпосередньо на кристалічних породах. Вони представлені конгломератами, пісковиками, слюдистими сланцями, доломітами, вапняками. Юрські породи поширені також в Чивчинських горах. Юрські відклади складені вапняками, яшмоподібними породами, діабазами, діабаз-порфіритами і туфо-брекчіями. Відклади крейдяного періоду в області виявлені в Придністров'ї на рівнинній платформі і в Карпатах. На платформі вони представлені пісками, пісковиками, опоками, вапняками, мергелем, а в Карпатах - флішовими утвореннями. Палеогенові відклади розвинуті в межах Передкарпатського прогину та складчастого пояса Карпат у вигляді пісковиків, мергелів, бітумінозних сланців тощо.

Неогенові відклади зустрічаються в Передкарпатському регіоні та в Прут-Дністровському межиріччі. У передгірній зоні прогину неоген представлений пісковиками, конгломератами, алевролітами, глинами, пісками вапнистих відкладів з прошарками і лінзами кам'яної солі та гіпсу.

У платформній зоні прогину і на рівнинній платформі неоген представлений вапняками еолітовими і літотамнієвими, пісками, пісковиками та глинами: у передгірній зоні - пісковиками гіпсо-ангідритами, мергелями, глинами.

Породи попередніх геологічних періодів на території області вкриті наймолодшими серед осадових утворів земної кори четвертинними відкладами, які займають всю територію області (виняток становить скельні виступи, урвища гірських ущелин в Карпатах). Ці відклади переважно континентального походження - алювіальні і делювіальні наноси, лесовидні суглинки, глини.

Область багата природними ресурсами. На території області обліковується 175 родовищ (в тому числі 11 об'єктів обліку комплексних родовищ) з 17 видів різноманітних корисних копалин; 64 родовища (в тому числі 7 об'єктів обліку) розробляється.

Мінерально-сировинна база області на 4,68 % складається з корисних копалин паливно-енергетичного напрямку (газ, нафта, газоконденсат), на 79,5 % - із сировини для виробництва будівельних матеріалів, на 1,17 % - з гірничо-хімічних корисних копалин, 14,62 % – це питні, технічні і мінеральні води.

На території області розвідано 6 родовищ вуглеводнів, з яких одне – нафтове, чотири – газових, одне – газоконденсатне.

У промисловій розробці перебуває Лопушнянське нафтове та Черногузьке газове родовища, два родовища - розвідуються, одне підготовлене до промислового освоєння.

На 5-ти родовищах вуглеводнів підраховані балансові (видобувні) запаси вільного газу в кількості 1,042 млрд.м³ (0,13 % від загальних запасів по Україні). Видобуток вільного газу за 2017 р. склав 0,005 млрд. м³ (0,02% від загального видобутку в Україні).

На одному родовищі підраховані балансові (видобувні) запаси розчиненого у нафті газу в кількості 2,366 млрд. м³ (7,05%). У 2017 р. його видобуток не здійснювався.

Балансові (видобувні) запаси нафти обліковуються на Лопушнянському нафтовому родовищі в кількості 3,795 млн.т (3,46%). Видобуток нафти за 2017 р. склав 0,001 млн. тонн (0,07%).

Газовий конденсат обліковується по одному Гринявському родовищу в кількості 0,001 млн.т, видобуток в 2017 році не здійснювався.

Крім того, на території області виявлено 8 нафтогазоперспективних об'єктів, які підготовлені до глибокого буріння, перспективні ресурси нафти на яких (за кат. С₃) оцінюються в 22,902 млн. тонн, газу – 3,610 млрд. м³.

Гірничо-хімічні корисні копалини на території області представлені двома родовищами сировини для вапнування кислих ґрунтів, із запасами 4874,1 тис. т промислових категорій А+В+С₁. Родовища не розробляються.

Чернівецька область володіє добре розвинутою сировинною базою будівельних матеріалів. На її території знаходиться 138 родовищ (в т.ч. 9 об'єктів обліку) корисних копалин, що застосовуються у будівництві, з яких до розробки залучено 50 родовища (в т.ч. 6 об'єктів обліку).

Гіпс і ангідрит представлені 5-ма родовищами та двома об'єктами обліку з загальними запасами 29,994 млн. т за промисловими категоріями А+В+С₁ (5,33 % від загальних запасів по Україні). На даний час в експлуатації перебуває 3 родовища і два об'єкти обліку, видобуток на яких у 2017 р. склав 40,2 тис. т (2,72 % від загального видобутку в Україні).

Держбалансом враховано два родовища сировини карбонатної для виробництва вапна, з яких одне - Вимозьке родовище - перебуває в промисловій експлуатації. Видобуток сировини у 2017 р. не проводився.

Держбалансом враховано одне родовище сировини цементної (Скитське (ділянка Східна). Родовище розробляється ТОВ «Кострижівський КБМ». Видобуток корисної копалини у 2017 р. не проводився.

Держбалансом враховано Нижньошепітське родовище тугоплавкої глини, Сторожинецьке – керамзитової сировини, які на даний час не розробляються.

Приблизно 90% запасів розвіданої будівельної сировини розташовано під високопродуктивними орними землями або під лісонасадженнями.

На сьогодні потреби області в будівельних матеріалах значно перевищують можливості вже існуючої сировинної бази. Так дефіцит буту і щебеню задовольняється за рахунок поставок з Вінницької, Закарпатської та Рівненської областей, крейди – з Волинської області.

За межі області вивозяться тільки стінові матеріали з пиляльного каменю і гіпс.

Пісками будівельними область у повному обсязі також не забезпечена. З 9-и розвіданих родовищ з запасами 16603,1 тис. м³ розробляється на даний час 6. Видобуток піску за 2017 р. склав 86,2 тис. м³.

Усунення дефіциту цегли та піску будівельного можливе за рахунок місцевих ресурсів. З урахуванням того, що за якістю місцева глиниста сировина найкраща в Україні, її можна застосовувати не тільки для виробництва цегли, а і черепиці, гончарних виробів, облицювальної плитки.

Широке поширення на території області мають поклади піщано-гравійної суміші. Держбалансом враховано 13 родовищ і 3 об'єкти обліку з запасами 166196,16 тис. м³ за промисловими категоріями А+В+С₁ (50,89 % від запасів в Україні). Промисловістю освоєно 5 родовищ і 2 об'єкта обліку, видобуток на яких у 2017 р. склав 217,9 тис. м³ (29,95% від загального видобутку в Україні).

Камінь будівельний в області представлений 9-ма родовищами (в т.ч. 2-ма об'єктами обліку), на даний час розробляються 4 родовища (в т.ч. 1 об'єкт обліку). Видобуток в 2017 р. склав 43,0 тис. м³.

Держбалансом враховано чотири родовища каменю пиляльного з запасами 115009 тис. м³ за промисловими категоріями А+В+С₁ (10,98 % від запасів в Україні). Розробляються два родовища, видобуток на яких у 2017 р. склав 9,3 тис. м³ (38,73 % від загального видобутку в Україні).

Цегельно-черепична сировина представлена 86-ма родовищами та 1 об'єктом обліку з загальними запасами 70657,56 тис. м³ за промисловими категоріями А+В+С₁. В експлуатації перебуває 25 родовищ в т.ч. 1 об'єкт обліку, видобуток на яких у 2017 р. склав 170,08 тис. м³ (8,33% від загального видобутку в Україні).

Чернівецька область в геоструктурному відношенні знаходиться в межах Волино-Подільського артезіанського басейну та гідрогеологічної провінції складчастої області Українських Карпат. Основні водоносні горизонти *підземних питних і технічних вод* приурочені до алювіальних четвертинних відкладів, представлених гравійно-гальковими відкладами з піщаним наповнювачем; неогенових відкладів, представлених вапняком тріщинуватим, кавернозним.

За хімічним складом води гідрокарбонатні кальцієві, сульфатно-гідрокарбонатні магнієво-кальцієві.

За звітний період приросту балансових експлуатаційних запасів не було.

Станом на 01.01.2018 року на території області розвідані та взяті на облік балансові експлуатаційні запаси підземних питних і технічних вод, які затверджені ДКЗ СРСР, ТКЗ України, ДКЗ України на 7 родовищах, які включають 15 ділянок з експлуатаційними запасами у кількості 174,061 тис. м³/добу за сумою категорій А+В+С₁.

У 2017 році розроблялись 7 ділянок, з них використовувались 7, не розроблялись 8 ділянок.

Видобуток підземних питних і технічних вод склав 13.113 тис. м³/добу, у т.ч. скид без використання становив 0,458 тис. м³/добу; використано – 12,655 тис. м³/добу, у т.ч.: 12,649 тис. м³/добу використано на господарсько-питне водопостачання; 0,006 тис. м³/добу – на виробничо-технічні потреби.

Загальна кількість невикористаних запасів підземних питних і технічних вод в області становить 160,948 тис. м³/добу.

Найбільш *перспективними* для розробки є 3 ділянки Чернівецького родовища: Дубовецька 1, балансові експлуатаційні запаси якої складають 42,800 тис. м³/добу за категоріями А+В+С₁; Дубовецька 2, балансові експлуатаційні запаси якої складають 32,200 тис. м³/добу за категоріями А+В+С₁; Лужанська, балансові експлуатаційні запаси якої складають 20,700 тис. м³/добу за категоріями А+В.

Родовища підземних вод, що експлуатуються

Таблиця 55

№ з/п	Об'єкт (родовище, ділянка, підприємство)	Корисна копалина, одиниця виміру	Балансові запаси	Видобуток	Втрати
1.	15 родовищ	Води питні і технічні	174.061 тис.м3/добу	13.113	0.458
2.	12 родовищ	Води мінеральні	748.400 м3/добу	9.353	0.411

Родовища, що експлуатуються

Таблиця 56

№	Корисна копалина	Кількість родовищ		Одиниця виміру	Балансові запаси на 01.01.2018 р.		Погашенно	
		Всього	Розробляються		Всього	Розробляються	Видобуток	Втрати
Чернівецька область								
Горючі корисні копалини								
Газоподібні корисні копалини								
1	Газ природний Вільний+газова шапка+розчинений	5+1*	1+1*	млн.м ³	3408	2379	5	0
	Від всього в Україні, %	1,5	0,7		0,41	0,29	0,02	0
Рідкі корисні копалини								
2	Нафта	1	1	тис.т	3795	3795	1	0
	Від всього в Україні, %	0,5	0,7		3,46	3,46	0,07	0
3	Конденсат Конденсат	1*	0	тис.т	1	0	0	0
	Від всього в Україні, %	0,4	-		0	0	0	0

№	Корисна копалина	Кількість родовищ		Одиниця виміру	Балансові запаси на 01.01. 2018р.			Погашено	
		Всього	Розроб-люється		всього	що розробляються		Видо-буток	Втра-ти
						A+B+C1	C2		
Неметалічні корисні копалини									
Гірничохімічні корисні копалини									
1	Сировина для вапнування кислих ґрунтів	2		тис.т	4874.1				
	Всього	5.56			5.42				
	Від всього в Україні, %								

Валняк	Від всього в Україні, %			тис.т	4874.1				
	Від всього в Україні, %				5.99				
Будівельні корисні копалини									
2	Сировина цементна	1	1	тис.т	6634	1990	6634	1990	
	Всього	1.75	2.7		0.21	.35	.29	1.35	
	Від всього в Україні, %				5800	1990	5800	1990	
	Валняк			тис.т	0.69	.83	1.34	3.12	
	Від всього в Україні, %				834		834		
	Глина			тис.т	0.23		.44		
	Від всього в Україні, %								
3	Сировина карбонатна								
	для виробництва вапна								
	Всього	2	1	тис.т	11544		1530		
	Від всього в Україні, %	1.92	3.7		1.84		.56		
4	Гіпс та ангідрит	5+2*	3+2*	тис.т	29990.95	6675	25901.95	1275	4
	Всього	15.56	22.73		4.8	7.13	10.13	8.08	1.61
	Від всього в Україні, %				29990.95	6675	25901.95	1275	
	гіпс			тис.т	5.34	7.33	10.65	8.08	4
	Від всього в Україні, %								1.61
5	Сировина скляна	1		тис.т	5869.5	1068.7			
	Всього	2.44			2.41	2.29			
	Від всього в Україні, %				5869.5	1068.7			
	Кварцевий пісок			тис.т	2.63	2.29			
	Від всього в Україні, %								
6	Пісок будівельний	8+1*	5+1*	тис. куб.м	16603.1		3362.6	86.2	4.4
	Пісок	1.43	2.41		0.54		.29	.75	.87
	Від всього в Україні, %								
7	Суміш піщано-гравійна	13+3*	5+1*	тис. куб.м	166196.16		26609.66	217.9	2
	Всього								

	Від всього в Україні, %	22.22	18.75		52.21		36.75		29.95	.91
8	Камінь будівельний	7+2*	3+1*	тис. куб.м	7955.09	35	4296.09		43	1.7
	Всього	.98	.89		0.09	.01	.08		.16	.99
	Вапняк			тис. куб.м	4840.9		2182.9		38.9	1.7
	Від всього в Україні, %				1.31		1.31		4.27	9.01
	Пісковик			тис. куб.м	2700.19		2113.19		4.1	
	Від всього в Україні, %				0.38		.92		1.15	
	Вапняк мармуризований			тис. куб.м	414	35				
	Від всього в Україні, %				1.13	2.55				
9	Камінь пиляльний	4	2	тис. куб.м	115009	180683	20651		9.3	29.3
	Всього	1.96	5.13		10.97	67.04	10.64		37.41	57.23
	Вапняк			тис. куб.м	115009	180683	20651		9.3	29.3
	Від всього в Україні, %				11.54	68.84	10.95		38.27	57.65
10	Сировина керамзитова	1		тис.куб.м.	1736					
	Всього	1.89			0.73					
	Від всього в Україні, %			тис.куб.м.	1736					
	Суглинок				3.69					
	Від всього в Україні, %									
11	Глина тугоплавка	1		тис.т	1672	28500				
	Всього	5			2.16	38.91				
	Від всього в Україні, %									
12	Сировина цегельно-черепична	86+1*	24+1*	тис. куб.м	70657.56	2483	14882.39		170.08	.90
	Всього	4.49	8.14		3.1	1.56	3.98		8.33	2.38
	Від всього в Україні, %									

Глина				41062.66	2483	10094.29		86.88	.40
Від всього в Україні, %				7.88	9.42	8.74		23.01	3.84
Пісок				248		59			
Від всього в Україні, %				0.58		2.03			
Суглинок				27043.1		3839.5		70.6	.4
Від всього в Україні, %				1.78		1.77		4.53	1.52
Супісок				1304.2					
Від всього в Україні, %				26.72					

* - об'єкти обліку, які входять до складу комплексних родовищ
За даними бази даних "БАЛАНС" на 01.01. 2018

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Надра Чернівецької області багаті також на мінеральні води, поширення яких пов'язано з певними структурно-гідрологічними зонами. За хімічним складом це, в основному, хлоридно-натрієвого, гідрокарбонатно-натрієво-магнієво-кальцієвого, сірководнево-хлоридно-натрієвого і бромно-хлоридно-кальцієвого складу з дебетом від 15 тис. л на добу до 900 тис. л на добу. Згідно з проведеною паспортизацією мінеральних джерел складений каталог, в якому описано 43 джерела, які за дебетом і якістю придатні для промислового освоєння. На базі мінеральних джерел побудовані і працюють близько 40 цехів з розливу столової води та Будинецький завод мінводи в Сторожинецькому районі.

Брусницьке родовище мінеральних вод представлене сірководневими водами типу "Мацеста" з загальною концентрацією сірководню від 50 до 300 мг/л та лікувально-питною содовою водою типу "Єсентуки – 4" з мінералізацією в межах 2,4-6,6 мг/л.

Мінеральні і питні води Буковини з їхнім хімічним складом та мінералізацією займають провідне місце в Україні.

За даними перевірок спецводокористування стан підземних вод можна вважати як задовільний, виключення складають локальні осередки забруднення перших від поверхні водоносних горизонтів в межах сільських селітебних зон та промислових об'єктів. Особливо слід звернути увагу на санітарний стан територій міських та сільських сміттєзвалищ, невпорядкованість яких в кінцевому результаті призводить до хімічного і бактеріологічного забруднення підземних вод.

Балансові запаси питних і технічних підземних вод Чернівецької області становлять 174,061 тис. м³/добу, у тому числі що розробляються – 32,761 тис. м³/добу. Видобуток становить 13,113 тис. м³/добу. Протягом 2019 року використано 20,76млн.м³ підземної води, що на 0,05млн.м³ більше попереднього року.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Інженерно-геологічні та гідрогеологічні роботи на території області виконуються спеціалістами ДП НАК "Надра України", "Західукргеологія", фінансуються за рахунок коштів державного бюджету. Моніторингові польові дослідження здійснювалися в обмеженому обсязі із-за відсутності фінансування. Тому у 2019 році не проводились польові обстеження водозаборів, населених пунктів, інженерних споруд та небезпечних ділянок, передбачених проектами та геологічними завданнями. На теперішній час роботи на об'єктах моніторингу довкілля та території області знаходяться на консервації.

В Чернівецькій області зафіксовано 1468 зсувних ділянок, більшість з яких є тимчасово-стабілізованими давніми зсувами, площа поширення 760 км². Останні катастрофічні активізації зсувів відбувалися в 1969, 1979 році, навесні 1996 та літом 2008 року та в червні-липні 2010 року. Кількість проявів селів 70, площа поширення 255 км². Активність розвитку селів, донної та бокової ерозії

контролювалася екстремальними значеннями метеорологічних показників в межах гірської частини області. Кількість проявів карсту 314, площа поширення цього виду екзогенних процесів 237 км².

Кількість проявів яружної ерозії – 71, бокової ерозії – 36. Площа їх поширення не визначалась.

Територія Чернівецької області, як і Передкарпаття та Карпати в цілому миттєво відреагувала на екстремальні умови, які склалися під час і після злив наприкінці червня – початку липня 2010 року. Як результат повені стала значна активізація зсувних процесів. Так, в цілому по області, в межах населених пунктів зафіксовано 155 осередки активізації зсувних процесів.

На території області в 2011 та 2012 році спостерігалась подальша стабілізація зсувних процесів, які були активізовані у 2008 та 2010 роках. В 2012 році спостерігалась незначна активізація зсувних процесів викликаних техногенними факторами лише в с. Біла Кіцманського району.

Зсувонебезпечні ділянки Путильського, Глибоцького, Вижицького, Заставнівського, Сторожинецького, Хотинського, Герцаївського, Новоселицького, Кіцманського районів стабілізовані.

В 2012 та наступному році розвиток ЕГП фіксується в межах фону, а місцями значно нижче фонових показників. Така тенденція розвитку процесів пояснюється аномально-низькими кількостями атмосферних опадів, які пройшли в осінній період 2010-го та весняно-осінній період 2011-2013 років.

За інформацією ДП “Західукргеологія” НАК “Надра України” в таблиці представлені дані станом на 01.01.2016 року щодо поширеності екзогенних процесів на території Чернівецької області.

Поширення екзогенних геологічних процесів

Таблиця 57

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	2	3	4	5
1	Зсуви	760	1468	9
2	Селі	255	70	3
3	Карст	237	314	3
4	Яружна ерозія	-	71	
5	Бокова ерозія	-	36	

Активізація ЕГП можлива при подальшій зміні природно-кліматичних чинників, таких, як сніготанення, надмірне випадіння дощів, гідрогеологічних та гідрологічних умов, а також в наслідок негативного впливу техногенних факторів на геологічне середовище.

У Чернівцях найбільш ймовірною є активізація зсувів у місцях значного впливу на них техногенного чинника. Подібне явище можливе в межах правих схилів ріки Прут (вул. 28 Червня, Нікітіна, Бережанська), стр. Клоучка (вул. Рахімова, Нагірна), Фастівська а також схилів стр. Мольниця (вул. Орловська, частково вул. Сагайдачного), Одеська-Барбюса в межах міста Чернівці. Дренажний колектор по вул. 28 Червня потребує термінового ремонту.

Розвиток карстового процесу, який відмічено на площі 237 км², пов'язаний з широким розповсюдженням легкорозчинних порід (сульфатних, карбонатних та галогенних). По своїй природі цей процес підступний, так як візуально проявляється тільки при швидкому утворенні западин та провалів земної поверхні, які відмічаються на території області 1 раз в 2-3 роки, підготовчі періоди до нього довготривалі та практично не помітні. Найбільш небезпечна активізація карсту можлива на ділянках, де техногенне порушені існуючі гідрогеологічні умови, це в зонах впливу водовідборів (відкачка води з кар'єрів, водозабори та ін.), при порушенні шляхів природного стоку (заглиблення русел рік та струмків, будівництво ставків тощо). Всього в області визначено 314 проявів карсту, процент ураженості території – 3,0.

Остання катастрофічна активізація сільових процесів, яка супроводжувалась масовими виносами кам'яного матеріалу в Карпатах, була зафіксована в 1969-1970рр. Відсутність регіональної активізації селів на протязі 25-30 років призвела до значного накопичення кам'яного матеріалу в руслах середніх та малих потоків, який був втягнутий в сільові потоки, що і спостерігались в липневу повінь 2008 та 2010 років. Можливе проходження водокам'яних сільових потоків ерозійно транспортного типу в басейнах річок Путила, Сірет, та Серетель. Паводки сільового типу в цих місцях відмічались в 1997, 1999, 2002, 2005, 2008 та 2010 роках. Поширеність сільових процесів визначена на площі 255 км², кількість проявів – 70, процент ураженості території – 3,0.

З метою збереження родючості ґрунтів та їх механічної структури, а також запобігання водної ерозії у 2016 році проведено обробіток впоперек схилів на площі 130 тис.гектарів, з них поверхневим методом – на 30 тис.гектарах.

Контроль за сейсмічними подіями здійснювався ННГФ обсерваторією Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. На малюнку нижче представлена діаграма з даними щомісячної сейсмічної активності в м.Чернівці у 2019 році.

Графік 2

На графіку представлена динаміка сейсмічних подій взагалі та таких, які були ідентифіковані як землетруси у 2019 році.

Найбільш небезпечний для області епіцентральный район – гори Вранча, південно-східні Карпати. Всього за 2019 рік було зафіксовано 2748 сейсмічні події з яких 420 ідентифіковані як землетруси.

Інтенсивність сейсмічних подій та землетрусів не перевищувала 1 бал за 12-бальною шкалою MSK-64.

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

На території області 65 об'єктів господарювання отримали спеціальні дозволи на користування надрами (в тому числі 5 протягом звітного року).

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Геологічний контроль за вивченням та використанням надр здійснює Державна служба геології та надр України.

Найбільш поширеними порушеннями були:

- відсутність робочого проекту розробки родовища корисних копалин або його корегування, відсутність погодження робочого проекту відповідно до вимог законодавства;
- порушення термінів проведення робіт, визначених Програмою робіт, зокрема будівництво пошукових свердловин у відповідності з проектом пошуково-розвідувального буріння з метою розкриття продуктивних горизонтів вуглеводнів, геолого-геофізичного супроводження робіт, проведення крос дипольного акустичного каротажу, який використовується для динамічної інверсії при прогнозі фільтраційно-ємнісних властивостей порід-колекторів;
- не виконання вимог проектних документів;
- порушення особливих умов спеціального дозволу;
- відсутність дозвільних документів, які надають право власнику спеціального дозволу право на користування надрами відповідно до Кодексу України про надра та Земельного кодексу України;
- недопущення до проведення перевірки;
- не виконання рекомендацій визначених протоколами ДКЗ України.

Впродовж звітнього періоду державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 79 перевірок у сфері охорони надр, 12 осіб притягнуто до відповідальності на суму 4,590тис.грн. Виставлено та сплачено 8 претензій на суму 10,516тис.грн.

8. Відходи

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Одними з найгостріших екологічних проблем у Чернівецькій області залишаються питання, що пов'язані з відходами (їх утворення, накопичення, утилізація, видалення, вивіз на місця неорганізованого складування та ін.). У Чернівецькій області щорічно утворюється в середньому 800,0 тис.м³ твердих побутових відходів, які видаляються на санкціоновані звалища і полігони.

На території області нараховується сміттєзвалищ/полігонів твердих побутових відходів в кількості 282/1.

Проводиться відповідна робота зі створення ринкових умов та розвитку конкурентного середовища. Так, у області послуги у сфері з вивезення твердих побутових відходів надають 25 підприємств, із яких 21 – комунальне, 4 – приватної форми власності.

. Протягом 2019 р. в області утворилось 318,703 тис. т відходів I–IV класів небезпеки, що становить 103,4% до 2018 р.

У 17 підприємств області в наявності 50 установок для спалювання відходів та у 3 підприємствах – 4 установки для утилізації та перероблення відходів загальною потужністю відповідно 28,7 тис.т/рік та 2,3 тис.т/рік.

У спеціально відведені місця та об'єкти було видалено 219,38 тис.т відходів, майже всі з яких становили побутові та подібні відходи. Станом на 1 січня 2019 р. у спеціально відведених місцях та об'єктах видалення відходів накопичилось 3577,7 тис. т відходів, майже всі вони – побутові та подібні відходи IV класу небезпеки. Основна частина накопичених відходів розміщена на території обласного центру.

Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2019 році (т)

Таблиця 58

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т. ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплого перероблення	
Усього	318703,2	117070,4	10431,1	10431,1	—	219381,7
Використані розчинники	289,1	—	—	—	—	81,0
Відходи кислот, лугів чи солей	3,0	—	—	—	—	—
Відпрацьовані оливи	47,5	10,0	—	—	—	—

Хімічні відходи	7,3	—	—	—	—	—
Осад промислових стоків	238,0	—	—	—	—	—
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	—	—	—	—	—	—
Відходи від медичної допомоги та біологічні	3,4	—	—	—	—	—
Відходи чорних металів	1179,4	1,9	—	—	—	—
Відходи кольорових металів	20,8	0,0	—	—	—	—
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,0	—	—	—	—	—
Скляні відходи	33,8	—	—	—	—	—
Паперові та картонні відходи	1290,9	—	—	—	—	—
Гумові відходи	82,0	0,1	1,1	1,1	—	—
Пластикові відходи	51,6	—	—	—	—	—
Деревні відходи	21280,5	—	10430,0	10430,0	—	—
Текстильні відходи	29,8	15,8	—	—	—	—
Відходи, що містять поліхлордифеніли	0,2	—	—	—	—	—
Непридатне обладнання	7,2	—	—	—	—	—
Непридатні транспортні засоби	—	—	—	—	—	—
Відходи акумуляторів та батарей	17,6	0,1	—	—	—	—
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	1563,7	164,0	—	—	—	7,3
Відходи рослинного походження	6222,1	—	—	—	—	—
Тваринні екскременти, сеча та гній	146867,6	115875,1	—	—	—	—
Побутові та подібні відходи	137457,0	23,2	—	—	—	219255,4
Змішані та недиференційовані матеріали	154,7	53,0	—	—	—	38,0
Залишки сортування	18,6	—	—	—	—	—
Звичайний осад	501,5	297,4	—	—	—	—
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. і змішані будівельні відходи	567,1	352,8	—	—	—	—
Інші мінеральні відходи	0,3	—	—	—	—	—
Відходи згоряння	768,4	277,0	—	—	—	—
Ґрунтові відходи	0,1	—	—	—	—	—

Утворення та поводження з відходами I-III класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2019 році (т)

Таблиця 59

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплого перероблення	
Усього	124,3	9,9	—	—	—	—
Використані розчинники	1,2	—	—	—	—	—
Відходи кислот, лугів чи солей	3,0	—	—	—	—	—
Відпрацьовані оливи	47,3	9,9	—	—	—	—

Хімічні відходи	6,6	—	—	—	—	—
Осад промислових стоків	—	—	—	—	—	—
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	—	—	—	—	—	—
Відходи від медичної допомоги та біологічні	3,4	—	—	—	—	—
Відходи чорних металів	—	—	—	—	—	—
Відходи кольорових металів	0,4	—	—	—	—	—
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,0	—	—	—	—	—
Скляні відходи	0,7	—	—	—	—	—
Паперові та картонні відходи	0,2	—	—	—	—	—
Гумові відходи	1,0	—	—	—	—	—
Пластикові відходи	0,1	—	—	—	—	—
Деревні відходи	0,8	—	—	—	—	—
Текстильні відходи	0,5	—	—	—	—	—
Відходи, що містять поліхлордифеніли	0,2	—	—	—	—	—
Непридатне обладнання	7,0	—	—	—	—	—
Непридатні транспортні засоби	—	—	—	—	—	—
Відходи акумуляторів та батарей	17,6	0,0	—	—	—	—
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	—	—	—	—	—	—
Відходи рослинного походження	—	—	—	—	—	—
Тваринні екскременти, сеча та гній	—	—	—	—	—	—
Побутові та подібні відходи	—	—	—	—	—	—
Змішані та недиференційовані матеріали	34,2	—	—	—	—	—
Залишки сортування	—	—	—	—	—	—
Звичайний осад	—	—	—	—	—	—
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. змішані будівельні відходи	0,0	0,0	—	—	—	—
Інші мінеральні відходи	0,0	—	—	—	—	—
Відходи згоряння	0,0	0,0	—	—	—	—
Ґрунтові відходи	0,1	—	—	—	—	—

Підприємства – основні накопичувачі промислових відходів

Таблиця 60

№ з/п	Назва підприємства	Найменування відходу	Клас небезпеки	Наявність відходів на початок року, т	Утворилося відходів протягом року, т	Наявність відходів на кінець року, т
1.	ПАТ "Чернівецький радіотехнічний завод" (ІК 14314682), м. Чернівці	2820.2.9.01 – Розчини хромовмісні, що не містять органічних сполук та фторіонів, відпрацьовані у гальванічних процесах	I	3,7	–	3,7
2.	Філія "Чернівецька птахофабрика" ПАТ "Агрохолдінг Авангард" (ІК 39765707), Глибоцький район	7710.3.1.26 – Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0,5	–	0,5
3.	ПАТ "Чернівецький хлібокомбінат" (ІК 3293304), м. Чернівці	6000.2.9.04 – Батарей свинцеві зіпсовані або відпрацьовані 6000.2.8.10 – Масла та мастила моторні, трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	0,1	0,5	0,6
4.	ТзОВ "Богдан-авто Чернівці" (ІК 37722415), м. Чернівці	6000.2.8.10 – Масла та мастила моторні, трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	1,9	0,2	2,1
5.	ТзОВ "Альфатер Чернівці" (ІК 23247708), м. Чернівці	6000.2.8.21 – Відходи масла не позначені іншим способом 6000.2.8.10 – Масла та мастила моторні, трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	–	0,2	0,2
6.	Філія "Дністровська ГЕС" ПАТ "Укргідроенерго" (ІК 00116889), м.Новодністровськ	6000.2.8.10 – Масла та мастила моторні, трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані 6000.2.9.04 – Батарей свинцеві зіпсовані або відпрацьовані	II	1,3	0,1	0,5
			II	0,6	0,1	0,1

7.	ТзДВ "Сокирянський машинобудівний завод" (ІК-00211530); -- - Сокирянський район	2910.1.0.05 – Масла (суміші спиртово-бензинові, масла мінеральні та машинні, суміші емульсійні та мильні, жири та масла тваринного та рослинного походження) зіпсовані, забрудненні або неідентифіковані, їх залишки, які не можуть бути використані за призначенням	III	0,8	–	– 0,8
8.	Державне підприємство "Сторожинецьке лісове господарство" (ІК 21440625), Сторожинецький район	7730.3.1.04 – Абсорбенти зіпсовані	III	–	0,8	0,7
9.	ПАТ "Чернівецький олійно-жировий комбінат" (ІК 0373959), м. Чернівці	7710.3.1.17 – Вироби та матеріали гумові зіпсовані або відпрацьовані	III	0,1	0,7	0,7
10.	ТзОВ АТЗТ "Мирне" (ІК 35642878), Кіцманський район	0121.2.6.03 – Екскременти, сечовина та гній (включно струхлявіле сіно та солома) від худоби	IV	32173,7	27661,5	47042,6
11.	ТзОВ АТЗТ "Мирне" (ІК 35642878), Сокирянський район	0121.2.6.03 – Екскременти, сечовина та гній (включно струхлявіле сіно та солома) від худоби	IV	9403,7	939,0	10342,7
12.	ТзОВ АТЗТ "Мирне" (ІК 35642878), Кельменецький район	0121.2.6.03 – Екскременти, сечовина та гній (включно струхлявіле сіно та солома) від худоби	IV	6938,9	1005,0	7937,0

Примітка. Вказуються підприємства, які накопичують значні обсяги промислових відходів.

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Управління екології та природних ресурсів у Чернівецькій області у сфері поведінки з відходами керується насамперед «Національною стратегією управління відходами в Україні до 2030 року», затвердженою Кабінетом міністрів у листопаді 2017-го.

На сьогодні незадовільним є вирішення територіальними органами самоврядування області питань збирання, транспортування, утилізації і знешкодження побутових відходів, знешкодження і захоронення трупів тварин, визначення території для складування, зберігання та розміщення відходів.

Особливе занепокоєння викликає те, що в області через низьку культуру окремої частини населення часто створюють несанкціоновані звалища побутових відходів (смітники), а худобомогильники функціонують лише в кожному третьому населеному пункті. Це може призвести до виникнення надзвичайних епідемічних ситуацій. Органам місцевого самоврядування, особливо у районах області, необхідно вжити термінових практичних заходів щодо вирішення проблем, як цього вимагає чинне законодавство, а контролюючим природоохоронним і санітарним службам посилити вимоги до суб'єктів господарювання за дотриманням природоохоронного законодавства у сфері поведінки з відходами, вживати до порушників дієвих заходів впливу.

З метою впорядкування поведінки з відходами в області двічі на рік проводяться місячники по благоустрою населених пунктів та їх санітарної очистки, прийнято ряд розпоряджень щодо упорядкування діючих звалищ побутових відходів та ліквідації несанкціонованих звалищ відходів. Працівниками ДЕІ Карпатського округу здійснено перевірки населених пунктів області на предмет дотримання природоохоронного законодавства органами місцевого самоврядування і місцевої влади при поводженні з відходами.

Протягом звітної періоду у сфері поведінки з відходами здійснено 268 перевірок, в тому числі: 149 перевірок – у сфері поведінки з промисловими відходами, 112 перевірок – у сфері поведінки з побутовими відходами та 7 перевірок - у сфері поведінки з пестицидами та агрохімікатами. За порушення вимог природоохоронного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 236 осіб на суму 89,675 тис. грн.

Робота Державної екологічної інспекції Карпатського округу і надалі буде спрямована на реалізацію державної екологічної політики, здійснення контролю за додержанням вимог природоохоронного законодавства та на забезпечення екологічної безпеки території області.

На придбання контейнерів для збору ТПВ на території сільських, селищних рад та ОТГ області згідно рішень обласної ради заплановано виділення коштів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у сумі 700,0 тис. грн. Зокрема Кіцманській міській ОТГ 90.0 тис. грн, Нижньостановецькій сільській раді Кіцманського району 50.0 тис. грн., Валявській сільській раді Кіцманського району 50.0 тис. грн, Терблечанській сільській ОТГ Глибоцького району 100.0 тис. грн., Михальчанській сільській раді Сторожинецького району 50.0 тис. грн., Кельменецькій селищній раді 50.0

тис.грн., Мошанецькій сільській раді Кельменецького району 40.0 тис.грн, Перковецькій сільській раді Кельменецького району 40.0 тис.грн та Вороновицькій сільській раді Кельменецького району 40.0 тис.грн., Вижницькій міській ОТГ 90.0 тис.грн., Задубрівській сільській раді Заставнівського району 50.0 тис.грн., Клішківській ОТГ 50.0 тис.грн.

З державного бюджету профінансовано 5 заходів:

- придбання та встановлення сміттесортувальної лінії на території сміттєзвалища Вижницької міської об'єднаної територіальної громади на суму 5000.0 тис.грн.;

- придбання машини-сміттевоза для утилізації побутових відходів у Вижницькій міській об'єднаній територіальній громаді на суму 2300.0 тис.грн.;

- придбання контейнерів для роздільного збору твердих побутових відходів у Вижницькій міській об'єднаній територіальній громаді на суму 3250.0 тис.грн.;

- придбання машини-сміттевоза для вивозу твердих побутових відходів на території Герцаївської міської об'єднаної територіальної громади-1305.0 тис.грн.;

- придбання контейнерів для роздільного збору твердих побутових відходів у населених пунктах Кіцманської міської об'єднаної територіальної громади-1200.0 тис.грн.

Із 1 січня 2018 року в Україні запрацювали зміни до Закону "Про відходи", які передбачають сортування сміття та заборону на захоронення неперероблених побутових відходів.

Згідно з документом, великогабаритні, ремонтні та небезпечні відходи у складі побутових належить збирати окремо від інших видів, а небезпечні відходи повинні відділяти на етапі збирання чи сортування. Далі їх потрібно передавати спеціалізованим підприємствам, які мають ліцензії на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами. А термічна обробка (спалювання) побутових відходів дозволена лише на спеціально призначених для цього підприємствах чи об'єктах.

З метою створення умов для ефективного використання побутових відходів як енергоресурсу та впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів, комплексної переробки і утилізації ресурсоцінних компонентів на початок 2020 року у 39 населених пунктах області забезпечено роздільне збирання побутових відходів.

У 2019 р. було утилізовано 117,07 тис. т відходів I – IV класів небезпеки.

Відносно низький відсоток утилізованих та перероблених відходів призводить до надмірного розміщення їх у навколишньому природному середовищі, що в комплексі з не облаштованістю загальносільських сміттєзвалищ відповідно до вимог санітарно-екологічної безпеки приводить до засмічення та забруднення землі і водних ресурсів.

Виходячи із ситуації, що склалася в зазначеній сфері, одним із пріоритетних напрямів природоохоронної роботи є налагодження діяльності щодо лімітування утворення, розміщення та знешкодження відходів. Окремий розділ з цієї діяльності включено до Комплексної програми з охорони

навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2019-2021 роки

Стан обліку та паспортизації місць видалення відходів (МВВ), станом на 01.01.2020

Таблиця 61

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Кількість непаспортизованих МВВ, од.	Кількість паспортизованих МВВ, од.	Паспортизовано МВВ за звітний період, од.
1	2	3	4	5
1.	м. Чернівці	-	1	-
2.	Новоселицький район	-	31	-
3.	Кіцманський район	-	18	-
4.	Заставнівський район	-	30	-
5.	Сторожинецький район	-	20	-
6.	Сокирянський район	-	4	1
7.	Хотинський район	-	1	-
8.	Герцаївський район	-	22	-
9.	Кельменецький район	-	1	-
10.	Путильський район	-	2	-
11.	Вижницький район	-	13	1
12.	Глибоцький район	-	28	-
13.	м. Новодністровськ	-	0	-
	Усього		171	2

В 2019 році Управлінням екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА у сфері поводження з відходами проведена наступна робота:

- Зареєстровано декларації про утворення відходів – 157;
- Розглянуто та затверджено реєстрові картки об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів – 8;
- Розглянуто та затверджено технічних паспортів утворення відходів – 94;

Протягом 2019 р. в області утворилось 318,703 тис. т відходів I–IV класів небезпеки (103,4% до 2018р.) Обсяг утворених відходів I–III класів небезпеки 124,3 т (145 % до 2018 р.).

Інформація про площі сміттєзвалищ (полігонів), станом на 01.01.2020

Таблиця 62

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Площі під твердими побутовими відходами, га
1	2	3
1	Вижницький район	17
2	Герцаївський район	12,3
3	Глибоцький район	20,4
4	Заставнівський район	46,1
5	Кельменецький район	21,4
6	Кіцманський район	56,5
7	Новоселицький район	21
8	Путильський район	1,83
9	Сокирянський район	20,5
10	Сторожинецький район	23,2
11	Хотинський район	29
12	м. Чернівці	47,4
	Усього	316,63

Суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють діяльність у сфері поводження з небезпечними відходами на території регіону

Таблиця 63

№ з/п	Назва	Місцезнаходження	Контактні дані (веб-адреса, телефон, електронна пошта)	Спеціалізація (операції та види небезпечних відходів)
1	2	3	4	5
1.	МППП "Еколог Буковини"	58009, м. Чернівці, вул. Винниченка, 46)	(03722) 7-57-72	Збирання та зберігання небезпечних відходів. 1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть).
2.	ТОВ "Вторпром"	58000, м. Чернівці, вул. Прутська, 6 (склад для тимчасового зберігання відходів – м. Чернівці, вул. Заводська, 11г)	(03722) 52-48-68	Збирання та зберігання небезпечних відходів. 1. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі, чи розламані.
3.	ТОВ "Укрресурси-2011"	03127, м. Київ, вул. Героїв оборони, буд. 9/10, група приміщень №31 (склад для тимчасового зберігання відходів: 59343 Чернівецька обл., Кіцманський р-н, с. Мамайівці, вул. Симоненка, 24)	(044) 235-59-38 (0372) 50-10-52	Збирання, перевезення та зберігання небезпечних відходів. 1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть). 2. Гальванічний шлам та відходи поверхневої обробки металів і пластмас, гальванічний шлам, відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані, несортовані відпрацьовані батареї. 3. Відходи і брухт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі, як акумуляторні батареї або інші батареї. 4. Летюча зола від енергоустановок, що працюють на вугіллі. 5. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами –

			<p>промаслені пісок, папір, тирса, ґрунт, ганчір'я, відпрацьовані фільтри).</p> <p>6. Відходи, речовини або вироби, які містять, складаються або забруднені ПХБ, поліхлорованими терфенілами (ПХТ), поліхлорованими нафталанами (ПНХ), шлам бензину, що містить свинець.</p> <p>7. Клінічні та подібні їм відходи, а саме – відходи, що виникають у результаті медичного догляду, ветеринарної чи подібної практики, і відходи, що утворюються у лікарнях або інших закладах під час досліджень, догляду за пацієнтами або при виконанні дослідницьких робіт.</p> <p>8. Відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів та гербіцидів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні до використання за призначенням.</p> <p>9. Відходи сумішей масла/вода, вуглеводні/вода, емульсії.</p> <p>10. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, олиф, відходи розчинів кислот чи основ.</p> <p>11. Відходи упаковок та контейнерів (у т.ч. тара з-під пестицидів та агрохімікатів), відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності (збирання, перевезення, зберігання)</p> <p>Збирання, зберігання, оброблення, утилізація, знешкодження</p>
4. ПП «Юреко»	<p>21007, м. Вінниця, вул. Некрасова, буд. 25, оф. 210</p> <p>(склад для тимчасового зберігання відходів Чернівецька обл., м. Кіцмань, вул. Кутузова, 29, прим. ЛІт. Г, Д, И.</p>		<ol style="list-style-type: none"> 1. Гальванічний шлам, (збирання, зберігання) 2. Відходи і брухт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі, як акумуляторні батареї або інші батареї (збирання, зберігання). 3. Відходи, що містять переважно неорганічні компоненти, до складу яких можуть входити метали та органічні матеріали (збирання, зберігання). 4. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустриальні масла та їх суміші) (збирання, зберігання, оброблення, утилізація, знешкодження). 5. Відходи розчинів кислот чи основ (у тому числі відпрацьований

			<p>електроліт, осад) (збирання, зберігання).</p> <p>6. Відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності (збирання, зберігання).</p> <p>7. Відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні для використання за призначенням (збирання, зберігання)</p> <p>8. Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів (збирання, зберігання).</p> <p>9. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи разламані (збирання, зберігання).</p> <p>10. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть) (збирання, зберігання).</p> <p>11. Відходи сумішей масло/воді, вуглеводні/вода, емульсії (збирання, зберігання).</p> <p>12. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліф (збирання, зберігання).</p> <p>13. Відходи фенолів, фен ольних сполук, включаючи хлорфнол у вигляді рідин або шламів (збирання, зберігання).</p> <p>14. Відходи каталізаторів, що містять хлорид або ціанід міді (збирання, зберігання).</p>
--	--	--	--

Суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють збирання, заготівлю відходів як вторинної сировини

Таблиця 64

№ з/п	Назва	Місце знаходження	Контактні дані (веб-адреса, телефон, електронна пошта)	Спеціалізація (види вторинної сировини)
1	2	3	4	5
1.	ТОВ "Віза-Вторма"	58008 м. Чернівці, вул. Севастопольська, 50-б	т. 52-48-68	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
2.	ТОВ "Чернівцівторсировина"	58000 м. Чернівці, вул. Севастопольська, 4	т. 52-57-18 т. 2526513	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
3.	Фірма Альфа тер Чернівці з 100% іноземним капіталом	58023 м. Чернівці, вул. Лесина, 4	т. 547529 altvater_chernivtsi@veolia-es.com.ua	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
4.	ТОВ "Вторма-Чернівці"	58000 м. Чернівці вул. Коломийська, 9-а	т. 55-84-09	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
5.	МКП "Чернівціспец-комунтранс"	58000 м. Чернівці, вул. Жасмінна, 4	(0372) 53-04-73	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
6.	ФОП Кантемір В. В.	58000 м. Чернівці вул. Узбецька, 27, кв. 34		Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
7.	ФОП Качинська Н.М.	58000 м. Чернівці вул. Комарова, 23-25, кв. 65		Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
8.	ПП "Західекогруп"	58000 м. Чернівці вул. Мусоргського, 4	58-43-48	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
9.	КП Сторожинецької міської ради "Карп еко 2010"	59000 Чернівецька обл., м. Сторожинець, вул. Б. Хмельницького, 18	037352-12-44, 037352-28-39, 037352-24-46	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
10.	Хотинська районна спілка	59000 Чернівецька обл., м..		Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів

	споживчих товарів	Хотин, вул. Свято-Покровська, 40-а		полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
11.	Чернівецьке учбово-виробниче підприємство №2 "Реабілітант" Чернівецького учбово-виробничого об'єднання українського товариства сліпих	58000 м. Чернівці, пров. Ентузіастів, 5	(0372) 273663	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних.
12.	ПП «Дасор»	м. Чернівці, вул. Ярослава Мудрого 35 (територія Хімзаводу)	0503775977	Збирання, заготівля брухту кольорових, чорних металів, утилізація авто
13.	Пункт приймання металобрухту від ТОВ «Вторчермет» (м. Чернівці, вул. Героїв Майдану, буд. 20)	м. Заставна, вул. Бажанського, 111	0501917001	Приймання металобрухту чорних та кольорових металів
14.	ПП Бойчук Мирослав Васильович	м. Заставна, вул. Транспортна, 3	0977769973	Приймання макулатури з метою виробництва туалетного паперу
15.	ПП Колеснік Василь Миколайович	м. Заставна, вул. Бажанського, 43	0508000329	Приймання пластику та скла
16.	ТОВ «Укрполімет» м. Суми, проспект Курський, 105, офіс 2	Кіцманський р-н, смт. Лужани, вул. Прутьська, 1 вул. Заводська, 32	0503416804	Приймання брухту кольорових металів Приймання брухту чорних металів
17.	ТОВ «Укро-Євро-СБ» Хмельницька обл, м. Камянець-Подільський, Голосківське шосе	м. Кіцмань, вул. Механізаторів, 18а	(03949)27171	Приймання брухту чорних металів
18.	ПП Беженар Микола Васильович	Смт, Кельменці, вул. О. Паламаря, 9		Приймання макулатури
19.	КП Сторожинецької міської ради «Карпеко 2010»	Сторожинецький р-н, м. Сторожинець, вул. Б. Хмельницького, 18	0505265070	Збирання безпечних відходів

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Контроль за транскордонним перевезенням вантажів у тому числі небезпечних відходів здійснювався працівниками Державної екологічної інспекції Карпатського округу.

Одним із пріоритетних завдань Державної екологічної інспекції є забезпечення контролю за додержанням норм і вимог чинного природоохоронного законодавства під час переміщення через митний кордон України транспортних засобів та вантажів, а також попередження незаконного ввезення, вивезення або транзиту територією України вантажів, що містять промислову сировину, відходи виробництва, хімічні сполуки, токсичні хімічні, радіоактивні та інші небезпечні для навколишнього природного середовища і здоров'я людей речовини, пестициди та агрохімікати.

Робота Державної екологічної інспекції Карпатського округу і надалі буде спрямована на реалізацію державної екологічної політики, здійснення контролю за додержанням вимог природоохоронного законодавства та на забезпечення екологічної безпеки території області.

Впровадження роздільного збирання ресурсоцінних компонентів твердих побутових відходів (ТПВ)

Таблиця 65

№ з/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців у населеному пункті, тис. осіб	Населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів		Рік запровадження роздільного збирання ТПВ	Загальний об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. м ³ на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. м ³ на рік	Кількість контейнерів для роздільного збирання за видами окремих компонентів	Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо, та їх обсяги
			тис. осіб	%					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	м. Чернівці	264,6	166,7	80	2011	612,3	37	300	макулатура, поліетилен, скло, метал, ПЕТ-пляшка
2.	м. Новоселиця	8,0	3,9	49	2014	14,8	-	149	ПЕТ-пляшка
3.	м. Сторожинець	14,0	8,36	60	2010	21,9	0,060	30	ПЕТ-пляшка
4.	м. Сокиряни	9,1	2,2	24,1	2016	8,25	0,0182	30	ПЕТ-пляшка, картон
5.	м. Хотин	9,8	3,4	35	2016	10,3	0,04	43	ПЕТ-пляшка
6.	Вижницький район	26,9	4,3		2016	42,5	облік не ведеться	74	скло, пластик, папір
7.	Глибоцький район	9,5	4,5	52	2018	15,6	облік не ведеться	120	пластик, скло
8.	Кіцманський район	70,1	44,8	64	2016	11,5	облік не ведеться	825	ПЕТ-пляшка
9.	м. Новодністровськ	10,69	10,19	95	2015	10,1	3,71	15	ПЕТ-пляшка

*Впровадження роздільного збирання небезпечних відходів у складі побутових відходів
(приймання/збирання/виучення небезпечних відходів у складі побутових від населення)*

Таблиця 66

№ з/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців у населеному пункті, тис. осіб	Кількість приймальних пунктів небезпечних відходів у складі побутових (усього), од.	Кількість тимчасового розміщення небезпечних відходів у складі побутових до їх передачі спеціалізованим підприємствам, од.	Загальний обсяг небезпечних відходів, які збираються приймальними пунктами, т	Номенклатура та обсяг небезпечних відходів, які збираються приймальними пунктами
1	2	3	4	5	6	7
	м. Чернівці	264,6	4	1	0,6	Відпрацьовані елементи живлення – 399 кг. Лампи, які містять ртуть – 4289 шт, термометри – 429 шт.

9. Екологічна безпека

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Природоохоронна робота в області спрямовується насамперед на забезпечення екологічної безпеки для життєдіяльності населення, яка здійснюється з врахуванням конкретної екологічної обстановки, техногенного навантаження на природні ресурси.

Екологічна безпека в області розглядається як невід'ємна складова її національно-економічного розвитку. Ситуація в області в 2019 р., в порівнянні з попередніми роками, дещо поліпшилася, але викликає стурбованість. Причиною є моральна і фізична зношеність обладнання техногенних об'єктів та відсутність необхідних коштів для їх модернізації.

Найбільшими техногенними забруднювачами навколишнього природного середовища в області є підприємства житлово-комунального господарства та переробної промисловості, зокрема харчової. Основна причина — відсутність на ряді цих підприємств необхідних очисних споруд, незадовільний стан експлуатації наявних очисних споруд, їх перевантаження та повний вихід окремих з них з ладу. У зв'язку з відсутністю фінансування, будівництво нових, реконструкція та розширення існуючих здійснюється повільно.

Через неефективно працюючі очисні споруди в містах Новоселиця, Сторожинець, Глибока, Вижниця, Сокиряни, стічні води попадають в транскордонні річки Черемош, Сірет і Дністер.

Серед наявних небезпечних відходів значну частку зайняли:

Відпрацьовані оливи — 47,3 т, відходи акумуляторів і батарей — 17,6 т, відходи від медичної допомоги та біологічні — 3,4 т, непридатне обладнання — 7,0 т.

З метою забезпечення екологічної безпеки при поводженні з небезпечними хімічними речовинами проводилось лімітування господарської діяльності підприємств, пов'язаної з використанням небезпечних хімічних речовин. Регулярно здійснювались перевірки з питань дотримання встановлених правил поводження з ними, видавались приписи щодо усунення виявлених недоліків. Аварій під час поводження з небезпечними хімічними речовинами та відходами протягом 2019 року не було.

В 2010 році за межі області було вивезено 15,94 тонн непридатних до використання пестицидів та агрохімікатів, на що з Держбюджету виділено 300 тис. грн., таким чином на даний час непридатні до використання пестициди та агрохімікати на території області відсутні.

На погіршення стану екологічної обстановки в області в значній мірі впливають зростання контрастності гідрометеорологічних умов. Сильні похолодання і значні снігопади та хуртовини в зимовий період, налипання мокрого снігу, ожеледь, дощові паводки на річках Прут, Черемош і Дністер у весняну і осінню пори року, висока температура та можливість лісових пожеж протягом літа породжують напружену ситуацію і негативні екологічні явища.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Перелік екологічно небезпечних об'єктів

Таблиця 67

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
1	2	3	4	5
1	Дністровське водосховище	Вироблення електроенергії, водозабезпечення та риборозведення	Держводагенство України та Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	
2	КП "Чернівціводоканал"	Очищення стічних вод	Чернівецька міська Рада	
3	Полігон твердих побутових відходів м. Чернівці	Розміщення твердих побутових відходів	Чернівецька міська Рада	
4	Газопровід Угерсько-Івано-Франківськ-Чернівці	Транспортування природного газу	Державне підприємство "Укртрансгаз"	

Основну частину екологічно небезпечних об'єктів області становлять підприємства енергетики та житлово-комунального господарства. Впродовж останніх років на території області обліковується незначне збільшення кількості потенційно-небезпечних об'єктів. У 2017 році – 369, у 2018 – 364, у 2019 році – 394.

Для мінімізації негативного впливу екологічно-небезпечних об'єктів на довкілля та здоров'я населення, посилюється державний екологічний контроль за діяльністю цих об'єктів. Двічі на рік, а при необхідності і частіше, здійснюються перевірки дотримання на цих об'єктах вимог природоохоронного законодавства з відповідним впровадженням конкретних практичних заходів для попередження забруднення.

Однак одними адмінзаходами становище в екологічній сфері корінним чином не поліпшити. Для цього потрібні відповідні інвестиції.

9.3. Радіаційна безпека

9.3.1. Радіаційне забруднення територій

В екологічному стані об'єктів, розміщених на території області, особливих змін в 2019 році не відбулося. Морально і фізично зношене обладнання, недостатня кількість коштів на здійснення природоохоронних заходів продовжують визначати ситуацію на цих об'єктах. Випадків радіаційної небезпеки та порушень правил поводження з небезпечними речовинами на об'єктах в 2019 р. не виявлено.

У 1999-2000 років були обстежені на забруднення ґрунтів радіонуклідами цезію-137 та стронцію-90 сільськогосподарських угідь Заставнівського та Кіцманського районів Чернівецької області, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

Обстеження луків та пасовищ господарств показало, що вміст цезію-137 та стронцію-90 в ґрунтах значно не змінився в порівнянні з минулими роками. Вміст радіонуклідів в рослинах не перевищує допустимих рівнів. Сільськогосподарські роботи на цих угіддях можна проводити без обмежень.

У 2019 році Чернівецьким обласним лабораторним центром дослідження ґрунтів МОЗ на вміст радіонуклідів цезію – 137 та стронцію – 90 не проводився.

За даними Центральної геофізичної обсерваторії Держкомгідромету України середньорічні концентрації радіонуклідів у приземній смугі повітря становлять $2,3 \text{ Бк/м}^2$ при середньому гамма-фоні 14 мкР/год .

У відібраних пробах води з річок Дністер, Прут, Сірет вміст радіонуклідів цезію 137 за останні роки істотно не змінився.

Узагальнюючи стан радіаційної безпеки в Чернівецькій області, можна зробити наступний висновок: протягом 2019 року загальний радіаційний стан області не погіршився, про що свідчать висновки обстежень відповідно до програми регіонального радіомоніторингу. Радіаційний стан на території адміністративних районів області наведений нижче у таблиці

Забруднення території техногенними та техногенно-підсиленими джерелами природного походження

Таблиця 68

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість населення, чол. *	Радіаційний фон на території, мкЗв/год	Питома активність забруднюючих радіонуклідів, Бк/кг земель				
				цезій-137 (техногенний)	стронцій-90 (техногенний)	радій (природний)	торій (природний)	Калій (природний)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Вижницький р-н	55100	0,010-0,015	20,7	3,20	-	-	-
2	Герцаївський р-н	33200	0,09-0,016	13,58	3,23	-	-	-
3	Глибоцький р-н	74100	0,011-0,016	12,87	3,12	-	-	-
4	Заставнівський р-н	48200	0,011-0,019	50,41	3,65	-	-	-
5	Кельменецький р-н	39200	0,009-0,016	64,8	3,27	-	-	-
6	Кіцманський р-н	68000	0,013-0,022	109,8	3,72	-	-	-
7	Новоселицький р-н	76700	0,010-0,015	9,77	3,10	-	-	-
8	Сокирянський р-н	41700	0,011-0,016	10,74	3,24	-	-	-
9	Сторожинецький р-н	100900	0,010-0,017	23,30	3,10	-	-	-
10	Хотинський р-н	60500	0,011-0,018	25,78	3,55	-	-	-
11	Путильський р-н	26300	0,008-0,016	84,1	3,96	-	-	-
12	м.Чернівці	267100	0,012-0,018					
13	м.Новодністровськ	10600	0,009-0,016					
По області:		901600	0,08-0,022	40,62	3,37	-	-	-

Питома активність забруднюючих радіонуклідів Cs^{137} та Sr^{90} не перевищувала встановлених допустимих значень.

Джерела іонізуючого випромінювання використовуються в наступних установках: Чернівецька митниця Міндоходів (м. Чернівці) - 6 джерел, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича – 3 джерела, обласний клінічний онкологічний диспансер – 2 джерела, ТОВ «Машзавод» - 2

джерела.Всі обладнання використовуються за призначенням та у відповідності з вимогами радіаційної безпеки.

9.3.2.Поводження з радіоактивними відходами

На території Чернівецької області радіаційно-небезпечних об'єктів (атомні електростанції, підприємства з виготовлення і переробки ядерного палива, підприємства поховання радіоактивних відходів, науково-дослідні організації, які працюють з ядерними реакторами, ядерні енергетичні установи на об'єктах транспорту та ін.) немає.

Експлуатація атомних електростанцій та пунктів захоронення радіоактивних відходів (ПЗРВ)*

Таблиця 69

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва АЕС та підприємства	Кількість ядерних та радіаційно-небезпечних об'єктів (усього), од,	АЕС		Підприємства, що здійснюють захоронення радіоактивних відходів (РАВ)		
			кількість реакторів, од,	радіаційний фон в 30-ти км зоні АЕС, мкЗв/год	кількість ПЗРВ, од,	кількість РАВ, м ³ загальна активність, Бк	радіаційний фон на території ПЗРВ, мкЗв/год
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Чернівецька область	0	0	-	0	0	-

* - Атомні електростанції та пункти захоронення радіоактивних відходів на території області відсутні.

10. Промисловість та її вплив на довкілля

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

За підсумками 2019 року виробничий комплекс у Чернівецькій області складав 4234 великих, середніх та малих підприємств без урахування банків та бюджетних установ.

У 2019р. порівняно із 2018р. індекс промислової продукції склав 99,6%, у т.ч. у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – 97,7%, переробній – 103,0%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 93,2%.

У 2019р. порівняно з 2018р. у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів індекс промислової продукції становив 95,1%, у текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 67,4%, у виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності – 99,6%, у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – 100,4%, у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 103,5%, у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування – 59,9%, у машинобудуванні – 144,2%, у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря - 93,2%.

10.2. Вплив на довкілля

Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2019 році 166 од. (у 2018 році - 167 од.). Всього цими підприємствами було викинуто 2,4 тис. т забруднюючих речовин від стаціонарних джерел (у 2018 році 2,7 тис. т).

Викиди основних забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю у атмосферне повітря у 2019 році

Таблиця 70

	Обсяги викидів ¹	У % до 2018 р.	
Усього, т	2359,4	85,8	
у тому числі			
метали та їх сполуки	0,5	85,6	
з них			
свинець	0,0	88,9	
Мідь	0,0	68,8	
нікель	0,0	75,0	
хром	0,0	73,1	
цинк	0,0	61,9	
арсен	0,0	78,6	
Метан	257,8	88,3	
неметанові леткі органічні сполуки	460,3	109,5	
оксид вуглецю	481,7	86,0	
діоксид та інші сполуки сірки	270,9	72,8	
з них			
діоксид сірки	257,6	71,5	
сполуки азоту	295,5	93,0	
з них			
діоксид азоту	255,0	91,6	
оксид азоту	3,8	89,8	
аміак	35,7	102,0	
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	579,0	74,9	
стійкі органічні забруднювачі	—	—	
з них			
поліароматичні вуглеводні (ПАВ)	—	—	
Інші	13,7	105,4	
Крім того, діоксид вуглецю, млн. т	0,1	86,8	

У 2019 році розрахунок викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел не проводився.

У 2019 році скинуто всього зворотних вод 38,70 млн. м³ (у 2018 році – 43,421 млн. м³). У 2019 році скинуто у поверхневі водні об'єкти 40,23 млн. м³ (у 2018 році – 40,23 млн. м³). Забруднених вод скинуто у 2019 році 1,366 млн. м³ (у 2018 році – 1,890 млн. м³).

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Економічна криза обумовила спад промислового виробництва, що спричинило за собою скорочення обсягів споживання ресурсів і зменшення викидів шкідливих речовин. Але темпи зниження споживання ресурсів у порівнянні з темпами спаду обсягів виробництва промислової продукції значно менші. Це зв'язано з експлуатацією застарілого устаткування, його зносом, із загальним технологічним руйнуванням виробництва.

Зростаюча інтенсивність експлуатації природних ресурсів і криза в економіці, що супроводжуються підвищенням частки застарілих технологій і устаткування, зниженням рівня модернізації і відновлення основних фондів, збільшують ризик виникнення техногенних катастроф, вимагають розробки оптимальної еколого-економічної стратегії подальшого розвитку господарства, що розширить можливості керування рівнем техногенно-екологічної безпеки.

Не дивлячись на обмеженість у фінансових ресурсах окремими промисловими підприємствами області впроваджуються у виробництво нові технології, наукові розробки.

У 2017 році на території області створено перший індустріальний парк – «Новодністровськ», функціональним призначенням якого є приладобудування, виробництво продукції легкої промисловості, переробка сільськогосподарської продукції. На сьогодні, тривають заходи щодо розбудови індустріального парку, зокрема заплановано реалізувати проект «Будівництво мереж водопостачання, водовідведення та зливових стоків до індустріального парку Новодністровськ». Газова магістраль, електромережі та дороги вже є безпосередньо на території парку. Проект будівництва індустріального парку передбачає розміщення сучасних виробництв із широким застосуванням комп'ютерно-інтегрованих технологій, отримання за рахунок втілення енергоощадних технологій додаткової економії не менш ніж 30% поточного рівня витрат. Планується створити понад 800 робочих місць.

У 2019 році питома вага підприємств, що впроваджували інновації в області складала 9,4%. Кількість впроваджених нових технологічних процесів – 6 одиниць.

Промислові підприємства області на інновації у 2019 році витратили 15,4, у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 1,746 млн.грн, або 11,3%, на внутрішні науково-дослідні роботи – 0,632 млн.грн (4,1%), на інші роботи, пов'язані з створенням та впровадженням інновацій промислові підприємства витратили – 12,9 млн.грн, або 83,7%. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності у 2019 році були власні кошти підприємств, відповідно жодних ресурсів державного та місцевого бюджетів, коштів інвесторів, а також з інших джерел на фінансування інноваційної діяльності у промисловості не спрямовувалось.

На території Чернівецької області діє міні-ГЕС ЗЕА «Новосвіт» в с.Яблуниця Путильського району, що виробляє електроенергію з відновлюваних джерел енергії. З метою реалізації проектів виробництва енергії з відновлювальних джерел Державне агентство з енергоефективності та

енергозбереження України розробило Інтерактивну карту на допомогу інвестору у сфері відновлювальної енергетики, що включає в себе земельні ділянки, на яких можливо розмістити об'єкти відновлювальної енергетики, електричні підстанції розподільчих мереж напругою від 27,5 кВ до 150 кВ та їх потужності, а також можливі точки підключення об'єктів відновлювальної енергетики до об'єднаної енергетичної системи України за пропозиціями енергопостачальних компаній. До Інтерактивної карти включено 27 земельних ділянок Чернівецької області на яких можна розмістити об'єкти відновлювальної енергетики та електричні підстанції.

11. Сільське господарство та його вплив на довкілля

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

У сфері агропромислового комплексу основна робота була спрямована на забезпечення виконання завдань щодо розвитку сільськогосподарського виробництва, завершення реформування аграрного сектора, створення ринкової інфраструктури на селі, стабільного забезпечення населення необхідними продуктами харчування.

Підсумовуючи результати роботи агропромислового комплексу області за останні три роки, потрібно відзначити, що в галузі відбулися позитивні зрушення щодо нарощування обсягів виробництва валової продукції сільського господарства та окремих її видів, вдосконалення соціально-економічних відносин, модернізації технологічних процесів.

Індекс сільськогосподарської продукції у 2019р. порівняно з 2018р., за попередніми даними, становив 98,1%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 90,8%, у господарствах населення – 100,4%.

Традиційно на Буковині пріоритетною галуззю сільського господарства є рослинництво. Основними культурами, що вирощуються в області, є зернові та технічні культури.

Індекс продукції рослинництва у 2019р. порівняно з 2018р., за попередніми даними, становив 96,3%, індекс продукції тваринництва – 101,6%.

Під урожай 2019р. господарствами усіх категорій під озимі культури на зерно та зелений корм було відведено 62926 га. (90,9 % до 2018р)

За остаточними даними, у 2019р. обсяг виробництва зерна (у масі після доробки) становив - 2477593ц (112,9% до 2018р.).

Обсяг валового збору кукурудзи на зерно у 2019р. був більшим від попередньорічного обсягу на 4,3% і становив 691904ц..

Насіння соняшнику зібрано 228073ц (56,1% до 2018р), сої – 657610 ц (65,7% до 2018р). Обсяг виробництва ріпаку та кользи збільшився порівняно з 2018р. становив 286490ц (85,9% до 2018р).

Картоплі у 2019р. зібрано 5971ц (52,1% до 2018р), культур овочевих – 9628ц (141,4% до 2018р), культур плодових та ягідних – 519473ц (70,2% до 2018р).

У 2019р. господарствами всіх категорій, за остаточними даними, вироблено 64,4 тис.т м'яса (реалізація сільськогосподарських тварин на забій у живій масі), що на 1,6% більше, ніж у 2018р., 259,8 тис.т молока (на 5% менше), 347,9 млн.шт. яєць (на 3,4% більше).

За остаточними розрахунками, на 1 січня ц.р. у господарствах усіх категорій утримувалось 76,9 тис. голів великої рогатої худоби (на 5,7% менше, ніж на 1 січня 2019р.), у т.ч. 49,1 тис. корів (на 4,5% менше), 147,3 тис. свиней (на 3,8% більше), 43,3 тис. овець та кіз (на 1,3% менше), птиці – 3,726млн. голів (на 5,5% більше).

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження

Внесення мінеральних добрив під урожай с/г культур¹ 2019 року

Таблиця 71

	Площа, оброблена мінеральними добривами		Обсяг унесених мінеральних добрив (у поживних речовинах)		
	га	у % до уточненої посівної площі	усього, ц	у розрахунку на 1 га, кг	
				уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
Під посіви сільськогосподарських культур	87887,05	85,2	72666,26	70	83
у тому числі під					
культури зернові та зернобобові	46952,44	93,3	44248,92	88	94
з них під					
пшеницю	31145,74	95,1	30952,78	94	99
кукурудзу на зерно	9007,70	93,2	9335,51	97	104
культури технічні	40181,81	79,8	27729,30	55	69
з них під					
сою	21122,08	73,3	11977,21	42	57
ріпак і кользу	10787,70	91,9	9962,47	85	92
соняшник	6730,60	82,7	4624,05	57	69
буряк цукровий	к	к	к	к	к
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	к	к	к	к	к
культури овочеві відкритого ґрунту, включаючи насінники та маточники	25,00	66,7	26,32	70	105

¹ По підприємствах, які мають у власності та/або користуванні 200 гектарів сільськогосподарських угідь і більше та/або більше 5 гектарів посівних площ під овочами відкритого та/або закритого ґрунту та/або баштаними культурами
Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації

Внесення органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур¹ 2019 року

Таблиця 72

	Площа, оброблена органічними добривами		Обсяг внесених органічних добрив		
	га	у % до уточненої посівної площі	усього, т	у розрахунку на 1 га, кг	
				уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
Під посіви сільськогосподарських культур	4463,66	4,3	32914	319	7374
у тому числі під					
культури зернові та зернобобові	692,66	1,4	8804	175	12711
з них під					
пшеницю	409,66	1,3	6869	210	16765
кукурудзу на зерно	103,00	1,1	865	89	8395
культури технічні	3630,50	7,2	23354	464	6433
з них під					
сою	3199,87	11,1	21600	750	6750
ріпак і кользу	к	к	к	к	к
соняшник	-	-	-	-	-
буряк цукровий	-	-	-	-	-
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	-	-	-	-	-
культури овочеві відкритого ґрунту, включаючи насінники та маточники	к	к	к	к	к

¹ По підприємствах, які мають у власності та/або користуванні 200 гектарів сільськогосподарських угідь і більше та/або більше 5 гектарів посівних площ під овочами відкритого та/або закритого ґрунту та/або баштаними культурами

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

У 2019 році в с/г підприємствах внесено 72666,26 ц мінеральних добрив в діючій речовині, 32914 т. – органічних.

Для покращення родючості ґрунтів та забезпечення їх органічними добривами після збирання ранніх зернових культур висіваються сидеральні культури.

Серйозну потенціальну небезпеку навколишньому середовищу, передусім землям, культурним рослинам, а через них і людям завдає інтенсивна хімізація землеробства, в тому числі широке застосування сільськогосподарськими підприємствами пестицидів.

Шкідники та хвороби загрожують культурним рослинам протягом усього періоду їхнього росту і розвитку. Великих втрат врожаю завдають бур'яни, які

краще пристосовуються до виживання у конкуренції за життєвий простір, ніж культурні рослини.

Система захисту сільськогосподарських культур від шкідливих організмів становить досить складний технологічний процес і здійснюється послідовним проведенням комплексу заходів направленим на створення необхідних умов для росту і розвитку рослин. Агротехнічні заходи мають профілактичне значення і є першочерговими, обов'язковими в системі, які проводяться незалежно від прогнозованого ступеня загрози поширення шкідників, хвороб та бур'янів. Не слід забувати про використання стійких проти шкідників і хвороб сортів, а також виконання інших організаційних заходів. При масових розмноженнях шкідників та для попередження ураження рослин хворобами слід застосовувати дозволені хімічні чи біологічні засоби захисту.

Щорічно сільськогосподарськими товаровиробниками області усіх форм власності та господарювання проводиться ряд заходів, спрямованих на недопущення поширення та розвитку шкідливих організмів, збереження і підвищення ефективності природних популяцій корисних організмів. Серед них - ведення сівозмін, використання приваблюючих посівів, стійких сортів, систем обробітку ґрунту, добрив, тощо.

Питання безпеки рослинної продукції, зокрема плодів та овочів, перебуває на постійному контролі спеціалістів Головного управління агропромислового розвитку облдержадміністрації та підвідомчих спеціалізованих установ. В системі державної служби захисту рослин якість продукції на залишкову кількість пестицидів контролює Тернопільська міжобласна контрольно-токсикологічна лабораторія та лабораторія Чернівецької філії ДУ "Держґрунтоохорона" ДУ "Інститут охорони ґрунтів України". Спеціалістами обласної та районних інспекцій захисту рослин постійно відбираються на направляються на дослідження зразки овочів, фруктів, а також робочого розчину пестицидів, яким обробляються плодовоовочеві культури та ґрунту з оброблених площ.

11.2.2. Використання пестицидів

Застосування пестицидів під урожай с/г культур¹ 2019 року

Таблиця 73

	Площа оброблена пестицидами		Обсяг унесених пестицидів (в активній речовині)		
	га	у % до уточненої посівної площі	усього, кг	у розрахунку на 1 га, кг	
				уточненої посівної площі	площі, обробленої пестицидами
Під посіви сільськогосподарських культур	89850,50	87,1	153641	1,489	1,710
у тому числі під					
культури зернові та зернобобові	45152,94	89,7	65462	1,301	1,450
з них під					
пшеницю	29733,84	90,8	46815	1,429	1,574
кукурудзу на зерно	8928,70	92,4	12812	1,325	1,435

культури технічні	43724,26	86,9	87445	1,738	2,000
з них під сою					
ріпак і кользу	25216,54	87,5	47214	1,638	1,872
соняшник	9979,70	85,0	16954	1,444	1,699
буряк цукровий	6899,59	84,8	12038	1,479	1,745
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	к	к	к	к	к
культури овочеві відкритого ґрунту, включаючи насінники та маточники	к	к	к	к	к
	25,00	66,7	31	0,827	1,240

¹ По підприємствах, які мають у власності та/або користуванні 200 гектарів сільськогосподарських угідь і більше та/або більше 5 гектарів посівних площ під овочами відкритого та/або закритого ґрунту та/або баштаними культурами

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Меліорація земель разом з іншими агротехнічними і науково-обґрунтованими заходами відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні населення продуктами сільськогосподарського виробництва та підвищенні його загального добробуту. Особливо це актуально для Чернівецької області, де на душу населення в середньому припадає лише 0,53га сільгоспугідь, в тому числі 0,38га орної землі. Зокрема, це стосується Буковинського Передкарпаття, що характеризується розвитком горбисто-грядового, структурно-ерозійного рельєфу з активними сучасними екзогенними процесами. Також, використання земель в умовах передгір'я Чернівецької області ускладнюється ще й дрібноконтурністю полів, густою гідрографічною сіткою та перезволоженням ґрунтів.

За підрахунками спеціалістів в області близько 190 тис. га перезволених земель, або майже третина сільськогосподарських угідь краю. Заболоченість земель в області складає майже 22%. Потребують осушенню 77 тис. га. Припинення будівництва та реконструкції осушувальних систем негативно впливає на продуктивність сільськогосподарських угідь, що особливо помітно в передгірній та гірській зонах. За умовами рельєфу, ґрунтового покриву та клімату ці зони одні з найскладніших в області.

Слід мати на увазі, що разом з дренажними водами, які скидаються в меліоративні системи, при водовідведенні виносяться біогенні речовини, пестициди та інші хімічні сполуки, які надають шкідливий вплив на природні води, конструктивно впливають на якість вод. Після проведення осушення в річковому стоці підвищується частка підземного живлення.

Меліоровані землі являються регулятором вологи. Після меліорації збільшується акумулятивна здатність осушувальних земель. Зниження рівнів ґрунтовних вод приводить до росту зони аерації, яка і є акумулятором вологи. Важливими природоохоронними заходами під час проведення меліоративних робіт є регулювання водно-повітряного режиму ґрунтів на осушувальних

землях, водозахисні заходи, охорона підземних та поверхневих вод від забруднення, ґрунтозахисні протиерозійні та лісозахисні заходи, охорона флори та фауни.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Ніяка інша галузь громадського виробництва не пов'язана так з використанням природних ресурсів, як сільське господарство. Адже праця хлібороба і тваринника - це по суті використання природи, навколишнього природного середовища для задоволення потреб людини. Тваринницький комплекс у сучасних умовах продовжує бути забруднювачем земель та інших елементів навколишнього середовища, а саме: відходами та стічними водами тваринницьких комплексів і ферм та птахофабрик.

В області налічується 4 племінних господарства для вирощування високопродуктивних порід молочних корів, 3 м'ясних корів, 5 свиней, 6 овець, 1 - коней та 2 племінних господарства з вирощування риби. Дані племінні підприємства забезпечують потреби області в племінному молодняку.

Основними виробниками тваринницької продукції, як і рослинницької, залишаються господарства населення. У 2019 році частка господарств населення у виробництві продукції тваринництва складала 70,4%, а у 2018 році 76,3%.

Ситуація в тваринницькій галузі залишається складною та напруженою. В області і надалі скорочується поголів'я. Це в свою чергу впливає на зменшення виробництва продукції тваринництва. Тваринництво стає нерентабельним та економічно не вигідним через зростання собівартості виробництва продукції, спричинене здороженням основних засобів виробництва, кормів та енергоносіїв. І це є основною проблемою.

На 1.01.2013р. в області в усіх категоріях господарств утримувалось 118,1 тис. голів великої рогатої худоби, в тому числі 67,5 тис. голів корів, 166,3 тис. голів свиней, 50,7 тис. гол. овець та кіз і 3547,8 тис. гол. птиці. Нині станом на 01.01.2020 року чисельність поголів'я ВРХ скоротилося в 1,5 раза, в т.ч. корів – в 1,4 раза, свиней – в 1,2 раза, овець та кіз – в 1,2 раза

*Наявність поголів'я сільськогосподарських тварин та птиці
в різних категоріях господарств станом на 1 січня (тис. голів)
Таблиця 74*

	2013					2020				
	ВРХ	в т.ч. корови	Свині	Вівці та кози	Птиця всіх видів	ВРХ	в т.ч. корови	Свині	Вівці та кози	Птиця всіх видів
Підприємства	12,7	4,5	57,7	7,2	1159,7	6,5	2,5	60,1	4,0	1211,6
Господарства населення	105,4	63,0	108,6	43,5	2388,1	70,4	46,6	87,2	39,3	2514,5
Господарства усіх категорій	118,1	67,5	166,3	50,7	3547,8	76,9	49,1	147,3	43,3	3726,1

Основна частина сільськогосподарських тварин знаходиться у господарствах населення. В цій категорії господарств зосереджена лівова частка поголів'я худоби та птиці (ВРХ – 91,5%, в т.ч. корів – 94%, свиней – 59,2%, овець та кіз – 90%, птиці – 67%).

Виробництво продукції тваринництва

Таблиця 75

	Виробництво продукції тваринництва		
	м'ясо (у забійній масі), тис. т	молоко, тис. т	яйця, млн. шт
2017	40,0	281,6	319,6
2018	39,9	273,4	336,4
2019	64,4	259,8	347,9

При вирішенні питань розміщення тваринницьких комплексів, вибору систем обробки та використання відходів тваринництва фахівці виходили з того, що провідні компоненти навколишнього середовища - атмосферне повітря, ґрунт, водойми - практично невичерпні з екологічної точки зору. Проте досвід експлуатації перших побудованих тваринницьких комплексів свідчив про інтенсивне забруднення об'єктів навколишнього середовища та несприятливому їх впливі на умови проживання населення. У зв'язку з цим охорона навколишнього середовища від забруднення, профілактика інфекційних, інвазійних та інших захворювань людей та тварин пов'язані з реалізацією заходів щодо створення ефективних систем збору, видалення, зберігання, знезараження і використання гною і гнойових стоків, удосконаленням та ефективною роботою повітряочисних систем, правильним розміщенням тваринницьких комплексів і споруд обробки гною по відношенню до населених пунктів, джерел господарсько-питного водопостачання та іншим об'єктам, тобто з комплексом заходів гігієнічного, технологічного, сільськогосподарського та архітектурно-будівельного профілів.

Розвиток тваринництва на промисловій основі, створення міцної кормової бази, розширення відгінних пасовищ, велика концентрація поголів'я худоби на обмеженій площі, зміна традиційних форм його змісту зумовлюють необхідність використання великої кількості води з річок, озер та інших водних об'єктів, що істотно впливають на стан самих водойм і навколишнього середовища в цілому. Як відомо, промислове тваринництво - один із самих великих водоспоживачів. Санітарно-гігієнічні умови на фермах також в основному підтримуються за допомогою води: для миття тварин, очищення приміщень та їх дезінфекцій, підготовки кормів, миття посуду і апаратури, гідрозмиву гною і т.д. Разом з тим із зростанням споживання води для потреб тваринництва збільшується скидання стічних вод у водойми, в результаті чого вони забруднюються. Навіть скидання невеликих доз неочищених стічних вод від тваринницьких ферм і комплексів викликає масові замори риби і завдає значної економічної шкоди. Тому інтенсивну і різносторонню дію сільського господарства на навколишнє середовище пояснюється не тільки зростаючим споживанням природних ресурсів, необхідних для безперервного зростання

аграрного виробництва, але й утворенням значних відходів і стічних вод від тваринницьких ферм, комплексів, птахофабрик та інших сільськогосподарських об'єктів.

Хімічному і біологічному забруднення атмосферного повітря в значній мірі сприяють також недостатньо відпрацьовані технології на промислово-тваринницьких комплексах і птахофабриках. Джерелами забруднення атмосфери є приміщення для утримання худоби, відгодівельні майданчики, гноєсховища, біологічні ставки, ставки-накопичувачі стічних вод, поля фільтрації, поля зрошення. У зоні тваринницьких комплексів та птахофабрик атмосферне повітря забруднене мікроорганізмами, пилом, аміаком та іншими продуктами життєдіяльності тварин, часто володіють неприємними запахами (понад 45 різних речовин). Ці запахи можуть поширюватися на значній відстані (до 10 км), особливо від свиногокомплексів.

Тваринницькі ферми і комплекси, підприємства, що переробляють сільськогосподарську продукцію, повинні мати необхідні санітарно-захисні зони і очисні споруди, що виключають забруднення ґрунтів, поверхневих і підземних вод, поверхні водозборів водойм і атмосферного повітря. Порушення зазначених вимог призведе до обмежень, призупинення або припинення екологічно шкідливої діяльності сільськогосподарських та інших об'єктів за розпорядженням спеціально уповноважених на те державних органів.

11.3. Органічне сільське господарство

Станом на 01.01.2020, в Чернівецькій області статус виробника органічної продукції має компанія ТОВ «ЛІЛАК». Підприємство отримало унікальне для українського ринку поєднання сертифікатів FSSC 22000 та Organic. З 2012 року компанія успішно щороку проходить аудит системи менеджменту харчових продуктів у відповідності до вимог схеми сертифікації FSSC 22000 (орган сертифікації - DQS, Німеччина), яка базується на стандартах ISO (22000:2005 та 22002:1:2009). Також, компанія ТОВ «ЛІЛАК» першою серед аналогічних в Україні отримала сертифікат на заготівлю дикорослих продуктів, переробку та маркетинг (експорт/імпорт), сертифікація якого була здійснена згідно з Постановою Ради ЄС №834/2007 та №889/2008 українським органом сертифікації органічного виробництва «Органік Стандарт».

У 2016 році ТОВ «ЛІЛАК» отримало NOP сертифікат на виробництво органічних соків від Certification of Environmental Standards - GmbH (Ltd.) і з того часу продовжує нарощувати виробництво органічних березових соків.

На разі, в області більше немає сільськогосподарських підприємств, орієнтованих на виробництво органічної продукції, однак завдяки сприятливим умовам для його розвитку, інтерес аграріїв до виробництва такої продукції зростає. Зокрема, в області перспективним є вирощування різних видів сільськогосподарських та плодово-ягідних культур. Також, в гірських районах області сприятливі умови для розвитку органічного скотарства та бджолярства.

Крім того, з метою заохочення сільгоспвиробників до виробництва органічної продукції в області Департаментом агропромислового розвитку облдержадміністрації прийнято Комплексну програму підтримки розвитку сільського господарства на 2017-2021 роки, одним із напрямків якої є часткове

відшкодування виробникам органічної продукції вартості послуг із сертифікації.

Щодо впровадження елементів «більш чистого виробництва» на підприємствах агропромислового комплексу в Чернівецькій області, то слід зазначити наступне.

Зокрема, аналіз стану земельних ресурсів, їх відтворювального потенціалу та чистоти, які визначають ефективність сільськогосподарського виробництва показує, що використання нинішніх технологій вирощування сільськогосподарських культур призвело до глибокої деградації ґрунтів. Для вирішення даної проблеми землекористувачі області кілька років поспіль одночасно з традиційним виробництвом на сільськогосподарських підприємствах впроваджують еко-інновації. Так, застосовуються ресурсозберігаючі технології, які значно наукоємніші і передбачають зменшення наполовину обсягів застосування агрохімікатів та потребують освоєння сівозміни. Найпоширенішими ресурсозберігаючими технологіями обробітку ґрунту, які впроваджувалися в області є «No-till» та «mini-till». Нульовий обробіток ґрунту (прямий висів - «No-till») переважно застосовують в посушливих місцевостях або на розташованих на схилах полях в умовах вологого клімату. Такий обробіток землі вимагає значно менших витрат праці та пального, при чому оранка і культивація відсутні, інтенсивніше використовуються засоби захисту рослин. При цьому, урожайність сільгоспкультур практично на рівні традиційних способів.

Зокрема, під урожай 2019 року в 5 районах області (Сокирянському, Заставнівському, Глибоцькому, Кельменецькому та Вижиницькому) агроформуваннями посів сільгоспкультур, зокрема зернових та технічних, поряд із традиційним методом, здійснено із застосуванням сучасних технологій, а саме: «No-till» та «mini-till» способами всього на площі 21,7 тис.га (17,7% від загальної посівної площі).

Також, з метою послаблення пестицидного навантаження агровиробниками області у 2019 році для боротьби із шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур впроваджено біологічний метод на площі 54,5 тис.га, що склало близько 7% всього проведених заходів та використано 47,5 тонн біопрепаратів. В осінньо-зимовий період із застосуванням біометоду проведено захист посівів сільгоспкультур та багаторічних насаджень від мишовидних гризунів на площі 6,5 тис.га (це склало 45,5% проведених заходів). Зокрема, аграрії використовували такі біологічні препарати: Агрібакер, Актотіт, Акторотіт, Бактородентицид, Фітоцид, Псевдобактерін 2, Фіто Доктор, Сезар, Планриз БТ, Планриз М, Оптімайз, Казумін, Гаупсін, Триховіт, Сезар та ін.).

Для власного виробництва біологічних засобів захисту рослин в області працює Чернівецька обласна фітосанітарна лабораторія (в м. Заставна), якою виготовляється бактородентицид (для боротьби з гризунами) та вирощується трихограма (для боротьби із шкідниками).

Промислові підприємства області вживають заходи щодо запровадження європейської системи контролю якості продукції, згідно з міжнародними стандартами якості продукції – ISO 9001, ISO 22000.

Зокрема, ТОВ “ГАЛС ЛТД” (Глибоцький район) розроблено і впроваджено систему менеджменту безпечності харчових продуктів відповідно до вимог міжнародної схеми сертифікації FSSC 22000:2010, яку підтримує GFSI група. Сертифікат FSSC 22000 передбачає єдиний стандарт управління безпекою продукції.

ТОВ “СООК” пройшло процедуру сертифікації та отримало міжнародні стандарти якості продукції – ISO 22000, ISO 9001, HACCP, Кошерний сертифікат якості.

ТОВ “Дьолер Буковина” (Кіцманський район) проходить процедуру сертифікації на стандарт ISO 22000. Підприємством готуються всі необхідні документи для отримання міжнародного стандарту якості продукції – ISO 22000. На даний час підприємство пройшло процедуру сертифікації та отримало міжнародний стандарт якості продукції – ISO 9001.

Здійснюють підготовку документів до впровадження сертифікації за міжнародними стандартами якості продукції ТОВ “Соковий завод “Сокирянський” та ТДВ “Калібр” (Хотинський район).

12. Енергетика та її вплив на довкілля

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії у 2019 році становив 1827 млн. кВт·год, теплоенергії – 527 тис. Гкал. Установлена електрична потужність за усіма видами енергогенеруючих установок на початок 2020 року становила 1734 тис. кВт, установлена теплова потужність – 1,129 тис. Гкал/год.

Використання теплоенергії та електроенергії за основними видами економічної діяльності в 2019 році¹

Таблиця 76

	Теплоенергія, Гкал		Електроенергія, тис.кВт·год	
	обсяг використання теплоенергії – усього	витрати на виробництво продукції (виконання робіт)	обсяг використання електроенергії – усього	витрати на виробництво продукції (виконання робіт)
Усього	318642	130739	1682620	208524
у тому числі				
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	16548	16107	26035	20025
Промисловість	112720	96140	1499693	125298
Будівництво	102	–	7276	3919
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1470	1124	10243	5948
Транспорт, складське господарство,	7313	5950	14774	12436

поштова та кур'єрська діяльність				
Інформація та телекомунікації	925	833	6410	6200
Операції з нерухомим майном	1778	862	33400	21812
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	648	4	5675	1555
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	106606	4824	44390	4287
Освіта	40240	746	12745	1102
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	26739	3268	15226	2382
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2606	643	1576	207

¹ Використання енергії на виробничо-експлуатаційні та господарські потреби підприємств без урахування обсягів відпущених населенню.

Постачання та використання енергії у 2019 році
Потужність і відпуск енергії за джерелами постачання енергії за 2019 рік

Таблиця 77

	Установлена електрична потужність, тис. кВт	Обсяг відпуску електричної енергії, млн. кВт □ год	Установлена теплова потужність, Гкал/ год	Обсяг відпуску теплової енергії, тис. Гкал
Усього	1734	1827	1129	527
у тому числі				
теплові електростанції	—	—	—	—
Теплоелектроцентралі	к	к	к	к
атомні електростанції	—	—	—	—
вітрові електростанції	—	—	—	—
сонячні електростанції	к	к	—	—
гідроелектростанції	1716	1822	×	×
теплогенеруючі установи, котельні	×	×	1000	522
інші енергогенеруючі установки	к	0	к	5

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

Найбільшими кінцевими споживачами теплоенергії у 2019 році були підприємства м. Чернівців (59,7% від загальнообласного обсягу) та Кіцманського (7,1%) і Сторожинецького (7,0%) районів.

Основним постачальником електроенергії в області є ПАТ ЕК “Чернівціобленерго”, яке здійснює експлуатацію та технічне обслуговування обладнання, передавальних пристроїв, споруд, машин та механізмів. На балансі компанії знаходиться: 16675 км повітряних ліній електропередач, 381 км кабельних ліній, 72 підстанції 35-110 кВ, 3282 од. трансформаторних підстанцій 10-0,4 кВ, 242 од. транспортних засобів та механізмів.

У сфері виробництва електроенергії Буковина представлена такими потужними підприємствами, як філія “Дністровська ГЕС” ПАТ “Укргідроенерго”, ВАТ “Дністровська ГАЕС” та філія “Дирекції з будівництва Дністровської ГАЕС” ПАТ “Укргідроенерго”.

10.06.2016 року здійснено запуск гідроагрегату № 3, потужністю 421 МВт у насосному режимі та 324 МВт у генераторному режимі.

Використання палива за окремими видами економічної діяльності у 2019 році

Таблиця 78

	Викори- стано ¹	Частка використання за окремими видами економічної діяльності, %				
		сільське, лісове та рибне го- спода- рство	про- мисло- вість	будів- ництво	транспорт, складське го- спо-дарство, поштова та кур'єрська діяльність	підпри- ємства та організації інших видів діяльності
Усього, тис.т умовно го палива	603,6	3,0	26,2	0,7	5,7	6,5
Вугілля, тис.т	15,8	5,1	49,7	0,1	9,7	35,5
Газ природний, млн.м3	302,8	0,3	35,1	0,0	0,3	4,4
Бензин моторний, тис.т	28,7	3,4	5,3	0,8	2,7	9,7
Газойлі (паливо дизельне), тис.т	75,6	11,7	6,9	3,1	27,1	6,0
Мазути паливні важкі, тис.т	к	–	100,0	–	–	–
Пропан і бутан скраплені, тис.т	12,1	1,1	2,7	0,2	1,0	0,9
Оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, тис.т	0,6	13,5	11,1	3,3	69,6	1,5
Дрова для опалення, тис.м3 щільних	190,5	2,9	5,7	0,1	0,4	16,3
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, тис.т	2,9	–	71,3	–	7,6	20,0
Стружка і тріска деревні, тис.т	23,8	5,2	86,9	–	–	1,0

¹ Дані підприємств, організацій та установ про використання палива на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби, з урахуванням обсягів реалізованих населенню та роздрібного продажу через автозаправні станції.

Підприємствами та організаціями області усіх видів економічної діяльності протягом 2019 р. використано 302,8 млн. м³ газу природного, газойлів (палива дизельного) – 75,6 тис. т, вугілля кам'яного – 15,8 тис. т та бензину моторного – 28,7 тис. т.

Основними споживачами енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти залишалися підприємства та організації м.Чернівців (92,2% від загальнообласного обсягу).

Структура витрат палива за напрямками використання у 2019 році

Таблиця 79
(відсотків)

	Використано ¹	У тому числі			
		на перетворення в інші види палива та енергію	для неенергетичних потреб	кінцеве використання ¹	втрати при розподілі, транспортуванні та зберіганні
Усього	100,0	13,6	0,4	86,0	–
Вугілля	100,0	30,8	–	69,2	–
Газ природний	100,0	16,9	–	83,1	–
Бензин моторний	100,0	0,0	–	100,0	–
Газойлі (паливо дизельне)	100,0	0,1	–	99,9	–
Мазути паливні важкі	100,0	–	–	100,0	–
Оливи та мастила нафтові; дистилати нафтові важкі	100,0	–	100,0	–	–
Пропан і бутан скраплені	100,0	–	–	100,0	–
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини	100,0	83,8	–	16,2	–
Дрова для опалення	100,0	12,4	0,0	83,5	–
Стружка і тріска деревні	100,0	55,4	–	44,6	–

¹ Дані підприємств, організацій та установ про використання палива на виробничо-експлуатаційні та комунально-побутові потреби, з урахуванням обсягів реалізованих населенню та роздрібного продажу через автозаправні станції.

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

В Чернівецькій області електрична енергія виробляється дністровським гідровузлом в який входять 2 гідроелектростанції (ГЕС-1) ПАТ “Укргідроенерго” і ПАТ “Дністровська ГАЕС” (ГЕС-2) та однією гідроакумуючою електростанцією філією “Дирекцією з будівництва ПАТ Дністровська ГАЕС”.

Наймасштабнішим проектом будівництва в Чернівецькій області є добудова Дністровської ГАЕС. Так, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 року №164-р затверджено проект «Дністровська ГАЕС. Будівництво другої черги ГАЕС у складі гідроагрегата № 4». Загальна вартість зазначеного проекту складає 4,5 млрд.грн., зокрема за 2018 рік освоєно 1,867 млрд.грн. (за 2017-2018 роки сума освоєних коштів на реалізацію зазначеного проекту складає 2,203 млрд.грн.) Орієнтовний термін здачі в експлуатації 4 гідроагрегата 2020 рік.

Потужність пускового комплексу 4-го гідроагрегату 2 черги Дністровської ГАЕС становитиме:

в генераторному режимі – 324 МВт;

в насосному режимі – 421 МВт.

Введення в експлуатацію Дністровської ГАЕС в складі 7 гідроагрегатів повинно забезпечити надійну роботу атомних електростанцій, дозволить довести до нормативного рівня якість виробленої електроенергії за частотою, істотно підвищити надійність енергопостачання зміцнити енергетичну безпеку України і розширити експортні можливості енергосистеми держави.

На цей час, на території Чернівецької області діють 2 міні-ГЕС, що виробляють електроенергію з відновлюваних джерел енергії:

- в с. Яблуниця Путильського району (потужність – 1 мВт, вироблено в 2018 році – 2,992 млн.кВт.год.);

- в с. Сарата Путильського району (потужність – 0,198 мВт, вироблено в 2018 році – 0,625 млн.кВт.год.).

Питанням енергозбереження в регіоні приділяється велика увага, впровадження державної політики у сфері енергозберігання, надання рекомендацій, нагляд та ін. покладено на Територіальне управління державної інспекції з енергозбереження по Чернівецькій області.

Для економіки регіону важливими заходами щодо енергозбереження на підприємствах є:

- масштабне використання високоякісних енергоекономних освітлювальних ламп;

- створення умов і стимулів для повторного використання деталей машин, за належного рівня стандартизації цей потенціал може становити 60-80% деталей;

- обладнання електричних двигунів в устаткуванні перетворювачами частоти для економного споживання електроенергії в період неповного завантаження приводу, економія електроенергії може становити 20-30%;

- оптимізація теплопостачання міст за рахунок використання теплонасосних станцій для вилучення теплової енергії з вторинних низькопотенційних енергоресурсів (теплових викидів промисловості та комунального господарства) і з природного середовища (озер, рік, морів, ґрунту, повітря);

- налагодження випуску електричних лічильників для погодинного обліку і запровадження диференційованих тарифів;

Економія тепла і електроенергії населенням – важливий фактор ефективності енергоспоживання та енергозбереження. Важливими заходами в цьому напрямку є:

- використання високоякісних енергоекономних освітлювальних ламп;
- використання дво- трьохтарифних електричних лічильників;
- встановлення нових металопластикових або дерев'яних вікон з багатокамерними склопакетами
- заміна чавунних радіаторів на алюмінієві.

За даними Державного комітету з енергозбереження України Чернівецька область посідає третє місце за загальним гідроенергетичним потенціалом малих річок. Малі ГЕС можуть стати джерелом повного само енергозабезпечення в області.

Крім того, у рамках реалізації пілотного проекту GIZ “Підтримка реформи децентралізації в Україні” проведено семінари по енергозбереженню та енергоефективності, просторовому плануванню. Переваги застосування енергозберігаючих технологій висвітлювались у пресі, телебаченні, круглих столах.

На виконання заходів з енергозбереження практично у всіх навчальних закладах області проведена вибіркова заміна віконних та дверних блоків на енергозберігаючі – металопластикові; проводилася повірка вимірювальних пристроїв, газових лічильників та коректорів газу, обстеження димових та вентиляційних каналів; завершилися випробування заземлюючих пристроїв та перевірка ізоляції на електрообладнанні. Завершено роботи з утеплення приміщень та по заміні віконних, дверних блоків на металопластикові.

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Аналізуючи динаміку викидів можна констатувати, що порівнюючи з попереднім роком, обсяги викидів зменшились від стаціонарних джерел, що частково пояснюється ростом цін на паливе та зменшенням виробництва промислової продукції.

У структурі використання електроенергії за основними видами економічної діяльності найбільша частка споживання припадає на промисловість – 35,3% та державне управління й оборона – 33%. На інші види економічної діяльності припадає 31,7%.

З метою економії енергетичних ресурсів та впровадження заходів зі збереження довкілля здійснено наступні заходи:

- заміну застарілих котлів на сучасні з модернізованими пальниками;
- використання промислових відходів в якості палива;
- ремонт та заміну пошкодженої теплоізоляції мереж;
- уцілювання вікон та заміну на металопластикові;
- заміну освітлювальних приладів на енергоефективні;
- заміну ліхтарів зовнішнього освітлення з лампами розжарювання на перспективні з натрієвими лампами;
- відключення котелень при підвищенні температури зовнішнього повітря вище +8° C;
- заміну теплових мереж на попередньо ізольовані;

- ремонт і реконструкцію мереж електрообладнання;
- встановлення електролічильників і лічильників холодної води;
- впровадження елементів енергозберігаючих технологій вирощування сільгоспкультур.

Для зменшення енергоспоживання розробляються та погоджуються питомі витрати паливно-енергетичних ресурсів для усіх сфер діяльності та частково проводяться енергетичні аудити.

12.4. Використання відновлюваних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Скорочення використання природного газу – одна з найактуальніших завдань для промисловості Чернівецької області. Відсутність власних торфових ресурсів, незначні запаси інших органічних видів палива, їх шкідливий вплив на довкілля – приділяється все більше уваги розвитку нетрадиційних відновлюваних джерел енергії, до яких в першу чергу відносяться сонячна енергія, енергія вітру, твердої біомаси, газу з біомаси, рідкі біопалива та енергія, яка отримується з відновлюваних муніципальних відходів.

Власний енергетичний потенціал біомаси Чернівецької області незначний: потенціал сільського господарства 0,0338 мтне (мільйонів тонн нафтового еквіваленту), потенціал гною – 0,0144 мтне, потенціал деревини 0,0534 мтне, загальний потенціал біомаси – 0,1017 мтне.

Найбільш актуальною для регіону є отримання енергії з твердої біомаси.

Серед стратегічних та операційних завдань розвитку області важливе місце займають питання впровадження екологічних та енергозберігаючих технологій і розвиток нетрадиційних та відновлюваних джерел альтернативної енергетики.

Так, 18 травня 2016 року відбулася презентація результатів впровадження пілотного демонстраційного проекту “Реконструкція системи гарячого водопостачання ДНЗ №41 шляхом встановлення вакуумних сонячних колекторів”. ТОВ “Нова Енергія” в серпні 2016 року розпочато виробництво паливних пелет. Загальна потужність обладнання становить 7 тонн на добу.

У результаті проведеної роботи та вжитих заходів, частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива до загальної потужності котелень регіону склала 4,4%.

У рамках проекту ЄС/ПРООН “Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” спільно з Асоціацією органів місцевого самоврядування Чернівецької області “Агенція розвитку громад Буковини” проведений семінар на теми: “Використання сонячної енергії для задоволення потреб соціальних об’єктів громади та комунальних установ”.

13. Транспорт та його вплив на довкілля

13.1. Транспортна мережа області

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Чернівецька область займає вигідне транспортно-географічне положення, має досить щільну мережу залізниць і автомобільних доріг, трубопроводів і ліній електропередач. Обласний центр має зручне залізничне сполучення з європейськими столицями: Бухарестом, Софією, Москвою, Белградом.

Щільність залізничних колій становить 51 км на 1000 км² території (по Україні – 35,8 км). За цим показником область посідає третє місце серед регіонів України після Донецької та Львівської областей. Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям по області становить 355,5 км на 1000 км² території і також є одним з найвищих показників серед регіонів України після Львівської і Тернопільської областей.

За 2019 рік залізничним транспортом зі станцій Чернівецької області було відправлено 790 тис. пасажирів, що на 3,8% менше рівня 2018 року.

Більше половини (50,4%) обсягу відправлень пасажирів залізничним транспортом формується за рахунок приміського сполучення. Частка Чернівецької області в загальному обсязі перевезень пасажирів залізничним транспортом є незначною порівняно з сусідніми регіонами і становить 0,5%.

Транспортна мережа у 2019 році

Таблиця 80

	2017р.	2018р.	2019р.
Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування, км ¹	412,9	412,9	412,9
Автомобільні дороги загального користування, км ²	2885,5	2885,5	2890,9
у тому числі з твердим покриттям, км	2879,7	2879,7	2885,1
Тролейбусні шляхи загального користування (в однопутному обчисленні)	86,8	86,8	86,8

¹ За даними Акціонерного товариства “Українська залізниця”.

² За даними служби автомобільних доріг у Чернівецькій області, з 2019 року – за даними служби автомобільних доріг у Чернівецькій області та Чернівецької обласної державної адміністрації.

Область має розвинену мережу автомобільних доріг загального користування області, довжина яких становить 2890,9 км, у тому числі з твердим покриттям 2885,1 км. Міжнародні – 95,6 км, державного значення – 848,4 км, місцевого значення – 2042,5 км. Головна автомагістраль Тернопіль-Чернівці-Порубне (клас Е).

Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям в області становить 356 км на 1000 км² території і також є одним з найвищих показників серед регіонів України.

В області проводиться робота, спрямована на покращення транспортного обслуговування населення та забезпечення належного рівня безпеки.

Від стану транспортної мережі, до якої в умовах активного розвитку міжрегіонального співробітництва пред'являються все більші вимоги, залежить ефективність функціонування транспорту. Автодороги області за багатьма параметрами (стан дорожнього покриття, кількість проїзних частин, швидкість пересування автотранспорту, забезпеченість дорожніми знаками і дорожньою розміткою, об'єктами сфери сервісу) не відповідають європейським стандартам.

Аналізуючи якісний склад автодоріг області необхідно відмітити, що лише 53,4% з них – це дороги з удосконаленими типами покриття (цементобетонне, асфальтобетонне, чорне шосе і чорне гравійне). Ще велику частину (46,0%) в структурі автодоріг загального користування займають дороги, у яких тип покриття біле шосе (щебеневе, шлакове і гравійне) – це покриття перехідного типу, яке потребує вдосконалення, і 0,6% складає частина

доріг бруків (включаючи буличні) та ґрунтові дороги, оброблені чорними в'язучими матеріалами. Основна частина автодоріг (майже 79,8% від загальної їх протяжності) відноситься до четвертої та п'ятої (найнижчих) категорій і лише невелика їх частина (8,3%) – до першої та другої категорій. Виконання робіт з ремонту та утримання автодоріг дорожньою службою ведеться у відповідності до фінансування, яке за останні роки не відповідає потребам.

Особливе місце серед інших видів транспорту займає міський електротранспорт. Цим видом транспорту перевезення здійснюються за 10 тролейбусними маршрутами внутрішньоміського сполучення. Завдяки нижчій вартості проїзду в міському електротранспорті та наявності пільг для багатьох категорій громадян, перевага надається саме цьому виду транспорту. Щодня цим видом транспорту в середньому перевозиться майже 90 тис. пасажирів.

На міський електротранспорт припадає до 60% пасажиропотоку внутрішньоміського сполучення або майже половина загального обсягу пасажирських перевезень області. Робота міського електротранспорту безпосередньо залежить від якісного стану рухомого складу, який продовжує зношуватись і зменшуватись в кількості. На балансі тролейбусного управління знаходиться 83 тролейбуси. При цьому 78,5% тролейбусів є морально застарілими і фізично зношеними, які працюють з понаднормативним терміном експлуатації (більше 15 років). Такий технічний стан рухомого складу призводить до зменшення його випуску на лінію, а це, в свою чергу, знижує перевізні можливості, веде до перевантаження ліній, що зумовлює часті поломки та вихід з ладу машин. В результаті якість роботи міського електротранспорту погіршується. Усі ці фактори спричинили перерозподіл пасажиропотоку у внутрішньоміському сполученні: все більше мешканців м.Чернівців користуються дорожчими, але якіснішими послугами пасажирського автомобільного транспорту. Основними ж користувачами міського електротранспорту залишаються ті категорії населення, яким згідно з діючим законодавством надано право пільгового проїзду в громадському транспорті.

Вантажні перевезення в області виконуються автомобільним транспортом, головною перевагою якого є високе маневрування, що забезпечує швидку доставку вантажів і їх збереження.

За 2018 рік автомобільним транспортом було перевезено 7,0 млн.т вантажів (з урахуванням перевезень для власних потреб, а також комерційних вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями), що на 2,5% більше, ніж за 2017 рік. Вантажооборот автомобільного транспорту становив 1425,5 млн.ткм (на 12,0% більше). Фізичні особи-підприємці виконали 19,9% від загального обсягу вантажних перевезень та 70,6% від загального обсягу вантажообороту.

Вантажні та пасажирські перевезення за 2019 рік

Таблиця 81

Вантажні перевезення				
	Перевезено (відправлено) вантажів		Вантажооборот	
	тис.т	у % до 2018 року	млн.ткм	у % до 2018 року
Усіма видами транспорту	7434,3	105,5	1561,4	109,5
у тому числі				
автомобільним ¹	7434,3	102,5	1561,4	109,5 ¹
водний	-	-	-	-
авіаційний	-	-	-	-
Пасажирські перевезення				
	Перевезено (відправлено) пасажирів		Пасажирооборот	
	тис.	у % до 2018 року	млн.пас.км	у % до 2018 року
Усіма видами транспорту	60198,7	95,1	931,2	92,7
у тому числі				
автомобільним (автобуси) ²	30145,4	92	767,3	91,6
залізничним	790,0	96,2		
тролейбусним	29263,3	98,4	163,9	98,4

¹ З урахуванням перевезень, виконаних для власних потреб та вантажних перевезень пікапами і фургонами на шасі легкових автомобілів, а також з урахуванням комерційних вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

² З урахуванням автомобільних пасажирських перевезень, виконаних фізичними та юридичними суб'єктами малого бізнесу

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Наявність автомототранспортних засобів¹

(станом на 13.05.2020 року)

Таблиця 82

	Станом на 13.05.2020 рік		
	усього	у тому числі	
		на підприємствах (організаціях)	в особистій власності
Усього автомототранспортних засобів	231350	9824	221526
автомобілі	202967	8605	194362
у тому числі			
вантажні бортові автомобілі	3706	787	2919
самоскиди	3569	778	2791
сідлові тягачі	2593	649	1944
спеціалізовані вантажні автомобілі	13255	1345	11910
з них			
фургони на шасі вантажних автомобілів	9114	485	8629
цистерни для перевезення харчів	14	1	13
рефрежератори	225	29	196
пожежні	5	5	0
поливні	4	2	2
автокрани	14	7	7
паливні заправники	11	4	7

легкові автомобілі	165462	3368	162084
автобуси	4212	746	3466
транспортні засоби на шасі вантажних автомобілів для постійного перевезення	-	-	-
автомобілі швидкої медичної допомоги	178	164	14
пікапи та фургони на базі легкових автомобілів			
Причепи та напівпричепи	17217	1131	16086
Мототранспорт	11093	60	11033
у тому числі			
моторолери та мотоколяски			

¹ За даними регіонального сервісного центру МВС України в Чернівецькій області.

Розподіл автомобілів за часом експлуатації станом на 13.05.2020р.¹(%)

Таблиця 83

Типи автомобіля (кузова)	Усього, %	У тому числі, які перебували в експлуатації з моменту випуску заводом-виготовлювачем			
		до 3 років включно	від 3,1 до 5 років включно	від 5,1 до 10 років включно	більше 10 років
Автомобілі - усього	18911/100,0	1064/5,6	956/5	3376/17,8	13515/71,4
у тому числі					
легкові автомобілі	17622/93	962/5,0	554/2,9	2735/19,7	13371/70,7
вантажні бортові	21/0,1	1/0,005	6/0,3	12/0,6	2/0,01
самоскиди	409/2	3/0,001	/	6/0,3	400/2,1
сідлові тягачі	307/1,6	0/-	17/0,08	176/0,9	114/0,6
спец. автомобілі	-	-	-	-	-
пасажирські автобуси	176/0,9	18/0,95	20/0,1	123/0,6	15/0,07
інші транспортні засоби	2147/11	1499/7,9	40/0,2	119/0,6	489/2,58

¹ За даними регіонального сервісного центру МВС України в Чернівецькій області.

Переважна більшість автомобілів серед усіх класів перебувають в експлуатації більше 10 років.

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Великий вплив на забруднення атмосфери здійснюють автомобілі. Автомобільний транспорт дає 70-90% забруднень у містах. Якщо врахувати, що в містах мешкає більше половини населення Землі, то стане зрозумілим вирішальне значення автотранспорту щодо безпосереднього впливу на людину.

У відпрацьованих газах, що їх викидають наші автомобілі, виявлено близько 280 різних шкідливих речовин, серед яких особливу небезпеку становлять канцерогенні бензпірени, оксиди азоту, свинець, ртуть, альдегіди, оксиди вуглецю й сірки, сажа, вуглеводні. Взаємодія вуглеводнів та оксидів азоту при високій температурі призводить до утворення озону (O₃). Якщо в шарі атмосфери на висоті 25 км достатньо високий вміст озону необхідний для захисту органічного життя від жорстокого ультрафіолетового випромінювання то біля земної поверхні підвищений вміст озону викликає пригнічення рослинності, подразнення дихальних шляхів й ураження легень.

Значний вплив на кількість викидів, відповідно і на споживання паливно-мастильних матеріалів має кількість та вік парку транспортних засобів.

Динаміка викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Таблиця 84

Рік	Обсяги викидів - всього, тис.т	У тому числі від використання			Частка викидів шкідливих речовин від використання бензину у загальних обсягах викидів, %
		Бензину	дизельного палива	зрідженого та стисненого газу	
2014	34,5	21,5	10,7	2,3	62,2
2015	30,9	18,8	9,3	2,8	60,9
2016*	-	-	-	-	-
2017*	-	-	-	-	-
2018*	-	-	-	-	-
2019*					

* - розрахунки викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення за 2016, 2017 та 2018 роки не проводились.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Держекоінспекцією з початку року здійснено заміри викидів забруднюючих речовин від 153 пересувних джерел викидів. В результаті проведених вимірювань перевищень не виявлено.

Одним з основних заходів щодо зменшення впливу транспорту на довкілля є використання якісних видів палива, перехід на європейські стандарти щодо наявності шкідливих речовин у викидах від автомобільного транспорту, зменшення парку автомобілів, які перебували в експлуатації з моменту випуску заводом-виготовлювачем більше 10 років.

14. Збалансоване виробництво та споживання

14.1 Тенденції та характеристика споживання

Впродовж останніх років торгівля стала однією з провідних галузей економіки, що динамічно розвивається під впливом низки чинників, зокрема купівельної спроможності населення, стану товарозабезпечення споживчого ринку, розвитку матеріально-технічної бази тощо.

У 2019р. в області оптовий товарооборот (без ПДВ і акцизу) підприємств, основним видом економічної діяльності яких була оптова торгівля, становив 8459,8 млн.грн (у 2018р. – 6517,9 млн.грн).

Оптовий товарооборот продовольчих товарів становив 3826,1 млн.грн або 45,2% від загального обсягу, непродовольчих товарів – 4633,7 млн.грн (54,8%).

У порівнянні з 2018р. у групі **непродовольчих товарів** найсуттєвіше збільшився фізичний обсяг оптового продажу газойлів (палива дизельного) – на 33,2%. Водночас найбільш істотно зменшились фізичні обсяги оптового продажу бензину моторного та авіаційного – на 45,5%, металів основних: заліза, чавуну, сталі і феросплавів – на 19,7%.

У групі **продовольчих товарів** найбільше збільшився обсяг оптового продажу олії та жирів харчових – у 2,4 раза, цукру – у 2,3 раза. У той же час, зафіксовано зменшення обсягу оптового продажу солі харчової в 4,6 раза.

Частка оптової торгівлі товарами, які вироблені на території України, у 2019р. становила 33,5% від загального обсягу оптового продажу. При цьому, в обсязі оптової реалізації непродовольчих товарів вона становила 25,7%, продовольчих товарів – 43,0%. Усього за цей період було реалізовано товарів, які вироблені на території України, на суму 2835,3 млн.грн.

Із загального обсягу оптового товарообороту у 2019р. реалізовано товарів іншим підприємствам оптової торгівлі для подальшого їх продажу на суму 3128,6 млн.грн, що становило 37,0% від оптового товарообороту. Частка перепродажу продовольчих товарів склала 40,9% від всіх реалізованих продовольчих товарів, непродовольчих – 33,7% від усіх реалізованих непродовольчих товарів.

На 1 січня 2020р. обсяг запасів товарів на підприємствах оптової торгівлі склав 1010,0 млн.грн. У загальному обсязі запаси непродовольчих товарів займали 58,1%, серед яких переважали інші будівельні матеріали (86,3 млн.грн), паливо моторне (49,3 млн.грн), засоби парфумерні та косметичні (45,6 млн.грн). У запасах продовольчих товарів значні обсяги припадали на напої алкогольні (136,8 млн.грн), води мінеральні та напої безалкогольні й соки фруктові та овочеві (101,7 млн.грн).

Заклади роздрібної торгівлі відіграють важливу роль у підвищенні економічної активності регіону та збалансованості споживчого ринку.

Протягом останніх років в області зберігається стійка тенденція до зменшення кількості юридичних осіб, що здійснюють діяльність у сфері роздрібної торгівлі та одночасне збільшення кількості фізичних осіб – підприємців.

Обсяг роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі у 2019р. становив 8129,1 млн.грн, що в порівнянних цінах на 4,4% менше, ніж у 2018р. У структурі роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі переважала частка продажу непродовольчих товарів. Їх питома вага становила 73,6% або 5982,6 млн.грн, що в порівнянних цінах на 1,1% менше, ніж у 2018р. Обсяг продажу продовольчих товарів у порівнянних цінах зменшився на 13,0% і становив 2146,5 млн.грн.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Висока енергоємність є наслідком незадовільної галузевої структури регіональної економіки, де наявні енергоємні виробництва (Чернівецький Машзавод, ПАТ “ГРАВІТОН”), зношеності основних фондів підприємств та великих понаднормативних втрат енергоносіїв, використання застарілих технологій у більшості галузей економіки і проблем із залученням інвестицій та кредитних ресурсів.

Директивне, а не економічно обґрунтоване ціноутворення у поєднанні з недосконалістю обліку споживання енергоресурсів призвело до перехресного

субсидування споживачів та до енергетичного марнотратства. Значні втрати енергоресурсів відбуваються під час їх транспортування і розподілу. Саме тому Чернівецька область є дотаційною областю.

Практика свідчить, що всі нинішні економічні й адміністративні природоохоронні заходи здебільшого спрямовані на боротьбу з руйнівними наслідками нераціонального використання природних ресурсів, аніж на запобігання їм. Тому на сучасному етапі екологічна політика має сприяти насамперед здійсненню підприємствами запобіжних заходів, які забезпечуються розвитком їхньої матеріально-технічної бази, тобто екологічні витрати необхідно враховувати у затратах на виробництво. Розробляти такі заходи потрібно з огляду на якісно нові вимоги. Технічне переозброєння функціонуючих виробництв у поєднанні із системою економічних інструментів може принести позитивні еколого-економічні результати. Сьогодні матеріально-фінансові ресурси слід спрямовувати передусім на розробку й освоєння ресурсощадних технологій, безвідхідних, екологічно чистих виробництв.

З метою поширення інформації про інвестиційну привабливість області інформація про економічний потенціал області та хід реалізації кращих інвестиційних проектів в регіоні протягом звітного періоду висвітлювалась на офіційному сайті ОДА та прес-конференціях для ЗМІ.

У виробничих процесах стратегія “більш чистого виробництва” спрямована на більш ефективне використання сировини і енергії, на виключення токсичних та шкідливих матеріалів, профілактику виникнення відходів та забруднень в їх джерелах.

У відповідності з Програмою економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2019 рік передбачено сприяння широкому впровадженню у виробництво наукових розробок, нових технологій та технічному переоснащенню виробництва по принципу “більш чистого виробництва” на провідних промислових підприємствах області.

У 2019 році питома вага підприємств, що займалися інноваційною діяльністю в області становила 10,9%.

Одним із підприємств, яке здійснювало впровадження елементів «більш чистого виробництва» - є підприємство харчової галузі промислового комплексу ТОВ “Дьолер Буковина”, яке впродовж 2016 року інвестувало кошти в розмірі 9 млн. грн. в придбання обладнання для очисних споруд на виробництво.

Промислові підприємства області на інновації у 2019 році витратили 15,4 млн.грн, у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 1,7 млн.грн, на внутрішні науково-дослідні роботи – 0,6 млн.грн на інші роботи, пов’язані з створенням та впровадженням інновацій промислові підприємства витратили – 12,9 млн.грн.

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності у 2019 році були власні кошти підприємств, відповідно жодних ресурсів державного та місцевого бюджетів, коштів інвесторів, а також з інших джерел на фінансування інноваційної діяльності у промисловості не спрямовувалось.

Так, зменшується кількість інноваційно активних промислових підприємств, обсяг реалізованої інноваційної продукції разом із скороченням її частки в загальному обсязі реалізації.

З метою надання консультативної та організаційної допомоги вітчизняним виробникам щодо умов доступу української продукції на ринки країн ЄС, інформування про технічні вимоги до продукції в області проводяться тематичні семінари та тренінги.

Для забезпечення економного використання природних ресурсів в області встановлювались лічильники холодного водопостачання, газові лічильники, та теплової енергії.

В бюджетних закладах та установах м.Чернівці моніторинг споживання енергетичних ресурсів проводиться шляхом щоденного зчитування інформації з лічильників обліку із застосуванням програмного продукту “Енергоплан 2.0”, що надає можливість своєчасно виявляти і усувати нецільові витрати енергоресурсів та суттєво зменшити бюджетні витрати за спожиті ресурси. Моніторинг споживання енергоресурсів здійснюється за видами енергоносіїв (теплова енергія, природний газ, електроенергія, вода).

Аналіз життєвого циклу виробництва як одного з найважливіших аспектів загальної стратегії “більш чистого виробництва”, передбачає використання показників екологічності під час виробництва кінцевого продукту і вказує на шляхи та способи зменшення шкідливого впливу на довкілля всіх процесів, які передують створенню такого продукту, сумарного впливу на довкілля під час використання чи експлуатації продукту.

У Програмі економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2019 рік серед пріоритетних напрямків розвитку районів та міст в рамках розвитку промислової сфери передбачені заходи з розвитку екологічно орієнтованих та конкурентоздатних виробництв. Зокрема, продукція місцевих підприємств-виробників харчових продуктів відзначається високою якістю та конкурентоспроможністю, реалізується як на регіональному, національному так і на закордонних споживчих ринках.

Одним із головних етапів життєвого циклу виробництва є пошук інновацій, накопичення досвіду та хнань у відповідній галузі виробництва. На цьому етапі відбувається налагодження технологічного процесу, випуск експериментальної продукції та її ринкова апробація, визначаються стратегія та канали збуту продукції.

Оцінки життєвого циклу виробництва приділяється велика увага на економічно активних підприємствах області. Широко розповсюджені торговельні марки “Глибкон” та “Spring drops” – березовий сік виробництва ТОВ “Галс ЛТД”, ТМ “Золотий горіх”, “Magic2”, “Клоун”, “Golden Aroma” – снекова продукція, кондитерські вироби, кава виробництва ПП “Антарес-7”, ТМ “Добра риба” – рибна продукція виробництва ТОВ “Галс-2000”, ТМ “Цар Хліб” – хлібобулочні вироби виробництва ПАТ “Чернівецький хлібокомбінат”, ТМ “Молочна гора” – молочна продукція виробництва ТОВ “Аполло”, ТМ “Путильська молочарня”, “Карпатська молочарня” – молочна продукція виробництва ТОВ “Путильська молочарня”, ТМ “Колос” – м'ясна продукція

виробництва ПП “Колос”, ТМ “Сяйвір” - індичатина виробництва ТОВ “УПГ-Інвест”, ТМ “Лан Буковини” - м'ясні консерви виробництва ТОВ ТПК Грій Рей”.

Цими та іншими промисловими підприємствами області на постійній основі проводяться заходи з модернізації та технічного переоснащення виробництва, зокрема у галузях харчової, легкої і деревообробної промисловості.

15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища

15.1. Регіональна екологічна політика області

Екологічна політика в регіоні направлена на забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище. Для реалізації ефективної екологічної політики необхідно сформулювати логічно вибудовану екологічну стратегію, що має на меті економічно й екологічно збалансований, тобто сталий розвиток, чіткі цільові показники і першочергові пріоритети, що впливають з реального поточного стану навколишнього середовища. Інтеграція екологічної політики в усі напрями діяльності має стати обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави, коли розвиток країни та регіонів, структура економічного зростання, матеріального виробництва та споживання, а також інших видів діяльності суспільства функціонує в межах здатності природних екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь.

Для рішення наявних екологічних проблем та попередження виникнення нових, в подальшому в області систематично провадяться заходи з охорони навколишнього природного середовища, збереженню екологічного благополуччя та підвищенню рівня екологічної безпеки.

Основні природоохоронні заходи, що проводяться в області, спрямовані на додержання природоохоронного законодавства в галузі природокористування, забезпечення екологічної та санітарно-гігієнічної безпеки території регіону.

Одним з головних напрямків проведення екологічної політики в області є державний контроль за екологічно безпечним природокористуванням, який проводиться місцевими спеціально уповноваженими органами охорони навколишнього природного середовища.

Впровадження системи управління в галузі охорони довкілля – є одним з основних напрямків роботи Державного управління охорони навколишнього природного середовища Чернівецької ОДА.

Державне управління та регулювання природокористування проводиться шляхом надання відповідних дозволів на спецводокористування, ліцензування гірничо-вишукувальних робіт та розробки надр, лімітування та нормування забруднення навколишнього природного середовища та контролем за додержанням суб'єктами господарської діяльності встановлених умов природокористування та обсягів антропогенного впливу на довкілля, а також під час державної екологічної експертизи.

Лімітуванню та нормуванню підлягають обсяги водокористування та скидів зворотних вод, утворення та розміщення відходів.

Державним контролем охоплено використання небезпечних хімічних речовин, ввіз на територію України та використання, а також транзит небезпечних відходів.

Під державним контролем, що здійснюється спеціально уповноваженими органами охорони навколишнього природного середовища, знаходиться екологічний стан поверхневих та підземних водних об'єктів, стан рослинного та тваринного світу області, стан та використання земельних ресурсів та надр, забрудненість атмосферного повітря.

Одним із дієвих заходів державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища є проведення перевірок об'єктів з питань дотримання ними вимог природоохоронного законодавства, контроль за дотриманням лімітів скидів та розміщенням відходів, яке здійснює Державна екологічна інспекція Карпатського округу.

Інформаційне забезпечення процедур державного контролю природокористування та контролю стану навколишнього природного середовища здійснюється системою державного екологічного моніторингу. До напрямів проведення державної екологічної політики відносяться питання формування регіональної частини загальнодержавної екологічної мережі, розвиток заповідної справи. Припинення втрат ландшафтного та біотичного біорізноманіття, зменшення забруднення, поліпшення екологічного стану водних об'єктів.

Важливим напрямком проведення державної екологічної політики у Чернівецькій області є організація, розробки та реалізації місцевих та регіональних екологічних програм, та організація участі в плануванні та виконанні державних програм, націлених на покращання екологічного стану території області.

До проведення державної екологічної політики відноситься забезпечення економічного механізму природокористування з формування та виконання доходної частини бюджетів всіх рівнів за рахунок надходження екологічного податку, збору за забруднення навколишнього природного середовища до фондів охорони навколишнього природного середовища, фінансування природоохоронних заходів з Державного та обласного фондів в масштабах області, справляння збору за землю та збору за спеціальне користування природними ресурсами.

Елементами екологічної політики є організація і координація наукових та проектно-технологічних розробок в галузі охорони навколишнього природного середовища, що проводяться за рахунок бюджетних коштів.

Важливою частиною ведення екологічної політики є проведення міжнародної діяльності за широким спектром питань спільного використання транскордонних поверхневих водних ресурсів, транскордонного забруднення.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

У 2019 році продовжувалась діяльність з удосконалення управління в галузі охорони довкілля.

Відбулося ряд нарад в обласній та районних державних адміністраціях, в підготовці та проведенні яких активну участь взяли представники управління екології та природних ресурсів.

Одним з важливих засобів забезпечення координації дій відіграє колегія управління екології та природних ресурсів, яка представлена керівниками різних сфер природоохоронної діяльності та головою громадської екологічної ради при управлінні екології та природних ресурсів. Розгляд питань дозволяє співставляти різні позиції у вирішенні конкретних справ. Ввійшло в практику проведення виїзних колегій спільно з районними державними адміністраціями за участю сільських, селищних та міських голів, представників природоохоронних та правоохоронних органів.

В організації природоохоронної діяльності забезпечувалась міжвідомча координація, зокрема, проведення нарад керівників органів, які здійснюють державний екологічний контроль в обласній та міжрайонній природоохоронній прокуратурах, в обласній державній адміністрації.

В межах наданих повноважень спрямовувалась діяльність на:

- реалізацію пріоритетів природоохоронної роботи;
- розробку, реалізацію та контроль за виконанням місцевих екологічних програм;
- організацію моніторингу навколишнього природного середовища;
- регулювання природокористування та впровадження екологічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища;
- забезпечення еколого-просвітницьких заходів та посилення зв'язків з громадськістю;
- продовження міжнародного співробітництва у сфері екології.

У ході формування та утвердження засад екологічної політики в області, управлінням розроблялись і подавались відповідні проекти організаційних заходів, та пропозиції обласній та районним державним адміністраціям, обласній та місцевим радам, органам прокуратури, міністерству екології та природних ресурсів з питань вдосконалення управління лісами агропромислового комплексу, розвитку природно-заповідної справи, формування та використання фондів охорони навколишнього природного середовища та інші. Зокрема, розроблялись проекти і приймалися розпорядження обласною та районними держадміністраціями щодо поводження з відходами, лісокористування, заготівлі лікарських рослин тощо.

Проводився контроль за виконанням прийнятих рішень та розпоряджень місцевих органів влади, постанов Кабінету Міністрів, Указів Президента та законів України з екологічних питань.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Діяльність Державної екологічної інспекції Карпатського округу протягом 2019 року була спрямована на здійснення державного нагляду у сфері охорони навколишнього природного середовища у відповідності до затвердженого плану заходів державного нагляду (контролю) за додержанням вимог природоохоронного законодавства та Положення про Державну екологічну інспекцію.

Протягом 2019 року на території Чернівецької області проведено **1221 ресурсну перевірку** щодо додержання вимог природоохоронного законодавства на території області. За виявлені порушення складено **897 протоколів** (в т.ч. *13 протоколів передано для розгляду у судові органи*) та притягнуто до адміністративної відповідальності **888 осіб**. Сума накладених штрафів склала **221,000тис.грн.**, а стягнуто **218,484тис.грн.**

За порушення вимог природоохоронного законодавства нараховано збитків на загальну суму **29 764,910тис.грн.** та пред'явлено **84** претензії на суму **3 162,956тис.грн.**

В правоохоронні органи для подальшого реагування та встановлення винних осіб передано **24** матеріали. Відкрито **10** кримінальних проваджень.

Під час проведення державного нагляду (контролю) відділом інструментально-лабораторного контролю відібрано 123 проби та проведено 1711 визначень забруднюючих речовин в них. Проконтрольовано 20 випусків зворотних вод та виявлено перевищення нормативів ГДС на КП «Чернівціводоканал», Кельменецькому ВУЖКГ, КП Заставнівське ЖЕУТБЗ, ТзОВ «СО'ОК», Глибоцькому ВУЖКГ, КП «Хотинтепломережа Хотинської міської ради», ДКПУ «Тепловодоканал», КП «Сокиряни – благоустрій» та ДУ «Рибоводний форелевий завод «Лопушно».

Крім того, проведено контроль промвикидів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел на 38 підприємствах області. Відібрано 353 проби та проведено 2730 визначень забруднюючих речовин в них. Проведено контроль викидів забруднюючих речовин від 153 одиниць автотранспорту.

Також, проведено контроль якості ґрунтів, відібрано 21 пробу та проведено 136 визначень. Виявлено перевищення дозволених нормативів на наступних земельних ділянках: урочища «Дереха» м.Заставна, урочища «Троща» Стрілецько-Кутської сільської ради, Острицької сільської ради, ТзОВ «Мрія Фармінг Буковина», ТзОВ «Соковий завод Сокирянський» та КП «Жовтневий».

Основні показники природоохоронного контролю

Таблиця 85

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	552	521	484
2	Кількість складених актів перевірок	од.	572	521	486

3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення				
3.1	усього	од.	915	888	897
3.2	у тому числі передано для розгляду у судові органи	од.	19	13	13
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності				
4.1	усього	осіб	915	878	888
4.2	у тому числі у вигляді попередження	осіб	3	0	0
5	Стягнуто адміністративних штрафів	грн	199 384	164 553	218 484
6	Загальна сума розрахованих збитків				
6.1	усього	грн	11165 077	12367 497	29764 910
6.2	у т.ч. нанесених невстановленими особами	грн	8052 244	11470 222	29337 941
7	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн	147/4570 923	159/18 00743	84/3162 956
8	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн	140/4037 768	155/42 12927	90/2888 228
9	Кількість переданих до судових органів позовів для прийняття рішення про тимчасову заборону (зупинення) діяльності	од.	0	2	0
10	Кількість прийнятих судовими органами рішень про тимчасову заборону (зупинення) діяльності	од.	0	1	0
11	Передано матеріалів до правоохоронних органів:				
11.1	усього	од.	44	41	24
11.2	до органів прокуратури	од.	6	3	1
11.3	до органів МВС, СБУ, інших	од.	38	38	23
11.4	з ознаками кримінального правопорушення	од.	0	0	0
12	Відкрито кримінальних проваджень	од.	13	15	10
13	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення				
13.1	лімітів забору води із водного об'єкта	од.	0	0	0
13.2	лімітів використання води із водного об'єкта	од.	0	0	0
13.3	лімітів скиду забруднюючих речовин у водний об'єкт	од.	0	0	0
13.4	нормативів граничнодопустимого скиду забруднюючих речовин із зворотними водами у водний об'єкт	од.	14	18	5
13.5	нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин стаціонарних джерел в атмосферне повітря	од.	21	14	2
13.6	технологічних нормативів допустимого викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря	од.	0	0	0
13.7	лімітів та дозволів на спеціальне використання природних ресурсів на територіях та об'єктах	од.	0	0	0
13.8	лімітів на спеціальне використання мисливських тварин	од.	0	0	0
13.9	лімітів (квот) на спеціальне використання водних біоресурсів	од.	0	0	0
14	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	0	0	2

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування спрямовувалась на виконання природоохоронних заходів, передбачених Комплексною програмою з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2019-2021 роки.

Програмою ставиться за мету, виходячи з економіко-географічної характеристики області та назрілих екологічних проблем, об'єднання фінансових та матеріально-технічних можливостей державних органів влади, місцевого самоврядування, підприємств, організацій, установ та громадськості на виконання пріоритетних природоохоронних заходів:

- з охорони земельних ресурсів та використання надр;
- з охорони і раціонального використання водних ресурсів та здійснення протипаводкових робіт;
- по захисту атмосферного повітря;
- з охорони і раціонального використання лісових ресурсів;
- щодо розвитку природно-заповідної справи та раціонального використання рекреаційних ресурсів області;
- розміщення побутових та виробничих і утилізації токсичних відходів.

В рамках цієї Програми також:

- проведені перевірки в галузі поводження з промисловими та побутовими відходами, в результаті яких виявлені несанкціоновані сміттєзвалища, які ліквідовані;

- впроваджені заходи щодо зменшення викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами підприємств шляхом обладнання джерел викидів пилоочисними установками, зміцнення діючих циклонів, переведенням котелень на газоподібне паливо.

Утворено регіональну Координаційну раду з екологічної безпеки Чернівецької області при управлінні екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА.

Спеціалістами управління екології та природних ресурсів спільно з науковцями краю з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного та рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу на території області проводиться обстеження природних територій та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну та рекреаційну цінність. Матеріали роботи з даного питання будуть узагальнені і подані на розгляд сесії обласної ради.

Особливості рельєфу області, дефіцит сільськогосподарських угідь призводить до надмірного навантаження на земельні ресурси, а відповідно до ерозії ґрунтів. Для поліпшення стану земельних ресурсів в області в ході земельної реформи розроблено програму захисту земель від ерозії та інших видів деградації.

Цілеспрямованої практичної роботи по веденню кадастрів рослинного і тваринного світу не здійснюється через відсутність необхідного методичного та фінансового забезпечення. Дана робота, як і раніше, ведеться на рівні окремих наукових розробок у ВУЗах області.

До основних проблем формування екомережі необхідно віднести: невизначеність природоохоронного законодавства в умовах приватизації земель; протидія, пряма чи прихована, землекористувачів; відсутність компенсаційних стимулів для землекористувачів – донорів природно-заповідного фонду; слабе матеріально-технічне та фінансове забезпечення досліджень при проведенні робіт у цій сфері; відсутність картографічних матеріалів (топокарт відповідного масштабу); ігнорування місцевого наукового потенціалу з боку центральних органів в частині надання грантів під виконання тематичних проектів по створенню екомережі; відсутність механізму залучення сторонніх спеціалістів до співпраці з управлінням екології та природних ресурсів.

Комплексна програма “Питна вода Чернівецької області на 2011 - 2020 роки” (нова редакція) спрямована на реалізацію державної політики щодо забезпечення населення якісною питною водою в достатній кількості відповідно до Закону України від 20.10.2011 № 3933-VI “Про внесення змін до Закону України “Про Загальнодержавну програму “Питна вода України” на 2006-2020 роки” та Закону України від 10.01.2002 № 2918-III “Про питну воду та питне водопостачання” (із змінами і доповненнями).

Забезпечення населення області якісною питною водою є одним з пріоритетних завдань, розв'язання яких є необхідним для збереження здоров'я, поліпшення умов діяльності та підвищення рівня життя населення.

Орієнтовні обсяги фінансового забезпечення третього етапу (2016-2020 роки) Програми складає 39535,95 тис. гривень, у тому числі: з державного бюджету України – 34601,7 тис. гривень, з місцевого – 3666,55 тис. гривень, коштів підприємств - 1139,0 тис. гривень, інших джерел – 128,7 тис. гривень.

Комплексна програма розвитку водного господарства та протипаводкового захисту в чернівецькій області на період до 2021 року спрямована на створення в басейнах річок Дністер, Прут та Сірет комплексу гідротехнічних та інших споруд з метою забезпечення захисту населених пунктів, територій, сільськогосподарських угідь і виробничих об'єктів від наслідків катастрофічних паводків, мінімізації збитків та створення умов для життєдіяльності населення. На першому етапі (2014-2016 роки) передбачалось:

- визначити межі прибережних захисних смуг згідно з проектами землеустрою, насамперед на водних об'єктах, що є джерелами питного водопостачання;

- здійснити першочергові заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та екологічного стану малих річок, а також ліквідації наслідків шкідливої дії вод, захисту населених пунктів, виробничих об'єктів та сільськогосподарських угідь;

- відновити функціонування меліоративних систем, здійснити реконструкцію і модернізацію їх інженерної інфраструктури;

- удосконалити моніторинг поверхневих вод, зокрема шляхом розвитку автоматизованих спостережних мереж.

У зв'язку з недостатнім фінансуванням програм у 2018 році виконання запланованих заходів ускладнюється.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

Екологічний моніторинг навколишнього природного середовища в Чернівецькій області проводиться управлінням екології та природних ресурсів на виконання Постанови КМУ від 30.03.1998р. № 391 (із змінами) та у відповідності з керівними документами Мінекоресурсів.

Роботи по удосконаленню та подальшому забезпеченню функціонування регіональної системи моніторингу довкілля (РСМД) ґрунтуються на Положення "Про обмін інформацією та взаємодію обласних органів в проведенні екологічного моніторингу", яке узгодили 12 організацій - суб'єктів цієї системи і яке затверджене першим заступником голови Чернівецької облдержадміністрації 25.05.2001р.

Суб'єктами РСМД є наступні організації:

- управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації;
- Державна екологічна інспекція Карпатського округу;
- управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Чернівецькій області;
- Чернівецька філія ДУ "Держґрунтоохорона";
- ДУ "Чернівецький обласний лабораторний центр МОЗ України;
- Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет;
- Управління житлово-комунального господарства Чернівецької обласної державної адміністрації;
- Чернівецьке обласне управління лісового та мисливського господарства;
- ДП "Західукргеологія";
- ННГФ обсерваторія Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича;
- Чернівецький обласний центр з гідрометеорології;
- Управління Державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області.

Надання інформації з екологічних спостережень в РСМД здійснюється на основі Угод між управлінням екології та природних ресурсів та іншими суб'єктами моніторингу навколишнього природного середовища та у відповідності з взаємоузгодженими графіками.

Головною метою роботи РСМД є узагальнення інформації про стан довкілля, що надходить, для забезпечення інформаційної підтримки органів виконавчої влади при прийнятті ними рішень, що стосуються навколишнього природного середовища та безпеки життєдіяльності населення. Ця мета досягається за рахунок ведення на постійній основі баз даних екологічних спостережень, оперативності їх обробі та у реагуванні на випадки забруднення складових довкілля.

Постійно ведеться робота щодо удосконалення системи екологічних спостережень.

Як і у минулому році основними напрямками роботи РСМД було узагальнення даних спостережень за станом:

- водних ресурсів (поверхневих вод головних водних об'єктів області, стічних та ґрунтових вод);
- земельних ресурсів (земель сільськогосподарського призначення, в місцях проживання та відпочинку населення);
- атмосферного повітря (аналіз даних спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі, промислових викидів основних підприємств – забруднювачів повітря в області, радіоактивне забруднення атмосферного повітря);
- біоресурсів (чисельності основних видів мисливських тварин, стану сільськогосподарських рослин та продуктів харчування);
- екзогенних процесів в області;
- надзвичайні екологічні ситуації.

В 2019 році роботи по моніторингу поширення та розвитку інженерно-геологічних процесів та явищ в межах області не проводились у зв'язку з відсутністю фінансування відповідних робіт з державного бюджету. Були проведені тільки локальні обстеження.

Враховуючи те, що поверхневі води області є одним з головних її природних ресурсів, питанню їх екологічного моніторингу приділялася особлива увага. Ґрунтуючись на даних, які надходять від організацій - суб'єктів обласного екологічного моніторингу управління екології та природних ресурсів щомісяця надає в Мінекоресурсів інформацію про стан поверхневих вод головних річок області (Дністер, Прут, Сірет та Черемош), атмосферного повітря, радіаційний стан та стан геологічного середовища (сейсмічна активність). Далі ця інформація використовується при підготовці щомісячного екологічного вісника про стан довкілля в Україні. Але у зв'язку з недостатнім фінансуванням цей екологічний вісник виходить нерегулярно.

У звітному році було підготовлено 16 звітів в Мінекоресурсів – щомісячних, щоквартальних та річного, в яких представлена інформація про стан складових довкілля, що контролюються. Звіти склалися з інформаційно-аналітичної довідки та таблиць з узагальненими результатами екологічних спостережень за відповідний період.

З метою дотримання вимог законодавства щодо відкритості та широкого доступу громадськості до інформації про стан навколишнього природного середовища інформація щодо стану складових довкілля розповсюджується серед організацій – суб'єктів РСМД, розміщала в мережі Інтернет на офіційному сайті інформаційно-аналітичного центру Мінекоресурсів та сайті управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА.

*Суб'єкти державного екологічного моніторингу за галузями середовища
та число точок спостережень*

Таблиця 86

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмос- ферне повітря	стаціонар- ні джерела викидів в атмосфер- не повітря	поверх- неві води	джерела скидів зворотн- их вод у поверхн- еві води	Морсь- кі води	джерела скидів зворотн- их вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грун- ти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Чернівецький обласний центр з гідрометеорології	3	-	4	-	-	-	-	-	-
2.	ДУ "Чернівецький обласний лабораторний центр МОЗ України"	19	-	30	-	-	-	-	-	49
3.	Чернівецька філія ДУ "Держгидрохоро- на"	-	-	-	-	-	-	-	-	33
4.	Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет	-	-	13	-	-	-	-	-	-

*Створення регіональних (локальних) систем екологічного
моніторингу*

Таблиця 87

№ п/ п	Назва регіональної (локальної) системи екологічного моніторингу	Стадія розробки (технічне завдання, технічний проект, впровадження)	Джерела та обсяги фінансування, тис. грн,	Результати (впроваджені системи, підсистеми та їх назви)
1.	Комплексна програма з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2019- 2021 роки	впровадження	фонди охорони навколишнього природного середовища, за рахунок основної діяльності суб'єктів РСМД	впроваджена РСМД

Управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації виконує або приймає участь в виконанні програм, спрямованих на здійснення регіонального екологічного моніторингу за міжнародними, обласними та міжобласними програмами.

Здійснення екологічного моніторингу за регіональними (місцевими) програмами природоохоронних заходів

Таблиця 88

№ п/п	Назва регіональної (локальної) програми моніторингу довкілля	Суб'єкти моніторингу довкілля, що залучені до виконання програм	Основні рекомендації, що надаються за результатами впровадження регіональних програм
1.	“Декларація співробітництва придунайських держав з питання водогосподарського використання вод Дунаю і охорони вод ріки від забруднення” (Бухарест, 1985)	<ul style="list-style-type: none"> - Управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА; - Ботошанське управління водного господарства, Румунія; - Сучавське управління водного господарства, Румунія 	Взаємне інформування та обмін протоколами про результати екологічного моніторингу за транскордонними водними об'єктами рр, Прут та Серет,
2.	Комплексна програма з охорони навколишнього природного середовища “Екологія” у Чернівецькій області на 2019-2021 роки	<ul style="list-style-type: none"> - Управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА; - Управління ДСНС України у Чернівецькій області; - Чернівецька філія ДУ “Інститут охорони ґрунтів”; - ДУ “Чернівецький обласний лабораторний центр МОЗ України”; - Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет; - Управління житлово-комунального господарства Чернівецької ОДА; - Чернівецьке обласне управління лісового та мисливського господарства; - Управління Державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області; - ДП “Західукргеологія” НАК “Надра України”; - Головне управління Держгеокадастру у Чернівецькій області; - Чернівецький обласний центр з гідрометеорології; - Державна екологічна інспекція Карпатського округу. 	<p>1. Інформування суб'єктів РСМД про екологічний стан поверхневих вод основних річок області;</p> <p>2. Інформування суб'єктів РСМД та органи державної влади про екологічний стан складових довкілля в області по напрямкам, що контролюються</p>

Інформаційна підтримка органів державної влади, інформування громадськості, суб'єктів РСМД забезпечується за рахунок:

- своєчасного надання узагальнених даних про екологічний стан природних ресурсів і загальний стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області за результатами аналітичних та інших даних, що надходять від членів РСМД;

- своєчасного інформування про зміни в державному законодавстві щодо моніторингу довкілля;

- розробки та впровадження документів регіонального рівня, направлених на удосконалення РСМД, подальшої організаційної інтеграції її суб'єктів.

Інформація про роботу РСМД друкувалась на Інтернет-порталі Мінекоресурсів в рубриці "Екологічний моніторинг", на сайті Інформаційно-аналітичного центру Міндовкілля і висвітлювалась на веб-сайті управління екології та природних ресурсів.

Роботи з організації та впровадження регіонального моніторингу довкілля виявили ряд проблем, перелік найбільш гострих з них наданий нижче.

1. Низький рівень фінансового забезпечення з державного та обласного бюджетів регіональних програм у частині здійснення спостережень за станом складових довкілля, поліпшення екологічного стану навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів.

2. Низький рівень технічного забезпечення організацій - суб'єктів обласного екологічного моніторингу, в тому числі сучасною комп'ютерною технікою, особливо в їх районних підрозділах.

3. Неврегульованість питання щодо отримання даних екологічних спостережень, особливо по відомчих мережах спостережень, які носять комерційний характер.

4. Недостатній рівень оперативності в інформуванні РСМД про появу відомчих та міжвідомчих документів з питань екологічного моніторингу.

5. Відсутність при Міндовкілля регулярних семінарів або інших форм обміну досвідом та проведення навчання спеціалістів регіональних підрозділів, інформування про нові технології та підходи, у тому числі в світовій практиці, в здійсненні моніторингу за станом навколишнього природного середовища та критеріїв оцінки його стану.

6. Згідно ст. 22 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" спостереження за станом довкілля, рівнем його забруднення здійснюється також промисловими підприємствами, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища, що передбачає наявність відповідних програм екологічного моніторингу об'єктового рівня. В той же час не визначена відповідальність за відсутність або небажання розробити таку програму.

7. Низький рівень відповідальності за надання та якості інформації про стан складових природних ресурсів.

15.6. Оцінка впливу на довкілля

18 грудня 2017 року набрав чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», а також Кабінетом Міністрів України прийнято три постанови, які є першочерговими для реалізації вимог даного Закону.

Процедура оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД) спрямована на попередження та запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Основними завданнями управління екології та природних ресурсів у сфері оцінки впливу на довкілля є проведення відповідно до законодавства процедури оцінки впливу на довкілля:

- підготовка матеріалів для інформування громадськості та засобів масової інформації з питань ОВД;
- забезпечення проведення громадських обговорень (у тому числі громадських слухань);
- підготовка звітів про громадське обговорення, що включає аналіз отриманих письмових зауважень і пропозицій громадськості та підготування таблиці із зазначенням інформації про повне врахування, часткове врахування або обґрунтоване відхилення отриманих під час громадського обговорення зауважень та пропозицій;
- підготовка висновків з оцінки впливу на довкілля;
- внесення та обробка даних Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля.

Відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» управлінням через Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля видається документ дозвільного характеру – Висновок з оцінки впливу на довкілля.

Серед об'єктів, які розпочали та пройшли процедуру оцінки впливу на довкілля є міні гідроелектростанція, діяльність з руслорегулюючих робіт, діяльність по видобуванню корисних копалин, інфраструктурні проекти тощо.

Управлінням екології та природних ресурсів в 2019 році проведена наступна робота:

- реєстрація повідомлень про планову діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля – 23;
- реєстрація звітів з ОВД –18;
- проведено громадських слухань 16;
- складено протокол громадських слухань звіту з ОВД –10;
- складено акт громадських слухань звіту з ОВД –10;

- підготовка звіту громадських обговорень 20;
- видано висновків з оцінки впливу на довкілля –19;
- видано відмов у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля –1.

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

В межах наданих повноважень велась відповідна робота по зміцненню фондів охорони навколишнього природного середовища.

Надходження екологічного податку станом на 01.01.2020 року

Таблиця 89

	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Екологічний податок, пред'явлені підприємствам, організаціям та установам за забруднення навколишнього природного середовища, тис.грн.	4462,8	5009,58	2605,1
у тому числі за:			
викиди в атмосферне повітря	3029,2	3256,08	1691
скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	715,39	796,4	525,2
розміщення відходів	718,21	957,1	553,2
Екологічний податок, фактично сплачений підприємствами, організаціями, установами за забруднення навколишнього природного середовища, тис.грн.	4515,1	5195,1	2769,4

Підприємства області задекларували у 2019 році податок за забруднення навколишнього природного середовища у розмірі 2605,1 тис. грн. (у 2018 р. – 5009,58 тис. грн.), у тому числі за забруднення атмосферного повітря 1691 тис. грн. (у 2018 р. – 3256,8 тис. грн.), за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти 525,2 тис. грн. (у 2018 р. – 796,4 тис. грн.), за розміщення відходів у спеціально відведених місцях 553,2 тис. грн. (у 2018 р. – 957,1 тис. грн.).

Фактично сплачено у 2019 році підприємствами, організаціями та установами за забруднення довкілля 2769,4 тис. грн. (у 2018 р. – 5195,1 тис. грн.).

Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону та раціональне використання природних ресурсів у 2019 році склали всього 152188,8 тис. грн. (у 2018 р. – 122776,2 тис. грн.), у тому числі капітальні інвестиції 30112,9 тис. грн. (у 2018 р. – 21410,0 тис. грн.).

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

У 2019 році природоохоронні заходи в області фінансувались за такими напрямками:

1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів.

На проведення 3 природоохоронних заходів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища спрямовано кошти у сумі 372,974 тис.

грн. Зокрема, було виділено субвенцію державному бюджету (для Басейнового управління водними ресурсами річок Прут та Сірет) на реконструкцію русла річки Сірет після проходження паводку 28-30.06.2018р. з улаштуванням прокопу в селі Долішній Шепіт (садиба Попович) Вижницького району Чернівецької області у розмірі 73,070 тис. грн. та на капітальний ремонт кріплення лівого берега річки Виженка в селі Виженка (біля садиби Г. Телесницького) Вижницького району Чернівецької області у розмірі 257,642 тис.грн. Також було виділено субвенцію у розмірі 42,262 тис.грн. Путильському районному бюджету (для Розтоківської сільської ради) на капітальний ремонт каналізаційних мереж Розтоківського закладу дошкільної освіти (ЗДО) Путильського району.

З державного бюджету профінансовано 1 захід: Будівництво каналізаційного колектору у м.Вижниця Чернівецької області на суму 9000.0 тис. грн.

2.Рациональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів.

На придбання контейнерів для збору ТПВ на території сільських, селищних рад та ОТГ області згідно рішень обласної ради заплановано виділення коштів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у сумі 700,0 тис. грн. Зокрема Кіцманській міській ОТГ 90.0 тис.грн, Нижньостановецькій сільській раді Кіцманського району 50.0 тис.грн., Валявській сільській раді Кіцманського району 50.0 тис.грн, Теремблечанській сільській ОТГ Глибоцького району 100.0 тис.грн., Михальчанській сільській раді Сторожинецького району 50.0 тис.грн., Кельменецькій селищній раді 50.0 тис.грн., Мошанецькій сільській раді Кельменецького району 40.0 тис.грн, Перковецькій сільській раді Кельменецького району 40.0 тис.грн та Вороновицькій сільській раді Кельменецького району 40.0 тис.грн., Вижницькій міській ОТГ 90.0 тис.грн., Задубрівській сільській раді Заставнівського району 50.0 тис.грн., Клішківській ОТГ 50.0 тис.грн.

З державного бюджету профінансовано 5 заходів:

- придбання та встановлення сміттесортувальної лінії на території сміттєзвалища Вижницької міської об'єднаної територіальної громади на суму 5000.0 тис.грн.;

- придбання машини-сміттевоза для утилізації побутових відходів у Вижницькій міській об'єднаній територіальній громаді на суму 2300.0 тис.грн.;

- придбання контейнерів для роздільного збору твердих побутових відходів у Вижницькій міській об'єднаній територіальній громаді на суму 3250.0 тис.грн.;

- придбання машини-сміттевоза для вивозу твердих побутових відходів на території Герцаївської міської об'єднаної територіальної громади-1305.0 тис.грн.;

- придбання контейнерів для роздільного збору твердих побутових відходів у населених пунктах Кіцманської міської об'єднаної територіальної громади,-1200.0 тис.грн.

3. Охорона атмосферного повітря.

На проведення заходу з переоснащення лабораторії спостереження за забрудненням атмосферного повітря Чернівецькому обласному центру з гідрометеорології з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища виділено 88.0 тис. грн.

4. Збереження природно-заповідного фонду.

На придбання кормів для підгодовлі лебедів-шипунів у орнітологічному заказнику «Чорторійський» з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища виділено 10.0 тис. грн.

5. Наука, інформація, еколого-просвітницька робота, матеріально-технічне забезпечення природоохоронних організацій.

На проведення 17 природоохоронних заходів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища виділено 1645.104 тис. грн.

Зокрема, у 2019 році профінансовано:

- створення еколого-просвітницького центру поряд села МихалковоСокирянського району на території національного природного парку «Хотинський» у розмірі 92.0 тис. грн.;
- модернізація експозиції еколого-просвітницького центру національного природного парку «Вижницький» у розмірі 95.098 тис. грн.;
- матеріально-технічне забезпечення Чернівецького обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді у розмірі 96.0 тис. грн.;
- створення еколого-просвітницького центру на базі Горошовецького закладу загальної середньої освіти Юрковецької сільської ради Заставнівського району у розмірі 100.0 тис. грн.;
- матеріально-технічне забезпечення еколого-просвітницького центру на базі Новоселицької загальноосвітньої школи №3 I – III ступенів Новоселицької міської ради у розмірі 100.0 тис. грн.
- заходи з облаштування Регіонального Оргуського еколого-інформаційного центру при управлінні екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації у розмірі 60.778 тис. грн.
- створення еколого-просвітницького центру на базі Кам"янської ЗОШ I-III ступенів Сторожинецького району з фонду виділено 100.0 тис. грн.
- підтримка діяльності еколого-просвітницького центру на базі кафедри ботаніки, лісового і садово-паркового господарства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича виділено 25.0 тис. грн.

Також були виділені субвенції:

- 10.0 тис. грн (для національного природного парку «Хотинський») на проведення літнього екологічного табору «Summeresco-camp 2019» та навчального курсу «Школа еколога».
- 7.0 тис. грн. (для національного природного парку «Хотинський») на організацію та проведення природничої школи «Екоклас-2019».
- 40.0 тис. грн. (для Департаменту охорони здоров'я обласної державної адміністрації) на виготовлення проектно-кошторисної документації з капітального ремонту зовнішньої каналізаційної мережі ОКУ «Лікарня швидкої медичної допомоги».

- 50.0 тис. грн. (для управління екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації) на виготовлення монографії «Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області у 2018 році».
- 243,658 тис.грн.(для Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича) на здійснення науково-дослідної роботи «Наукове обґрунтування принципів планування сталого якісного розвитку річки Прут у межах Чернівецької області».
- 285.0 тис.грн.(для Державної екологічної інспекції Карпатського округу) на придбання матеріально-технічних засобів для ефективного здійснення оперативних заходів контролю Державною екологічною інспекцією Карпатського округу.
- 142.8 тис.грн. (для управління Державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області) на матеріально-технічне забезпечення рибоохоронного патруля управління Державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області.
- 100.0 тис.грн.(для Басейнового управління водними ресурсами річок Прут та Сірет) на забезпечення комплектуючими автоматизованих гідрометеорологічних постів АІВС «Прикарпаття» Басейнового управління водними ресурсами річок Прут та Сірет.
- 97.770 тис.грн. (для Державної установи «Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України») на переоснащення лабораторії спостереження за забрудненням атмосферного повітря Державної установи «Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»

Виконання
регіональних (комплексних) програм у 2019 році

Таблиця 90

Назва програми	Коли та яким документом затверджена програма	Потреба в коштах обласного бюджету на 2019 рік, згідно з Програмою, тис. грн.	Фактично передбачено в обласному бюджеті на 2019 рік, тис. грн.	Фактично профінансовано з обласного бюджету станом на 01.01.2020, тис. грн.	Фактично використано станом на 01.01.2020, тис. грн.
Комплексна програма з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2019-2021 роки	Чернівецькою обласною Радою № 41-30/19 від 27.03.2019	24871.078	24871.078	19184.25	19184.25

Охороні навколишнього природного середовища особлива увага приділялась у Програмі економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2019 р. В рамках даної програми було:

активізовано діяльність у сфері поводження з відходами, забезпечено вторинну переробку відходів, здійснено облаштування сміттєзвалищ населених пунктів області, забезпечено деякі райони та села області спецтехнікою та контейнерами для збирання твердих побутових відходів;

продовжено роботи з будівництва та реконструкції очисних споруд і каналізаційних мереж населених пунктів області з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища. З Держбюджету фінансування не здійснювалось.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Технічне регулювання в сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки передбачає впровадження наступних заходів:

- екологічну стандартизацію та нормування, це група стандартів з державного класифікатора ДК 004-2003;

- екологічний аудит, відповідно до вимог Закону України "Про екологічний аудит";

- екологічна сертифікація;

- залучення міжнародної фінансової допомоги для вирішення питань технічної допомоги у сфері охорони довкілля.

Стандартизація і нормування є не лише функціями державного управління, а й важливими засобами охорони довкілля. Отримавши закріплення в законодавстві, вони стали загальнообов'язковими. Це означає, що екологічні стандарти повинні виконуватися усіма природокористувачами і в обов'язковому порядку здійснюватися уповноваженими державними органами.

Нормування у сфері природокористування й охорони довкілля полягає у встановленні уповноваженими державними органами екологічних нормативів відповідно до вимог чинного законодавства. І такими екологічними нормативами Закон "Про охорону навколишнього природного середовища" називає:

- 1. Гранично-допустимі викиди та скиди у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин (ГДВ), рівні допустимого шкідливого впливу на нього фізичних і біологічних факторів. Особливостями цих нормативів є те, що вони встановлюються для кожного стаціонарного джерела викидів чи скидів окремо. Основною метою встановлення їх є недопущення перевищення нормативів якості довкілля, особливо нормативів гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин;
- 2. Нормативи гранично допустимих концентрацій (ГДК) забруднюючих речовин в навколишньому природному середовищі та рівні шкідливих і біологічних впливів на нього. Вони належать до санітарно-гігієнічних

нормативів. Це нормативи якості довкілля які встановлюють гранично допустимий рівень фізичних, хімічних та біологічних шкідливих впливів на довкілля. Вони повинні бути єдиними для всієї території України.

У разі необхідності для курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних та інших окремих районів можуть встановлюватися більш суворі нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на навколишнє природне середовище.

3. Нормативи використання природних ресурсів. Вони встановлюються законодавством для різних видів природокористування. Так, Лісовий кодекс України передбачає встановлення лімітів заготівлі деревини в порядку рубок головного користування (ст. 71), Водний кодекс України визначає ліміт використання вод (ст. 49), а Закон "Про мисливське господарство та полювання" передбачає встановлення лімітів використання мисливських тварин (ст. 16) і т. д.

Варто наголосити, що законодавством України можуть встановлюватися й інші нормативи у сфері охорони довкілля і використання природних ресурсів. А розробляються і вводяться в дію вони спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів чи іншими уповноваженими на те державними органами

15.9 Державне регулювання у сфері природокористування

Здійснюючи регулювання у сфері охорони природи м протягом 2019 року управлінням екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА проведена наступна робота:

- Видано Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами викиду – **184**;

- Зареєстровано Звіти з інвентаризації викидів забруднюючих речовин – **164**;

- Визначення величини фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для СГД – **39**;

- Погоджено ліміти споживання питної води для промислових потреб з комунальних і відомчих господарсько-питних водопроводів – **1**;

- Погоджено поточні індивідуальні технологічні нормативи використання питної води – **2**;

- Видано Дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами – **0**;

- Зареєстровано декларації про утворення відходів – **157**;

- Розглянуто та затверджено реєстрові картки об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів – **8**;

- Розглянуто та затверджено технічних паспортів утворення відходів – **94**;

- Погоджено проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок ПЗФ – **0**;

- Розглянуто та затверджено паспорт місця видалення відходів – **3**;

- Пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки документів державного планування – **67**;

- Зауваження та пропозиції до звіту стратегічної оцінки – **36**;

- Реєстрація повідомлень про планову діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля – 23;
- Реєстрація звітів з ОВД – 18;
- Проведено громадських слухань -16;
- Складено протокол громадських слухань звіту з ОВД – 10;
- Складено акт громадських слухань звіту з ОВД – 10;
- Підготовка звіту громадських обговорень - 20;
- Видано висновків з оцінки впливу на довкілля – 19;
- Видано відмов у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля – 1;

15.10. Екологічний аудит

Екологічний аудит проводиться у відповідності до Закону України “Про екологічний аудит” (із змінами) прийнято у 2004 р. Він визначає правові та організаційні засади здійснення екологічного аудиту і спрямований на підвищення екологічної обґрунтованості діяльності суб’єктів господарювання.

Екологічний аудит є обов’язковий в наступних випадках. Його проводять в процесі зміни форми власності (або власників об’єктів), у разі екологічного страхування, передачі об’єктів державної та комунальної власності в довгострокову оренду, створення спільних підприємств, та в інших випадках передбачених законодавством України.

Екологічний аудит як діяльність, направлена на визначення сучасного екологічного стану усіх складових навколишнього середовища, екологічного стану підприємства набуває все більшого значення.

У Чернівецькій області зареєстрована одна юридична особа, ТОВ “Аналітика-сертифікат”, яка відповідно до Реєстру юридичних осіб, що мають право на здійснення екологічного аудиту (внесена до реєстру 20.06.2006 р., сертифікат екологічного аудитора ЕА № 060).

З метою підготовки спеціалістів з екологічного аудиту на кафедрі економічної географії та екологічного менеджменту викладається курс “Екологічний аудит”, на факультеті біології, екології та біотехнології ЧНУ ім. Ю. Федьковича у 2019 році продовжувались викладатися наступні дисципліни: “Екологічна експертиза”, “Природоохоронне інспектування”.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Наукові дослідження з питань охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки ведуться в Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича, Чернівецькому факультеті Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (ЧФ НТУ “ХПІ”), у Буковинському державному медичному університеті.

Останніми роками досліджувалися різні типи екосистем Чернівецької області. Особлива увага приділялася дослідженням слабоурбанізованих селітебних та пасторальних екосистем. Уперше на базі ієрархічної біоіндикації створені геоінформаційні карти екологічного стану Чернівецької області. Запропонована оригінальна методика визначення внеску різних антропогенних факторів у загальну екологічну ситуацію

Наукові дослідження екологічного спрямування в ЧНУ ім. Ю. Федьковича проводяться Інститутом біології, хімії та біоресурсів на кафедрах

“Біохімії та біотехнологій” (по тематиці “Біохімічні механізми метаболічної адаптації про- та еукаріот як основа для розробки біологічних технологій”), “Екології та біомоніторингу” (по тематиці “Екомоніторинг, екоаудит та екостабілізація регульованих людиною екосистем Чернівецької області”), “Землевпорядкування та кадастру” (по тематиці “Методологічні основи моніторингу та формування стратегії еколого-безпечного землекористування Карпатського регіону та прилеглих територій”), “Ґрунтознавства” (по тематиці “Оцінка якісного стану ґрунтів природних екосистем та антропогенних ландшафтів: параметри, методологія, моделювання”), “Органічної і фізичної хімії та екології хімічних виробництв” (по тематиці “Синтез, дизайн, комп’ютерне моделювання перспективних органічних сполук як потенційних нових матеріалів і речовин”).

Колективом кафедри екології та біомоніторингу Інституту біології, хімії та біоресурсів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича виконано дослідження за **науковою темою** «Екомоніторинг, екоаудит та екостабілізація регульованих людиною екосистем Чернівецької області». Тематика реалізується в рамках кількох наукових напрямків:

Пріоритетний науковий напрямок кафедри в останні роки - визначення масштабів і виявлення факторів ризику **втрат бджолиних колоній**. Дослідження здійснюється в межах: міжнародного моніторингу під егідою асоціації COLOSS, із виконанням функцій національного координатора від України. Втрати бджолиних колоній - одна з найгостріших екологічних проблем сьогодення, ескалація загрожує як екологічній безпеці навколишнього природного середовища, так і продовольчій безпеці людства. В межах Чернівецької області здійснюється дослідження втрат бджолиних колоній на градієнті ландшафтів із традиційним та інтенсивним сільським господарством, що формують стрімкий градієнт, що уможливорює аналіз численних факторів ризику.

У напрямку **розробки основ екосистемного сервісу лісових та паркових екосистем**, запропоновано методику оцінки екологічного сервісу лісових заплавних екосистем. Екосистеми даного типу відрізняються високою різноманітністю екосистемних послуг: водоочисна, руслоукріплююча, берегозахисна, протиерозійна, кольматуюча, нерестозабезпечуюча, водорегулююча. Виділено імперативні екосистемні функції, які забезпечують реалізацію постійних та якісних екосистемних послуг при експлуатації зазначених типів екосистем. Здійснено порівняльний аналіз екосистемних функцій та послуг модельних лісових та паркових екосистем. Запропоновано та апробовано ефективні математичні методи оцінки сервісного потенціалу досліджуваних екосистем. Як модельні екосистеми було обрано об’єкти ПЗФ регіонального та національного значення - заказник “Гарячий Урбан” та НПП «Вижницький», міські парки Чернівців. Встановлено, видовий склад рослин, їх екологічні групи, виявлено інвазійні види (зокрема, *Acer negundo* L., в стадії експансії). На основі аналізу видового різноманіття рослин, едафічних факторів і характеру трапляння, доведено, що сольовий режим ґрунту - лімітуючий фактор для трав’яних рослин парків міста Чернівці.

Запропоновано та апробовано ефективні математичні методи оцінки сервісного потенціалу досліджуваних екосистем.

У напрямку вивчення **синантропізації фауни**, досліджено видовий склад і структуру аранеокомплексів приміщень різного призначення Чернівецької області. Проаналізовано абіотичні і біотичні чинники з урахуванням біотопічних, зональних, часових, трофоекологічних і мікробіологічних аспектів. Установлено термопреферендуми Pholcidae як найбільш численного компонента синантропних аранеокомплексів урбоекосистем Карпатського регіону. Розроблено прилад, який задовільняє вимоги біологічної адекватності експериментів із вивчення температурних преферендумів синантропних членистоногих в умовах штучно створеного градієнта температур (Патент 122808иА, МПК (2017.01). G01N25/00); обґрунтовано доцільність використання при обчисленні термопреферендумів методу прямого усереднення. Установлено, що павуки поїдають широкий спектр жертв у приміщеннях ЗАТ «Чернівецька птахофабрика». На зовнішніх поверхнях членистоногих із виробничих приміщень підприємства виявлено 9 видів патогенних та умовно патогенних бактерій. Істотна бактеріальна контамінованість зовнішніх поверхонь домінантів харчового спектра павуків і переважання у складі аранеокомплексів тенетників, які уникають частого переміщення, свідчить про причетність павуків до стримування поширення бактерій у тваринницьких господарствах.

Результати наукових досліджень представлено у вигляді наступних приладів, макетів, моделей:

В рамках Українсько-Австрійського проекту створено сайт «Моніторинг успішності зимівлі бджолиних колоній в Україні». Сайт використовується науковцями для залучення респондентів до моніторингу втрат бджолиних колоній, а також для інформаційної підтримки бджолярів України, розміщення інформації щодо проблем бджільництва.

Виготовлено макет заплавного мікрокосму, продемонстрований 19 травня 2017 року на обласній виставці «BukScienceDays. Spring-2017», проведений у рамках всеукраїнської акції «Дні науки».

Розроблено 2 нових методики - EcoNet оцінки сервісного потенціалу лісових заплавних екосистем та мікрокосмного моделювання лісових заплав.

Створені EcoNet моделі 14 лісових заплавних екосистем.

Розроблено прилад для вивчення температурних преферендумів синантропних членистоногих в умовах штучно створеного градієнта температур (Патент 1228081А, МПК (2017.01) G01N25/00).

Розроблено програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти галузі знань 10 «Природничі науки», спеціальності 101 «Екологія», що пройшли зовнішнє рецензування. Розроблено програму підготовки доктора філософії (PhD) за освітньо- науковою програмою 101 Екологія.

Члени кафедри виступили на **Всеукраїнських екологічних форумах:**

- Першому спеціалізованому міжнародному екологічному форумі «Еко

Форум - 2017», м. Запоріжжя;

- Парламентських слуханнях, м, Київ,

- круглому столі «Екологічні аспекти розвитку гідроенергетики в Україні»
Верховна Рада України 18 квітня 2018 року м. Київ;

- круглому столі «Розвиток та комерціалізація біоенергетичних технологій
у муніципальному секторі України»;

- круглому столі «Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну
політику України»;

- доповідь на засіданні Національної екологічної Ради України
«Пріоритетні екологічні проблеми Чернівецької області»;

- доповідь на засіданні Національної екологічної Ради України «Екологічні
наслідки функціонування Дністровської ГЕС»

Міжнародне наукове та науково-технічне співробітництво

Члени кафедри пройшли наукове стажування у провідних наукових
зкладах за кордоном: Міжнародний тренінговий курс "MASHAV"
"Environmental Management of Natural Parks and Reserves" (Ізраїль); Університет
Карла Франца в місті Грац (Австрія);

Відбувся візит Д-ра. Роберта Бродшнайдера і проф. Карла Крайцгайма з
університету м. Грац (Австрія) і проф. Пера Ангельстама зі Шведського
аграрного Університету (Швеція) для проведення спільних досліджень

Участь у міжнародних конференціях: 13th COLOSS Conference (November
2-3, 2017, Athens, Greece), International Conference of Ecosystems (ICE2017) (June
2-5, 2017, Tirana, Albania).

Друк

Опубліковано 9 підручників (видані за кошти Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича) та 2 монографії
(монографія українською мовою видана за кошти ЧНУ, монографія
румунською мовою - за кошти Університету імені Олександра Іоан Кузи (м.
Яси, Румунія)).

Вийшли з друку 71 стаття у фахових виданнях (з них 13 включені до
міжнародних наукометричних баз Scopus і Web of Science), 50 тез доповідей на
міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Інші форми наукової діяльності

На кафедрі наявні аспірантура та докторантура за спеціальністю -
03.00.16 - екологія. На даний час у докторантурі навчається один докторант, у
аспірантурі - 2 аспіранта..

У 2018 р. відбувся успішний захист дисертаційних робіт на здобуття
наукового ступеня кандидата біологічних двох випускників магістратури і
аспірантури кафедри екології та біомоніторингу.

Функціонує спеціалізована вчена рада Д.76.051.05, у складі якої
працюють три члена кафедри, у тому числі й голова спеціалізованої вченої
ради.

Міжнародні гранти

У 2016-2017 рр. кафедри виконала Програму міжнародного гранту Tempus EсоBRU, спрямованого на екологізацію професійно-технічної та загальної освіти.

У 2017-2018 рр. - білатеральний проект «Дослідження смертності медоносних бджіл в Україні й Австрії: спільний аналіз даних і факторів ризику, інформаційна підтримка бджолярів».

Еколого-просвітницька діяльність

Постійно здійснюється еколого-просвітницька діяльність та проводяться тренінги-семінари для вчителів-учасників екологічної мережі Чернівецької області, зокрема:

- семінар-тренінг «Екологічна культура - важлива домінанта позашкільної екологічної освіти» для керівників гуртків екологічного профілю, вчителів, методистів, викладачів коледжів та ПТУ;
- щорічна літня школа з екологічної культури для вчителів області (сmt Лунка Сторожинецького району);
- щорічна школа з екологічної культури бджільництва в рамках міжнародного моніторингу;
- круглі столи для вчителів області з екологічного виховання молоді (02.06.2016, 21-22.06.2016, 14.09.2016);
- етноекологічна конференція для вчителів області (с.Ошихліби Кіцманського району 27.11.2016);
- семінар для керівників гуртків позашкільних закладів «Сучасні методики досліджень екологічного спрямування в умовах навчального закладу»
- виїзний тренінг з опрацювання методик весняних досліджень для учасників проекту «Етноекологічні особливості та дослідження екологічного стану Буковини»;
- педагогічна школа учасників науково-освітнього проекту «Етноекологічні особливості та дослідження екологічного стану Буковини»;
- семінар-тренінг для вчителів сільських шкіл «Екологічна освіта та просвіта учнів навчальних закладів»;
- науково-практична конференція з основних проблем екологічної освіти «Екологічна освіта та просвіта учнів навчальних закладів»;
- всеукраїнський семінар заступників директорів центрів еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді «Розвиток науково-пізнавальної активності дітей та учнівської молоді засобами еколого-натуралістичної роботи»;
- зустріч із буковинськими науковцями та бджолярами за участі австрійського проф. Р. Бродшнайдером із доповіддю на тему «Varroa, віруси, особливості харчування і агрохімікати як причини загибелі бджолосімей» .2018;
- вебінар «Екологічні ризики в агровиробництві» в рамках проекту ЕкоБРУ 2016;

- Європейський тиждень мобільності (ETM) 2018;
- «Діти Донеччини екологічними стежками рідної України»;
- зустріч викладачів кафедри екології та біомоніторингу, педагогів комунального закладу "Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді" з учнями загальноосвітньої школи села Кримське Новоайдарського району Луганської області
- Круглий стіл «Екологічні проблеми чернівецької області та шляхи їх розв'язання на засадах збалансованого (сталого) розвитку» 5 квітня 2018 року;

Здійснювалася активна **робота з обдарованою учнівською і студентською молоддю**. Колективом кафедри підготовлено призерів Всеукраїнської олімпіади з дисципліни «Загальна екологія» на базі НУБіП (м. Київ) і отримано по одному диплому III ступеня у 2017 р. і 2018 р., а також призерів Всеукраїнської учнівської олімпіади з екології (диплом II ступеня у 2016 р., диплом II ступеня у 2017 р., диплом II і III ступенів у 2018 р.).

Викладачі кафедри включені до складу журі Всеукраїнської олімпіади з екології та міжнародного конкурсу екологічних проектів, а також задіяні у роботі журі обласних конкурсів:

- Обласний тур міжнародного конкурсу «Традиції народів України, Болгарії і Молдови, щодо раціонального використання, збереження та відновлення біорізноманіття»;
- Обласний конкурс-захист наукових робіт «Живи Земле»;
- Обласний конкурс-захист наукових робіт «Юний дослідник»;

Викладачі кафедри долучалися до розробки Всеукраїнською екологічною лігою проекту Стратегії сталого розвитку до 2030 року.

Працювали у складі робочої групи з питань підготовки Комплексної програми поводження з твердими побутовими відходами у Чернівецькій області на 2019-2021 рр. (доруч. № 121-П від 04.12.2018 р.)

Працюють у складі Басейнової ради Дністра у засіданнях правління ВЕЛ та Національної екологічної ради.

Наукові дослідження із зазначеного напрямку ведуться співробітниками кафедри гігієни та екології БДМУ (зав. кафедри д.м.н., проф. Власик Л.І.) в рамках науково-дослідної роботи, державний реєстраційний номер Oil 9U101345 «Наукове обґрунтування гігієнічних принципів та підходів до мінімізації негативного впливу природних і антропогенних чинників на здоров'я населення та стан довкілля урбанізованих і заповідних територій Буковини» в партнерстві із кафедрою мікробіології та вірусології БДМУ (завідувач кафедри д.м.н., проф. Дейнека С.Є., головний виконавець - к.мед.н. Бурденюк І.П.) та кафедрою патфізіології (головний виконавець - д.б.н., проф. Мислицький В.Ф.)

Проведена наступна робота (за зазначений період):

1. Співробітники кафедри являються партнерами Міжнародного українсько- британського проекту «Internalization Higher Education» (UKR 15E/14/28.01.16) за напрямом «Оцінка гідроекологічних та санітарно-

гігієнічних умов річкової мережі Покутсько-Буковинських Карпат».

2. Заклучено договори про сприяння розвитку екологічної мережі та природно-заповідного фонду на території Чернівецької області із Національним природним парком «Вижницький» (2015 р.), про санітарно-екологічну оцінку урбанізованих та заповідних територій Чернівецької області із Державною екологічною інспекцією у Чернівецькій області (2017 р.), про наукове співробітництво із Управлінням екології та природних ресурсів 40ДА (2018 р.).

3. В рамках вищезазначених угод проведено санітарно-екологічну та мікробіологічну оцінку води, ґрунту та повітря різних функціональних зон НПП «Вижницький» та прилеглих територій традиційного господарювання. Розроблено та впроваджено «Програму сталого розвитку НПП «Вижницький» на основі дотримання принципів екологічної безпеки». Отримано акт промислового випробовування перспективної технології створення паливних брикетів із відходів деревини із застосуванням лігнінзв'язуючої речовини на виробничих потужностях «Вижницької біопаливної кампанії». Вдосконалено технологію очистки поверхневих вод річкової мережі Покутсько-Буковинських Карпат із використанням волокнистого носія «ВІЯ» та реагентного методу на основі гіпохлориту натрію (подано Заявку на корисну модель).

4. Отримано деклараційний патент на корисну модель «Спосіб біологічного очищення малих річок» (Заявка № и201901371, Висновок, затверджений Міністерством економічного розвитку і торгівлі України 03.05.2019 р. № 10737/ЗУ/19) спільно із співробітниками Запорізького національного університету та Інституту колоїдної хімії та хімії води ім. А.В. Думанського НАН України.

5. Опубліковано 16 наукових праць з питань оцінки екологічного стану та підвищення рівня екологічної безпеки Покутсько-Буковинських Карпат у наукових фахових виданнях України та зарубіжних періодичних виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science, Index Copernicus та ін.

6. Співавторство в 2-х колективних монографіях з питань оцінки якості води, водокористування та екобезпеки води, опублікованих за кордоном в Англії та Польщі (*Water Security: Monograph*. Bristol: UWE. 2016; *Water Supply and Wasterwater Disposal. Monografie*. Lublin: Lublin University of Technology, 2018p.)

7. Взято участь у Шостому Всеукраїнському з'їзді екологів з міжнародною участю (м. Вінниця, 20-22 вересня 2017 р.) та 7 Міжнародних конгресах та наукових конференціях з питань сталого розвитку, екологічної безпеки та розвитку екомережі.

8. Отримано шість дипломів Переможця Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з екології (Полтава, ПолтНТУ ім. Ю. Кондратюка 2016-2019 рр. в тому числі Диплом I ступеня ст. III курсу Белікова Л.О.), екологічної безпеки (Львів, ЛДУБЖД, 2016-2019 рр.) та Диплом I ступеня студентської наукової олімпіади з гігієни та екології (2018 р.).

9. Видано 2 підручники для студентів екологічних та медичних спеціальностей ВНЗ України (Радіоекологія, 2018 р.; Охорона праці в галузі, 2019 р.)

10. Співробітники кафедри гігієни та екології року прийняли участь у проведенні круглого столу «Якість води - здоров'я населення Буковини» на базі Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського Національного торговельно-економічного університету. Студентами та викладачами кафедри підготовлено санітарно-просвітницьку акцію - тематичний урок «День народження Землі» для школярів 2-А класу Чернівецької СШ І ст. №35, з нагоди Дня землі прийняли участь в екологічній акції «БДМУ проти пластику».

15.12.Участь громадськості у процесі прийняття екологічно значущих рішень

15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій

Спільно з державними природоохоронними установами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування все повніше заявляють про себе громадські екологічні організації в справі оздоровлення довкілля та формування екологічної культури населення краю. Діяльність їх носить різнобічний характер: внесення пропозицій і участь в прийнятті рішень з питань екології в органах влади, організація та проведення конкретних природоохоронних заходів з охорони та примноження природних ресурсів, здійснення природоохоронного контролю, поширення екологічних знань, видавнича діяльність, розвиток міжнародного співробітництва тощо.

На Буковині широко відомі акції по створенню пам'ятних зелених насаджень, прибиранню населених пунктів, зокрема: "Зелена толока", посадка дерев на алеї "Пам'яті жертв аварії на Чорнобильській АЕС" та в "Парку тисячоліть", присвячена проведенню в області дня Довкілля, "Зелений пояс Чернівців" тощо, які проводяться спільно із громадськими організаціями "Зелений світ Буковини", Буковинська філія національного екоцентру України "Крона", обласна організація Українського товариства охорони природи, Всеукраїнська екологічна Ліга. Поряд з названими організаціями цікаві проекти з проблем захисту та оздоровлення довкілля виконують дитячі і молодіжні організації області: "Паросток", "Водограй", "Буквиця", "НЕО", "В гармонії з природою". Особливо відчутна їх активність в рамках проведення заходів Всеукраїнських та загальнообласних конкурсів "Мій рідний край, моя земля", "Пізнай наш рідний край", "До чистих джерел", "Марш парків", "Вчимося заповідати", "Парки – легені міст і сіл", "Птах року", "Першоцвіт", "Живи, ялинко".

Громадськістю ведеться також спостереження за довкіллям. Наприклад, така громадська екологічна організація, як "АкваБук", яка функціонує при хімічному факультеті Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, проводить велику дослідницьку роботу по виявленню і формуванню банку даних про джерела забруднення природних вод міста та області, зосереджує свою увагу на питаннях дії на організм радіоактивного випромінювання, хімічних речовин, що використовуються в побуті, на

присадибних ділянках, миючих засобах, забрудненні довкілля кислотами з автомобільних акумуляторів, питної води механічними домішками тощо.

Відчутна роль громадськості в роботі по розвитку заповідної справи та збереженню біорізноманіття, формуванню екологічної мережі та її інтегруванню в Європейську екомережу.

Тема сталого розвитку починає домінувати в співпраці з багатьма організаціями. Наприклад, керівниками організацій “Зелений світ Буковини”, Буковинської філії національного екоцентру України “Крона” та іншими розроблена Концепція сталого екологічного розвитку м. Чернівці, яка активно обговорювалась і знайшла свою підтримку в управлінні екології та природних ресурсів та в органах влади міста.

Наполегливо домагається розвитку сільського зеленого туризму на Буковині Чернівецьке обласне громадсько-молодіжне об’єднання “Буквиця”, яке працює на базі Чернівецького педагогічного коледжу ім. Ю. Федьковича. З даних питань послідовно проводяться семінари – тренінги для населення Путильського, Вижницького, Хотинського та Сторожинецького районів.

До висвітлення природоохоронних проблем активно долучається і така громадська екологічна організація, як “Вежа”, очолювана журналістом з багаторічним досвідом, шеф-редактором незалежної газети “Версії” Л. Чередарик.

Управління екології та природних ресурсів постійно сприяє громадським екологічним організаціям у проведенні ними екологічних заходів, надаючи їм методичну, організаційно-практичну допомогу.

Про визнання налагодженої спільної і дієвої роботи державних та громадських екологічних організацій в досягненні конкретних результатів можна судити з того, що наша область визначена базовою для проведення проекту “Підтримка розвитку Національної екологічної мережі України у рамках формування Всеєвропейської екологічної мережі. Задум та втілення у пілотній зоні”. В якості експертів в проекті задіяні фахівці управління екології та природних ресурсів, вищих навчальних закладів області, представники ряду громадських екологічних організацій.

Досвід спільної з громадськістю екологічної діяльності засвідчує (всього в області діє 31 громадська організація природоохоронного спрямування), що за умови об’єднання зусиль природоохоронних органів та активної підтримки громадськості можна розв’язати складні природоохоронні проблеми, поліпшити екологічну ситуацію для нинішніх та майбутніх поколінь.

15.12.2. Діяльність громадських рад

Діяльність громадської ради при управлінні екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації протягом останніх років була спрямована на:

1. Розгляд питань щодо екологічної безпеки законсервованих звалищ ТПВ.

2. Вимоги чинного законодавства щодо контролю за місцями колишнього захоронення твердих побутових відходів і могильниками.

3. Інформування управління екології та природних ресурсів щодо екологічного стану полігонів ТПВ.

4. Опрацювання питання щодо можливих шляхів контролю за екостаном місць колишнього захоронення ТПВ.

5. Про доцільність будівництва малих ГЕС в Буковинських Карпатах.

6. Про заборону промислового вилову риби в Дністровському водосховищі.

15.13. Екологічна освіта та інформування

У 2019 році установами освіти, громадськими екологічними організаціями, громадської ради управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА за підтримки управління екології та природних ресурсів продовжувалась робота по поліпшенню екологічної освіти та виховання широких верств населення області.

В організації екологічної освіти дотримувався підхід неперервного процесу, що охоплює всі вікові, соціальні та професійні групи населення. Зокрема, щорічно запроваджується курс за вибором “Основи екології” в основній та старшій школах, відпрацьована система позакласної та позашкільної роботи, інститутом післядипломної педагогічної освіти відрецензовано та схвалено ряд адаптованих і авторських програм з екології, проводяться семінари для відповідної категорії викладачів.

Екологічна освіта в старшій школі впроваджується через функціонування профільних класів хіміко-біологічного напрямку, де викладаються різноманітні спецкурси та факультативи. Учні старших класів залучені до роботи на хіміко-біологічному факультеті Буковинської малої академії наук.

Забезпечення екологічної освіти і виховання в позашкільних навчальних закладах, методичною літературою, здійснюється шляхом використання та розробки навчально-методичних матеріалів: посібників, довідників, пам’яток, розробок, сценаріїв та підготовки нових програм.

У 2019 році в позашкільній екологічній освіті і вихованні використовувались в основному програми затверджені і рекомендовані МОН України, а також авторські програмами розроблені і затверджені ОІППО.

В області з грудня по січень щорічно проводиться акція “Живи ялинко” з метою збереження хвойних рослин краю і відновлення новорічних народних обрядів, формування екологічної, естетичної, трудової культури учнівської молоді, виховання національно свідомого громадянина нашої незалежної держави на багатовікових традиціях українського народу.

В більшості шкіл області на правах навчальних лабораторій під відкритим небом уже понад 20 років діють навчальні екологічні стежки, робота на яких набуває широких масштабів. Важливою складовою роботи на екостежках є дослідницька діяльність, на основі якої юннати пишуть наукові роботи, знайомляться з інформацією про рослини і тварини з Червоної книги, вивчають різні екосистеми, проводять велику практичну природоохоронну роботу, вивчають екологічний стан річок та джерел. На екостежках проводяться виховні та організаційно масові заходи.

В екологічному вихованні особлива роль належить учнівським екологічним колективам (агітбригадам). Слово, пісня, підкріплені ділом, скоріше знаходить шлях до серця слухача і глядача. Мережа таких агітбригад широко розгалужена в Україні і у нас на Буковині.

В школах і позашкільних закладах нашої області діє, на даний час, понад 180 екологічних агітбригад, якими охоплено понад 2500 учнів. Найактивніше проводиться робота з цього напрямку в Новоселицькому, Сторожинецькому районах.

Школярі і учнівська молодь Буковини щороку беруть активну участь у Всеукраїнському конкурсі "Мій рідний край, моя земля", підсумки якого проводяться в двох номінаціях:

- обласний збір та виставка юних аграрників, тваринників, лісівників;
- обласний збір юних екологів.

Освітнянська газета "Крайова Освіта" постійно друкує матеріали щодо екологічного виховання учнів.

Чернівецька обласна організація "Всеукраїнська екологічна ліга" (ВЕЛ) започаткувала збирання, узагальнення досвіду природоохоронної освітнянської роботи, напрацьованого педагогами України: видає щомісячний прес-бюлетень, де подаються екологічні новини України і світу, висвітлюється кращий досвід природоохоронного руху, розповсюджує книги з "Бібліотеки Всеукраїнської екологічної ліги", має випуски двох серій — "Екологічна освіта і виховання" та "Природоохоронні акції", де подаються сценарні плани уроків з екології, позакласних заходів екологічної тематики, рекомендації щодо проведення практичних природоохоронних акцій. Журнал ВЕЛ "Екологічний вісник" теж збирає цікавий науковий та методичний матеріал в рубрику "Екологічна освіта та виховання".

Особливу увагу Всеукраїнська екологічна ліга приділяє вихованню екологічно свідомої особистості, виPLEканню потреби у підростаючого покоління до участі у конкретній роботі на захист довкілля. З цією метою ВЕЛ стала засновником Всеукраїнської дитячої спілки (ВДС) "Екологічна варта", що об'єднує дітей і підлітків, та Національного молодіжного центру "Екологічні ініціативи", що об'єднала студентів.

У пошуках нетрадиційних, високоефективних форм роботи з дітьми ВЕЛ створила навчально-тренінговий центр "Екологічна варта", основна мета діяльності якого — забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей, сприяння соціальному становленню учнівської молоді шляхом залучення до роботи Всеукраїнської дитячої спілки "Екологічна Варта". Створення таборів відпочинку з екологічною направленістю для дітей і підлітків є однією із складових частин екологічного навчально-виховного процесу. Програма роботи навчально-тренінгового Центру "Екологічна варта" поєднує відпочинок з науковими дослідженнями, практичними природоохоронними заходами, творчою роботою дітей.

Чернівецький факультет Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" готує фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями "бакалавр", "спеціаліст" та "магістр" за чотирма

спрямуваннями, в т.ч. за напрямком – 0708 “Екологія”. За даним напрямком на кафедрі екології і права навчається 335 студентів денної та заочної форм навчання за трьома спеціалізаціями: “Екологічні проблеми хімічної промисловості”, “Екологія лісового і заповідного господарства”, “Прикордонний екологічний контроль”. Особлива увага при підготовці фахівців-екологів відводиться вивченню дисциплін управлінського, еколого-правничого характеру, заповідної та природоохоронної справи, що відповідає практичним потребам регіону у фахівців саме даного спрямування. При читанні цілого ряду фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін, таких, як “Екологія людини”, “Радіоекологія”, “Урбоекологія”, “Екологічне право”, “Ландшафтна екологія” та ін., широко використовується місцевий матеріал, здобутий співробітниками факультету в наукових дослідженнях, громадських слуханнях, екологічних експертизах тощо.

Справі екологічної освіти в регіоні сприяє також плідна видавнича праця науковців місцевих вузів та працівників управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА.

У Буковинському державному медичному університеті в процесі навчання студентам викладається методологія і загальні закономірності зв'язку здоров'я з факторами і умовами навколишнього середовища; походження, властивості та вплив основних природних та антропогенних факторів навколишнього середовища і соціальних умов на екологічну ситуацію та здоров'я населення. Вивчаються якісні та кількісні показники для гігієнічної діагностики навколишнього середовища і оцінки його впливу на здоров'я населення тощо.

Післядипломна екологічна освіта забезпечує неперервність екологічної освіти та включає систему підвищення кваліфікації та перепідготовки державних службовців, керівного складу підприємств, організацій, установ, підприємців, а також підготовку фахівців-екологів найвищої кваліфікації — кандидатів і докторів наук у галузі екології та охорони навколишнього середовища, на базі провідних ВНЗ.

Інформування населення області щодо стану навколишнього природного середовища забезпечувалось шляхом:

- публікацій матеріалів в пресі;
- виступів по радіо і телебаченню;
- участі в круглих столах, брифінгах, науково-практичних конференціях, сесіях обласної та місцевих рад;
- виступів з лекціями, бесідами в учнівських і студентських аудиторіях, серед населення;
- підготовки інформаційно-довідкових матеріалів та їх розміщення в громадських екологічних приймальнях;
- співучасті у випуску екологічного вісника Буковини — журналу “Зелена Буковина”.
- організації збору, підготовки та систематичного поповнення матеріалів веб-сайтах управління екології та природних ресурсів та Мінекоресурсів в мережі Інтернету.

В 2019 році керівником управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА щомісяця проводились виїзні прийоми громадян. Серед основних питань, що були порушені на зустрічах були питання облаштування сміттєзвалищ населених пунктів області, фінансування природоохоронних заходів, реконструкції очисних споруд, розширення та функціонування об'єктів природно-заповідного фонду області, питання санітарно-оздоровчих заходів у національних природних парках.

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Враховуючи прикордонне розміщення Чернівецької області, для розв'язання наявних екологічних проблем краю широко використовуються можливості міжнародного співробітництва.

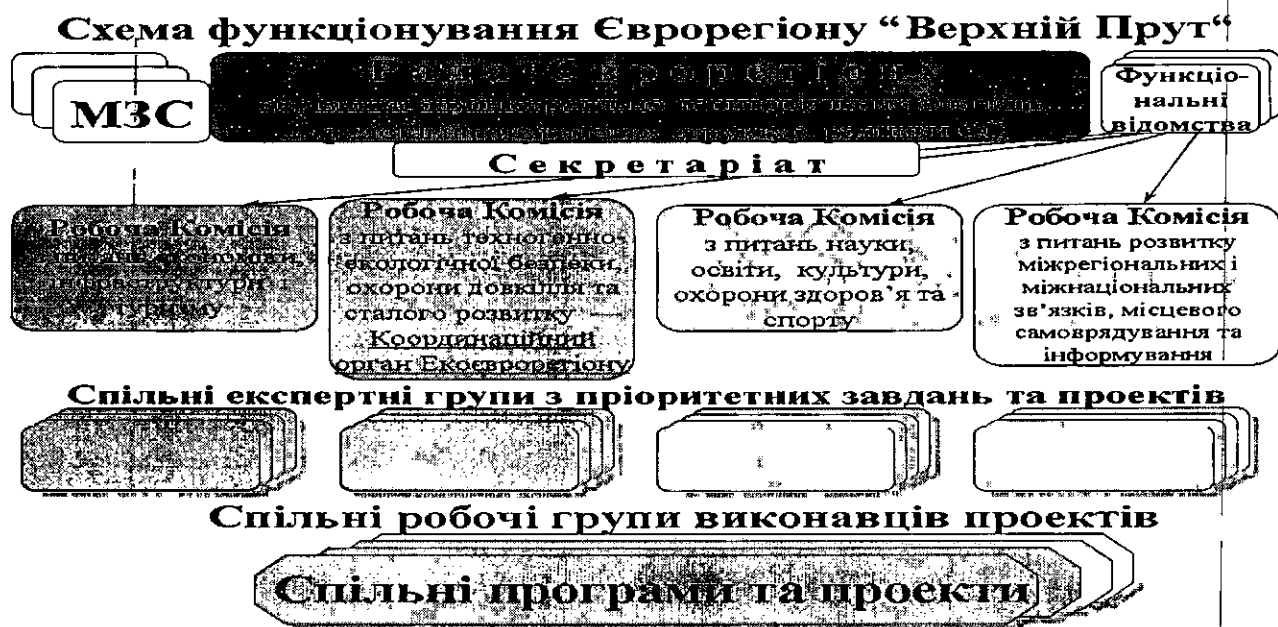
Чернівецька область підтримує міжнародні зв'язки з 8 регіонами 7 зарубіжних країн, зокрема, з провінцією Саскачеван (Канада), округом Швабія (Німеччина), Сучавським повітом (Румунія), департаментом Майєнн (Франція), Шльонським та Лодзьким воєводствами (Республіка Польща), Вараждинською жупанією (Республіка Хорватія) та Вітебським обласним виконавчим комітетом (Республіка Білорусь).

В рамках укладених міжрегіональних угод область динамічно розвиває міжрегіональне партнерство з округом Швабія (Німеччина) та Сучавським повітом (Румунія) – впродовж 20 років, департаментом Майєнн (Франція) та Лодзьким воєводством (Республіка Польща) – впродовж 15 років. В звітному періоді зусилля виконавчої влади області були зосереджені на забезпеченні сталого розвитку цих партнерств. На цей час співпраця області із вищезазначеними регіонами іноземних держав є багаторівневою та, враховуючи євроінтеграційні процеси в Україні, перейшла від культурних обмінів та обмінів досвідом до співпраці у реалізації проектів задля вирішення спільних проблем у різних сферах життєдіяльності.

Задля розширення міжнародного міжрегіонального партнерства Чернівецької області в поточному році опрацьовано проекти угод про співробітництво Чернівецької обласної державної адміністрації (Україна) з Сучавською повітовою радою (Румунія) та Земельним урядом землі Каринтія (Республіка Австрія), які передбачається підписати до кінця року.

Чернівецькою областю ініційовано створення Єврорегіону «Верхній Прут», який розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2002 року №59-р визначено пілотним для «експериментального опрацювання в його межах механізмів транскордонного співробітництва як елементів процесу європейської інтеграції і розбудови регіональної політики».

Функціональна структура Єврорегіону повністю забезпечує посередницьку роль євроінтеграційного механізму:

Серед перших кроків Єврорегіону «Верхній Прут» було запровадження партнерства Єврорегіону з територіальними одиницями країн ЄС, і першим таким офіційним партнером стала федеральна земля Карінтія (Австрія).

Функціонування Єврорегіону «Верхній Прут» дозволяє запроваджувати інноваційні механізми розвитку транскордонного співробітництва. Яскравим прикладом цьому можуть слугувати об'єднані засідання депутатів Чернівецької обласної ради та Сучавської повітової ради Румунії у 2008, 2012 та 2017 роках, під час яких розглядались питання, що відповідають взаємним державним і місцевим інтересам обох країн та визначені серед основних пріоритетів політики сусідства ЄС і Ради Європи.

Задля посилення ролі Єврорегіону «Верхній Прут» в соціально-економічному розвитку області, Чернівецькою обласною державною адміністрацією у 2018 році проведено засідання Ради Єврорегіону та перебрано головування в Єврорегіоні, а також затверджено План діяльності Ради Єврорегіону «Верхній Прут» на період до 2019 року.

У 2018 році в рамках виконання зазначеного Плану за сприяння Чернівецької облдержадміністрації проведено 2 Міжнародні конференції на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Чернівецького торгово-економічного інституту Київського національного торгово-економічного університету, Економічний форум у м.Сучава, Міжнародний фестиваль виробників пива в м.Сучава, обласний агропромисловий ярмарок «Буковинська осінь 2018» у с. Реваківці Кіцманського району Чернівецької області.

Окрім того членами Ради Єврорегіону «Верхній Прут» узгоджено питання щодо запровадження мобільної аварійно-рятувальної служби медичної допомоги та реанімації за аналогією існуючій в Румунії та Республіці Молдова службі «SMURD» на базі Управління ДСНС України у Чернівецькій області в рамках пілотного проекту, який передбачається реалізувати у рамках Спільної операційної програми «Румунія – Україна 2014-2020». З цією метою укладено

Протокол намірів про співробітництво членів Єврорегіону «Верхній Прут» у сфері захисту населення від надзвичайних ситуацій, подій техногенного та природного характеру, а також від їх наслідків. На цей час вказана ініціатива знайшла широку підтримку у відповідних центральних органах виконавчої влади Румунії та Республіки Молдова, а проектну пропозицію подано на конкурсний відбір проектів у рамках Спільної операційної програми «Румунія – Україна 2014-2020».

Одним і з пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку регіону є розвиток транскордонного співробітництва, визначальним чинником якого є формування системи проектів, що відповідають євроінтеграційним пріоритетам державної та європейської регіональної політики. Чернівецька область є активним учасником міжрегіонального та транскордонного співробітництва, що яскраво проявляється через призму імплементації цілої низки різноманітних проектів. Гарним прикладом цьому слугує участь Чернівецької області у Спільній операційній програмі «Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007-2013» Європейського інструменту сусідства та партнерства, завдяки якій в області вдалося успішно завершити реалізацію 28 проектів транскордонного співробітництва на суму більше 13 млн. євро. Серед них – важливі для регіону інфраструктурні, природоохоронні, туристичні, культурологічні та інші проекти.

Головними результатами впровадження цих проектів є: придбання та встановлення обладнання для двох горизонтальних пісколовок з пропускною спроможністю 100 000 м³/день для очищення води в м. Чернівці; впорядкування сміттєзвалища в м.Сторожинець та придбання контейнерів для сміття і сміттєвоза; проведення капітального ремонту хірургічного відділення та придбання медичного обладнання для Новоселицької та Заставнівської ЦРЛ, автомобіля швидкої допомоги та реанімобіля із медичним обладнанням та рентгенапарату; придбання 2 глибокорозпушувачів, 2 автомобілів-самоскидів, 4 екскаваторів, 2 автогрейдерів для боротьби з ерозією ґрунтів; задля впровадження системи реагування на надзвичайні ситуації, що спричиняються повеннями, збудовано та введено в експлуатацію 30 гідрометеорологічних автоматизованих станцій, створено автоматизовану систему раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та сповіщення населення до складу якої входять: прогностичні моделі, ГІС складова, система оповіщення (24 пункти), влаштовано берегоукріплення методом габіонних ящиків, загальною протяжністю понад 770 м. Крім того, підвищилась компетентність фахівців у відповідних галузях через участь у тренінгах та навчаннях, виготовлення та розповсюдження інформаційних матеріалів щодо бережного ставлення до води, поводження з відходами, боротьби з ерозією ґрунтів, профілактики захворювань, а також поширення інформації через веб-сайти проектів та публікації у регіональних ЗМІ.

В рамках Програми територіального співробітництва країн Східного партнерства «Україна – Молдова» в області реалізовано 8 проектів (3 у сфері культури, освіти та спорту, 1 у галузі медицини, 3 стосовно захисту навколишнього середовища, 1 з безпеки життєдіяльності), залучено близько

900,0 тис. євро грантових коштів, що складає майже третину від загального бюджету зазначеної Програми.

В рамках реалізації вказаних проектів вдалося досягнути наступних основних результатів: придбано діагностичне, реанімаційне та хірургічне обладнання для двох лікарень області, створено центр прийому і діагностики для людей, які постраждали від надзвичайних ситуацій, єдину базу даних пацієнтів ОКУ «Лікарня швидкої медичної допомоги м. Чернівці», центри телемедицини в Чернівцях та Новоселиці, придбано телекомунікаційні системи та обладнання для системи оповіщення про повені у 5 громадах області, створено цифровий канал зв'язку та резервний пункт управління, створено 4 бази культурних креативних індустрій (далі - ККІ), виготовлено он-лайн карту ККІ з комунікаційною платформою, розроблено 10 бізнес-моделей для ККІ, проведено фотовиставку «Foto Voice: Голоси зсередини в картинках», здійснено реконструкцію спортивного майданчику на міському стадіоні м. Новоселиця, закуплено обладнання для системи моніторингу якості повітря для м. Чернівці, розроблено стратегічний документ для розвитку велосипедної інфраструктури: «Зміна клімату та транспортна політика Чернівців», встановлено 80 велостійок в школах м. Чернівці, облаштовано 15 км веломаршрутів, сформовано 4 демонстраційні посіви із застосуванням органічних систем захисту (соя, картопля, кукурудза та плодови), закуплено обладнання (в тому числі реактиви, біопестициди) для лабораторії Української науково-дослідної станції карантину рослин Інституту захисту рослин Національної академії аграрних наук України у м. Новоселиця, проведено дослідження з роздільного збору сміття у приватному секторі м. Новоселиця та закуплено сміттєві контейнери та ящики відповідно до потреб за результатами дослідження.

Продовжуючи системну роботу щодо залучення міжнародної технічної допомоги, а також завдяки забезпечення проведення широкої інформаційної кампанії, аплікантами Чернівецької області підготовлено та подано 33 проектні заявки із загальним бюджетом 18,7 млн. євро на конкурсний відбір проектів у рамках **Спільної операційної програми «Румунія-Україна» Європейського інструменту сусідства на 2014-2020 роки**, що значно більше у порівнянні з Івано-Франківською, Закарпатською та Одеською областями.

З метою докорінного покращення земель в області проводиться робота щодо залучення проектів міжнародної технічної допомоги. Зокрема, в Кіцманському районі впроваджувався інвестиційний проект транскордонної співпраці «Румунія-Україна-Республіка Молдова» з «Використання європейського досвіду в боротьбі з ерозією ґрунтів» в басейні р.Прут. За кошти проекту проведено дослідження щодо ерозії ґрунтів в Кіцманському районі, придбано обладнання та закуплено с/г техніку (розпушувачі, екскаватори, тощо) на суму 1,5 млн.євро.

Відповідно до Спільної операційної програми «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2014-2020» серед головних пріоритетів є екологічні:

кооперації дрібних товаровиробників, формування для них ринкової інфраструктури;

- висвітлення на сайті облдержадміністрації заходів, спрямованих на реалізацію державної політики європейської інтеграції.

Важливим елементом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ). Ними передбачено суттєву лібералізацію торгівлі (усунення тарифів чи квот) між сторонами, гармонізацію законодавства і нормативно-регуляторної бази.

Робота над створення ЗВТ, серед іншого, полягатиме у:

- скасуванні Україною та ЄС ввізних мит на більшість товарів, що імпортуються на ринки один одного;

- запровадженні правил визначення походження товарів, які є одним із елементів застосування торговельних преференцій;

- приведенні Україною своїх технічних регламентів, процедур, санітарних та фіто санітарних заходів та заходів щодо безпеки харчових продуктів у відповідність з європейськими, завдяки чому українські промислові товари, сільськогосподарська та харчова продукція не потребуватимуть додаткової сертифікації в ЄС;

- встановленні сторонами найбільш сприятливих умов доступу до своїх ринків послуг;

- запровадженні Україною правил ЄС у сфері державних закупівель, що дозволить поступово відкрити для України ринок державних закупівель ЄС;

- спрощенні митних процедур та попередженні шахрайства, контрабанди, інших правопорушень у сфері транскордонного переміщення вантажів;

- посиленні Україною захисту прав інтелектуальної власності.

Фахівці управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації прийняли участь у Міжнародному екологічному форумі “Довкілля для України”, який відбувся 26-28 квітня 2016 року в місті Києві у Міжнародному виставковому центрі (Броварський проспект, 15). Організаторами заходу є Міністерство екології та природних ресурсів України.

Питання щодо переваг та ризиків для Чернівецької області від підписання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС обговорювалися у прямих ефірах радіопрограми “Точка дотику” на тему “Плюси і ризики економічної частини Угоди про асоціацію України з ЄС” та телепрограми “Телевізійна студія А-3” на тему “Якість вітчизняної продукції і європейські стандарти. Наскільки українські виробники готові до європейського ринку”.

Враховуючи зростання ролі електронних ЗМІ на офіційному сайті Чернівецької ОДА було розміщено старт-пакет інформаційних матеріалів про зовнішню політику України та її відносини з НАТО, зокрема законодавча база відносин з Альянсом. У рубриці “Євроатлантична інтеграція” розміщені останні статті провідних буковинських фахівців щодо транскордонного співробітництва та співпраці з європейськими інституціями, в тому числі у сфері охорони довкілля.

У Чернівцях створений Центр Європейської інформації, одним із завдань якого є інформування населення краю щодо реалізації та моніторингу здійснення політики Європейської інтеграції України та двосторонніх відносин між Україною та ЄС в тому числі у екологічній сфері.

15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм / проектів зовнішньої допомоги

За підтримки облдержадміністрації вживалися заходи щодо реалізації на території області інвестиційних проектів із залученням іноземного капіталу.

З метою докорінного покращення земель в області проводиться робота щодо залучення проектів міжнародної технічної допомоги. Зокрема, в Кіцманському районі у 2016 році впроваджувався інвестиційний проект транскордонної співпраці “Румунія-Україна-Республіка Молдова” з “Використання європейського досвіду в боротьбі з ерозією ґрунтів” в басейні р.Прут. За кошти проекту придбано обладнання та закуплено с/г техніку (розпушувачі, екскаватори, тощо) на суму 1,5 млн.євро.

З метою сприяння розвитку сільськогосподарської кооперації проводиться робота щодо залучення проектів міжнародної технічної допомоги для створення та підтримки кооперативів на території області. В рамках Спільного Проекту Європейського Союзу та Програми розвитку ООН в Україні “Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” (Фаза ІІІ) в області створено 4 сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи в Путильському районі СОК “Дари Гуцульщини”, Вижицькому - СОК “Шепітчанка” і СОК “Банилів”, Кіцманському - СОК “Екоперспектива”. Проектом профінансовано коштів на суму – 2,98 млн.грн. Чернівецькою філією Першого Національного аграрного кооперативу в 2016 році впроваджувався проект із “Пошуку можливостей для розвитку сільських родин”, в якому фермерським та особистим селянським господарствам надано насіння для вирощування квасолі, гарбузів та соняшнику із подальшим його збутом, що дало можливість збільшити зайнятість та дохідність сільського населення.

В минулому році у Кельменецькому районі розроблено проектні пропозиції, які пропонуються для реалізації із залученням коштів міжнародної технічної допомоги: “Будівництво та експлуатація рекреаційно-відпочинкового комплексу в с. Макарівка”, організація транскордонного кластеру дитячого туризму “Дністер”.

З метою залучення міжнародної технічної допомоги та в рамках реалізації проектів виробництва енергії з відновлювальних джерел Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України розробило Інтерактивну карту на допомогу інвестору у сфері відновлювальної енергетики, що включає в себе земельні ділянки, на яких можливо розмістити об’єкти відновлювальної енергетики, електричні підстанції розподільчих мереж напругою від 27,5 кВ до 150 кВ та їх потужності, а також можливі точки підключення об’єктів відновлювальної енергетики до об’єднаної енергетичної системи України за пропозиціями енергопостачальних компаній. До Інтерактивної карти включено 27 земельних ділянок Чернівецької області на яких можна розмістити об’єкти відновлювальної енергетики та електричні підстанції.

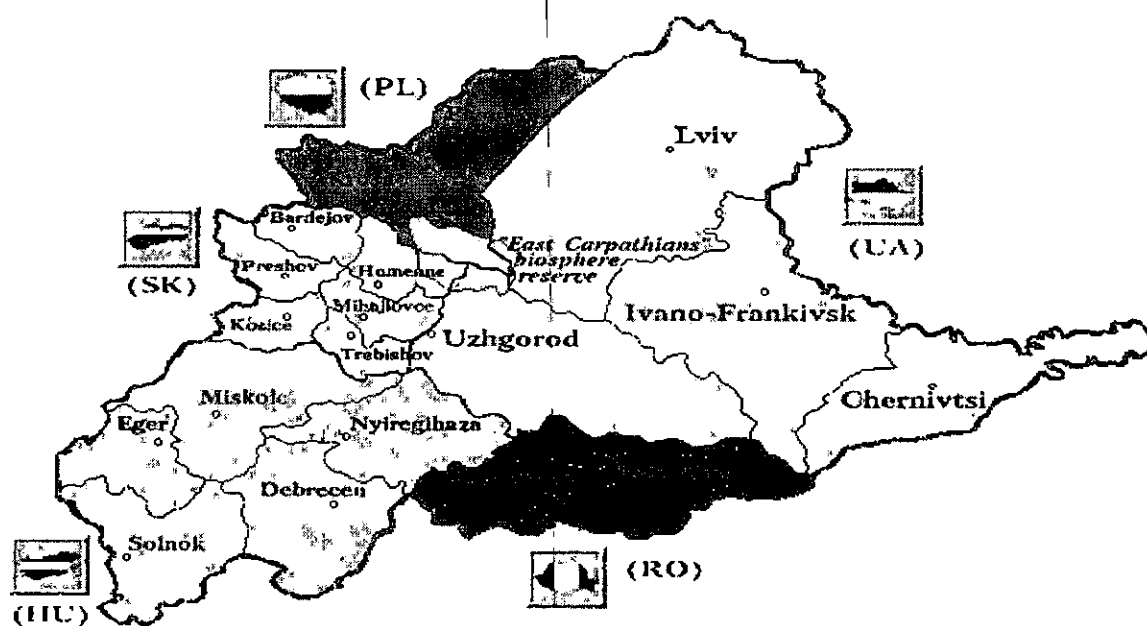
ПАТ фабрикою “Прут” проводиться робота щодо залучення іноземних інвестицій, зокрема ведуться переговори з представниками Румунії стосовно технічного переобладнання фабрики та подальшого освоєння виробництва нових виробів.

В рамках проекту ЄС/ПРООН “Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” спільно з Асоціацією органів місцевого самоврядування Чернівецької області “Агенція розвитку громад Буковини” започатковано проведення серії навчальних заходів для представників ОТГ. Проведено 4 навчальні семінари на тему: “Залучення та використання коштів міжнародної технічної допомоги”.

Інформація про ці та інші міжнародні заходи які проводились з метою зміцнення транскордонного співробітництва, презентації економічного та інвестиційного потенціалу, залученню міжнародної технічної допомоги висвітлювалась на офіційному сайті Чернівецької обласної державної адміністрації.

15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво

Україна приєдналася до Європейської рамкової конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або владами 14 липня 1993 року. Цей дало можливість Україні брати участь у розвитку вищої еволюційної форми прикордонного співробітництва, а саме в розвитку єврорегіонів шляхом укладання багатосторонніх угод з країнами-сусідами. Одним з перших єврорегіонів 14 лютого 1993 року був єврорегіон “Карпати” (“Карпатський єврорегіон”)¹, куди увійшла Чернівецька область (а також Львівська, Івано-Франківська, і Закарпатська).

У рамках створеного Карпатського Єврорегіону проводиться велика робота щодо покращення екологічного стану регіону та умов життєдіяльності населення.

Одним з пріоритетів розробленої Стратегії Карпатського Єврорегіону 2020 є “Чистий та екологічно дружній Карпатський Єврорегіон”, в рамках якого передбачено:

- стале управління природними ресурсами: лісове господарство, управління річковими басейнами, розвиток поновлюваних джерел енергії та заходи з енергозбереження;
- управління відходами та стічними водами;
- адаптації до змін клімату та співпраця щодо управління надзвичайними ситуаціями;
- розвиток співпраці у сфері ефективного використання енергії та енергетичної безпеки.

22 вересня 2000 року був створений єврорегіон “Верхній Прут”: саме цього дня у м. Ботошани (Румунія) підписано Угоду про створення єврорегіону “Верхній Прут” з екоєврорегіоном в його складі та проведено засідання Ради Єврорегіону. До цього об'єднання увійшла Чернівецька область і Белцький та Єдинецький повіти Республіки Молдова, Ботошанський та Сучавський повіти Румунії.

Одним з головних напрямків діяльності Єврорегіону “Верхній Прут” є:

- екологічна безпека, попередження забруднень басейнів Дунаю, Прута, Сірету, Дністра, попередження та ліквідація наслідків промислових аварій і стихійних лих, збільшення кількості екологічно чистих виробництв;

- охорона здоров'я населення, розвиток туризму і рекреаційної діяльності.

Пріоритетними сферами економічної та соціальної взаємопов'язаної діяльності в Єврорегіоні “Верхній Прут” є:

- лісокористування та розвиток лісової і деревообробної промисловості, агропромислового комплексу і легкої промисловості;
- вдосконалення водокористування та водоканалізаційних систем;
- охорона здоров'я населення і рекреаційна діяльність в Єврорегіоні;
- розвиток сучасних видів транскордонного туризму;

- розвиток енергетичної інфраструктури на рівнях взаємодії державних мереж та локалізованих джерел енергії у тому числі відновлюваних.

В рамках реалізації третьої фази проекту ЄС/ПРООН "Місцевий розвиток, орієнтований на громаду" в Чернівецькій області відібрано 8 районів – учасників проекту, а саме: Хотинський, Заставнівський, Кіцманський (основні райони), Путильський, Сторожинецький, Новоселицький, Герцаївський та Кельменецький (реплікаційні райони). Громадськими організаціями відібраних населених пунктів реалізація мікропроектів здійснюється за наступними напрямками:

- пілотний проект з енергозбереження;
- проект з інноваційного енергозбереження;
- реплікаційний проект з енергозбереження;
- реплікаційний проект з інноваційного енергозбереження.

З метою забезпечення ефективної реалізації умов проекту у кожному відібраному районі проведено засідання районних форумів місцевого розвитку, затверджено 29 мікропроектних пропозицій загальною вартістю 8,507 млн. грн.

Висновки

Довкілля області у 2019 р. були притаманні такі основні тенденції: - обсяги викидів забруднюючих речовин у повітря від стаціонарних джерел зменшились у порівнянні з 2018 роком на 11,2%;

- забір води із природних водних об'єктів зменшився на 4,2%, використано води – на 4,4% менше, скиди забруднених зворотних вод – на 27,8%;

- у порівнянні з 2018 роком в ґрунти області внесено на 15,5% менше мінеральних добрив.

- утворення відходів I–IV класів небезпеки на території області порівняно з 2018 роком збільшилось на 3,4%, відходів I–III класів небезпеки стало також більше на 30,8%;

- підприємствами та організаціями області сплачено екологічного податку менше, ніж у 2018 році на 47%.

На основі аналізу екологічної ситуації та стану природоохоронної роботи в області можна зробити висновки:

1. Чернівецька область належить до найбільш чистих регіонів країни. Екологічна ситуація в області є керованою, аварій та надзвичайних ситуацій техногенного характеру, які привели б до суттєвого негативного впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людей, не було.

2. На належному рівні проводилась робота з будівництва та реконструкції очисних споруд, розширення мережі природно-заповідного фонду.

3. В межах наданих повноважень активно велась робота по зміцненню фондів охорони навколишнього природного середовища.

4. Впроваджувались заходи по поліпшенню системи управління та організації природоохоронної роботи, забезпечувалась її міжвідомча координація, ввійшло в практику проведення виїзних колегій спільно з районними державними адміністраціями за участю сільських, селищних та

міських голів, представників природоохоронних та правоохоронних органів, що сприяло підвищенню результативності природоохоронної роботи.

5. Відповідно до положень Оргуської конвенції одним з важливих напрямів діяльності управління екології та природних ресурсів було забезпечення конституційних прав громадян щодо вільного доступу до екологічної інформації. Регулярно проводились пресконференції, круглі столи, виступи по телебаченню і радіо. Щоб наблизити екологічну інформацію до широкого загалу, а також з метою врахування думки громадян при управлінні екології та природних ресурсів та його структурних підрозділах працювали екологічні приймальні.

Більше уваги приділялось екологічній освіті та вихованню.

Більш відчутною була роль громадськості в екологічній сфері. Громадські екологічні організації спільно з державними природоохоронними установами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування все повніше заявляли про себе в справі оздоровлення довкілля та формування екологічної культури населення краю, направляли своїх активістів до роботи у сфері природоохоронного контролю.

Продовжувались наукові дослідження з проблем екології.

В створеному Екоєврорегіоні в складі Єврорегіону "Верхній Прут" проводилось міжнародне співробітництво.

Виходячи з екологічної ситуації та особливостей природних умов краю, для Чернівецької області все актуальнішими постають питання переходу до сталого розвитку. Дедалі стає очевиднішим, що економічний розвиток не може відбуватись сам по собі поза екологічною сферою. Екологічні та соціальні проблеми дуже тісно пов'язані та взаємно посилюють одна одну.

Ситуація, яка складається в нашому регіоні засвідчує значний потенціал для прискорення темпів переходу до сталого розвитку.

Перш за все, це наявність високоосвічених спеціалістів, в тому числі екологів, підготовка яких проводиться в ряді вищих та середніх навчальних закладів області.

Це і значна підтримка цього курсу громадськістю. Саме тема сталого розвитку починає домінувати в діяльності багатьох громадських екологічних організацій, які все більше впливають на прийняття владними структурами рішень з екологічних питань.

Дуже важливими є самотутність нашої області, багатство лісових і водних ресурсів, рекреаційні та курортні можливості тощо, зацікавленість країн Західної Європи значними незадіяними ресурсами (в тому числі і трудовими).

Тож, виходячи із окреслених вище позицій на майбутнє необхідно:

- домагатись, щоб розв'язання наявних екологічних та економічних проблем було єдиним процесом, не допускати, щоб економічні проблеми вирішувалися за рахунок погіршення екологічної ситуації;

- повніше використовувати особливості регіону, розвивати екотуризм, розширювати мережу природно-заповідного фонду, не допускати скорочення видового складу рослинного і тваринного світу;

- послідовно впроваджувати природоохоронні заходи, які не потребують значних капітальних вкладень, таких наприклад, як утримання рослинних захисних смуг вздовж річок і потоків, які довели свою ефективність щодо нейтралізації забруднюючих речовин;

- спрямувати екологічну освіту та виховання і діяльність громадських екологічних організацій на усвідомлення кожною людиною свого місця і ролі в природному середовищі, прагнення своїми діями сприяти його оздоровленню, не допускаючи безвідповідальності та злочинного відношення до природи;

- забезпечувати дієвість природоохоронного контролю, зокрема на основі дотримання принципу беззворотності покарання за правопорушення, домагатись повного відшкодування заподіяних природі збитків;

- повсюдно впроваджувати економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища, зміцнювати екологічні фонди, використовуючи їх тільки на першочергові природоохоронні заходи;

- забезпечувати комплексний підхід у вирішенні завдань раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля, об'єднувати фінансові та матеріально-технічні можливості підприємств, організацій і установ в розв'язанні актуальних екологічних проблем.